

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการย่อยที่ 5 สัญญาเลขที่ RDG5550094

การพัฒนาศักยภาพภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่ความยั่งยืน
และการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน
Enhancing the Capacity and Sustainable of
Central Northeastern Region to ASEAN
One Destination Tourist Place

โดย สุภาพร วีระปรียากร และคณะ

กุมภาพันธ์ 2557

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

การพัฒนาศักยภาพภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่ความยั่งยืน
และการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน
Enhancing the Capacity and Sustainable of
Central Northeastern Region to ASEAN
One Destination Tourist Place

คณะผู้วิจัย		สังกัด
สุภาพร	วีระปรียากร	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
ชีวิน	เปสตันยี	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
ปัญญา	นาคทอง	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
ชิดชัย	สายเชื้อ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
พิสิฐ	คลังกุล	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
ชาญชัย	รอดเลิศ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน

ชุดโครงการ ศักยภาพการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง
สู่การเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงประชาคมอาเซียน

สนับสนุนโดยคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย วช.-สกว.ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้เกิดจากการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน ศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน นครราชสีมา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย โดยได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ประจำปีงบประมาณ 2555 และการสนับสนุนส่งเสริมของบุคลากรหน่วยงาน ภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยที่เสนอแนะแนวทางในการทำงานครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงาน กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ให้ทุนสนับสนุนการวิจัย

ขอขอบพระคุณ สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานท่องเที่ยว และกีฬา สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย นักวิชาการวัฒนธรรมประจำจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล หอการค้า สำนักงานจังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดร้อยเอ็ด สถานประกอบการและบุคลากรทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์จัดหาข้อมูลและสถานที่ในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้

สำคัญที่สุดขอขอบพระคุณบุคลากรทุกท่านในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายทุกระดับ ในชุมชน ที่ให้ความอนุเคราะห์และให้ข้อมูลแก่คณะผู้วิจัย

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลทำให้การทำงานครั้งนี้สำเร็จเป็นอย่างดี ขอยกประโยชน์และคุณค่าของงานวิจัยนี้ให้กับทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางด้านศิลปวัฒนธรรม คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ของชาติ เพื่อนำไปสู่แนวทางยุทธศาสตร์การพึ่งพาและการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เกิดความยั่งยืนสืบไป

	คณะวิจัย
สุภาพร	วีระปรียากร
ชีวิน	เปสตันย์
ปัญญา	นาคทอง
ชิตชัย	สายเชื้อ
พิสิฐ	คลังกุล
ชาญชัย	รอดเลิศ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

การวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่ความยั่งยืนและการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน ศึกษาแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ทั้ง 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคามและจังหวัดร้อยเอ็ด

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สนับสนุนการวิจัยท่องเที่ยวและบูรณาการ มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้งานวิจัยด้านการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการสร้างรายได้ให้กับชุมชนในแหล่งท่องเที่ยว ลักษณะของงานวิจัยเป็นภาพรวมของการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางเพื่อพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว งานวิจัยฉบับนี้ได้ศึกษาแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ และแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อประเมินศักยภาพด้านต่างๆที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยวและพัฒนาปรับปรุงและกำหนดแนวทางยุทธศาสตร์พึ่งพา เสริมสร้างความเข้มแข็ง การพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานตอนกลางสู่ความยั่งยืนโดยเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน

การศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ทั้ง 4 จังหวัด สรุปผลได้ ดังนี้

การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่ความยั่งยืนและการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียนจากการศึกษาของผู้วิจัยและการจัดประชุม เชิงปฏิบัติการร่วมกับผู้แทนชุมชน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ด้วยการมีส่วนร่วมมาจัดทำเป็นเส้นทางท่องเที่ยวแนะนำและแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละจังหวัด ซึ่งในการเลือกแหล่งท่องเที่ยวคำนึงถึงปัจจัยด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านคุณค่า ด้านความนิยม ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงด้านสภาพปัญหาปัจจุบันทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว และได้คัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวแต่ละจังหวัด ดังนี้

- จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ พระธาตุยาคู เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ พิพิธภัณฑ์สิรินธร เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ และเขื่อนลำปาวเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- จังหวัดขอนแก่น จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ ปราสาทเปือยน้อย เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์และแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อุทยานแห่งชาติ

ภูพานเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และหมู่บ้านจุงอาจเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม

- จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ พระธาตุนาดูนเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัดพุทธมิ่งเมือง เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพัน เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ ศูนย์ทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิม เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม อุทยานห้ามล่าสัตว์ป่าถ้ำผาทิพย์ (ผามอกมียว) เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกุ๊กาสิงห์ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3

ในด้านการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่ความยั่งยืนและการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน ดังนี้

จังหวัดกาฬสินธุ์ ควรพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

1. ทุกแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดควรมีการปรับปรุงภูมิทัศน์ และมีการขยายพื้นที่จอดรถให้เพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยวและจัดให้มีร้านอาหารที่ถูกต้องลักษณะและเพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยว

2. จัดให้มีการอำนวยความสะดวกทั้งภาครัฐและเอกชน

3. จัดให้มีศูนย์บริการข้อมูลประจำแหล่งท่องเที่ยว โดยท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการ และให้มีศูนย์บริการข้อมูลของจังหวัดในส่วนกลาง หรือในส่วนอำเภอต่างๆ

4. สร้างจิตสำนึกของคนในชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง ให้เป็นคุณค่าของท้องถิ่น และเกิดการร่วมมือกันพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นอย่างจริงจัง

5. จัดให้มีสถานที่พักที่มีมาตรฐานและเพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยว

จังหวัดขอนแก่น ควรพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

1. ปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้วยการจัดประชุมเพื่อปรึกษาหารือกับในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อร่วมมือกันเพื่อหาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย

2. ให้ความรู้กับชุมชนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้คนในชุมชนมีความพร้อมสำหรับการให้บริการกับนักท่องเที่ยว

3. ปลุกฝังและสร้างจิตสำนึกให้กับคนในชุมชน และกระตุ้นให้คนในชุมชนระลึกและตระหนักถึงความสำคัญของชุมชน

จังหวัดมหาสารคาม ควรพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

1. ควรขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานและภาคส่วนต่างๆ
2. จัดโครงการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านมาตรฐานการท่องเที่ยว เช่น ที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก และการเป็นเจ้าภาพที่ดี
3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน การปลุกจิตสำนึก รวมถึงการให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว
4. การพัฒนาศักยภาพทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เช่น แหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม ควรมีการประชาสัมพันธ์เชิงรุก หลากหลายช่องทาง เพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวและมีการสร้างแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายชุมชนในพื้นที่และต่างพื้นที่
5. พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงอาเซียนและแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์

จังหวัดร้อยเอ็ด ควรพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

1. ควรให้ทุกหน่วยงาน ทั้งภาครัฐ เอกชน ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ และในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้มีเจ้าหน้าที่ดูแลอย่างทั่วถึง โดยอาจมีการรวมกลุ่มของคนจิตอาสาหรือให้กลุ่มผู้มีผลประโยชน์จากสถานที่ท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการดูแลและบริหารแหล่งท่องเที่ยว ตามแหล่งท่องเที่ยวสถานที่ต่างๆ
2. ควรมีป้ายระบุนรายละเอียดให้ชัดเจน รวมถึงระบุชื่อผู้รับผิดชอบด้วย
3. ควรมีอุปกรณ์และเครื่องมือบรรเทาสาธารณภัยได้ตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ซึ่งอาจจะขอความอนุเคราะห์หรือสนับสนุนจากเทศบาล หรือ องค์การบริหารส่วนตำบล
4. ควรมีอุปกรณ์สำหรับปฐมพยาบาลตามแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งอาจจะขอความร่วมมือหรือสนับสนุนจาก โรงพยาบาลสุขภาพตำบล เป็นต้น

การพัฒนาศักยภาพภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่ความยั่งยืนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียนโดย มีภาพรวมดังนี้

1. สร้างองค์ความรู้ด้านฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ในด้านประวัติศาสตร์ ด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต คติความเชื่อ ด้านศิลปหัตถกรรม และด้านกลุ่มชาติพันธุ์ เนื่องจากกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง มีความโดดเด่นและมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ด้านศิลปวัฒนธรรม และด้านประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรม
2. สร้างเส้นทางเชื่อมโยงพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยว เช่น เส้นทางท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ เส้นทางท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมประเพณี เส้นทางท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ เส้นทางท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม

ท่องเที่ยวด้านศิลปหัตถกรรม เส้นทางท่องเที่ยวด้านกลุ่มชาติพันธุ์ และกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ การเกษตร เป็นต้น ด้วยกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีศูนย์กลางด้านการคมนาคมขนส่งซึ่งเป็นเส้นทาง East-West Corridor ไปยังกลุ่มประเทศอาเซียนได้

3. พัฒนาความร่วมมือและพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ด้านเศรษฐกิจ สังคมการเมือง ด้วยความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน เช่น ปัญหาเรื่องชายแดน การเดินทางเข้าออกระหว่างประเทศของนักท่องเที่ยว พัฒนาความร่วมมือกันระดับภาครัฐและเอกชน ชุมชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน เพื่อลดปัญหาและความขัดแย้งทางศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ มาเป็นความร่วมมือระดับภูมิภาคเพื่อสร้างความภูมิใจร่วมกันและส่งเสริมบทบาทการท่องเที่ยวในระดับภูมิภาคในฐานะแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียนที่มีกิจกรรมร่วมกันให้เกิดความยั่งยืน รวมทั้งการสร้างจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมในแต่ละพื้นที่ให้เด่นชัดขึ้น

4. สร้างเครือข่ายความเชื่อมโยงและถ่ายทอดความรู้ของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อีสานตอนกลางกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านในด้านต่างๆ เช่น การสร้างองค์ความรู้ด้านฐานข้อมูลเชิงพื้นที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ด้านประวัติศาสตร์ ด้านกลุ่มชาติพันธุ์ สถาปัตยกรรม ความรู้ด้านวัฒนธรรมประเพณี ด้านศิลปหัตถกรรม อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่ความยั่งยืนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียนได้

งานวิจัยนี้เป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ศูนย์วัฒนธรรมประจำจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ชุมชนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวทั่วไป สามารถนำผลการศึกษาไปใช้เพื่อพัฒนาและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้มีศักยภาพและมาตรฐานในการบริการ สร้างความพึงพอใจ เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนและเสริมสร้างความเข้มแข็งสู่ความยั่งยืนสืบไป

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่ความยั่งยืนและการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน” เป็นการวิจัยโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง และเพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่ความยั่งยืนและการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน ทำการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง 4 จังหวัด คือจังหวัด กาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคามและร้อยเอ็ด การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีเครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต แบบสนทนากลุ่ม และแบบประชุมเชิงปฏิบัติการ มีการเก็บรวบรวมข้อมูล เอกสาร และภาคสนามจากการสำรวจ สัมภาษณ์ สังเกต สนทนากลุ่มและประชุมเชิงปฏิบัติการ จากประชากรในแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจากภาครัฐและภาคเอกชน

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาแหล่งท่องเที่ยว 3 ประเภทคือ แหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดได้แหล่งท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาดังนี้ จังหวัดกาฬสินธุ์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยรวมอยู่ในระดับปานกลางที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.49 มีแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้ พระธาตุยาคูเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด 2.52 พิพิธภัณฑสถานเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ มีค่าเฉลี่ยระดับปานกลางที่ 2.49 และเขื่อนลำปาวเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีค่าเฉลี่ยระดับปานกลางที่ 2.31 จังหวัดขอนแก่น ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.52 มีแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้ หมู่บ้านจุงจางเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรมมีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด 2.59 ปราสาทเปือยน้อยเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด 2.55 และอุทยานแห่งชาติภูผาม่านเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีค่าเฉลี่ยระดับปานกลางที่ 2.41 จังหวัดมหาสารคามศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.51 มีแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้ พระธาตุนาคูน เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด 2.63 วัดพุทธมิ่งเมืองเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด 2.56 และเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพัน เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ยระดับปานกลางที่ 2.40 จังหวัดร้อยเอ็ดศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.55 มีแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้ ศูนย์หอผ้าไหมบ้านห้วยหลิมเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรมมีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด 2.93 อุทยานห้ามล่าสัตว์ป่าถ้ำผาทิพย์เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีค่าเฉลี่ย

ระดับมากที่สุด 2.84 และถูกกาสิงห์เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรมและด้านประวัติศาสตร์มีค่าเฉลี่ยระดับปานกลางที่ 2.27 สำหรับเส้นทางการท่องเที่ยวจะใช้ถนนเป็นเส้นทางหลักในการเดินทางของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง การเชื่อมต่อกับประเทศข้างเคียงจะมีจังหวัดขอนแก่น เป็นจังหวัดที่จะเชื่อมสู่ประเทศลาวทางเวียงจันทน์ จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นจังหวัดที่เชื่อมสู่ประเทศลาวทางสุวรรณเขต และจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นจังหวัดที่เชื่อมสู่ประเทศกัมพูชาทางเสียมเรียบ

แนวทางการพัฒนาศักยภาพภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่ความยั่งยืนและการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน สรุปได้ ดังนี้ 1. สร้างองค์ความรู้ด้านฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ในด้านศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ประเพณี วิถีชีวิต กลุ่มชาติพันธุ์และศิลปกรรม 2. สร้างการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวโดยจัดเป็นกลุ่ม เช่น ด้านประวัติศาสตร์ ด้านกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นต้น 3. สร้างความร่วมมือระหว่างประเทศด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยสร้างความภูมิใจร่วมกันระหว่างประเทศ 4. สร้างเครือข่ายการเชื่อมโยงและถ่ายทอดความรู้ของแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน

คำสำคัญของการวิจัย

ศักยภาพ การท่องเที่ยว ประชาคมอาเซียน

ABSTRACT

The study of “ Enhancing the Capacity and Sustainable of Central North-eastern Region to ASEAN One Destination Tourist Place” This research aims to study tourism attraction in Northeast Central to study potential travel to the Northeast Central and to develop the tourism potential in the Northeast Central and sustainable as an ASEAN tourism destination. The study was in the northeast central in four provinces which was Kalasin Khonkan Mahasarakham and Roi-ed. . Research tools included survey forms, interview forms, observation forms, workgroup forms and workshops. Data were also collected from document analysis and from field research, interviews, observation, discussions and from workshops from the population in tourism attraction, travelers, government agencies and the private sector.

This research studied three types of tourist attractions the culture, the historical sights and natural and environment attractions. The analysis from all information had the tourism attraction to develop in 4 provinces. Kalasin province the potential of tourism as a whole was moderate the average was 2.49. The tourist attraction to develop in Kalasin province was Pratat Yaku, the tourism attraction in culture and historical the potential was high with 2.52 in average. Sirindhorn Museum, the tourism attraction in historical the potential was moderate with 2.49 in average. Lampow Damp, the tourism attraction in natural and environment the potential was moderate with 2.31 in average. Khonken province the potential of tourism as a whole was high the average was 2.52. The tourism attraction to develop in Khonken province was King Copra Village, the tourism attraction in culture the potential was high with 2.59 in average. Peaynoi Chateau, the tourism attraction in historical and natural and environment the potential was high with 2.55 in average. Phupaman National Park, the tourism attraction in natural and environment the potential was moderate with 2.41 in average. Mahasarakham province the potential of tourism as a whole was high the average was 2.51. The tourism attraction to develop in Mahasarakham province was Pratat Nadoon, the tourism attraction in culture and historical the potential was high with 2.63 in average. Phuddha Ming

Mueng, the tourism attraction in culture and historical tourism attraction in culture and historical the potential was high with 2.56 in average. Doolampan Hunting Wildlife Area, the tourism attraction in natural and environment the potential was moderate with 2.40 in average. Roi-et province the potential of tourism as a whole was high the average was 2.56. The tourism attraction to develop in Roi-et province was Whaileam Silk Center, the tourism attraction in culture the potential was high with 2.93 in average. Phatip Cave Hunting Wildlife area, the tourism attraction in natural and environment the potential was high with 2.84 in average. Kukasing Archeological, the tourism attraction in culture and historical the potential was moderate with 2.27 in average. The travel directions use main route for traveler to travel among Central Northeastern Region. The connection to neighbor country was 3 provinces Khonken was the way to Vientiane, Laos PDR, Kalasin was the way to Savannakhet, Lao PDR and Roi-et was the way to Siem Reap, Cambodia.

The guideline to Enhance the Capacity and Sustainable of Central Northeastern Region to ASEAN One Destination Tourist Place summarized as follows

1. Build the knowledge base in the field of historical, traditions, cultural, ethnic groups and artistic.
2. Link tourism attraction by groups such as the history The ethnic groups, etc.
3. Economic and social cooperation between countries by creating a common international pride.
4. Networking links and knowledge of attraction Central Northeast with its neighbors.

Keyword

Capacity Tourism ASEAN Economic Community:AEC

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	A
บทสรุปผู้บริหาร	B
บทคัดย่อไทย	F
บทคัดย่ออังกฤษ	H
สารบัญภาพ	L
สารบัญตาราง	Q
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
คำถามการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	5
กรอบแนวคิดของการวิจัย	6
นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
1. แนวคิดการท่องเที่ยว	9
1.1 แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม	10
1.2 แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์	13
1.3 แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	16
2. นโยบายด้านการท่องเที่ยว	20
2.1 แผนพัฒนาการท่องเที่ยว	20
2.2 กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ.2555-2559	21
2.3 สถานการณ์ท่องเที่ยวโลก	22
2.4 สถานการณ์ท่องเที่ยวไทย	25
2.5 การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน	28
3. พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวภาคอีสานตอนกลาง	31
3.1 จังหวัดกาฬสินธุ์	31
3.2 จังหวัดขอนแก่น	36
3.3 จังหวัดมหาสารคาม	43
3.4 จังหวัดร้อยเอ็ด	45
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	48

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	59
3.1 การเลือกพื้นที่ในการทำวิจัย	59
3.2 กลุ่มตัวอย่าง	60
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	61
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล	61
3.5 สถิติที่ใช้ในการวิจัย	62
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	63
4.1.1 จังหวัดกาฬสินธุ์	65
4.1.2 จังหวัดขอนแก่น	79
4.1.3 จังหวัดมหาสารคาม	108
4.1.4 จังหวัดร้อยเอ็ด	139
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ บรรณานุกรม	234
ภาคผนวก	
ประวัติผู้วิจัย	

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 แผนที่แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์	66
2 พระธาตุยาคู สถานที่ตั้ง บ้านเสมา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์	67
3 พิพิธภัณฑ์สิรินธร พิพิธภัณฑ์ภูเก้าภูผากำ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์	68
4 พุทธสถานภูโป อยู่ในวัดอินทร์ประทานพร ตำบลภูโป อำเภอเมือง กาฬสินธุ์	70
5 วัดพุทธนิมิต (ภูค่าว) ตั้งอยู่บ้านนาสีนวล ตำบลสหัสขันธ์ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป ไสยาสน์ตะแคงซ้าย ไม่มีเกตุมาลา ความยาวประมาณ 2 เมตร กว้าง 25 ซม.	71
6 วัดพุทธนิมิต (ภูค่าว) ตั้งอยู่บ้านนาสีนวล ตำบลสหัสขันธ์	72
7 เชื่อนลำปาว เป็นเขื่อนดิน อยู่ในเขตอำเภอสหัสขันธ์ อำเภอกำแพง อำเภอยางตลาด	73
8 สวนสะออน ตั้งอยู่ใกล้กับ เชื่อนลำปาว จังหวัดกาฬสินธุ์	74
9 หมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทยโคกโก่ง ตั้งอยู่ที่บ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์	75
10 น้ำตกตาดสูง อยู่ในเขตอำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์	76
11 หมู่บ้านไหมแพรวา บ้านโพน อำเภอกำแพง จังหวัดกาฬสินธุ์	77
12 ภูโพนบ้านกุดหว้า ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์	78
13 แผนที่ท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่น	81
14 แผนที่ท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่น	82
15 พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขอนแก่น	83
16 บึงแก่นนคร ขอนแก่น	84
17 โฮงมูนมังเมืองขอนแก่น	85
18 พระมหาธาตุแก่นนคร (พระธาตุ 9 ชั้น) ตั้งอยู่ถนนกลางเมืองภายในวัดหนองแวง	87
19 สิมอีสาน (วัดป่าแสงอรุณ) ตั้งอยู่ในวัดป่าแสงอรุณ ตำบลพระลับ	88
20 วัดไชยศรี และ อุบแด่มสินไซ วัดไชยศรี ตั้งอยู่บ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี	89
21 พระธาตุขามแก่น ตำบลบ้านขามในวัดเจติยภูมิ	90
22 ภูประภาชัย บ้านนาค้ำน้อย ตำบลบัวใหญ่ อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น	91
23 หมู่บ้านจุ่งอาจ บ้านโคกสง่า อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น	92
24 หมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทย ตั้งอยู่ที่บ้านโนนอุดม-บ้านโนนสว่าง ขอนแก่น	93
25 หมู่บ้านเต่า อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น	94
26 เชื่อนอุบลรัตน์ อำเภอบุขลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น	96
27 อุทยานแห่งชาติน้ำพอง (หินช้างสี) จังหวัดขอนแก่น	97
28 พิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์ ภูเวียง จังหวัดขอนแก่น	99
29 เมืองโบราณโนนเมือง บ้านนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น	101

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
30 อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน ตำบลนาหนองทุ่ม อำเภอุมแพ จังหวัดขอนแก่น	103
31 ถ้ำพญานาคราช	103
32 วัดสระทองบ้านบัว ตั้งอยู่บ้านบัว ตำบลกุดเค้า	104
33 วัดสระบัวแก้ว บ้านวังคูณ อำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น	105
34 ปราสาทเปือยน้อย บ้านหัวขัว หมู่ที่ 1 ตำบลเปือยน้อย อำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น	107
35 แผนที่เส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม	110
36 แผนที่แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม	111
37 กู่บ้านเขวา ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม	114
38 กู่บ้านแดง บ้านแดง ตำบลหนองแสง อำเภอนาตาล	115
39 กู่สันตรัตน์ ตำบลกู่สันตรัตน์ อำเภอนาตาล จังหวัดมหาสารคาม	117
40 บ้านปันท้อ ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม	119
41 พระธาตุนาดูน พุทธมณฑลแห่งอีสาน อยู่ที่บ้านนาดูน เขตอำเภอนาดูน	121
42 พระพุทธมงคล และพระพุทธรูปเมือง กันทรวิชัย อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม	124
43 เขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพันตั้งอยู่ในท้องที่ตำบลนาเชือก อำเภอนาเชือก จังหวัด มหาสารคาม	127
44 แหล่งโบราณคดีบ้านเชียงเหียน ตำบลเขวา อำเภอเมือง	128
45 พิพิธภัณฑ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ตั้งในพื้นที่ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม	129
46 พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัฒนาชัย ตั้งอยู่ที่วัฒนาชัย อยู่ในเขต ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม	131
47 วนอุทยานโกสัมพีนครบ้านคุ้มกลาง ตำบลหัวขวาง อำเภอโกสัมพีนคร จังหวัดมหาสารคาม	133
48 หลักระดืออีสาน ตั้งอยู่บริเวณโรงเรียนบ้านเขวา ตำบลเหล่า อำเภอโกสัมพีนคร จังหวัดมหาสารคาม	134
49 บึงกุย ตำบลหัวขวาง ตำบลแก้งแก และตำบลเหล่า อำเภอโกสัมพีนคร จังหวัดมหาสารคาม	136
50 สถาบันวิจัยวลัยรุกขเวชมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม	138
51 แผนที่แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด	141
52 วัดกลางมิ่งเมือง ตำบลในเมือง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด	142
53 สถานแสดงพันธุ์สัตว์น้ำเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด	143
54 บึงพลาญชัย ตั้งอยู่บริเวณกลางเมืองร้อยเอ็ด	144
55 พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ตั้งอยู่บริเวณวัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วราราม ตำบลผาน้ำย้อย	

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด	146
56 เขตห้ามล่าสัตว์ป่าผาน้ำทิพย์(ผาหมอกมียาย)ตำบลบึงงาม อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด	147
57 ศูนย์ทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิม ตั้งอยู่ที่ตำบลมะบ้า อำเภอธวัชบุรี	148
58 กู่พระโกนา ตำบลสระคู อำเภอสุวรรณภูมิ ร้อยเอ็ด	150
59 พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติร้อยเอ็ด ถนนเพลินจิต ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด	151
60 กู่กาสิงห์ ตำบลกู่กาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด	153
61 บึงเกลือ ตำบลเมืองไพร อำเภอเสลภูมิ	154
62 วัดบูรพาภิราม ถนนผดุงพานิช ตำบลในเมือง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด	155
63 วัดประชาคมวนาราม หรือวัดป่ากุง ตำบลศรีสมเด็จ อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด	157
64 วัดเหนือ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด	158
65 สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ร้อยเอ็ด ตั้งอยู่หน้าศาลากลางจังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด	159
66 ผาน้ำย้อย (วัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วนาราม) บ้านโคกกลาง ตำบลผาน้ำย้อย อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด	160
67 การประชุมเชิงปฏิบัติการ เมื่อวันที่ 28-30 กรกฎาคม 2556 ณ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย โดยผู้แทนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวจากจังหวัดกาฬสินธุ์	188
68 การประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว จังหวัด กาฬสินธุ์ ณ อาคาร 12 ชั้น 3 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตกาฬสินธุ์ วันที่ 16 พฤษภาคม 2556	193
69 การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ที่อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ร่วมกับ วิทยากรในพื้นที่อำเภอเชียงคาน และตัวแทนบุคลากรจากชุมชนแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดกาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม และร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 28-30 กรกฎาคม 2556	194
70 แผนที่เส้นทางแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์	195
71 การประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวจังหวัด ขอนแก่น ณ ห้องประชุมสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ชั้น 5 ศาลากลาง จังหวัดขอนแก่น วันที่ 15 พฤษภาคม 2556	203
72 ตัวแทนชุมชนแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม และร้อยเอ็ด ร่วมวิเคราะห์หาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ณ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เมื่อวันที่ 28-30 กรกฎาคม 2556	204

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
73 แผนที่เส้นทางแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่น	205
74 การประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว จังหวัดมหาสารคาม ณ ห้องประชุมสำนักงานจังหวัด ชั้น 3 ศาลากลาง จังหวัดมหาสารคาม วันที่ 22 พฤษภาคม 2556	213
75 แผนที่เส้นทางแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม	214
76 การนำเสนอผลการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ(Workshop) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวการประชุม เชิงปฏิบัติการ ณ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เมื่อวันที่ 28-30 กรกฎาคม 2556 โดยผู้แทนจากชุมชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด	219
77 กิจกรรมการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ครั้งที่ 1 วันที่ 15-16 พฤษภาคม 2556 ที่จังหวัด ขอนแก่น จังหวัดกาฬสินธุ์ ครั้งที่ 2 วันที่ 21-22 พฤษภาคม 2556 ที่จังหวัดร้อยเอ็ด และ จังหวัดมหาสารคาม	220
78 การประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวจังหวัด ร้อยเอ็ด ณ ห้องประชุมสำนักงานจังหวัด ชั้น 3 ห้องข้าวหอมมะลิ ศาลากลาง จังหวัดร้อยเอ็ด วันที่ 21 พฤษภาคม 2556	223
79 การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเชื่อมโยง เส้นทางท่องเที่ยว ณ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เมื่อวันที่ 28-30 กรกฎาคม 2556 โดยตัวแทนจากชุมชนในพื้นที่ทั้ง 4 จังหวัดกับคณะผู้วิจัย	224
80 แผนที่เส้นทางแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด	225
81 การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ณ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เมื่อวันที่ 27-29 กรกฎาคม 2556 ด้วยการมีส่วนร่วมในกิจกรรม ด้วยการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมวางแผน โดยตัวแทนจากชุมชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 จังหวัดกับคณะผู้วิจัย	226
82 กิจกรรมการมีส่วนร่วม โดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ(Workshop) และการสนทนา กลุ่ม (Focus Group Discussion) เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยว ณ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เมื่อวันที่ 28-30 กรกฎาคม 2556	227
83 กิจกรรมการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเชื่อมโยง เส้นทางท่องเที่ยวในด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ และด้านธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม โดยกลุ่มตัวแทนในพื้นที่ที่เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ ณ อำเภอ เชียงคาน จังหวัดเลย เมื่อวันที่ 28-29 กรกฎาคม 2556	228

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
84 การศึกษาดูงานในพื้นที่อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย โดยมีวิทยากรในพื้นที่เป็นผู้นำชม ในการนี้ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างชุมชน และคณะวิจัย เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2556	229
85 เส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดร้อยเอ็ด	230
86 เส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว ด้านศิลปวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดร้อยเอ็ด	231
87 แผนที่เส้นทางแหล่งท่องเที่ยว ด้านประวัติศาสตร์ จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม	232
88 เส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม	233

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ	162
2 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามช่วงอายุ	162
3 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา	163
4 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานะคนในชุมชน	163
5 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามประเภทของผู้ประกอบธุรกิจ	164
6 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามลักษณะการมาเที่ยว ของนักท่องเที่ยว	165
7 แสดงข้อมูลศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยรวมของจังหวัดกาฬสินธุ์	165
8 แสดงศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดกาฬสินธุ์	167
9 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ	169
10 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามช่วงอายุ	169
11 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา	170
12 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานะคนในชุมชน	170
13 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามประเภทของผู้ประกอบธุรกิจ	171
14 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามลักษณะการมาเที่ยว ของนักท่องเที่ยว	171
15 แสดงข้อมูลศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยรวมของจังหวัดขอนแก่น	172
16 แสดงข้อมูลศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดขอนแก่น	173
17 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ	175
18 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามช่วงอายุ	175
19 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา	176
20 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานะคนในชุมชน	176
21 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามประเภทของผู้ประกอบธุรกิจ	177
22 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามลักษณะการมาเที่ยว ของนักท่องเที่ยว	177
23 แสดงข้อมูลศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยรวมของจังหวัดมหาสารคาม	178
24 แสดงข้อมูลศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดมหาสารคาม	179
25 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ	181
26 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามช่วงอายุ	181

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
27 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา	182
28 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานะคนในชุมชน	182
29 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามประเภทของผู้ประกอบธุรกิจ	183
30 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามลักษณะการมาเที่ยว ของนักท่องเที่ยว	183
31 แสดงข้อมูลศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยรวมของจังหวัดร้อยเอ็ด	184
32 แสดงศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดร้อยเอ็ด	185
33 แสดงข้อมูลจุดที่ควรปรับปรุงสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์	191
34 แสดงข้อมูลจุดที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียนสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ในจังหวัดกาฬสินธุ์	192
35 แสดงข้อมูลจุดที่ควรปรับปรุงสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น	201
36 แสดงข้อมูลจุดที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียนสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ในจังหวัดขอนแก่น	202
37 แสดงข้อมูลจุดที่ควรปรับปรุงสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดมหาสารคาม	211
38 แสดงข้อมูลจุดที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียนสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ในจังหวัดมหาสารคาม	212
39 แสดงข้อมูลจุดที่ควรปรับปรุงสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดร้อยเอ็ด	221
40 แสดงข้อมูลจุดที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียนสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ในจังหวัดร้อยเอ็ด	222

บทที่ 1

บทนำ

บทนำ

ในบทนี้เป็นการนำเสนอหลักการและเหตุผล ความสำคัญของปัญหาการวิจัย วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย คำถามการวิจัย นิยามศัพท์เฉพาะ ขอบเขตการวิจัย ผลการวิจัยที่คาดว่าจะได้รับประโยชน์ แนวทางการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ เพื่อเป็นกรอบทิศทางในการดำเนินงานวิจัย

ความสำคัญของปัญหา

โครงการวิจัยฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดการเตรียมความพร้อมในสาขาการท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนที่กำลังจะเกิดขึ้นสืบเนื่องจากที่ประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 9 เห็นชอบให้กลุ่มประเทศในอาเซียนรวมตัวเป็น AEC ภายในปี ค.ศ. 2020 ในการนี้ผู้นำอาเซียนได้เห็นชอบให้เร่งรัดการรวมกลุ่มสินค้าและบริการสำคัญ 11 สาขา เป็นสาขานำร่องโดยมีประเทศสมาชิกรับผิดชอบในการจัดทำ Road map ในแต่ละสาขา ประเทศไทยรับผิดชอบในการจัดทำ Road map สาขาการท่องเที่ยวและการบิน เป็นสาขานำร่อง ซึ่งรวมอยู่ในสาขาการค้าบริการและจะเปิดเสรีสาขาบริการใน Priority Sectors อันได้แก่ สาขาสุขภาพ e-ASEAN ท่องเที่ยวและการขนส่งทางอากาศ ภายในปี ค.ศ. 2010 นอกจากนั้นที่ประชุมยังเน้นให้เกิดการอำนวยความสะดวกด้านการค้าและการลงทุน ซึ่งประกอบด้วยเรื่องต่างๆ เช่น กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า พิธีการศุลกากรมาตรฐาน (standard and conformance) การอำนวยความสะดวกด้านการขนส่งและ logistics service เพื่อการขนส่ง การอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวในอาเซียนและการเคลื่อนย้ายของนักธุรกิจ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ประกอบวิชาชีพ และแรงงานมีฝีมือ (Vatcharis, 20 เมษายน 2555)

ในขณะที่ได้มีการพิจารณากรอบความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว ภายใต้การตระหนักดีว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีบทบาทอย่างสำคัญทางยุทธศาสตร์ (strategics) ต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจของภูมิภาคอาเซียนและช่วยพัฒนาอาเซียน จากความหลากหลายทางวัฒนธรรม สังคม รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมรดกทางประวัติศาสตร์และการส่งเสริมภาพลักษณ์ของอาเซียน (advancing the rich and diverse social, cultural and historical and image of ASEAN) ดังนั้นกลุ่มประเทศอาเซียนจึงได้ร่วมกันกำหนดแผนการรวมกลุ่มสาขาการท่องเที่ยวของอาเซียน

(Roadmap for Integration of Tourism Sector) และจัดทำเป็นแผนกลยุทธ์ด้านการท่องเที่ยวของอาเซียน (ASEAN Tourism Strategic Plan 2011–2015) เพื่อกำหนดกรอบในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวให้เกิดการยอมรับร่วมกัน โดยแผนการรวมกลุ่มสาขาท่องเที่ยวดังกล่าวจะมีส่วนสำคัญต่อการเร่งรัดการเปิดเสรี การบริการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภูมิภาค รวมถึงมาตรการต่างๆ ในการอำนวยความสะดวก การเดินทางของนักท่องเที่ยว เช่น กระบวนการออกวีซ่าให้เป็นไปมาตรฐานเดียวกัน การยกเว้นวีซ่าให้คนชาติอาเซียน การเร่งรัดการจัดทำ ASEAN Single Visa และมาตรการส่งเสริมการลงทุนในอุตสาหกรรมและมาตรการส่งเสริมการตลาดร่วมกัน เพื่อประชาสัมพันธ์อาเซียนในฐานะแหล่งท่องเที่ยวร่วมกัน

ประเทศไทย ถือเป็นประตูสู่ภูมิภาค (Asian to Gateway) ของ AEC ขณะที่ประเทศเพื่อนบ้านที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับไทย เช่น ลาว พม่า เวียดนาม จีน และกัมพูชา มีนโยบายเปิดประเทศทำให้นักท่องเที่ยวทั้งจากในและนอกภูมิภาคสนใจในการเดินทางและการลงทุนในประเทศดังกล่าวและประเทศอื่นๆ ในกลุ่มอาเซียนมากขึ้น เป็นโอกาสให้ไทยจับกลุ่มนักท่องเที่ยวเชื่อมโยงมาไทยก่อนที่จะกระจายไปสู่เพื่อนบ้านได้ ตัวอย่างเช่น ประเทศกัมพูชา เริ่มมีการเปิดกว้างรับการลงทุนจากต่างประเทศและมีการคาดการณ์การเติบโตที่ดีที่สุดในระดับร้อยละ 7 ขึ้นไป กลุ่มการตลาดด้านท่องเที่ยวของอาเซียน ตั้งเป้าว่าภายในปี 2558 จะมีนักท่องเที่ยวจากนอกภูมิภาคเดินทางเข้ามาราว 107 ล้านคน เพิ่มขึ้นจากปี 2554 ซึ่งทำได้ 75 ล้านคน คิดในอัตราเติบโตราวร้อยละ 7 - 8 (กรุงเทพธุรกิจออนไลน์. 16 มกราคม 2555) การเติบโตดังกล่าวจะส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาภูมิภาค

ดังนั้นภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางย่อมจะได้รับผลโดยตรงจากการขยายตัวของธุรกิจและการพัฒนาที่เป็นผลจากการรวมกลุ่มประเทศอาเซียน โดยสาขาการท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในสาขาที่มีแนวโน้มเติบโตและทำให้เกิดการพัฒนาภายในภูมิภาค ประธานสภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเสนอที่ประชุมคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวเพื่อรองรับการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2558 ซึ่งเป็นการประชุมของคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน หรือ กรอ. ใน 3 ประเด็น หนึ่งในนั้นคือการพิจารณาเรื่องการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวขณะที่ ในอีก 3 ปีข้างหน้า จะมีการเดินทางเข้าสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนหรือ AEC ซึ่งทำให้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในเขตพื้นที่อีสานกลางจะมีนักท่องเที่ยวจากประเทศกลุ่มประเทศอาเซียนเข้ามาท่องเที่ยวมากขึ้นจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมด้านต่างและพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวทั้งการฝึกอบรมผู้ประกอบการและบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อรองรับการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 (พินิตนาฏ ขวัญแสนสุข. 2555)

จากความสำคัญที่ต้องเร่งรัดพัฒนาการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนและเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555 – 2559 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อฟื้นฟู

และกระตุ้นภาคการท่องเที่ยวให้ขยายตัวและสร้างศักยภาพในพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยให้มีความพร้อมทั้งด้านคุณภาพการแข่งขันและให้เกิดการสร้างรายได้และกระจายรายได้ควบคู่ไปกับการพัฒนาที่ยั่งยืน เนื่องจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีการขยายตัวสูงมีบทบาทความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมในการสร้างรายได้ให้กับประชาชนในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อย่างไรก็ตามอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีแนวโน้มการแข่งขันรุนแรงขึ้นตามลำดับอย่างรวดเร็วและมีปัจจัยที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกประเทศโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ สถานการณ์และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงต่อการท่องเที่ยวในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทยโดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดกาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม และร้อยเอ็ด ได้รับผลกระทบมาจากด้านต่างๆ เช่น ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ การขยายตัวของข้าวจ้าวอำนาจเศรษฐกิจใหม่ก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายเงินทุน สินค้าและบริการ ผลกระทบด้านสังคม กระแสโลกาภิวัตน์และวัฒนธรรมโลกที่เข้ามาในประเทศไทย การเปิดการค้าเสรีก่อให้เกิดการอพยพย้ายถิ่น การเคลื่อนย้ายแรงงานส่งผลต่อวิถีชีวิตคนไทยทั้งระดับครอบครัว ชุมชนและประเทศ เกิดการสูญหายของวัฒนธรรมพื้นถิ่น ตลอดจนผลกระทบด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ความรุนแรงขึ้น ปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยที่สำคัญหลายแห่ง เช่น ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ และธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แม้ว่าปัญหาการท่องเที่ยวของกลุ่มภาคอีสานตอนกลาง จะยังขาดความเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ กับกลุ่มผู้ประกอบการ ขาดการประชาสัมพันธ์ และขาดบุคลากรทางการท่องเที่ยว รวมไปถึงขาดการพัฒนาและการจัดการที่ดีก็ตามแต่ในปัจจุบันองค์กรต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชนได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างจริงจังด้วยการเตรียมความพร้อมรองรับผลกระทบที่เกิดขึ้นโดยการคำนึงถึงการท่องเที่ยวที่สะอาด(Green Tourism) การพัฒนามาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในทุกระดับให้มีศักยภาพรองรับการเปลี่ยนแปลงบนพื้นฐานการเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างสมดุลและยั่งยืน เช่น การให้ความสนใจกับชุมชน มรดกทางวัฒนธรรม ความสำคัญกับคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องปลอดภัย สะอาด มีการรักษาสภาพแวดล้อม โดยเตรียมความพร้อมให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีการบริหารจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ รวมทั้งประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพราะมีแนวคิดว่าการท่องเที่ยวจะส่งเสริมฐานทางเศรษฐกิจของประเทศให้มั่นคง (ศิริ ฮามสุโพธิ์:2543:349) และเป็นการช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันของคนในสังคม ชุมชน ท้องถิ่น ด้วยเหตุดังกล่าวนี้นี้จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาศักยภาพ

สถานที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์ได้สร้างขึ้น ด้วยการพัฒนาการด้านคมนาคม สิ่งอำนวยความสะดวก ที่พัก ร้านอาหาร ระบบการสื่อสารเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและให้ความสำคัญด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตที่แสดงให้เห็นความแตกต่างกันของสังคมแต่ละพื้นที่เพื่อสร้างแรงดึงดูดและความน่าสนใจให้กับนักท่องเที่ยว

ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม กล่าวว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย หรือภาคอีสานนั้นเป็นดินแดนเก่าแก่ที่มีความเจริญรุ่งเรืองมีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์มายาวนาน ก่อให้เกิดศิลปวัฒนธรรมอันสะท้อนถึงภูมิปัญญาและหลากหลายของผู้คนที่ตั้งถิ่นฐาน พื้นที่อีสานถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของพัฒนาการทางศิลปวัฒนธรรมที่มีการสืบสานมายาวนานนับตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ทวารวดี ขอม จนถึงปัจจุบัน ได้สร้างอัตลักษณ์ไว้ในแต่ละพื้นที่ กลุ่มชน ผ่านทางขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษา การแต่งกาย อาหารและที่อยู่อาศัย (ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม, 2537: 300) สอดคล้องกับความเห็นของวิวัฒน์ชัย บุญยภักดี (ม.ป.ป.: 23 อ้างจากศิริ ฮามสุโพธิ์, 2543: 349) ว่ากิจประเพณีหรือขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละท้องถิ่นย่อมแตกต่างกันจึงเป็นเหตุให้คนอีกคนหนึ่งมีความสนใจที่จะได้รู้ได้เห็นเพื่อความรู้และความบันเทิง เช่นประเพณีสงกรานต์ ประเพณีอีสาน ที่เรียกว่า ฮีต 12 คลอง 14 ศิลปะการแสดง ซึ่งศิลปวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นสื่อที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวขึ้นและเป็นผลจากบุคคลบางกลุ่มชอบที่จะเรียนรู้ ความสัมพันธ์กับสัญลักษณ์ต่างๆ ในชีวิตประจำวันร่วมกันระหว่างตนเองกับผู้อื่นได้ จรูญ คำทิพย์ (2534: 34) อธิบายว่า โบราณสถานโบราณวัตถุของไทยถือเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เกิดจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ เมื่อเราพบเห็นก็จะเกิดความรู้สึกซาบซึ้งและเกิดความประทับใจเช่นเดียวกับเศกสรรค์ ยงวนิชย์(2536: 12) กล่าวว่าเมื่อมนุษย์มีโอกาสท่องเที่ยวมากเท่าใดก็ยิ่งทำให้รักบ้านเมืองของตนเองและพยายามที่จะรักษาวัฒนธรรมของตนให้มากขึ้น ดังนั้นในภาวะปัจจุบันการท่องเที่ยวได้ขยายตัวออกอย่างกว้างขวางเพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และศึกษาวิถีชีวิตร่วมกัน ยังผลให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเป็นการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีให้เกิดขึ้นในสังคมและกลุ่มประเทศอาเซียนอย่างยั่งยืนและที่ทำให้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยทำให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างจริงจังและทั่วถึงตามกรอบของแผนกลยุทธ์ด้านการท่องเที่ยวของอาเซียน

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะดำเนินการศึกษาถึงการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่ความยั่งยืนและการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน โดยเชื่อมโยงบริบททางวัฒนธรรม ความหลากหลายทางสังคม ประเพณีและวัฒนธรรม ของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือกลุ่มอีสานตอนกลางทั้ง 4 จังหวัด เพื่อแสดงให้เห็นภาพรวมของความน่าสนใจและการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียนเพื่อนำไปสู่แนวทางยุทธศาสตร์การพึ่งพาและการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

จากประเด็นปัญหาผู้วิจัยได้นำไปกำหนดเป็นวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษาแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง
2. เพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง
3. เพื่อพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่ความยั่งยืนและการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน

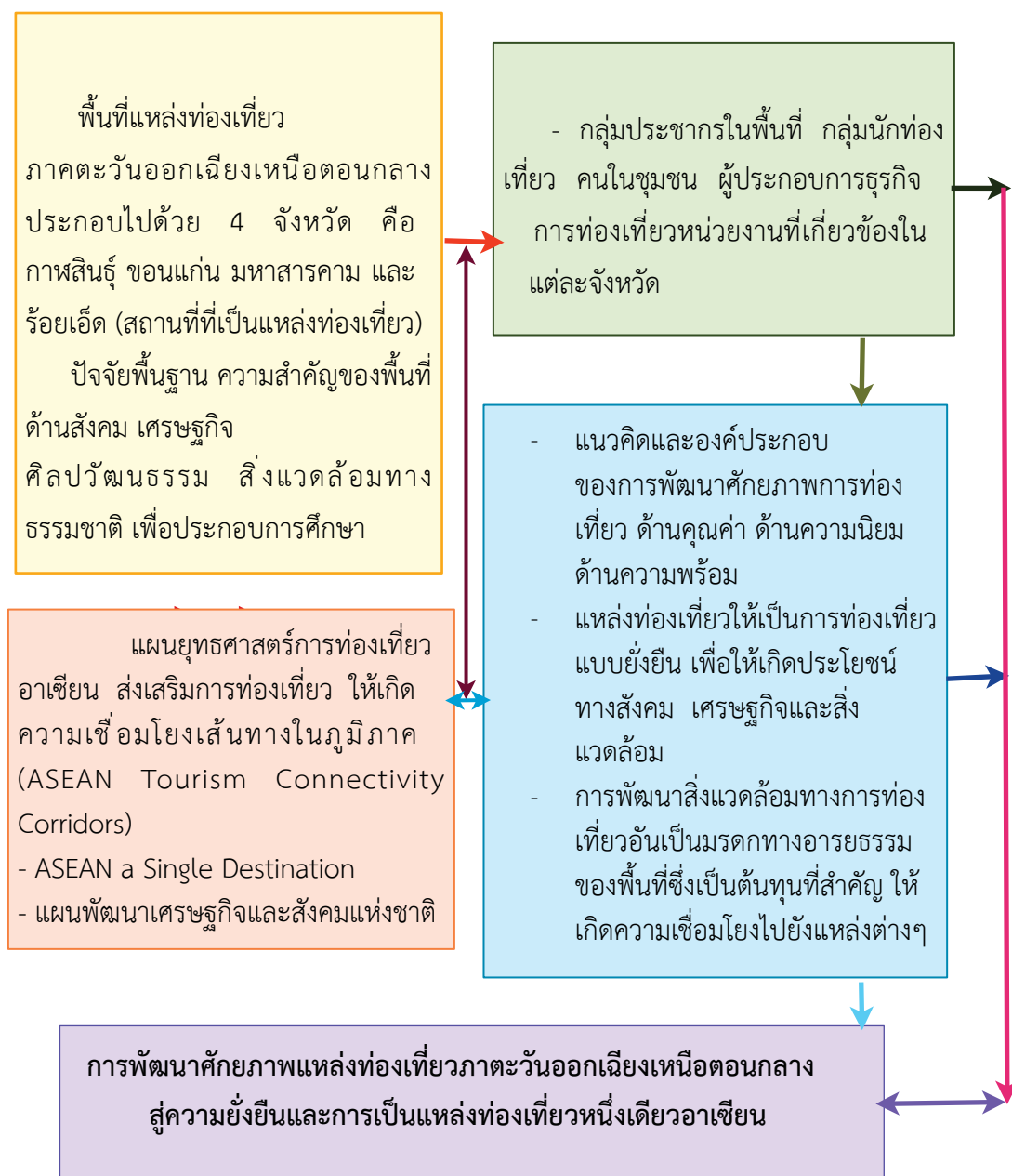
คำถามการวิจัย

1. แหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีที่ใดบ้าง
2. แหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีศักยภาพอย่างไร ?
3. แนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่ความยั่งยืนและการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียนควรเป็นอย่างไร ?

ขอบเขตของการวิจัย

พื้นที่ของการวิจัยและเก็บข้อมูลงานวิจัยเป็นพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ประกอบไปด้วย 4 จังหวัด คือ จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดร้อยเอ็ด

กรอบแนวคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์ที่ใช้ในงานวิจัย

ภาคอีสานตอนกลาง หมายถึง พื้นที่ 4 จังหวัด คือ จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคามและจังหวัดร้อยเอ็ด

ศักยภาพ หมายถึง ศักยภาพความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ สิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยวในพื้นที่ ลักษณะทางกายภาพการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ด้านศิลปวัฒนธรรมด้านประวัติศาสตร์ด้านธรรมชาติและการบริหารการจัดการ

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง วัฒนธรรมแต่ละพื้นที่คือ วิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่นั้นอาจจะเหมือนกันหรือแตกต่างกัน วัฒนธรรมอาจแสดงออกในรูปแบบของศาสนา สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตของประชาชน จารีตประเพณี ทั้งในอดีตและปัจจุบันเพื่อให้เกิดความเข้าใจ ถึงประวัติความเป็นมา และการดำเนิน ชีวิตที่แตกต่างจากวัฒนธรรมของตน

การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ หมายถึง เป็นการท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคม รวมถึงสถานที่ที่มีความผูกพันทางจิตใจของชนรุ่นหลัง เพื่อชื่นชมและเรียนรู้ต่อประวัติศาสตร์และโบราณสถาน ในแหล่งท่องเที่ยว นั้นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของ สภาพแวดล้อม โดยที่ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรม ที่เกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศโดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการร่วมกันรับผิดชอบต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวที่ทำให้นักท่องเที่ยว ได้รับความพึงพอใจ ความประทับใจ ควบคู่กันไปกับการได้รับความรู้ในคุณค่าของทรัพยากร ทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว โดยมีการบริหารจัดการที่ได้รับความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ที่มุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวมีความเจริญก้าวหน้าและมีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว รวมถึงการดำเนินการ ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในระดับที่เหมาะสม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลสำเร็จเบื้องต้น (Preliminary result) เป็นดังนี้
 - 1.1 ได้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง
 - 1.2 ได้เส้นทางการเดินทางท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง
2. ผลสำเร็จกึ่งกลาง (Intermediate result) เป็นดังนี้
 - 2.1 ได้วิเคราะห์ศักยภาพชุมชนในแหล่งท่องเที่ยว
 - 2.2 ได้ข้อวิเคราะห์องค์ประกอบสำคัญสำหรับพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
3. ผลสำเร็จตามเป้าประสงค์ (Goal result) เป็นดังนี้
 - 3.1 ได้พัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง
 - 3.2 ได้การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง
 - 3.3 ได้แผนสำหรับพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง สู่ความยั่งยืนและการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาเอกสารเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว แนวคิดการท่องเที่ยว นโยบายของภาครัฐด้านการท่องเที่ยว พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวภาคอีสานตอนกลางตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยมีรายละเอียดดังนี้

1. แนวคิดการท่องเที่ยว

- 1.1 แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
- 1.2 แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์
- 1.3 แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2. นโยบายด้านการท่องเที่ยว

- 2.1 แผนพัฒนาการท่องเที่ยว
- 2.2 กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ
พ.ศ. 2555 – 2559
- 2.3 สถานการณ์การท่องเที่ยวโลก
- 2.4 สถานการณ์การท่องเที่ยวไทย
- 2.5 การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

3. พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวภาคอีสานตอนกลาง

- 3.1 จังหวัดกาฬสินธุ์
- 3.2 จังหวัดขอนแก่น
- 3.3 จังหวัดมหาสารคาม
- 3.4 จังหวัดร้อยเอ็ด

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อประเทศจึงทำให้การท่องเที่ยวขยายตัวอย่างรวดเร็วไม่เฉพาะแต่การท่องเที่ยวภายในประเทศเท่านั้นแต่ยังรวมไปถึงการท่องเที่ยวระหว่างประเทศด้วย ประเทศไทยตั้งอยู่ในทำเลที่เป็นศูนย์กลางการคมนาคมของประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นประเทศหนึ่งที่มีแหล่งท่องเที่ยวสวยงาม เป็นจุดดึงดูดความสนใจของนัก

ท่องเที่ยวมากทั้งทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมรวมถึงยังมีประเพณีที่ดีมีศิลปวัฒนธรรมอันบ่งบอกเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทยที่มีความเจริญรุ่งเรืองทำให้นักท่องเที่ยวได้ทำความรู้จักกัน แลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมและความคิดเห็นซึ่งกันและกันก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ยิ่งการท่องเที่ยวทวีความสำคัญมากขึ้นเพียงใดยิ่งจะเป็นการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมและเกียรติภูมิของประเทศให้เป็นที่รู้จักแก่ชาวโลกมากขึ้นเพียงนั้นแสดงให้เห็นถึงความเป็นชาติ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และโบราณคดี รวมทั้งเป็นชาติที่เก่าแก่ มีศิลปะและสถาปัตยกรรมที่เจริญรุ่งเรืองมาก่อน การวิจัยครั้งนี้จึงทำการศึกษาแหล่งท่องเที่ยว 3 ด้าน ดังนี้

1.1 แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีความแตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นมรดกแห่งสังคมมีทั้งส่วนจับต้องได้และจับต้องไม่ได้ เช่น ศิลปะ ขนบธรรมเนียมประเพณี รูปแบบการดำรงชีวิต การแต่งกาย เครื่องมือเครื่องใช้ อาหาร งานเทศกาลประเพณี เป็นต้น นอกจากนี้วัฒนธรรมยังเป็นการสั่งสมประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถ และภูมิปัญญาทั้งหมดที่ได้ช่วยให้มนุษย์ในสังคมนั้นๆ อยู่รอดเจริญสืบต่อได้และสามารถเจริญงอกงามต่อไปจนถึงปัจจุบัน

ประเทศไทยมีวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายและมีเอกลักษณ์เฉพาะในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งเป็นจุดดึงดูดสำคัญด้านการท่องเที่ยวแต่การเปิดพื้นที่ทางวัฒนธรรม เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือขาดการจัดการที่ดีทำให้คุณค่าทางวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมเกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนท้องถิ่นจนขาดความเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมของพื้นที่และส่งผลกระทบทางลบต่อการท่องเที่ยวในที่สุด ดังนั้น การกำหนดกรอบหรือเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวที่ชัดเจนสำหรับให้หน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแลแหล่งท่องเที่ยวได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและ เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเพื่อยกระดับมาตรฐานในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของประเทศไทย และยังสามารถใช้เป็นสิ่งบ่งบอกให้นักท่องเที่ยวรับรู้ในคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวและมีส่วนสำคัญในการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ซึ่งหมายถึงการเพิ่มขึ้นของรายได้ทางการท่องเที่ยวด้วย รวมทั้งเป็นการเพิ่มมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทยให้เป็นที่ยอมรับทั้งในและต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น

แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Attraction) หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางศิลปะและขนบธรรมเนียมประเพณีที่บรรพบุรุษได้สร้างสมและถ่ายทอดเป็นมรดกสืบทอดกันมา แหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้ประกอบด้วย งานประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน การแสดงศิลปวัฒนธรรมสินค้าพื้นเมือง การแต่งกาย ภาษา ขนเฝ้า เป็นต้น

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่งที่แสดงความเป็นวัฒนธรรม เช่น ปราสาท พระราชวัง วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณี วิธีการดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนงและสิ่งต่างๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัย ผู้ท่องเที่ยวจะได้รับทราบ

ประวัติความเป็นมา ความเชื่อ มุมมองความคิด ความศรัทธา ความนิยมของบุคคลในอดีตที่ถ่ายทอดมาถึงคนรุ่นปัจจุบันผ่านสิ่งเหล่านี้

มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Attraction Standard) หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยวและการบริหารจัดการ ทั้งนี้ในแต่ละองค์ประกอบจะมีหลักเกณฑ์และดัชนีชี้วัดในการพิจารณาความมีศักยภาพ ความมีประสิทธิภาพ และความมีคุณภาพ เพื่อใช้ในการประเมินมาตรฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้นด้วย (สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย:2549)

1.1.1 แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) แหล่งความเป็นอยู่และวิถีชีวิตแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประเภทนี้ผู้มาเยี่ยมชมสามารถสังเกตความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของชุมชนนั้นโดยตนเองมิได้เข้าไปมีส่วนร่วม เช่น ชุมชนของชนเผ่า ศูนย์วัฒนธรรม คุณค่าต่อส่วนรวมอยู่ที่การช่วยรักษาความหลากหลายของเชื้อชาติ คุณค่าต่อผู้เยี่ยมชมอยู่ที่การได้รับความรู้ วิสัยทัศน์ ความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มชนเผ่าต่างๆ และภูมิปัญญาของชนเผ่า ตัวอย่างเช่น บ้านกะเหรี่ยงทีโพจิ จังหวัดตาก บ้านหนองขาว จังหวัดกาญจนบุรี เป็นต้น รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้ส่วนใหญ่เป็นการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบทซึ่งหมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิตและผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษมีความโดดเด่น เพื่อความเพลิดเพลิน ได้ความรู้ ศึกษาศิลปะสร้างสรรค์และภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

2) แหล่งวัฒนธรรมประเพณี และหัตถกรรมพื้นเมืองแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเภทนี้ ผู้เยี่ยมชมสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณี และซื้อสินค้าของที่ระลึกจากผู้ประกอบการหัตถกรรม คุณค่าต่อส่วนรวมอยู่ที่การรักษาความหลากหลายของวัฒนธรรม คุณค่าต่อผู้เยี่ยมชมอยู่ที่ความพอใจจากการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม ประเพณี และการได้ซื้อของที่ระลึกที่พอใจ ตัวอย่างเช่น ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ เป็นต้นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้ จึงเป็นการท่องเที่ยวชมวัฒนธรรมและประเพณี ซึ่งหมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมงานประเพณีต่างๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ จัดขึ้นได้รับความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรียศิลป์เพื่อศึกษาความเชื่อ การยอมรับนับถือ การเคารพพิธีกรรมต่างๆ และได้รับความรู้ มีความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ๆ เพิ่มขึ้นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและมรดกทางวัฒนธรรม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว(คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย:2549)

1.1.2 องค์ประกอบพื้นฐานสำหรับประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ 3 ด้าน ได้แก่

องค์ประกอบที่ 1 ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว หมายถึง การที่แหล่งท่องเที่ยวมีจุดดึงดูดความสนใจหรือมีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ซึ่งสามารถสร้างความประทับใจและความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว เช่น มีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์ของวิถีชีวิตและภูมิปัญญา มีความงดงามทางศิลปวัฒนธรรมและจากการที่วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคมของมนุษย์ที่สั่งสมมาแต่อดีตและมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะในแต่ละท้องถิ่น ดังนั้นความสามารถในการสืบทอดทางวัฒนธรรม ความต่อเนื่องของการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม ความผูกพันต่อท้องถิ่น และความเข้มแข็งในการรักษาวัฒนธรรม จึงมีความสำคัญในการรักษาวัฒนธรรมให้คงอยู่ ซึ่งเป็นจุดเสริมศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญ อีกทั้งศักยภาพในทางกายภาพและการจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัย และความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว ก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญในการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวด้วยสำหรับองค์ประกอบด้านศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา 2 ด้าน ได้แก่

1. คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ประกอบด้วย 7 ดัชนีชี้วัด ได้แก่ 1) ความเป็นเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และองค์ความรู้ 2) ความต่อเนื่องของการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี 3) ความงดงามทางศิลปวัฒนธรรม 4) ความสามารถในการสืบทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง 5) ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีที่สืบค้นได้ 6) ความผูกพันต่อท้องถิ่น 7) ความเข้มแข็งในการรักษาเอกลักษณ์

2. ศักยภาพทางกายภาพและการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 ดัชนีชี้วัด ได้แก่ 1) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว 2) ความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว 3) ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว

องค์ประกอบที่ 2 ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว หมายถึง องค์ประกอบต่างๆ ที่มีส่วนช่วยเสริมแหล่งวัฒนธรรมนั้นๆ ให้มีความสำคัญมีความเหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยวตัวอย่างเช่น แหล่งวัฒนธรรมอาจมีความดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวสูง แต่มีข้อจำกัดสูงในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานทำให้นักท่องเที่ยวไม่นิยมเข้าไปท่องเที่ยว ทำให้ศักยภาพในการจัดการด้านการท่องเที่ยวลดลงไปด้วย

สำหรับศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา 2 ด้าน ได้แก่

- 1) ศักยภาพในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน
- 2) ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายนอก

องค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการ หมายถึง ความสามารถในการควบคุมดูแลการดำเนินงานการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ 1) ด้านการจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืนประกอบด้วย การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว และการจัดการด้านการท่องเที่ยว 2) การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก โดยพิจารณาจากการดำเนินงานขององค์กรที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ในการสร้างเสริมจิตสำนึกและการเรียนรู้ในเรื่องคุณค่าของแหล่งวัฒนธรรมแก่นักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ดูแลพื้นที่ ผู้ประกอบการ และชุมชนท้องถิ่นที่อยู่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว 3) การจัดการด้านเศรษฐกิจและสังคม พิจารณาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการคิด การพิจารณาตัดสินใจ การดำเนินการและร่วมรับผิดชอบในการเรื่องต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชนนั้นๆ รวมทั้งการกระจายรายได้หรือผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น

1.1.3 เกณฑ์ประเมินด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มี 2 ด้าน ได้แก่

1. การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 ดัชนีชี้วัด ได้แก่ 1) การจัดการด้านการรักษาสภาพและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว 2) การจัดการด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่ 3) การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว
2. การจัดการด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 5 ดัชนีชี้วัด ได้แก่ 1) การจัดการด้านการบริการและสาธิตภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว 3) การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก 4) ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว 5) ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว

1.2 แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ เป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทที่มนุษย์สร้างขึ้นแต่มีความแตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นประเภทอื่น เนื่องจากมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคม รวมถึงความผูกพันทางจิตใจต่อชนรุ่นหลัง ประเทศไทยมีแหล่งประวัติศาสตร์จำนวนมากกระจายอยู่ตามภาคต่างๆ ทั่วประเทศไทยและมีความเป็นเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมเฉพาะในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งเป็นจุดดึงดูดสำคัญด้านการท่องเที่ยว แต่การเปิดแหล่งประวัติศาสตร์เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยขาดการจัดการที่ดีอาจทำให้โบราณสถานและสภาพแวดล้อมของแหล่งประวัติศาสตร์เกิดความเสื่อมโทรมได้ จนบางครั้งยากต่อการฟื้นฟูแก้ไขให้กลับคืนสู่สภาพเดิมและส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวในที่สุด ดังนั้นการกำหนดกรอบหรือเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวที่ชัดเจนสำหรับให้หน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแลแหล่งท่องเที่ยวได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว เพื่อยกระดับมาตรฐานในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่ง

สำคัญต่อการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของประเทศไทย และยังสามารถใช้เป็นสิ่งบ่งบอกให้นักท่องเที่ยวรับรู้ในคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว และมีส่วนสำคัญในการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ซึ่งหมายถึงการเพิ่มขึ้นของรายได้ทางการท่องเที่ยวของประเทศไทย รวมทั้งเป็นการเพิ่มมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทยให้เป็นที่ยอมรับทั้งในและต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น

แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ (Historical Attraction) หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศาสนา รวมถึงสถานที่หรืออาคารสิ่งก่อสร้างที่มีอายุเก่าแก่หรือเคยมีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ เช่น โบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ชุมชนโบราณ กำแพงเมือง คูเมือง พิพิธภัณฑสถาน วัด ศาสนสถาน และสิ่งก่อสร้างที่มีคุณค่าทางศิลปะและสถาปัตยกรรม

การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีเพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยวได้ความรู้ มีความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดีในท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยที่ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์อาจจัดรายการเส้นทางท่องเที่ยวตามรอยประวัติศาสตร์ต่างๆ เช่น เส้นทางศิลปะขอม ตามรอยพ่อขุนเม็งราย เทียวอุทยานประวัติศาสตร์ เป็นต้น

การที่นักท่องเที่ยวจะเลือกเข้าไปเยี่ยมชมในแหล่งท่องเที่ยวใดๆ นั้น แหล่งท่องเที่ยวนั้นจะต้องมีความดึงดูดใจและความน่าสนใจอยู่ในระดับที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวได้ ซึ่งศักยภาพในการดึงดูดใจสำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ประกอบด้วยหลายปัจจัย ได้แก่ คุณค่าทางประวัติศาสตร์ความเป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว ความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกในการเข้าถึง ความปลอดภัย และความสามารถในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นต้น จากองค์ประกอบด้านศักยภาพในการดึงดูดใจ แหล่งท่องเที่ยวควรมีศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยวด้วยไม่ว่าจะเป็นในด้านการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานและการสนับสนุนทางด้านนโยบาย ด้านงบประมาณและด้านบุคลากร จากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและองค์กรท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้แหล่งท่องเที่ยวสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตาม การที่แหล่งท่องเที่ยวจะสามารถดำรงอยู่ได้นั้น การบริหารจัดการเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญทั้งในด้านการจัดการด้านการอนุรักษ์ การฟื้นฟูสภาพของแหล่งท่องเที่ยว การมีมาตรการป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับตัวแหล่งท่องเที่ยวรวมทั้งการจัดการด้านการท่องเที่ยว เช่น การบริการและการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่เหมาะสม นอกจากนี้จากเป้าหมายของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่เน้นการท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดี ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของท้องถิ่น รวมถึงการสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อการรักษาวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยที่ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวนั้นทำให้การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานแหล่ง

ท่องเที่ยวในครั้งนี้จึงให้ความสำคัญต่อการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก รวมทั้งการจัดการด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นด้วย

1.2.1 องค์ประกอบพื้นฐานสำหรับประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ไว้ 3 ด้าน ได้แก่

องค์ประกอบที่ 1 ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวหมายถึง การที่แหล่งท่องเที่ยวมีจุดดึงดูดความสนใจหรือมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ซึ่งสามารถสร้างความประทับใจและความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว เช่น ความโดดเด่นและความเป็นเอกลักษณ์ความงดงามทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม รวมถึงความมีชื่อเสียงและความเป็นที่ยอมรับทางประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาอันชาญฉลาดของคนในอดีตอีกทั้งศักยภาพทางกายภาพและการจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัยและความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญในการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวอีกด้วยสำหรับองค์ประกอบด้านศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา 2 ด้าน ได้แก่

1. คุณค่าทางประวัติศาสตร์ ประกอบด้วย 8 ดัชนีชี้วัด ได้แก่

- 1) ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ 2) หลักฐานทางโบราณคดี 3) ความเป็นเอกลักษณ์ของยุคสมัย 4) ความเป็นเอกลักษณ์ทางกายภาพของแหล่งประวัติศาสตร์ 5) ความสมบูรณ์และความสวยงามทางสถาปัตยกรรม 6) ความสมบูรณ์และความสวยงามทางศิลปกรรม 7) ความมีชื่อเสียงและความเป็นที่ยอมรับของแหล่งประวัติศาสตร์ 8) ความผูกพันต่อท้องถิ่น

2. ศักยภาพทางกายภาพและการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 4 ดัชนีชี้วัด ได้แก่

- 1) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว 2) ความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว 3) ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว 4) ความต่อเนื่องของการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

องค์ประกอบที่ 2 ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว หมายถึง องค์ประกอบต่างๆ ที่มีส่วนช่วยเสริมแหล่งประวัติศาสตร์นั้นๆ ให้มีความสำคัญและมีความเหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยว เช่น แหล่งประวัติศาสตร์อาจมีความดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวสูง แต่มีข้อจำกัดสูงในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน ทำให้นักท่องเที่ยวไม่นิยมเข้าไปท่องเที่ยว ส่งผลให้ศักยภาพในการจัดการด้านการท่องเที่ยวลดลงไปด้วย สำหรับศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยวมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา 2 ด้าน ได้แก่

- 1) ศักยภาพในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน 2) ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายนอก

องค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการ หมายถึง ความสามารถในการควบคุมดูแล การดำเนินงานการจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1. ด้านการจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ประกอบด้วย การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว และการจัดการด้านการท่องเที่ยว

2. การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก โดย พิจารณาจากการดำเนินงานขององค์กรที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ในการสร้างเสริมจิตสำนึกและการเรียนรู้ในเรื่องคุณค่าของแหล่งประวัติศาสตร์แก่นักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ดูแลพื้นที่ ผู้ประกอบการ และ ชุมชนท้องถิ่นที่อยู่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว

3. การจัดการด้านเศรษฐกิจและสังคม พิจารณาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือชุมชนได้มีส่วนร่วมในการคิด การพิจารณาตัดสินใจ การดำเนินการและร่วมรับผิดชอบในการเรื่องต่างๆที่จะมีผลกระทบต่อ ประชาชนหรือชุมชนนั้นๆ รวมทั้งการกระจายรายได้หรือผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น

1.2.2 เกณฑ์ประเมินด้านการบริหารจัดการ แหล่งท่องเที่ยวทาง ประวัติศาสตร์ มี 2 ด้าน ได้แก่

1. การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 ดัชนีชี้วัด ได้แก่ 1) การจัดการด้านการรักษาสภาพและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว 2) การจัดการด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่ 3) การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมา จากการท่องเที่ยว

2. การจัดการด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 5 ดัชนีชี้วัด ได้แก่ 1) การจัดการด้านการบริการและสาธารณูปโภคแก่นักท่องเที่ยว 2) การจัดการด้าน กิจกรรมการท่องเที่ยว 3) การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก 4) ชุมชนท้องถิ่นมี ส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว 5) ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว

1.3 แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความแตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ เนื่องจากเป็นสิ่งที่มิอยู่และเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติมีสภาพและการเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาลเวลามีระบบความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนในตัวเองด้วยปัจจัยต่างๆกันและ องค์ประกอบการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอาจค่อยเป็นค่อยไปหรือรวดเร็วมากจนเห็นได้ชัดเจนแล้วแต่กรณีไปซึ่งผลจากการใช้ประโยชน์ของมนุษย์อาจทำให้เกิดการสูญสลายของแหล่งธรรมชาตินั้นได้ถ้าปราศจากความเข้าใจในการใช้ทรัพยากรนั้นๆ ความสวยงามของแหล่งธรรมชาติที่มีอยู่มากมายใน ประเทศไทยเป็นจุดดึงดูดสำคัญด้านการท่องเที่ยวแต่การเปิดพื้นที่ธรรมชาติเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือขาดการจัดการที่ดีทำให้แหล่งธรรมชาติหลายแห่งเกิดความเสื่อมโทรมและ ส่งผลกระทบทางลบต่อการท่องเที่ยวในที่สุด ดังนั้นการกำหนดกรอบหรือเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพ แหล่งท่องเที่ยวที่ชัดเจนสำหรับให้หน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแลแหล่งท่องเที่ยวทาง ธรรมชาติต่างๆ ได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเพื่อยกระดับมาตรฐานในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว จึงเป็นสิ่งสำคัญ

ต่อการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของประเทศไทยและยังสามารถใช้เป็นสิ่งบ่งบอกให้นักท่องเที่ยวรับรู้ในคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวและมีส่วนสำคัญในการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ซึ่งหมายถึงการเพิ่มขึ้นของรายได้ทางการท่องเที่ยวด้วย รวมทั้งเป็นการเพิ่มมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทยให้เป็นที่ยอมรับทั้งในและต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น (คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย:2549)

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Natural Attraction) หมายถึง สถานที่ที่เปิดใช้เพื่อการท่องเที่ยวโดยมีทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเยือนซึ่งทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ อาจจะเป็นความงดงามตามสภาพธรรมชาติความแปลกตาของสภาพธรรมชาติสัญญาณที่สำคัญทางธรณีวิทยาและภูมิศาสตร์อันเป็นเอกลักษณ์ หรือเป็นสัญลักษณ์ของท้องถิ่นนั้นๆ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่มีลักษณะพิเศษ (Special Environmental Features) หรือสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าทางวิชาการก็ได้ แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติมีลักษณะเฉพาะคือเมื่อถูกทำลายแล้วก็จะหมดสภาพไปไม่สามารถฟื้นฟูคืนสู่สภาพเดิมได้โดยง่ายหรือต้องใช้เวลาอันยาวนานในการฟื้นฟูให้กลับสู่สภาพเดิมจึงต้องมีการดูแลรักษาทรัพยากรอย่างดี ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทนี้มิได้เกิดขึ้นเพื่อการท่องเที่ยวแต่เป็นการนำการท่องเที่ยวเข้าไปผนวกกิจกรรมที่เกิดขึ้นจึงเป็นกิจกรรมที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกับธรรมชาติ เช่น เดินป่าศึกษาธรรมชาติ ดูนก แมลง ส่องสัตว์ เล่นน้ำตก เป็นต้น มีวัตถุประสงค์เพื่อความเพลิดเพลินและนันทนาการในรูปแบบที่ใกล้ชิดกับธรรมชาติและอาจเสริมกิจกรรมเพื่อการศึกษาหาความรู้เข้าไปด้วย

1.3.1 องค์ประกอบพื้นฐานสำหรับประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน ได้แก่

องค์ประกอบที่ 1 คุณค่าของแหล่งธรรมชาติและความเสี่ยงต่อการถูกทำลายคุณค่าหรือความสำคัญของแหล่งธรรมชาติเกิดขึ้นจากหลายองค์ประกอบทั้งในด้านความสำคัญของแหล่งธรรมชาติที่มีต่อระบบนิเวศและความสำคัญต่อมนุษย์ทั้งจากการเข้าไปใช้ประโยชน์จากแหล่งธรรมชาติคุณค่าทางด้านการเรียนรู้ และคุณค่าทางด้านจิตใจ การประเมินคุณค่าของแหล่งธรรมชาติประกอบด้วยปัจจัยหลัก 3 ด้าน คือ คุณค่าทางด้านชีวภาพ คุณค่าทางด้านกายภาพ คุณค่าทางสังคมความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย คือ ภาวะที่ปัจจัยต่างๆ ที่อยู่รอบๆ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติด้านใดด้านหนึ่ง ปัจจัยต่างๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมธรรมชาตินั้นอาจมาจากภัยธรรมชาติที่มนุษย์ไม่สามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้าหรือคาดการณ์ล่วงหน้าได้แต่ไม่สามารถยับยั้งภัยธรรมชาตินั้นได้และอีกประการหนึ่งเกิดจากการกระทำของมนุษย์ซึ่งอาจจะตั้งใจหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านลบขึ้นกับสิ่งแวดล้อมได้ เช่น ปะการังในทะเลอันดามันบางบริเวณที่เคยอุดมสมบูรณ์ แต่ปัจจุบันเสื่อมโทรมลงไปมากเนื่องมาจากสาเหตุต่างๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิของน้ำ การเก็บปะการังมาขาย การทอดสมอเรือ การประมง กิจกรรมการท่องเที่ยวได้น้ำ เหล่านี้เป็นต้น

ในการประเมินคุณค่าของแหล่งธรรมชาติและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย มีหลักเกณฑ์ที่ใช้พิจารณา 4 ด้าน ได้แก่

1. คุณค่าทางด้านชีวภาพ ประกอบด้วย 4 ดัชนีชี้วัด ได้แก่ 1) ความหลากหลายของระบบนิเวศในแหล่งธรรมชาติ 2) ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ 3) ความเป็นแหล่งรวมพืชหรือสัตว์ที่มีลักษณะโดดเด่นหายาก ใกล้สูญพันธุ์ หรือมีจำนวนมาก 4) ความโดดเด่นเฉพาะตัวของระบบนิเวศในแหล่งธรรมชาติ

2. คุณค่าทางกายภาพ ประกอบด้วย 4 ดัชนีชี้วัด ได้แก่ 1) จำนวนประเภทของแหล่งธรรมชาติภายในแหล่งท่องเที่ยว 2) ขนาดของแหล่งธรรมชาติ 3) สภาพความสวยงามทางกายภาพและสภาพภูมิทัศน์ของแหล่งธรรมชาติ 4) ความเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะตัวทางกายภาพของพื้นที่

3. คุณค่าทางสังคม ประกอบด้วย 2 ดัชนีชี้วัด ได้แก่ 1) คุณค่าต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนท้องถิ่น 2) คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ ประเพณี และวัฒนธรรม

4. ความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย ประกอบด้วย 2 ดัชนีชี้วัด ได้แก่ 1) ความเสี่ยงต่อการถูกทำลายโดยมนุษย์ 2) ความเสี่ยงต่อการถูกทำลายจากภัยธรรมชาติ

องค์ประกอบที่ 2 ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว หมายถึง องค์ประกอบต่างๆที่มีส่วนช่วยเสริมแหล่งธรรมชาตินั้นๆ ให้มีความสำคัญ มีความเหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยว เช่น แหล่งธรรมชาติอาจมีสภาพธรรมชาติที่สวยงามมาก แต่ขาดความสะดวกในการเข้าถึงหรือเส้นทางเข้าแหล่งท่องเที่ยวไม่ปลอดภัยก็ทำให้นักท่องเที่ยวไม่นิยมเข้าไปท่องเที่ยว สำหรับศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว มีดัชนีชี้วัดที่ใช้พิจารณา 5 ด้าน ได้แก่ 1) ศักยภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว 2) การเข้าถึงแหล่งธรรมชาติ 3) ความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว 4) ศักยภาพในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน 5) ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายนอก

องค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการ หมายถึง ความสามารถในการควบคุม ดูแล การดำเนินงาน การจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1. การจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ประกอบด้วย การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติ การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม และการจัดการด้านการท่องเที่ยว

2. การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก โดยพิจารณาจากการดำเนินงานขององค์กรที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ในการสร้างเสริมจิตสำนึกและการเรียนรู้ในเรื่องคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แก่นักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ดูแลพื้นที่ ผู้ประกอบการ และชุมชนท้องถิ่นที่อยู่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว

3. การจัดการด้านเศรษฐกิจและสังคม พิจารณาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือชุมชนได้มีส่วนร่วมในการคิด การพิจารณาตัดสินใจ การดำเนินการและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชนนั้นๆ รวมทั้งการกระจายรายได้หรือผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น

1.3.3 การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในประเทศไทย สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทตามหน่วยงานหรือองค์กรที่รับผิดชอบ ได้แก่

1. แหล่งท่องเที่ยวที่บริหารจัดการโดยหน่วยงานกลาง เช่น อุทยานแห่งชาติ วนอุทยานเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เป็นต้น

2. แหล่งท่องเที่ยวที่บริหารจัดการโดยหน่วยงานกลาง และแหล่งท่องเที่ยวที่ดูแลโดยท้องถิ่น คือ แหล่งท่องเที่ยวที่หน่วยงานกลางดูแลจะมีนโยบายแผนงานและโครงการในการจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติที่ชัดเจน รวมถึงในด้านงบประมาณและบุคลากร แต่แหล่งท่องเที่ยวที่ดูแลโดยท้องถิ่นส่วนมากมักจะขาดระบบการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมในระยะยาวทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีโอกาสที่จะเสื่อมโทรมได้ง่ายกว่า อย่างไรก็ตามแหล่งท่องเที่ยวที่บริหารจัดการโดยหน่วยงานท้องถิ่นสามารถเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ของตนได้มากกว่า รวมทั้งเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนท้องถิ่นอีกด้วย

1.3.4 หลักเกณฑ์ที่ใช้ประเมินการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประกอบด้วย 2 ด้าน ได้แก่

1. การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติและการจัดการสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 5 ดัชนีชี้วัด ได้แก่ 1) การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของตัวแหล่งท่องเที่ยว 2) การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว 3) การจัดการของเสียและสภาพแวดล้อมบริเวณโดยรอบแหล่งท่องเที่ยว 4) การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม 5) การให้ความรู้ถึงคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวและการอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยว นักท่องเที่ยว และชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่

2. การจัดการด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 4 ดัชนีชี้วัด ได้แก่ 1) การจัดการด้านการบริการและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานแก่นักท่องเที่ยว 2) มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว 3) มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องระบบนิเวศและการอนุรักษ์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชนโดยรอบ 4) การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย:2549)

2. นโยบายภาครัฐด้านการท่องเที่ยว

2.1 แผนพัฒนาการท่องเที่ยว

เพื่อให้การท่องเที่ยวของประเทศไทยสามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ เกิดการเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติเมื่อวันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2552 ให้การท่องเที่ยวเป็นวาระแห่งชาติ (National Agenda) และมีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2552 มอบหมายให้กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาจัดทำยุทธศาสตร์แผนงานฟื้นฟูวิกฤตการท่องเที่ยวระยะสั้นและระยะยาวรวมทั้งสอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติที่ต้องจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาอนุมัติกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาในฐานะเลขานุการคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติจึงจัดทำร่างแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555 - 2559 เสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติพิจารณา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อฟื้นฟูและกระตุ้นภาคการท่องเที่ยวให้ขยายตัวอย่างยั่งยืน เพื่อเร่งรัดและสร้างศักยภาพในการหารายได้จากการท่องเที่ยวและเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทย

แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับนี้จึงได้มุ่งเน้นการป้องกันแก้ไขผลกระทบด้านการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทั้งในและต่างประเทศ ตามแนวทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559) และวิสัยทัศน์ประเทศไทยสู่ปี 2570 โดยน้อมนำแนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” และ “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” มาใช้ในการจัดทำแผนเพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบองค์รวมที่สร้างทั้งรายได้และกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมและยั่งยืน ทั้งนี้คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติคาดหวังว่าแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับนี้จะมีประโยชน์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ ดังนี้

1. เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะใช้เป็นกรอบทิศทางในการกระตุ้นและฟื้นฟูภาคการท่องเที่ยวของทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว
2. ช่วยลดการทำงานที่ซ้ำซ้อนของหน่วยงานภาครัฐในเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวซึ่งจะช่วยให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ภายใต้การบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
3. หน่วยงานของรัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้อง สามารถใช้เป็นกรอบแนวทางการดำเนินงานโดยนำกลยุทธ์ไปแปลงเป็นนโยบายและแผนปฏิบัติการในหน่วยงานองค์กรของตน เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างถูกต้องเหมาะสมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงและแก้ไขปัญหาที่ยังคงมีอยู่ในภาคการท่องเที่ยว และแก้ไขปัญหาเร่งด่วนด้านการท่องเที่ยว โดยจะมีความสอดคล้องเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559) และนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาล

4. แก้ไขปัญหาในเชิงโครงสร้างเพื่อสร้างความสมดุลและยั่งยืนสร้างระบบภูมิคุ้มกันให้กับภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อให้ภาคประชาชน ภาคเอกชน และชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดระเบียบแหล่งท่องเที่ยว ไม่ให้อยู่ในสภาพเสื่อมโทรมหรือถูกทำลาย เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมรวมทั้งการเป็นเจ้าบ้านที่ดี มีระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการและสิ่งอำนวยความสะดวกในปริมาณที่เหมาะสม สะดวกและบริการที่มีคุณภาพ เป็นต้น

ด้วยความจำเป็นดังที่กล่าวมา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาในฐานะเลขานุการคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติจึงได้จัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับนี้เพื่อกำหนดกรอบทิศทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวของไทยให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม และเกิดการบูรณาการการทำงานของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการผลักดันให้มีการบริหารจัดการการท่องเที่ยว เพื่อนำไปสู่เป้าหมายการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวโดยคำนึงถึงความสมดุลและยั่งยืนต่อไป

2.2 กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555–2559

กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555 – 2559 ได้เน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนโดยใช้เวทีระดมความคิดเห็นจากผู้บริหาร นักวิชาการ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจนได้(ร่าง) แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ.2555 – 2559 และเสนอให้คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติพิจารณาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ข้อเสนอแนะและความเห็นเพิ่มเติมก่อนเสนอให้คณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบต่อไป โดยมีขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติมีรายละเอียดการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมภาคบริการที่มีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย เพราะนอกจากจะสร้างรายได้โดยมีมูลค่าเป็นอันดับหนึ่งของการค้าบริการรวมของประเทศแล้วยังเป็นอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดธุรกิจที่เกี่ยวข้องเนื่องอีก เช่น โรงแรมและที่พัก ภัตตาคาร ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายของที่ระลึก การคมนาคมขนส่ง เป็นต้น ซึ่งก่อให้เกิดการลงทุน การจ้างงาน และการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น โดยในแต่ละปีสามารถสร้างรายได้เข้าสู่ประเทศในรูปเงินตราต่างประเทศปีละหลายแสนล้านบาท รวมทั้งสร้างกระแสเงินหมุนเวียนภายในประเทศจากคนไทยเที่ยวไทยนับแสนล้านบาทเช่นเดียวกัน ซึ่งในปี พ.ศ. 2552 ประเทศไทยมีรายได้จากนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศประมาณ 527,326 ล้านบาท หรือประมาณร้อยละ 8.5 ของมูลค่าส่งออกรวม (ร้อยละ 51.1 ของมูลค่าส่งออกภาคบริการ) หรือคิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 5.8 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GDP) ขณะเดียวกันธุรกิจการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการจ้างงานกว่า 2 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 6 -7 ของแรงงานทั้งระบบ รวมทั้งยังช่วยกระจายรายได้และการจ้างงานไปสู่ชนบทตามสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ รายได้เงินตราต่างประเทศดังกล่าวยังมีส่วนสำคัญที่ช่วยชดเชยการขาดดุลในช่วงที่การส่งออกสินค้าของ

ไทย มีแนวโน้มชะลอตัวลงตามภาวะเศรษฐกิจโลก ดังนั้น ในการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของ ประเทศจึงต้องพิจารณาข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ดังนี้

2.3 สถานการณ์การท่องเที่ยวโลก

2.3.1 โครงสร้างการตลาดและแนวโน้มการท่องเที่ยวโลก

1. การเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวองค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization : UNWTO) ได้พยากรณ์ว่าเมื่อถึงปี พ.ศ. 2563 จะมีนักท่องเที่ยวระหว่าง ประเทศจำนวน 1,600 ล้านคน ภูมิภาคที่มีแนวโน้มเป็นแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยม คือ ภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกและแปซิฟิกและกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นจุดหมายการท่องเที่ยวแห่ง ใหม่ที่มีผู้นิยมเดินทางเข้ามาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยมีนักท่องเที่ยวเป็น 1 ใน 3 ของนักท่องเที่ยว ภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก

2. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการตลาด กลุ่มประเทศ BRIC (บราซิล รัสเซีย อินเดียและจีน) มีรายได้เพิ่มขึ้น และมีศักยภาพในการส่งออกนักท่องเที่ยวใน อนาคต UNWTO คาดว่า ในปี พ.ศ. 2563 จีนจะเป็นตลาดส่งออกและนำเข้านักท่องเที่ยวใหญ่ที่สุด ในโลก โดยมีนักท่องเที่ยว 100 - 120 ล้านคนต่อปี

3. การแข่งขันด้านการท่องเที่ยวสูงขึ้น การทวีบทบาทสำคัญ ของตลาดเกิดใหม่ ซึ่งตลาดเหล่านี้ส่วนใหญ่จะอยู่ในทวีปเอเชีย ทั้งตลาดที่มีขนาดใหญ่ เช่น จีน อินเดียและตลาดขนาดกลางถึงขนาดเล็ก เช่น กลุ่มประเทศที่อยู่ในเอเชียใต้ กลุ่มประเทศใน ตะวันออกกลาง กลุ่มประเทศที่อยู่ในเอเชียกลาง เป็นต้น หลายประเทศจึงมีการลงทุนด้านการ ท่องเที่ยว การโฆษณาประชาสัมพันธ์ การกำหนดกลยุทธ์ และการใช้นโยบายปกป้องคนของตนให้ เดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศเพื่อแย่งชิงตลาดในเวทีโลก

4. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรโลก อัตราการเพิ่มของ ประชากรโลกอยู่ที่ระดับ 1.11 ในปัจจุบันจะลดลงเป็นระดับ 0.86 ในช่วงปี พ.ศ. 2563 - 2568 โดย ประเทศอุตสาหกรรมชั้นนำของโลกเริ่มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ประเทศเยอรมัน ญี่ปุ่น รัสเซีย มีอัตรา เพิ่มของประชากรติดลบ นักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุจึงมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีความ พร้อมในด้านเวลาและงบประมาณสนใจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวแบบพำนักรถและ ต้องการท่องเที่ยวในแหล่งที่เที่ยวนั้นที่มีความพร้อมในด้านโครงสร้างพื้นฐาน นอกจากนี้การกระตุ้น ประชาชนให้เดินทางท่องเที่ยว เช่น การลดชั่วโมงการทำงาน การสนับสนุนให้ประชาชนมีโอกาส พัฒนาประสบการณ์ของตนจากการเดินทางท่องเที่ยว การลดอัตราภาษีมูลค่าเพิ่มสินค้าอุปโภค บริโภคบางชนิดและภาษีนายจ้างมาตรการดังกล่าวได้มีการดำเนินการในหลายประเทศ เป็นการ กระตุ้นให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวระหว่างประเทศมากขึ้น

5. การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การช่วงชิงตลาดการท่องเที่ยว ระบบอิเล็กทรอนิกส์ ความรู้สภาวะและสารสนเทศกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความแตกต่าง และสร้างคุณค่าของสินค้าในอนาคตรูปแบบของ e-commerce และ e-business จะมีความสำคัญ

และซับซ้อนมากขึ้นในทุกกลุ่มอุตสาหกรรม ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่มีแนวโน้มที่จะใช้ข้อมูลท่องเที่ยวผ่านอินเทอร์เน็ตเพื่อทำการสืบค้นและเปรียบเทียบราคามากขึ้น คาดการณ์ว่ามีประชากรโลกกว่า 1.5 พันล้านคน ท่องอยู่บนโลกอินเทอร์เน็ต และเกือบ 600 ล้านคน ที่ผันตนมาเป็นสมาชิกในสังคม Online บทบาทของอินเทอร์เน็ตซึ่งแต่เดิมทำหน้าที่เพียงให้ข้อมูล เพื่อป้อนข่าวสารด้านเดียวได้กลายมาเป็นช่องทางใหม่ในการแพร่กระจายข่าว การให้ข้อมูล และมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว ช่องทางการขายทางอินเทอร์เน็ตกำลังได้รับความนิยม

2.3.2 วิฤตและความเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยว

1. การท่องเที่ยวโลกมีความเสี่ยงที่จะได้รับผลกระทบจากการก่อการร้ายระหว่างประเทศ การก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติมีแนวโน้มขยายตัวทั่วโลกและรุนแรงมีรูปแบบและโครงข่ายที่ซับซ้อนมากขึ้น โดยใช้ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีการสื่อสารและการคมนาคมเป็นปัจจัยสนับสนุนและมีแนวโน้มคงอยู่ต่อไปในหลายภูมิภาคของโลกเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจเดินทางของนักท่องเที่ยวและจิตวิทยาของผู้บริโภคที่จะชะลอการใช้จ่ายใช้สอยประเทศไทยจึงต้องเตรียมตัวรับความเสี่ยงในด้านต่างๆ และภาวะการแข่งขันที่จะรุนแรงมากขึ้น

2. การเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศโลก ผลกระทบจากสภาวะโลกร้อนเริ่มแสดงให้เห็นชัดเจนจากภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นอย่างรุนแรงครอบคลุมไปทุกภูมิภาค เห็นได้จากความรุนแรงของภัยพิบัติต่างๆ เช่น พายุ น้ำท่วม ภัยแล้ง แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด สึนามิ ช่วง 30 ปีที่ผ่านมา อัตราภัยพิบัติทางธรรมชาติเพิ่มสูงขึ้นแบบขั้นบันได ภัยพิบัติทางน้ำเพิ่มขึ้นร้อยละ 30.7 ภัยพิบัติทางอากาศเพิ่มขึ้นร้อยละ 26.6 และแผ่นดินไหวเพิ่มขึ้นร้อยละ 8.6 ประเทศต่างๆ จึงเริ่มหันมาใส่ใจสิ่งแวดล้อม การสร้างจิตสำนึกที่จะอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและใช้เป็นกลยุทธ์ในการสร้างความแตกต่างที่เหนือกว่าคู่แข่งเป็นจุดขายกระตุ้นหรือเชิญชวนลูกค้าให้เข้ามาซื้อหาหรือใช้บริการท่องเที่ยว ในอนาคต Green Logistic เป็นเทรนด์ที่ถูกกำหนดให้แหล่งท่องเที่ยวต้องให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม และอาจถูกกำหนดเป็นเงื่อนไขหนึ่งในการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ

3. ความเสี่ยงของโรคระบาด ความรุนแรงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แม้ว่าในหลายกรณีจะมีอัตราการเสียชีวิตต่ำก็ตามแต่โรคระบาดที่เกิดจากไวรัสสายพันธุ์ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นทำให้นักท่องเที่ยวมีความกังวลและรู้สึกไม่ปลอดภัยดังเช่นการระบาดจากไวรัสสายพันธุ์ใหม่ 2009 การท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียมีอัตราการเติบโต ลดลงร้อยละ 31.6 ภูมิภาคยุโรปและตะวันออกไกล ลดลงร้อยละ 26.37

4. สภาวะเศรษฐกิจโลก ความไม่แน่นอนของสภาวะเศรษฐกิจโลก อาจส่งผลกระทบต่อจำนวนนักท่องเที่ยวในอนาคต สภาวะถดถอยของเศรษฐกิจโลก ในปี พ.ศ. 2551 และต่อเนื่องถึงปัจจุบันส่งผลการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามคาดการณ์ว่าในอนาคตเศรษฐกิจโลกยังคงขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะมีกลุ่มประเทศ BRIC (บราซิล รัสเซีย อินเดีย และจีน) ที่คาดการณ์ว่า จีน รัสเซีย และอินเดีย มีแนวโน้มเศรษฐกิจขยายตัวมากกว่าร้อยละ 7 ในช่วงปี พ.ศ. 2558 - 2568

2.3.3 การเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว

1. พฤติกรรมผู้บริโภคปรับเปลี่ยนไปตามสภาพเศรษฐกิจ ผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำส่งผลให้นักท่องเที่ยวใช้จ่ายด้านการท่องเที่ยวอย่างระมัดระวัง โดยคำนึงถึงความคุ้มค่าเงินมากขึ้น ประกอบกับการที่คู่แข่งหันมาใช้กลยุทธ์ด้านราคาเพื่อดึงความสนใจของตลาดนักท่องเที่ยวที่หดตัวลง ทำให้นักท่องเที่ยวมีทางเลือกในการเลือกจุดหมายปลายทางมากขึ้น ซึ่งมีผลให้เกิดพฤติกรรม Last minute คือ ใช้เวลาสั้นก่อนการเดินทางเพื่อตัดสินใจในการจองซื้อสินค้าและบริการท่องเที่ยวเพื่อแสวงหาความคุ้มค่า

2. นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางท่องเที่ยวระยะใกล้ โดยอาจเลือกเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศ หรือภายในภูมิภาคเดียวกันมากขึ้น ทั้งนี้การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ และกรอบความร่วมมือ ด้านการท่องเที่ยว เช่น UNWTO APEC ASEAN ACD GMS ACMECS IMT- GT และ BIMSTEC เป็นต้นช่วยลดอุปสรรคและข้อจำกัดในการท่องเที่ยว

3. นักท่องเที่ยวมีแนวโน้มสนใจการท่องเที่ยว ในความสนใจพิเศษ (Special Interest Tourism) เช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย (Adventure Tourism) การท่องเที่ยวเชิงศาสนา (Spiritual Tourism) การท่องเที่ยวเพื่อการประชุมและนิทรรศการ (MICE) และการท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sports Tourism) เป็นต้น รูปแบบการท่องเที่ยวดังกล่าวมีแนวโน้มขยายตัว เนื่องจากนักท่องเที่ยวมีแนวโน้มต้องการที่จะเรียนรู้และได้รับประสบการณ์ที่แตกต่างในการท่องเที่ยวแต่ละครั้ง ต้องการสัมผัสธรรมชาติที่บริสุทธิ์ กิจกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเลือกพักแรมในโรงแรมที่มีเอกลักษณ์ ซึ่งประเทศไทยมีความพร้อมของทรัพยากรพื้นฐานสำหรับการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ

4. กระแสของความสนใจและใส่ใจในสุขภาพและการออกกำลังกาย ทำให้การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sports Tourism) มีแนวโน้มได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว สำหรับการท่องเที่ยวเชิงกีฬาประเทศต่างๆ ได้แข่งขันกันแย่งสิทธิ์ในการจัดกิจกรรม หรือ Event ด้านการกีฬา ซึ่งไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีความพร้อมในด้านบุคลากร สนามแข่งขัน ประสบการณ์ในการจัดการแข่งขัน นักกีฬาระดับนานาชาติ มีกีฬาที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น มวยไทย และตะกร้อ สำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพไทยมีชื่อเสียงในเรื่องของสปา การนวดแผนไทย ความพร้อมในด้านของบุคลากร มีสถานประกอบการที่มีคุณภาพ ซึ่งพร้อมต่อการรองรับนักท่องเที่ยวในอนาคต

5. กระแสความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิม กำลังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว และมีแนวโน้มมากขึ้นแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ถูกเปลี่ยนถ่ายเข้าสู่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวโดยรวมอย่างเป็นลำดับและกำลังปรับเปลี่ยนสภาพไปสู่การจัดการที่คำนึงถึงขีดความสามารถ การรองรับของธรรมชาติ ชุมชน ชนบทธรรมชาติ

ประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนและมุ่งเน้นสิ่งแวดล้อม และฐานทรัพยากรของพื้นที่ท่องเที่ยวเป็นสำคัญ ดังนั้นจึงเป็นโอกาสในการสร้างเอกลักษณ์และตราสัญลักษณ์สินค้าทางการท่องเที่ยว วัฒนธรรมและธรรมชาติของประเทศไทยให้เป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับในระดับสากล

2.4 สถานการณ์การท่องเที่ยวไทย

2.4.1 แนวโน้มด้านการท่องเที่ยวของไทย

1. ประเทศไทยต้องประสบกับปัญหาวิกฤตและความเสี่ยงด้านการท่องเที่ยวในช่วงระยะเวลา 4 - 5 ปีที่ผ่านมาประเทศไทยต้องประสบกับภาวะวิกฤตต่างๆ ทั้งวิกฤตการณ์โรคซาร์ส (SARS) เหตุการณ์สึนามิ(Tsunami) การรัฐประหาร การเกิดวิกฤตราคาน้ำมัน โรคระบาดไข้หวัดสายพันธุ์ใหม่ 2009 เป็นเงื่อนไขข้อจำกัดในการรักษาตลาดเดิมและขยายตลาดใหม่ โดยผลกระทบจากวิกฤตในแต่ละครั้งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของจำนวนนักท่องเที่ยวอย่างเด่นชัด เช่น ภายหลังจากเกิดเหตุวิกฤตการณ์โรคซาร์สส่งผลให้นักท่องเที่ยวลดลงถึงร้อยละ 50 ภายใน 3 เดือน เหตุการณ์สึนามิส่งผลให้นักท่องเที่ยวลดลงร้อยละ 30 ภายใน 2 เดือน อย่างไรก็ตามพบว่าภายหลังจากเกิดวิกฤตในประเทศไทยก็มีแนวโน้มที่นักท่องเที่ยวจะกลับเข้ามาท่องเที่ยวอีกครั้งในระยะเวลาไม่นานนัก

2. สถานการณ์ทางการเมืองยังคงส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวทำให้สถานการณ์การท่องเที่ยวของไทยในช่วงระยะเวลาต่อไปมีความยากมากขึ้น สถานการณ์ทางการเมืองได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อจำนวนนักท่องเที่ยวและภาพลักษณ์ของประเทศ นับตั้งแต่การเกิดรัฐประหาร ในปีพ.ศ. 2549 การปิดท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิและเหตุการณ์ความไม่สงบทางการเมืองทำให้นักท่องเที่ยวขาดความมั่นใจ ส่งผลให้จำนวนการเดินทางเข้าประเทศไทยของนักท่องเที่ยวลดลงอย่างรุนแรง ถึงแม้จำนวนนักท่องเที่ยวจะเพิ่มขึ้นในไตรมาสที่ 4 ของปีพ.ศ. 2552 แต่วิกฤตทางการเมืองที่เกิดขึ้นในเดือนมีนาคม - เมษายน พ.ศ. 2553 ได้ส่งผลให้สถานการณ์ท่องเที่ยวเลวร้ายลงอีก จากการเผยแพร่ข่าวไปทั่วโลกรวมทั้งการออก Travel Warning ของประเทศต่างๆ เพื่อแจ้งเตือนประชาชนถึงความเสี่ยงในการเดินทางมาประเทศไทย ส่งผลต่อภาพลักษณ์ด้านความปลอดภัยของประเทศไทย

3. จำนวนนักท่องเที่ยว รายได้ ค่าใช้จ่ายและวันพักเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา แม้ประเทศไทยจะประสบกับปัญหาและวิกฤตด้านการท่องเที่ยวซึ่งส่งผลกระทบต่อจำนวนและรายได้ของนักท่องเที่ยวในช่วงวิกฤตและหลังเกิดวิกฤต แต่ก็พบว่าภายหลังจากวิกฤตผ่านพ้นไปอัตราการเติบโตจะกลับไปอยู่ในระดับเดิม จำนวนนักท่องเที่ยวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในประเทศไทยเฉลี่ยปีละประมาณ 9 ล้านคน มีอัตราเติบโตเฉลี่ยสะสมร้อยละ 5 ต่อปี อัตราการเติบโตเฉลี่ย ของนักท่องเที่ยวเป็นอันดับ 7 ของเอเชีย โดยมาเลเซียและเวียดนามมีการเติบโตเฉลี่ยอันดับที่ 1 และ 2 ตามลำดับปี พ.ศ. 2553 เป็นปีที่ประเทศไทยมีนักท่องเที่ยวสูงที่สุดจำนวน 15.8 ล้านคน

2.4.2 ศักยภาพด้านการท่องเที่ยว

1. ศักยภาพด้านการท่องเที่ยว การเปรียบเทียบศักยภาพด้านการท่องเที่ยว 124 ประเทศ ของ World Economic Forum พบว่า ประเทศไทยมีอันดับที่ดีขึ้น แม้ต้องเผชิญกับความเสี่ยงและวิกฤตในหลายด้านในปี พ.ศ. 2550 ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 43 ของโลก ปีพ.ศ. 2551 ขยับขึ้นมาอยู่ในอันดับที่ 42 ของโลก และปี พ.ศ. 2552 ขยับขึ้นมาอยู่ในอันดับที่ 39 ของโลก โดยประเทศไทยเป็นที่ยอมรับเรื่องการท่องเที่ยวในด้านทรัพยากรมนุษย์ ธรรมชาติและวัฒนธรรม ความคุ้มค่าด้านราคาและความดึงดูดใจให้เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย มีความได้เปรียบด้านการท่องเที่ยวมีทรัพยากรพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวหลากหลาย กระจายอยู่ในทุกจังหวัด และมีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งมีความสวยงาม ดิตระดับโลกมีเอกลักษณ์ต่างจากภูมิภาคอื่นซึ่งสามารถพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมถึงอุตสาหกรรมที่สนับสนุนเชื่อมโยงและยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพพร้อมที่จะพัฒนาอีกจำนวนมาก เมื่อพิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยกับประเทศในทวีปเอเชีย โดยพิจารณาจากแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงนักท่องเที่ยวรู้จักกันดี จะเห็นได้ว่านักท่องเที่ยวรู้จักแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทย ประมาณ 100 แห่ง เป็นรองประเทศจีน ญี่ปุ่นและอินเดีย ตามลำดับ โดยแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลนักท่องเที่ยวรู้จักมากที่สุด โดยมีคู่แข่งคือ อินเดียและอินโดนีเซีย แหล่งข้อบ่งชี้คู่แข่งสำคัญ คือ จีน ญี่ปุ่น และฮ่องกง สำหรับสนามกอล์ฟไทย ยังเป็นรอง ญี่ปุ่น จีน และเกาหลีใต้ ความได้เปรียบด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวของประเทศไทยจึงเป็นจุดแข็งสำคัญที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยเป็นที่รู้จักแพร่หลายและได้รับรางวัลความสำเร็จจากการจัดอันดับในระดับโลก รางวัลที่ประเทศไทยได้รับเหล่านี้สะท้อนภาพลักษณ์ด้านบวกของประเทศไทย เป็นการตอกย้ำให้เห็นศักยภาพ ด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย ปัญหาความเสี่ยงต่อความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวอาจกลายเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลให้ความได้เปรียบของไทยลดลง จากการขยายตัวของการท่องเที่ยวโดยที่เน้นปริมาณนักท่องเที่ยวหรือการแสวงหารายได้จากการท่องเที่ยว ในขณะที่การรองรับขยายไปไม่ทันไม่มีการเตรียมความพร้อมในการรองรับขีดความสามารถของนักท่องเที่ยว ทำให้แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งเกิดความเสื่อมโทรม จากการสำรวจสถานภาพของแหล่งท่องเที่ยว 2,155 แห่ง โดยจำแนกตามมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวพบว่าแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมที่ต้องเร่งพัฒนาอย่างเร่งด่วน จำนวน 138 แห่ง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 50 แห่ง รองลงมา คือ แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ 38 แห่ง และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 28 แห่ง

ประเด็นสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวไทย จากการวิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยวไทยและตลาดโลก ศักยภาพและความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย สามารถสรุปประเด็นสำคัญที่นำไปสู่การกำหนดนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยว ดังนี้

1. การขยายตัวของการท่องเที่ยวโลก การขยายตัวทางเศรษฐกิจการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการตลาดความร่วมมือระหว่างประเทศตามกรอบความร่วมมือต่างๆ การเติบโตของกลุ่มประเทศ BRIC (บราซิล รัสเซีย อินเดีย และจีน) และการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้าง

ประชากรโลกและแนวโน้มนักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (Special Interest Tourism) มากขึ้น นับเป็นโอกาสดีของประเทศไทยในการขยายการตลาดไปยังกลุ่มนักท่องเที่ยวดังกล่าวซึ่งไทยมีความพร้อมในโครงสร้างพื้นฐานที่พร้อมรองรับและช่วงชิงนักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวเฉพาะทาง (Special Interest Tourism) เช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย (Adventure Tourism) การท่องเที่ยวเชิงศาสนา (Spiritual Tourism) การท่องเที่ยวเพื่อการประชุมและนิทรรศการ (MICE) และการท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sports Tourism) กลุ่มนักท่องเที่ยวสูงอายุ ครอบครัว และฮันนีมูน เป็นต้น อย่างไรก็ตามแนวโน้มการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวสูงขึ้น ประเทศไทยจะต้องแข่งขันกับประเทศต่างๆ ที่พร้อมจะแย่งชิงตลาดนักท่องเที่ยวด้วยเช่นกันจึงต้องเตรียมความพร้อมในการสร้างนวัตกรรมการท่องเที่ยวใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดการท่องเที่ยวการส่งเสริมการท่องเที่ยวกลุ่มเฉพาะการลงทุนในการส่งเสริมภาพลักษณ์และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

2. ความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว ปัญหาด้านความปลอดภัย กฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมและสุขอนามัย จากการขยายตัวของนักท่องเที่ยวโดยเน้นปริมาณนักท่องเที่ยวทำให้แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งเสื่อมโทรม ประกอบกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศต่างๆ การเปิดตัวของประเทศเวียดนาม ลาว กัมพูชา ทำให้แหล่งท่องเที่ยวของไทยต้องปรับตัวไปสู่การท่องเที่ยวเชิงคุณภาพเพื่อให้เกิดความแตกต่างจากประเทศคู่แข่ง ประเทศไทยจึงต้องเร่งดำเนินการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวและหามาตรการในการแก้ไขกฎระเบียบและข้อบังคับต่างๆ ให้แหล่งท่องเที่ยวของไทยสามารถมีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวดังเดิม

3. โครงสร้างการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว ยังเป็นจุดอ่อนสำคัญของการจัดการการท่องเที่ยวไทย กลไกการจัดการการท่องเที่ยวยังอ่อนแอขาดเอกภาพ พัฒนาการท่องเที่ยวขาดความเชื่อมโยง ระหว่างท้องถิ่น จังหวัด กลุ่มจังหวัด และประเทศ ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ภาคเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขณะที่หน่วยงานระดับพื้นที่ เช่น จังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และชุมชนขาดความรู้ ด้านการจัดการ ภูมิทัศน์ และการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว จึงควรหาแนวทางในการบูรณาการ การทำงานร่วมกัน การกำหนดภารกิจขอบเขตของงาน การพัฒนาให้ชัดเจน กำหนดรูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับพื้นที่สนับสนุนให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างครบวงจร

4. วิกฤตและความเสี่ยงด้านการท่องเที่ยวทั้งจากภัยธรรมชาติการเปลี่ยนแปลง ของภูมิอากาศโลกร้อน โรคระบาด สภาวะเศรษฐกิจที่ถดถอย หรือสถานการณ์ทางการเมือง วิกฤตและความเสี่ยงเหล่านี้ไม่สามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้าและเมื่อเกิดขึ้นแล้วจะส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวอย่างมาก ประเทศไทยจึงต้องมีการเตรียมการรับมือกับปัญหาการดำเนินงานในเชิงนโยบาย รวมถึงการออกมาตรการต่างๆ ด้านการท่องเที่ยวเพื่อให้การท่องเที่ยวของประเทศสามารถฟื้นตัวได้ในระยะเวลาอันสั้น

5. ความพร้อมของภาคบริการและการท่องเที่ยว แม้ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจโลกและความไม่สงบภายในประเทศ แต่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนและ

ฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศและมีโอกาสพัฒนาเป็น “ศูนย์กลางการบริการและการท่องเที่ยว” ของภูมิภาค เนื่องจากการรวมกลุ่มเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรโลกผู้สูงอายุจะเป็นโอกาสของไทยเนื่องจากมีความพร้อมของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่จะรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ ประเทศไทยยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวต่างประเทศและมีโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว เช่น โรงแรมและสปาที่มีมาตรฐานสูง บริการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพขยายตัวอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ เศรษฐกิจสร้างสรรค์มีบทบาทมากขึ้น ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจทั้งสินค้าบริการที่มีการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่ามากขึ้นและการทำธุรกิจที่ต้องใช้ความสร้างสรรค์สูง โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ เช่น สาขาภาพยนตร์อนิเมชัน การเขียนซอฟต์แวร์ และเกมคอมพิวเตอร์ แฟชั่น เป็นต้น

2.5 การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

เป็นรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวใหม่ ตามที่นักพัฒนาการท่องเที่ยวจากองค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization: WTO.) และสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (Pacific Asia Travel Association : PATA) ได้คิดรูปแบบการบริการที่สอดคล้องกับการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวในแต่ละท้องถิ่น โดยใช้หลักการของแผนแม่บทของโลกหรือ Agenda 21 เป็นกรอบการจัดการดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable tourism development) แนวคิดต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนมุ่งเน้นในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยรวม ปรับเปลี่ยนแนวคิดการจัดการเข้ากับกระแสโลกที่เปลี่ยนไปจากสังคมบริโภคนิยมเข้าสู่สังคมที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ ดังนั้น ขอบเขตของการพัฒนาจึงครอบคลุมทุกองค์ประกอบของการท่องเที่ยวหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งหมดต้องมุ่งสู่ความยั่งยืน (All tourism should be Sustainable Tourism :Dowling, 1995) โดยคำนึง ถึงหลักการปฏิบัติ 4 ประการคือ

1. การดำเนินกิจการการท่องเที่ยวในขอบเขตความสามารถการรองรับของธรรมชาติ ชุมชนขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว
2. การตระหนักในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อชุมชนขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน(เอกลักษณ์และอัตลักษณ์)
3. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวผู้เกี่ยวข้องทั้งผู้เป็นพันธมิตรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องประสานการจัดการร่วมกัน เพื่อลดผลกระทบต่อระบบนิเวศ ชุมชนขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่มีต่อการท่องเที่ยว
4. การประสานความต้องการและกำหนดแผนงาน ทางเศรษฐกิจ การดำรงอยู่ของสังคม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) เป็นการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสุนทรียภาพ โดยใช้ทรัพยากรอันทรงคุณค่าอย่างชาญฉลาดสามารถรักษาเอกลักษณ์ของธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้นานที่สุด เกิดผลกระทบน้อยที่สุดและใช้ประโยชน์ได้ตลอดกาลยาวนานที่สุด การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนคือ หลักการจัดการเพื่อให้รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถดำรงอยู่ได้ มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมเยือนอย่างสม่ำเสมอ แม้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นก็ตามแต่ทรัพยากรการท่องเที่ยวยังคงรักษาไว้ยังคงมีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ดั้งเดิมไม่เสื่อมคลาย เป็นธุรกิจบริการที่มีผลกำไร แม้ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการให้บริการอยู่เสมอก็ตาม ผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นจะต้องไม่เกิดขึ้นหรือหากมีต้องเป็นผลกระทบน้อยที่สุด จึงสามารถคงความยั่งยืนของการท่องเที่ยวไว้ได้ยาวนานที่สุด

นักวิชาการด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวได้กำหนดหลักการในการจัดการการท่องเที่ยวทุกรูปแบบที่ยั่งยืนตามหลักการการพัฒนาการท่องเที่ยวของโลก ไว้ดังนี้

1. อนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี (Using Resource Sustainable)

หมายถึง ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องมีวิธีการจัดการใช้ทรัพยากร ทั้งมรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่อย่างดั้งเดิมอย่างเพียงพอหรือใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ใช้อย่างประหยัดต้องคำนึงถึงต้นทุนอันเป็นคุณค่าและคุณภาพของธรรมชาติ ต้นทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญประกอบอยู่ด้วย

การอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึงการสงวนรักษาคุณภาพของทรัพยากรให้มีคุณค่าต่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีมีความสุข รู้วิธีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ปรับปรุงบำรุงให้เกิดประโยชน์ได้นานเพิ่มพูนและเสริมสร้างไว้ให้มีมากเพียงพอต่อการใช้อยู่เพื่อการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมการปรับปรุงและฟื้นฟูทรัพยากรนั้นต้องคงความเป็นเอกลักษณ์อย่างดั้งเดิมไว้ให้มากที่สุด เกิดผลกระทบอันเป็นผลเสียน้อยที่สุดโดยการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านประยุกต์กับเทคโนโลยีแบบใหม่ การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดอย่างเหมาะสมและสามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างยาวนาน

2. ลดการบริโภคและใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็นกับการลดการก่อ

ของเสีย (Reducing Over-consumption and Waste) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องร่วมกันวางแผนกับผู้เกี่ยวข้องจัดการการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพหรือจัดทำทรัพยากรอื่นที่มีคุณสมบัติ มีคุณภาพเหมือนกันหรือใช้ทดแทนกันได้เพื่อลดการใช้ทรัพยากรที่หายาก อาจหาพลังงานจากธรรมชาติทดแทนได้ เช่น การใช้กังหันลม การใช้เซลล์พลังงานแสงอาทิตย์ และการใช้กระเบื้องใสเป็นต้น การลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและลดการใช้พลังงานไฟฟ้านั้น มีส่วนช่วยในการลดค่าใช้จ่ายหรือลดต้นทุนการผลิต ทำให้ธุรกิจมีผลกำไรมากขึ้นส่วนการลดการก่อของเสีย อาทิ ขยะปฏิกูลต้องหาวิธีการจัดการโดยการแยกประเภทขยะ ซึ่งขยะแห้งอาจนำเข้าสู่ระบบการหมุนเวียนการใช้ (Reuse) การใช้ซ้ำ(Renew) และการแปรรูปกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ (Recycle) ส่วนขยะเปียก อาจนำไปทำปุ๋ยอินทรีย์ และน้ำหมักปุ๋ยจุลินทรีย์ได้

3. รักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และ วัฒนธรรม (Maintain Diversity) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องวางแผนขยายฐานการท่องเที่ยวโดยการรักษาและส่งเสริมให้มีความหลากหลายเพิ่มขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม โดยการเพิ่มคุณค่าและมาตรฐานการบริการ เพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาท่องเที่ยวในสถานที่นั้นนานขึ้นหรือกลับไปเที่ยวซ้ำอีก เช่น แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นน้ำตก อาจเพิ่มกิจกรรมการดูนก การปีนหน้าผา เป็นต้น หรือหมู่บ้าน วัฒนธรรม และแหล่งโบราณคดี การเป็นอาสาสมัครนักโบราณคดีขุดค้น ขุดแต่งแหล่งโบราณคดีโดยมีนักโบราณคดีสอนหลักการเบื้องต้นให้ เป็นต้น

4. ประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว (Integrating Tourism into Planning) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวไม่เพียงแต่ทำงานตามแผนที่วางไว้ แต่ต้องประสานแผนการพัฒนา กับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องเช่น แผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต. หรือเทศบาล) แผนพัฒนาของสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมแผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาของกระทรวง ทบวง กรม ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เพื่อให้การพัฒนาการทำงานในสถานที่ท่องเที่ยวเดียวกันมีศักยภาพเพิ่มขึ้น

5. ต้องนำการท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น (Supporting Local Economy) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น โดยสรรหาความโดดเด่นของทรัพยากรในท้องถิ่นนำไปประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการขายการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปเที่ยวให้มากขึ้น เป็นการสร้างรายได้กระจายสู่ประชากรที่ประกอบการในท้องถิ่นตัวอย่างเช่น การหาผลิตภัณฑ์และกิจกรรมใหม่ ๆ ในแต่ละตำบล อันเป็นนโยบายของรัฐบาลปัจจุบันก็เพื่อการขยายฐานสร้างรายได้เสริมให้กับท้องถิ่น

6. การมีส่วนร่วม การสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับ ท้องถิ่น (Involving Local Communities) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวควรร่วมทำงานกับท้องถิ่นแบบองค์รวม (Participation Approach) โดยเข้าร่วมทำในลักษณะหน่วยงานร่วมจัด เช่น เป็นหน่วยงานร่วมทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ เป็นหน่วยงานร่วมวิเคราะห์หรือร่วมแก้ปัญหาด้วยกัน เป็นหน่วยงานร่วมส่งเสริมการขายการท่องเที่ยวด้วยกันร่วมประเมินผลการท่องเที่ยว เป็นต้น นอกจากนั้นยังต้องประสานเครือข่ายระหว่างองค์กรและท้องถิ่น เพื่อยกระดับคุณภาพของการจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่นด้วย

7. หมั่นประชุมและปรึกษาหารือกับผู้เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน (Consulting Stakeholders and the Public) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องประสานกับพหุภาคี ได้แก่ ชุมชนหรือประชาคมในพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยว สถาบันการศึกษา สถาบันการศาสนา หน่วยงานราชการที่รับผิดชอบในพื้นที่ เพื่อร่วมประชุมปรึกษาหารือ ทั้งการเพิ่มศักยภาพให้กับแหล่งท่องเที่ยวการประเมินผลกระทบการท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและด้านการตลาด โดยจัดการ

ประชุมกันอย่างสม่ำเสมอเพื่อร่วมปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน เป็นการลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่ต่างกัน เช่น การกำหนดราคาค่าบริการรถโดยสาร หรือรถรับจ้างในท้องถิ่น ควรเป็นราคามาตรฐานเดียวกัน หรือการใช้ที่สาธารณะประโยชน์ การใช้น้ำดิบเพื่อบริโภคจากแหล่งเดียวกัน การจัดการขยะ การบำบัดน้ำเสีย เป็นต้น

8. การพัฒนาบุคลากร (Training Staff) การให้ความรู้ การฝึกอบรม การส่งพนักงานดูงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้พนักงานมีความรู้มีแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนนับเป็นการพัฒนาบุคลากรในองค์กร เป็นการช่วยยกระดับมาตรฐานการบริการการท่องเที่ยว เช่น การฝึกอบรมพนักงานเสิร์ฟในร้านอาหารให้รู้วิธีการเสิร์ฟอาหารที่เป็นมาตรฐานสากล การฝึกแม่บ้านให้การต้อนรับแบบโฮมสเตย์ การอบรมนักท่องเที่ยวที่มีความหมายธรรมชาติ อบรมนักท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม เป็นต้น

9. การจัดเตรียมข้อมูล คู่มือบริการข่าวสารการท่องเที่ยวให้พร้อม (Marketing Tourism Responsibly) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องร่วมกับผู้เกี่ยวข้อง จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวข่าวสารการบริการการขาย ให้พร้อมมีเพียงพอต่อการเผยแพร่ ซึ่งอาจจัดทำในรูปสื่อทัศนูปกรณ์รูปแบบต่าง ๆ เช่น คู่มือการท่องเที่ยว คู่มือการตลาดการท่องเที่ยว ที่เป็นเอกสารแผ่นพับ หนังสือคู่มือ วิดีโอ แผ่นซีดีรอม เป็นต้น

10. ประเมินผลตรวจสอบและวิจัย (Undertaking Research) ความจำเป็นต่อการช่วยแก้ปัญหาและเพิ่มคุณค่า รวมถึงคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวการลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยว ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวและผู้ประกอบการจะต้องมีการประเมินผล การตรวจสอบผลกระทบ และการศึกษาวิจัยอย่างสม่ำเสมอ โดยการสอบถามผู้ใช้บริการโดยตรง การสอบถามเห็นจากใบประเมินผล หรือการวิจัยตลาดการท่องเที่ยว เพื่อทราบผลของการบริการนำมาปรับปรุงและแก้ไขการจัดการ การบริการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อความประทับใจและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวได้หลักการจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนทั้ง 10 ประการนี้ เป็นกรอบการปฏิบัติในแหล่งท่องเที่ยวทุกรูปแบบได้

3. พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวภาคอีสานตอนกลาง

พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวภาคอีสานตอนกลาง การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ประกอบด้วย 4 จังหวัด คือ จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดร้อยเอ็ด ดังนี้

3.1 จังหวัดกาฬสินธุ์

จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นเมืองสำคัญทางประวัติศาสตร์มาตั้งแต่สมัยโบราณกาล โดยมีความเจริญทางด้านอารยธรรมอันเก่าแก่ซึ่งมีความเจริญก้าวหน้าด้านอารยธรรมมากกว่า 1600

ปี กาฬสินธุ์ยังเป็นแหล่งขุดค้นซากไดโนเสาร์ที่มีชื่อเสียง มีพิพิธภัณฑ์และศูนย์วิจัยเกี่ยวกับไดโนเสาร์ที่สมบูรณ์แบบและใหญ่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งยังมีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ รวมทั้งงานหัตถกรรมพื้นบ้านต่างๆ ด้วย จังหวัดกาฬสินธุ์มีเนื้อที่ประมาณ 7,055.07 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 4.3 ล้านไร่ ตั้งอยู่บริเวณตอนกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ลักษณะภูมิประเทศตอนบนเป็นภูเขาตามแนวเทือกเขาภูพาน ส่วนตอนกลางเป็นเนินเขาสลับป่าโปร่ง

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ยกฐานะบ้านแก่งสำโรงขึ้นเป็นเมืองและพระราชทานนามว่าเมืองกาฬสินธุ์ ซึ่งแปลว่าเมืองน้ำดำ ทั้งมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งให้ท้าวโสมพะมิตรเป็นพระยาชัยสุนทร ครองเมืองกาฬสินธุ์เป็นคนแรกจังหวัดกาฬสินธุ์แบ่งการปกครองออกเป็น 18 อำเภอ คือ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ อำเภอยางตลาด อำเภอกมลาไสย อำเภอสหัสขันธ์ อำเภอสมเด็จ อำเภอกุฉินารายณ์ อำเภอท่าคันโท อำเภอเขาวง อำเภอห้วยเม็ก อำเภอคำม่วง อำเภอหนองกุงศรี อำเภอนามน อำเภอห้วยผึ้ง อำเภอร่องคำ อำเภอสามชัย อำเภอนาคู อำเภอดอนจาน และอำเภอฆ้องชัย

จังหวัดกาฬสินธุ์มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ทางประวัติศาสตร์ ทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

1.1 กลุ่มทอผ้าไหมแพรวาบ้านโพน อยู่ห่างจากจังหวัดกาฬสินธุ์ 70 กิโลเมตร ตามทางหลวงหมายเลข 227 ผ้าแพรวาเป็นผ้าไหมลายมัดหมี่ที่มีลายเอกลักษณ์เฉพาะตัวของกลุ่มทอผ้าชาวผู้ไทยบ้านโพน นับได้ว่าการทอผ้าแพรวาเป็นงานศิลปหัตถกรรมประเภทสิ่งทอที่หาได้น้อยแห่งประเทศไทย สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงสนับสนุนจนเป็นที่แพร่หลายทั้งในประเทศและต่างประเทศ

1.2 ศูนย์หัตถกรรมผู้ไทหนองห้าง ตั้งอยู่ในสหกรณ์เครดิตยูเนียนหนองห้างจำกัด บ้านหนองห้าง ตำบลหนองห้าง ห่างจากอำเภอกุฉินารายณ์ ประมาณ 10 กิโลเมตร เดินทางจากที่ว่าการอำเภอกุฉินารายณ์ไปตามทางหลวงหมายเลข 2042 ชาวบ้านบ้านหนองห้างมีการรวมกลุ่มทอผ้าฝ้าย ผ้าไหมและจักสานไม้ไผ่เป็นลวดลายผ้าขิด ผลิตภัณฑ์ได้แก่ กระเตาะ กระต๊อบ กระเป่า และภาชนะต่าง ๆ

1.3 หมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทโคกโก่ง เป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก มีชาวผู้ไทอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ตั้งอยู่ตำบลกุดหว้า ได้รับคัดเลือกจากจังหวัดให้เป็นหมู่บ้านนาร่องในด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมชาวผู้ไท เช่น พิธีบายศรีสู่ขวัญ พิธีเหยา (การรักษาผู้ป่วย) อาหารพื้นบ้านชมการแสดงศิลปะพื้นบ้าน และเดินป่าศึกษาธรรมชาติและพืชสมุนไพรท้องถิ่น ชม น้ำตกตาดสูง-ตาดยาว ตามเส้นทางเดินป่าในวนอุทยานภูผาวัว การเดินทาง จากอำเภอกุฉินารายณ์

2. แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์

2.1 พระธาตุยาकु หรือพระธาตุใหญ่ เป็นเจดีย์ที่ใหญ่ที่สุดในเมืองฟ้าแดดสงยาง ลักษณะเป็นเจดีย์ทรงแปดเหลี่ยมก่อด้วยอิฐ รอบ ๆ องค์พระธาตุพบใบเสมาแกะสลักภาพปูนต่ำเรื่องพุทธประวัติ ชาวบ้านเชื่อกันว่าในองค์พระธาตุบรรจุอัฐิของพระเถระผู้ใหญ่ที่ชาวเมืองเคารพนับถือ เป็นโบราณสถานที่ยังคงสภาพค่อนข้างสมบูรณ์ชาวบ้านจะจัดให้มีงานประเพณีบุญบั้งไฟเป็นประจำทุกปีในเดือนพฤษภาคม

2.2 พุทธสถานภูปอ ตั้งอยู่ตำบลภูปอ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ ห่างจากจังหวัดกาฬสินธุ์ไปทางทิศเหนือประมาณ 28 กิโลเมตร ตามทางหลวงหมายเลข 213 กิโลเมตรที่ 59 แล้วเลี้ยวซ้ายเข้าทางบ้านโจด-บ้านนาจารย์-นาคอกควาย ประมาณ 16 กิโลเมตร เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปโบราณปางไสยาสน์ ฝีมือช่างสมัยทวารวดี จำหลักบนหน้าผา 2 องค์ เป็นที่เคารพบูชาของชาวจังหวัดกาฬสินธุ์และใกล้เคียง องค์แรกประดิษฐานอยู่บนเชิงเขาทางขึ้น องค์ที่ 2 ประดิษฐานอยู่บนภูปอ

2.3 พุทธสถานภูสิงห์ตั้งอยู่บนยอดเขาภูสิงห์ ห่างจากอำเภอเมืองประมาณ 34 กิโลเมตร ตามทางหลวงหมายเลข 227 พุทธสถานภูสิงห์สามารถขึ้นได้ 2 ทาง คือ ทางทิศตะวันตก และทางทิศตะวันออกเป็นทางขึ้นบันได 400 กว่าขั้น พุทธสถานภูสิงห์เป็นที่ประดิษฐานพระพรหมภูมิปาโล เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง 10.5 เมตร และเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

2.4 วัดกลาง ตั้งอยู่ใกล้กับอนุสาวรีย์พระยาชัยสุนทร วัดกลางเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ภายในพระอุโบสถเป็นภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องพระเวสสันดรชาดก บริเวณศาลาใกล้กับพระอุโบสถเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปองค์ดำหล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ หน้าตักกว้าง 20 นิ้ว เป็นพระพุทธรูปลักษณะงดงามที่พระแท่นมีรอยจารึกเป็นภาษาไทยโบราณ สร้างในสมัยพระเจ้าคุณาชม พระชัยสุนทร (กึ่ง)

2.5 วัดพุทธนิมิตรูก้าว ตั้งอยู่บ้านนาสีนวล ตำบลสหัสขันธ์ ห่างจากตัวอำเภอสหัสขันธ์ประมาณ 7 กิโลเมตร ห่างจากภูสิงห์ประมาณ 4 กิโลเมตร เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปไสยาสน์ตะแคงซ้าย ความยาวประมาณ 2 เมตร กว้าง 25 ซม. เป็นที่เคารพสักการะของประชาชนทั่วไป ตามประวัติกล่าวว่าพระโมคคัลลานะ พระสาวกของพระพุทธเจ้าสร้างขึ้นเมื่อ 2,000 กว่าปีมาแล้ว และทางวัดจะจัดให้มีงานสงฆ์พระพุทธรูปไสยาสน์ในวันที่ 19 เมษายนของทุกปี นอกจากนี้ภายในวัดยังมีอุโบสถไม้แบบเปิดแกะสลักลวดลายงดงามเป็นภาพสามมิติ ตามประตูหน้าต่าง เพดาน ภาพพุทธประวัติ ทศชาติชาดก และมีวิหารสังฆนิมิตซึ่งเป็นที่เก็บพระพุทธรูป และพระเครื่อง

2.6 วัดเหนือ(วัดศรีบุญเรือง)อยู่ถัดจากวัดกลางเป็นวัดเก่าแก่ในเขตเทศบาลเมือง ซึ่งมีเสมาจำหลักเมืองฟ้าแดดสงยางจำนวนหนึ่งเก็บรักษาไว้ โดยปักไว้รอบพระอุโบสถหลักเสมาจำหลัก คือ หลักที่จำหลักเป็นรูปเทวดาเหาะอยู่เหนือปราสาททำเป็นขั้วเรือนแก้ว (ศิลปะแบบทวารวดี) ซ้อนกันเป็น 2 ชั้น ล่างสุดมีรูปกษัตริย์ พระมเหสี และพระโอรส

2.7 วัดโพธิ์ชัยเสมารามหรือวัดบ้านก้อม ตั้งอยู่บ้านเสมาตรงข้ามกับทางเข้าเมืองฟ้าแดดสงยาง เป็นวัดเก่าที่ชาวบ้านได้นำใบเสมาหินที่ขุดพบมารวบรวมไว้เป็นใบเสมาหินขนาดใหญ่ ใบเสมาที่พบในเมืองฟ้าแดดสงยางมีความโดดเด่นคือ นิยมแกะสลักภาพเล่าเรื่องราวพุทธประวัติและชาดก งดงามและสมบูรณ์ที่สุดสลักภาพพุทธประวัติตอนพระเจ้าเสด็จกลับจากกรุงกบิลพัสดุ์พร้อมด้วยพระเจ้าสุทโธทนะ พระราหุล และนางยโสธราพิมพา เข้าเฝ้าแสดงสักการะอย่างสูงสุดด้วยการสยายพระเกศาเช็ดพระบาททองคำพระพุทธเจ้า เรียกเสมาหินภาพ “พิมพาพิลาป” ซึ่งใบเสมาหลักนี้ของจริงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น

2.8 เมืองฟ้าแดดสงยาง ตั้งอยู่ที่บ้านเสมา ตำบลหนองแปง เมืองฟ้าแดดสงยางหรือที่เรียกเพี้ยนเป็นฟ้าแดดสูงยาง บางแห่งเรียกเมืองเสมาเนื่องจากแผนผังของเมืองมีรูปร่างคล้ายใบเสมา เป็นเมืองโบราณที่มีคันดินล้อมรอบ 2 ชั้น และเจริญรุ่งเรืองมากขึ้นในสมัยทวารวดีราวพุทธศตวรรษที่ 13 - 15 ดังหลักฐานทางพุทธศาสนาที่ปรากฏโดยทั่วไปทั้งภายในและนอกเมือง เช่น ใบเสมาหินทราย จำหลักภาพเรื่องชาดก และพุทธประวัติ บางส่วนเก็บไว้ที่วัดโพธิ์ชัยเสมาราม บางแห่งอยู่ในตำแหน่งดั้งเดิมที่พบ และบางส่วนก็นำไปเก็บรักษาและจัดแสดงที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น นอกจากนั้นยังมีซากศาสนสถานกระจัดกระจายอยู่ทั่วไปภายในเมืองและนอกเมือง เช่น พระธาตุยาकु และกลุ่มเจดีย์บริเวณศาสนสถานทีโนนวัดสูง โนนฟ้าหยาด และโนนฟ้าแดด กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนเมืองฟ้าแดดสงยางเป็นโบราณสถานเมื่อวันที่ 27 กันยายน 2479

2.9 พิพิธภัณฑสถานธรณีวิทยา ตั้งอยู่ใกล้กับแหล่งขุดค้นฟอสซิลไดโนเสาร์วัดป่าสักกะวัน จัดแสดงนิทรรศการด้านธรณีวิทยา และซากดึกดำบรรพ์ และแหล่งขุดค้นไดโนเสาร์ภูมูฆัวอยู่บริเวณเชิงเขาภูมูฆัววัดสักกะวัน มีการสำรวจค้นพบซากฟอสซิลกระดูกไดโนเสาร์ ในปี พ.ศ. 2521 โดยนักธรณีวิทยาและคณะจากกรมทรัพยากรธรณี ต่อมาในปี พ.ศ. 2523 คณะสำรวจธรณีวิทยาไทย - ฝรั่งเศสได้นำกระดูกเหล่านั้น 3 ท่อนไปศึกษาพบว่าเป็นส่วนกระดูกขาหน้าของไดโนเสาร์ซอโรพอด (Sauropod) จนกระทั่งปี พ.ศ. 2537 จึงได้ทำการสำรวจขุดค้นและอนุรักษ์อย่างเป็นระบบ พบซากไดโนเสาร์จำนวนมากในชั้นหินเสาร์ขัว ยุคครีเตเชียสตอนต้น อายุประมาณ 130 ล้านปี แหล่งขุดค้นแห่งนี้พบกระดูกไดโนเสาร์ชนิดกินพืชจำนวนมากกว่า 700 ชิ้น นอกจากนี้ยังมีซากปลาโบราณพันธุ์ใหม่ของโลกอยู่ในสภาพสมบูรณ์ เป็นปลาน้ำจืดมีชื่อว่า “เลปิโดเทส” ยาวประมาณ 30-60 เซนติเมตร อยู่ในยุคมีโซโซอิก หรือ 65 ล้านปีที่แล้ว คาดว่าบริเวณที่พบคงเป็นบึง

ขนาดใหญ่แล้วเกิดภัยแล้งทำให้ปลาตายและถูกซากโคลนทับไว้กลายเป็นฟอสซิลจนถึงปัจจุบัน นับว่าภูมู่ข้าวเป็นแหล่งที่พบซากฟอสซิลกระดูกไดโนเสาร์แหล่งใหญ่และสมบูรณ์ที่สุดในประเทศไทย

3. แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3.1 แหลมโนนวิเศษ เป็นผืนดินที่ยื่นเข้าไปในอ่างเก็บน้ำเขื่อนลำปาว ตั้งอยู่ที่ ตำบลโนนบุรี ห่างจากตัวอำเภอประมาณ 6 กิโลเมตร จากวัดสักกะวันประมาณ 300 เมตร แหลมโนนวิเศษเป็นจุดชมพระอาทิตย์ที่สวยงาม

3.2 เขื่อนลำปาว เป็นเขื่อนซึ่งสร้างปิดกั้นลำน้ำปาว และห้วยยาง มีบริเวณเขตติดต่อระหว่างตำบลลำปาว อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ ตำบลหนองบัว อำเภอหนองกุงศรี และตำบลเวือ อำเภอยางตลาด เขื่อนลำปาวเป็นเขื่อนดินสูงจากท้องน้ำ 33 เมตร สันเขื่อนยาว 7.8 เมตร กว้าง 8 เมตร เริ่มก่อสร้างเมื่อ พ.ศ. 2506 สร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2511 สร้างขึ้นเพื่อบรรเทาอุทกภัย และเพื่อการเกษตรโดยเฉพาะ นอกจากนั้นยังเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลาที่มีสถานที่พักผ่อนได้แก่ หาดดอกเกด

3.3 สถานีพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่าลำปาว(สวนสะออน) อยู่บริเวณทิศตะวันออกของอ่างเก็บน้ำเขื่อนลำปาว มีเนื้อที่ 1,420 ไร่ มีสภาพเป็นป่าเต็งรังหรือป่าแดงที่ค่อนข้างสมบูรณ์ มีสัตว์ป่าที่เป็นเอกลักษณ์ของสวนสะออน คือ วัวแดง ซึ่งเป็นสัตว์หายากมีอยู่มากกว่า 130 ตัว และมีสัตว์ชนิดอื่น ๆ ได้แก่ ชะนี ลิง นก มีเส้นทางศึกษาธรรมชาติให้นักท่องเที่ยวได้เดินชม

3.4 วนอุทยานภูแฝก(แหล่งรอยเท้าไดโนเสาร์) ตั้งอยู่หมู่ 6 บ้านน้ำคำ ตำบลภูแล่นช้าง ลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาสลับกับเนินเขา สภาพป่าเป็นป่าเต็งรังมีพันธุ์ไม้ชนิดต่าง ๆ เช่น ไม้มะค่าโมง ไม้เต็ง ไม้รัง ไม้ประดู่ และมีสัตว์ป่า เช่นกระรอก กระแต อีเห็น กระต่ายป่า เป็นต้น นอกจากนี้มีรอยเท้าไดโนเสาร์ ประเภทเทอโรพอด 7 รอย จัดอยู่ในกลุ่มคาร์โนซอร์ชนิดกินเนื้อ อายุประมาณ 140 ล้านปี

3.5 วนอุทยานภูพระ ตั้งอยู่ตำบลนาตาล วนอุทยานภูพระเดิมเป็นป่าภูพระอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติดงมูล ลักษณะเด่นคือเป็นภูเขที่ตั้งตระหง่านอยู่ใกล้ชุมชน ป่าภูพระเป็นป่าที่มีพรรณไม้ขึ้นหนาแน่น มีสัตว์ป่า ลำธาร และทิวทัศน์ที่สวยงาม พื้นที่หลังเขาเป็นที่ราบประดิษฐานพระพุทธรูปหินเก่าแก่ ภายในวนอุทยานมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ได้แก่ ผาเสวย ถ้ำเสียมลับ ถ้ำพระรอด ผาหินแยก ถ้ำพระ

3.2 จังหวัดขอนแก่น

จังหวัดขอนแก่น มีเนื้อที่ประมาณ 10,885 ตารางกิโลเมตร เป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 15 ของประเทศ มีพื้นที่อยู่ในเขตของกลุ่มน้ำหลัก 2 กลุ่มน้ำ คือ กลุ่มน้ำมูลและกลุ่มน้ำชี ลักษณะภูมิประเทศเป็นพื้นที่ภูเขาสูงทางทิศตะวันตก ส่วนทางทิศตะวันออกและทิศตะวันออกเฉียงใต้มีลักษณะสูงต่ำเป็นลูกคลื่นลาดเทไปทางทิศตะวันออกและทิศใต้ของจังหวัด พื้นที่สูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลาง 100 - 200 เมตร มีแม่น้ำสายสำคัญ คือ แม่น้ำชีและแม่น้ำพอง

จังหวัดขอนแก่นนั้น มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน จากหลักฐานการสำรวจพบเครื่องมือเครื่องใช้อายุเก่าแก่และชุมชนเมืองโบราณสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในพื้นที่ต่างๆ ของจังหวัด เป็นแหล่งอารยธรรมและดินแดนแห่งวัฒนธรรมและมีความเจริญรุ่งเรืองมาก่อนสมัยพุทธกาลหลายพันปี เนื่องจากพบเมืองโบราณหลายแห่ง โดยเฉพาะในเขตอำเภอน้ำพอง พบซากเมืองโบราณขนาดใหญ่ที่สุดในภาคอีสาน ตามประวัติกล่าวว่า ในสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรี เมืองภูเวียงมีฐานะเป็นเมืองหน้าด่านของนครเวียงจันทน์ ชุมชนเมืองต่างๆทางภาคอีสานได้รับผลกระทบจากภัยสงครามและภัยอื่นๆ จนผู้คนส่วนมากต้องอพยพหนีภัยและละทิ้งบ้านเมืองไป เมืองในแถบนี้หลายเมืองจึงกลายสภาพเป็นเมืองร้างในสมัยรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 โปรดเกล้าฯ ให้ยกบ้านบึงบอนขึ้นเป็น “เมืองขอนแก่น” ในปี พ.ศ. 2340 หลังจากนั้นเมืองขอนแก่นได้โยกย้ายที่ตั้งไปมาอยู่หลายครั้งภายในบริเวณพื้นที่ใกล้เคียง จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2451 มีการย้ายศาลากลางเมืองขอนแก่นมาตั้งที่บ้านพระลับ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น และเปลี่ยนตำแหน่งข้าหลวงประจำบริเวณเป็นผู้ว่าราชการเมืองต่อมาในปี พ.ศ. 2459 มีการเปลี่ยนคำเรียก “เมือง” เป็น “จังหวัด” จังหวัดขอนแก่นแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 20 อำเภอ 5 กิ่งอำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองขอนแก่น อำเภอบ้านฝาง อำเภอพระยืน อำเภอหนองเรือ อำเภอชุมแพ อำเภอสหัสขันธ์ อำเภอน้ำพอง อำเภออุบลรัตน์ อำเภอกระนวน อำเภอบ้านไผ่ อำเภอเปือยน้อย อำเภอพล อำเภอแวงใหญ่ อำเภอแวงน้อย อำเภอหนองสองห้อง อำเภอภูเวียง อำเภอฆ้องชัย อำเภอชนบท อำเภอเขาสมบวง อำเภอภูผาม่าน กิ่งอำเภอซำสูง กิ่งอำเภอโคกโพธิ์ไชย กิ่งอำเภอหนองนาคำ กิ่งอำเภอบ้านแฮด และกิ่งอำเภอโนนศิลา

จังหวัดขอนแก่น มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ทางประวัติศาสตร์ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

1.1 หมู่บ้านจุงจาง ตั้งอยู่ที่บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล ชาวบ้านโคกสง่าแต่เดิมมีอาชีพขายยาสมุนไพรควบคู่กับการทำนามาแต่รุ่นปู่ย่าตายาย เมื่อปีพ.ศ. 2494 พ่อใหญ่เคน ยงลา หมอยาบ้านโคกสง่าได้นำงูเห่ามาแสดงเพื่อเป็นการดึงดูดคน แทนที่จะต้องเดินไปขายยาในทุกๆ หมู่บ้านเช่นเคย ปรากฏว่าการแสดงประสบความสำเร็จพอสมควร และจัดตั้งกลุ่มการแสดง

ด้วยงูจงอางแทงงูเห่าและถ่ายทอดวิชาแสดงงูให้คนในหมู่บ้าน ส่วนการแสดงที่หมู่บ้านนั้นจะจัดขึ้นบริเวณลานวัดศรีธรรมมา และรอบๆ บริเวณก็จะมีการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับงูจงอาง รวมทั้งมีโรงเรียนเพาะเลี้ยงงูจงอาง ปัจจุบันการแสดงงูจงอางบ้านโคกสง่าเป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย

1.2 หมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทยตั้งอยู่ที่บ้านโนนอุดม-บ้านโนนสว่าง อยู่ห่างจากอำเภอกุเวียงประมาณ 25 กิโลเมตร เป็นหมู่บ้านที่มีการเลี้ยงควายและได้รับการส่งเสริมสนับสนุน จากสำนักงานปศุสัตว์ จังหวัดขอนแก่นและสำนักงานกรมปศุสัตว์ อำเภอกุเวียง เกิดกลุ่มอาชีพเลี้ยงควายมีการจัดตั้งให้เป็นหมู่บ้านอนุรักษ์ระดับเขต 4 ปี 2523 และเข้าร่วมหมู่บ้านอนุรักษ์และพัฒนาควายของกรมปศุสัตว์ และได้รับรางวัลระดับประเทศ

1.3 หมู่บ้านเต่า(ชาวบ้านเรียกว่าเต่าเพ็ก) ลักษณะกระดองจะมีสีเหลืองแก่ปนน้ำตาล อยู่ภายในหมู่บ้านซึ่งจะหาดูได้ไม่ยาก เมื่อเดินทางไปถึงจากขอนแก่นไปตามทางหลวงหมายเลข 12 (ขอนแก่น-ชุมแพ) เลี้ยวซ้ายไปตามทางหลวงหมายเลข 2062 ประมาณ 44 กิโลเมตร ถึงบริเวณบ้านกอก ปากทางเข้าหมู่บ้านเต่าอยู่ด้านซ้าย จะสังเกตเห็นเป็นรูปเต่าจำลอง 2 ตัว วางอยู่บนแท่นหินสูงจากพื้นดินประมาณ 2 เมตร ตั้งอยู่ตรงข้ามวัดศรีสุ่มัง

2. แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์

2.1 ปราสาทเปือยน้อยเป็นปราสาทหินที่มีขนาดไม่ใหญ่เท่ากับปราสาทหินพิมายหรืออีกหลายแห่งที่พบทางอีสานตอนใต้ ป็นปราสาทเขมรที่สมบูรณ์มากแห่งหนึ่ง ปราสาทเปือยน้อย หรือ ที่ชาวบ้านเรียกว่า พระธาตุกู่ทอง สร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 16 - 17 เป็นศิลปะผสมระหว่างศิลปะเขมรแบบบาปวนและแบบนครวัด สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นเทวสถานในศาสนาฮินดู ลึงก์ก่อสร้างภายในบริเวณปราสาทเป็นไปตามแบบแผนของศาสนสถานขอมโบราณ หน้าบันขององค์ปราสาทประธานสลักเป็นพระยานาคราช ทับหลังสลักเป็นรูปนารายณ์บรรทมสินธุ์ อยู่ทางทิศตะวันออกและทิศตะวันตก ด้านข้างโคปุระเจาะเป็นช่องหน้าต่างกำแพงแก้ว มีฐานเป็นบัวคว่ำบัวหงาย มีการสลักศิลาแลงเป็นร่องแบบลาดบัว

2.2 พระธาตุขามแก่น (วัดเจติยภูมิ) สร้างขึ้นประมาณต้นพุทธศตวรรษที่ 25 ตั้งอยู่ในวัดเจติยภูมิ ตำบลบ้านขาม ตามประวัติโดยย่อกล่าวว่าโมริยกษัตริย์เจ้าเมืองโมริยซึ่งเป็นเมืองอยู่ในอาณาเขตของประเทศกัมพูชา มีความประสงค์ที่จะนำพระอังคารของพระพุทธเจ้าที่พระองค์ได้ไว้เมื่อครั้งพระพุทธเจ้าปรินิพพานใหม่ๆ มาบรรจุพระธาตุพนม จึงโปรดให้พระอรหันต์และพระเถระเจ้าคณะรวม 9 องค์นำขบวนอัญเชิญพระอังคารมาในครั้งนี้ เมื่อผ่านมาถึงดอนมะขามแห่งหนึ่งซึ่งมีต้นมะขามใหญ่ที่ตายแล้วเหลือแต่แก่น เนื่องจากเป็นเวลาพลบค่ำแล้วและบริเวณนี้ภูมิประเทศราบเรียบดีจึงหยุดคณะพักชั่วคราว รุ่งเช้าจึงเดินทางต่อไปถึงภูำพราปรากฏว่าพระธาตุพนมได้สร้างเสร็จแล้ว จึงเดินทางกลับและตั้งใจว่าจะนำพระอังคารธาตุกลับไปประดิษฐานไว้ที่

บ้านเมืองของตน แต่เมื่อเดินทางผ่านดอนมะขาม ปรากฏว่าแก่นมะขามที่ตายแล้วนั้นกลับยืนต้นแตกกิ่งก้านผลิใบเขียวชอุ่มเป็นที่น่าอัศจรรย์ คณะอัญเชิญพระอังคารธาตุจึงพร้อมใจกันสร้างเจดีย์ครอบต้นมะขามนี้ พร้อมกับนำพระอังคารธาตุและพระพุทธรูปบรรจุไว้ในองค์พระธาตุและให้นามว่า พระธาตุขามแก่นมาจนทุกวันนี้ พระธาตุขามแก่นถือว่าเป็นโบราณสถานที่สำคัญของจังหวัดขอนแก่น

2.3 พิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์ภูเวียง เป็นส่วนหนึ่งของศูนย์ศึกษาวิจัยซากดึกดำบรรพ์ไดโนเสาร์ภูเวียง ก่อตั้งโดยความร่วมมือระหว่างการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) จังหวัดขอนแก่น และกรมทรัพยากรธรณี เพื่อศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่ความรู้ด้านทรัพยากรธรณีแก่สาธารณชน อาคารพิพิธภัณฑ์แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนบริการ ส่วนวิชาการ และส่วนนิทรรศการ โดยในห้องจัดแสดงนิทรรศการ แบ่งพื้นที่แสดงเป็นการกำเนิดโลก หิน แร่ ซากดึกดำบรรพ์ และหุ่นจำลองไดโนเสาร์ เป็นต้น

2.4 วัดพระพุทธรูปมหาพิกุลคำ ตั้งบริเวณไหล่เขาพิกุลคำ อำเภออุบลรัตน์ เป็นที่ประดิษฐานรอยพระพุทธรูปจำลองในมณฑปและพระพุทธรูปสีขาวขนาดใหญ่ สูง 14 เมตร อยู่บนยอดเขา มีบันไดทางขึ้นจากลานวัดไปยังยอดเขาจำนวน 1,049 ขั้น

2.5 วัดสวนวาริพัฒนาราม สร้างขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 2465 มีสิม (โบสถ์) ก่ออิฐกว้างประมาณ 5.30 x 7 เมตร ผนังข้างเจาะโค้งแบบญวนแทนบานหน้าต่าง stup (ภาพวาด) ด้านนอกเนื้อหามาจากเรื่องสินไซ (สังข์ศิลป์ไชย) ด้านในเนื้อหามาจาก เวสสันดรชาดก

2.6 วัดสระบัวแก้ว ตั้งอยู่ที่บ้านวังคูณ ลักษณะเด่นจะเป็นstupแต้มและประติมากรรม ตรงเชิงบันไดทางขึ้นประดับด้วยประติมากรรมสิงห์หมอบทั้งซ้ายและขวา ด้านหน้าสิงห์ทั้งสองมีรูปปั้นคนนั่งเหยียดเท้ารูปปั้น ส่วนผนังของโบสถ์แห่งนี้ก่ออิฐถือปูน บริเวณภายในและภายนอกผนังทั้งสี่ด้านจะปรากฏภาพstupแต้มเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตของผู้คน ชาดก สวรรค์นรก หรือนิทานพื้นบ้าน เป็นต้น

2.7 วัดหนองแวง (พระมหาธาตุแก่นนคร) ป็นพระอารามหลวง ตั้งอยู่ที่ถนนกลางเมือง ริมบึงแก่นนคร อำเภอเมือง ภายในวัดหนองแวง มีพระมหาธาตุแก่นนคร หรือพระธาตุเก้าชั้น ฐานสี่เหลี่ยมกว้างด้านละ 50 เมตร เ รือนยอดทรงเจดีย์จำลองแบบจากพระธาตุขามแก่น จัดสร้างขึ้นเนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี และมหามงคลลานุสรณ์ 200 ปี เมืองขอนแก่น ความสูงขององค์พระธาตุฯ 80 เมตร มีพระจุลธาตุ 4 องค์ ตั้งอยู่ 4 มุมและมีกำแพงแก้วพญานาค 7 เศียรล้อมรอบ เป็นศิลปะสมัยทวารวดี ผสมผสานศิลปะอินโดจีน ซึ่งเป็นลักษณะแบบขาวอีสานตากแห

2.8 วัดอุดมคงคาศรีเขต ตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านโคก วัดนี้ตั้งอยู่บริเวณเชิงเขามีต้นไม้ป่าขึ้นอยู่ร่มรื่น เป็นวัดที่เน้นการปฏิบัติวิปัสสนา การเดินทาง ไปตามเส้นทางขอนแก่น-ชุมแพ (ทางหลวงหมายเลข 12) ประมาณ 14 กิโลเมตร แยกซ้ายเข้าเส้นทางสายบ้านทุ่ม-มัญจาคีรี (ทางหลวงหมายเลข 2062) อีกประมาณ 44 กิโลเมตร แล้วแยกเข้าเส้นทางสายมัญจาคีรี-ชัยภูมิ (ทางหลวงหมายเลข 229) ประมาณ 12 กิโลเมตร เลี้ยวขวาเข้าวัดอีก 12 กิโลเมตร

2.9 วัดไชยศรี ตั้งอยู่ที่บ้านสาวดี ห่างจากตัวเมืองขอนแก่นประมาณ 20 กิโลเมตร สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2408 ภาพอุปถัมภ์ที่วัดนี้จะเขียนทั้งภายในและภายนอก สิ่งที่สะดุดตาอันดับแรกคือการใช้สีคราม เหลือง ขาว ลักษณะการเขียนภาพเน้นสัดส่วนที่เกินจริง อารมณ์ของภาพดูสนุกสนาน ตัวละครจะออกท่าทางโลดโผน เรื่องราวที่เขียนบนฝาผนังด้านนอกเป็นรูปนรกแปดขุม ภาพพระเวสสันดร นิทานพื้นบ้านเรื่องสังข์สินไชย ภาพทวารบาล ส่วนด้านในจะเล่าเรื่องพุทธประวัติ มีภาพเทพ มนุษย์และสัตว์ต่างๆ

2.10 วัดสระทองบ้านบัว ตั้งอยู่ที่บ้านบัว ตำบลกุดเค้า มีสิ่งที่เป็นอาคารทรงคุณค่าทางสถาปัตยกรรมที่แสดงลักษณะเด่นชัดของพื้นที่อีสานมีการแต้มสีภาพ โดยภายนอกอาคารประดับแว่นแก้วฐานชุกชี ภายในประดิษฐานพระประธานศิลปะทวารวดีรูปแบบอีสาน โดยในปี 2545 ได้รับรางวัลอาคารทรงคุณค่าด้านการอนุรักษ์มรดกและวัฒนธรรมแห่งเอเชียแปซิฟิก (Award of Merit) จากองค์การยูเนสโก (UNESCO)

2.11 วัดป่าแสงอรุณ ตั้งอยู่ที่ ตำบลพระลับ ตามเส้นทางขอนแก่น-กาฬสินธุ์ สิมอีสาน เน้นถึงรูปแบบ ทรวดทรง ความมั่นคงตลอดจนความวิจิตรงดงามของภาพเขียนฝาผนังลายผ้าไหมมัดหมี่ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดขอนแก่น เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้ และอนุรักษ์สถาปัตยกรรมท้องถิ่น อันเป็นการปลูกฝังแนวความคิดสร้างสรรค์ที่ดีต่อไป อีกทั้งยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ

2.12 เมืองโบราณบ้านโนนเมือง เป็นการพบร่องรอยทางโบราณคดี ยุคสมัยศิลปะทวารวดีที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดขอนแก่น เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2525 มีการขุดค้นพบว่าได้ดินสีกองไปจากบริเวณโนนเมืองเป็นร่องรอยถิ่นฐานของสังคมประวัติศาสตร์สมัยหนึ่งในอดีตเมืองโบราณสมัยทวารวดีแห่งนี้ตั้งอยู่ในบริเวณที่เรียกว่า โนนเมือง เขตบ้านนาโพธิ์อำเภอุมแพ ห่างจากจังหวัดขอนแก่นประมาณ 80 กิโลเมตร เดิมทีชาวบ้านเล่าสืบต่อกันมาว่าบริเวณเนินดินกว้างที่เรียกว่าโนนเมืองนั้นเป็นเมืองเก่าเมืองโบราณ จากการสำรวจของสำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 9 ขอนแก่น พบในเสมานหินทรายศิลปะทวารวดี 3 ใบ ตั้งใกล้เคียงและบนผิวพื้นดินทั่วไปของเนินพบเศษภาชนะดินเผาเหล่านี้มีทั้งชนิดเขียนสีแดง ชนิดลายขีดขีด และลายเชือกทาบลักษณะของเนินเป็นเนินดินรูปไข่ พื้นที่ประมาณ 170 ไร่ มีคูเมือง 2 ชั้น ระยะห่างกันประมาณ 200 เมตร การขุดค้นของสำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 9 ขอนแก่น โดยเปิดหลุมขุด 2 หลุมขนาดกว้าง 4 เมตร ยาว 4 เมตร ได้พบว่าตรงความลึกประมาณ

270 เซนติเมตร เป็นโครงกระดูกมนุษย์ที่มีพิธีฝังศพตามประเพณีโบราณ ที่มีธรรมเนียมการฝังเครื่องมือเครื่องใช้ลงไปพร้อมกับศพ เช่น หม้อและภาชนะดินเผาเขียนสีและลายขีดขีด ลายเชือกทาบ กำไลสำริด กำไลกระดูกสัตว์เช่น กระดุกหมู กระดุกควาย เขากวาง และกระดูกงูเต่าใกล้กับโครงกระดูกด้วย สำหรับหลุมแรกพบโครงกระดูกจำนวน 5 โครงและหลุมที่ 2 จำนวน 2 โครง

2.13 กู่ประภาชัย หรือกู่บ้านนาคำน้อย ตั้งอยู่ที่บ้านนาคำน้อย ตำบลบัวใหญ่ กู่ประภาชัย คือกลุ่มโบราณสถานที่มีลักษณะแผนผังอย่างเดียวกันกับโบราณสถานที่พบหลักฐานแสดงอโรคยาศาลหรือสถานพยาบาลที่พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 แห่งอาณาจักรเขมรโบราณโปรดฯให้สร้างขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 18 (พ.ศ. 1720-1780) คือประกอบด้วยปรางค์ประธานรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีมุขยื่นทางด้านหน้า ด้านขวามือเฉียงไปข้างหน้าเป็นอาคารรูปสี่เหลี่ยมที่เรียกว่า บรรณาลัย อาคารทั้งสองล้อมรอบด้วยกำแพงแก้วโดยมีโคปุระหรือซุ้มประตูทางเข้าออกด้านหน้าหรือทางด้านทิศตะวันออกเพียงด้านเดียว นอกกำแพงที่มุมซ้ายมีสระน้ำ 1 สระทั้งหมดสร้างด้วยศิลาแลง โดยมีเสาประดับประตู ทับหลังเป็นหินทราย ปัจจุบันหักพังแต่ได้รับการดูแลรักษาจากทางวัดเป็นอย่างดี ซึ่งได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานเมื่อวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ.2478

3. แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3.1 บึงแก่นนคร ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลกลางเมืองขอนแก่น เป็นบึงขนาดใหญ่ มีเนื้อที่ 603 ไร่ นอกจากจะเป็นที่ประดิษฐานอนุสาวรีย์ เจ้าเพี้ยเมืองแพน ผู้ก่อตั้งเมืองขอนแก่นแล้วที่นี่ยังเป็นสถานที่พักผ่อน และทำกิจกรรมนันทนาการของชาวเมืองพื้นที่โดยรอบมีการปรับปรุงตกแต่งให้เป็นสวนสุขภาพ ประดับประดาด้วยประติมากรรมรูปต่างๆ

3.2 อุทยานแห่งชาติน้ำพอง มีพื้นที่ทั้งสิ้น 197 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่หลายอำเภอในจังหวัดขอนแก่น ได้แก่ อุดรรัตน์ ภูเวียง บ้านฝาง มัญจาคีรี และโคกโพธิ์ชัย และสองอำเภอในจังหวัดชัยภูมิ ได้แก่ บ้านแท่นและแก่งคร้อ ที่ทำการอุทยานตั้งอยู่บริเวณอ่างเก็บน้ำอุดรรัตน์ เป็นแหล่งต้นน้ำของลำน้ำชี ลำน้ำพอง และแหล่งสมุนไพร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา ป่าเต็งรัง ป่าดิบแล้ง ในบริเวณอุทยานมีจุดชมวิว ได้แก่ จุดชมวิวนางชี เป็นกลุ่มหินใหญ่บนสันเขาป่าโสกแต้ จุดชมวิวพลาญชาติ เป็นลานหินที่มีต้นชาดขึ้นอยู่ ผาสวรรค์ เป็นหน้าผาบนเทือกเขาป่าโสกแต้อยู่บริเวณบ้านโนนสวรรค์ อำเภออุดรรัตน์ เป็นจุดชมทัศนียภาพของอ่างเก็บน้ำอีกจุดหนึ่ง คำโพน เป็นบ่อนหินกลมคล้ายปล่องภูเขาไฟเกิดจากสภาพทางธรณีวิทยา

3.3 อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน รูปลักษณ์ภายนอกของอุทยานแห่งนี้คือเทือกเขาหินปูนที่มีหน้าผาตัดตรงดิ่งลงมาเป็นริ้วคล้ายผ้าม่าน สภาพป่าของที่นี่ยังอุดมสมบูรณ์ด้วยป่าดิบ และป่าไม้เบญจพรรณ สภาพอากาศจะเย็นชื้นเกือบตลอดปี อุทยานแห่งนี้มีพื้นที่ทั้งหมด 218, 750 ไร่ ครอบคลุมอาณาบริเวณในอำเภอภูผาม่าน และอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น และ

อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวภายในอุทยานอยู่กระจัดกระจายกันจึงแบ่งเส้นทางท่องเที่ยวได้สองเส้นทางดังนี้

เส้นทางที่หนึ่ง เส้นทางที่ว่าการอำเภอภูผาม่าน ไปตามเส้นทางชุมแพ - เพชรบูรณ์ (ทางหลวงหมายเลข 12) เลี้ยวขวาไปตามทาง สาย 201 ประมาณ 10 กิโลเมตร เลี้ยวซ้ายไปตามทางสู่ที่ว่าการอำเภอภูผาม่าน จะมีแหล่งท่องเที่ยวดังนี้

- ถ้ำค้างคาว ตั้งอยู่บนภูผาม่าน ห่างจากที่ว่าการอำเภอฯประมาณ 2.5 กิโลเมตรอยู่บริเวณหน้าผาด้านหน้าสูงจากระดับพื้นดินประมาณ 100 เมตร

- ถ้ำพระ อยู่ใกล้เคียงกับถ้ำค้างคาว เป็นถ้ำที่มีลักษณะยาวเฉียงขึ้นด้านบนสามารถเดินทะลุถึงยอดภูผาม่านได้ ภายในถ้ำมีหินงอกหินย้อยสวยงามและมีเสาหินขนาดใหญ่

- โครงการพัฒนาป่าดงลาน 4 ตั้งอยู่ที่บ้านวังสวาบหมู่ 1 ตำบลวังสวาบ ห่างจากที่ว่าการอำเภอภูผาม่าน ประมาณ 14 กิโลเมตร

- ถ้ำภูตาหลอ ตั้งอยู่ที่บ้านวังสวาบ ห่างจากที่ว่าการอำเภอภูผาม่าน 17 กิโลเมตร เป็นถ้ำที่โอบโถง พื้นที่ประมาณไร่เศษ เพดานถ้ำสูงประมาณ 5-7 เมตร มีหินงอกหินย้อยซึ่งยังอยู่ในสภาพที่เป็นธรรมชาติ

- น้ำตกตาดฟ้า มีน้ำตกทั้งหมด 5 ชั้น ชั้นที่สวยงามที่สุดคือ ชั้นสุดท้ายซึ่งมีความสูงประมาณ 80 เมตร เป็นน้ำตกที่เกิดจากลำห้วยตาดฟ้าซึ่งเป็นเส้นแบ่งเขตแดนอำเภอภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น กับอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ อยู่ในท้องที่บ้านดงสะคร่าน หมู่ 7 ตำบลวังสวาบ ห่างจากที่ว่าการอำเภอฯประมาณ 40 กิโลเมตร

เส้นทางที่สอง เส้นทางสำนักงานอุทยานฯ ตรงต่อมาจากเส้นทางเดิม ตามทางหลวงหมายเลข 201 มีแหล่งท่องเที่ยวดังนี้

- ถ้ำพญานาคราช ภายในมีหินงอกหินย้อยลักษณะเป็นริ้วคล้ายม่านประดับด้วยเกร็ดประกายแวววาวของหินแร่สวยงามมาก ถ้ำนี้มีความคดเคี้ยวคล้ายดั่งตัวพญานาค ยาวประมาณ 1 กิโลเมตร

- ถ้ำลายแทง อยู่ถัดจากถ้ำพญานาคราชมาประมาณ 800 เมตร มีภาพเขียนสีโบราณบนผนังถ้ำกว้างประมาณ 2 ตารางเมตร ภาพมีลักษณะต่างๆ เช่น ภาพคน สัตว์และอื่นๆ รวมแล้วประมาณ 70 ภาพ

นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจอีกหนึ่งแห่งคือ “น้ำตกตาดร้อง” หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “น้ำตกตาดฮ้อง” ลำกันว่าน้ำตกแห่งนี้ร้องได้เพราะบริเวณใต้น้ำตกมีแผ่นหินขนาดใหญ่

ใหญ่ยื่นออกมารองรับน้ำตกเปรียบเสมือนลิ้นขนาดใหญ่เวลาน้ำตกลงมากระทบแผ่นหิน และไหลลงไปตามซอกหินต่างๆ ทำให้เกิดเสียงดังประหลาดก้องไปทั่วป่า “น้ำตกตาดร้อง” อยู่ในเขตจังหวัดเลย ระหว่างรอยต่ออุทยานแห่งชาติภูกระดึงและอุทยานแห่งชาติภูผาม่านและลำน้ำพอง เป็นน้ำตกขนาดใหญ่สูงประมาณ 70 เมตร

3.4 อุทยานแห่งชาติภูเวียง อุทยานแห่งชาติภูเวียงครอบคลุมพื้นที่ 380 ตารางกิโลเมตร ในเขตอำเภอเวียงเก่า อำเภอภูเวียง อำเภอสหัสขันธ์ และอำเภอชุมแพ เมื่อปี พ.ศ. 2519 มีการสำรวจแหล่งแร่ยูเรเนียมในบริเวณอุทยานแห่งชาติภูเวียง ระหว่างการสำรวจนักธรณีวิทยาได้ค้นพบซากกระดูกชิ้นหนึ่งและเมื่อส่งไปให้ผู้เชี่ยวชาญชาวฝรั่งเศสวิจัยผลปรากฏออกมาว่าเป็นกระดูกหัวเข่าข้างซ้ายของไดโนเสาร์ จากนั้นนักสำรวจก็ได้ทำการขุดค้นกันอย่างจริงจังถึงปัจจุบัน ได้แก่ บনয়োটปุระตุติหมา หลุมขุดค้นที่ 1 ได้พบฟอสซิลไดโนเสาร์พันธุ์หนึ่งมีลำตัวสูงใหญ่ประมาณ 15 เมตร คอยาว หางยาว เป็นพันธุ์กินพืชจึงได้อัญเชิญพระนามของสมเด็จพระเทพฯ มาตั้งชื่อไดโนเสาร์เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติว่า "ภูเวียงโกซอรัสสิรินธรเน่" (*Phuwianggosaurus Sirindhornae*) และในบริเวณหลุมขุดค้นเดียวกันนั้นเอง นักสำรวจได้พบฟันของไดโนเสาร์ประเภทกินเนื้อปะปนอยู่มากกว่า 10 ซี่ จึงตั้งชื่อเป็นเกียรติแก่ผู้ค้นพบ นายวรารุณ สุธีธร ว่า "ไซแอมโมซอรัส สุธีธรนี" (*Siamosaurus Suteethorni*) ผู้สนใจสามารถเดินไปชมได้ หลุมขุดค้นที่ 1 นั้นอยู่ไม่ไกลจากที่ทำการอุทยานและยังสามารถเดินไปชมหลุมขุดค้นที่ 2 และที่ 3 ซึ่งอยู่บริเวณใกล้เคียงด้วย ฟอสซิล "ไซแอมโมไทแรนโนส อีสานเอ็นซิส" (*Siamotyrannus Isanensis*)

นอกจากนั้นมีการบร่ำรอยอารยธรรมโบราณด้วย โดยพบ "พระพุทธรูปปางไสยาสน์" ประติมากรรมปูนสูงสลักบนหน้าผาของยอดเขาภูเวียง สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยพุทธศตวรรษที่ 14 ลักษณะท่านอนได้รับอิทธิพลจากอินเดีย พระเศียรหนุนแนบกับต้นแขนขวาแขนซ้ายทอดไปตามลำพระองค์ นอกจากนี้"ถ้ำฝ่ามือแดง" ที่บ้านหินร่องมีงานศิลปะของมนุษย์ถ้ำโบราณ ส่วนแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ในบริเวณอุทยานฯจะมีน้ำตกอยู่สองสามแห่ง "น้ำตกทับพญาเสือ" เป็นน้ำตกเล็กๆตั้งอยู่ใกล้กับถ้ำฝ่ามือแดง "น้ำตกตาดฟ้า" เป็นน้ำตกขนาดใหญ่ สูงประมาณ 15 เมตร จากน้ำตกตาดฟ้าอีก 5 กิโลเมตร จะถึง"น้ำตกตาดกลาง" นอกจากน้ำตกก็ยังมีแหล่งท่องเที่ยวประเภททุ่งหญ้าและลานหิน ซึ่งจะมีดอกไม้ป่านานาพันธุ์บานในช่วงหลังฤดูฝนได้แก่"ทุ่งใหญ่เสาอาราม""หินลาดวัวถ้ำกวาง"และ"หินลาดอ่างกบ"

3.5 อุทยานไดโนเสาร์ศรีเวียง ตั้งอยู่ที่ตำบลเมืองเก่าพัฒนา อำเภอเวียงเก่า มีพื้นที่ 25 ไร่ ใช้เส้นทางเดียวกับทางไปอุทยานแห่งชาติภูเวียง โดยเดินทางจากขอนแก่นถึงอำเภอภูเวียงระยะทาง 70 กิโลเมตร และเดินทางจากตัวอำเภอต่อไปอีก 7 กิโลเมตร จะเห็นอุทยานไดโนเสาร์ศรีเวียงอยู่ด้านซ้ายมือ

3.6 เชื้อนอุบลรัตน์ หรือ เชื้อนพองหนึบ เนื่องจากสร้างข้ามแม่น้ำพองโดยปิดกั้นลำน้ำพองตรงบริเวณช่องเขาที่เป็นแนวต่อระหว่างเทือกเขาภูเก้าและภูพานคำ การ

ก่อสร้างเริ่มเมื่อปี พ.ศ. 2507 แล้วเสร็จปี พ.ศ. 2509 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าอุบลรัตน์ราชกัญญาฯ ได้เสด็จไปทรงทำพิธีเปิดเขื่อนเมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2509 มีประโยชน์ในด้านต่างๆ ทั้งการผลิตกระแสไฟฟ้า การเกษตร การประมง การป้องกันอุทกภัย การคมนาคม ตลอดไปจนถึงเป็นที่สำหรับพักผ่อน

3.7 อุทยานแห่งชาติภูเก้า ภูพานคำ จัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2538 ครอบคลุมพื้นที่ 333 ตารางกิโลเมตร ที่ทำการอุทยานฯ อยู่ที่ริมทะเลสาบเหนือเขื่อนอุบลรัตน์ อยู่ในเขตจังหวัดขอนแก่น เขตอำเภอโนนสัง มีจุดท่องเที่ยวที่น่าสนใจ 3 แห่ง คือ ภูพานคำและภูเก้า

3.3 จังหวัดมหาสารคาม

จังหวัดมหาสารคาม เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ใจกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปัจจุบันมีความสำคัญในฐานะเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาแห่งหนึ่งของภูมิภาค เนื่องจากมีสถาบันการศึกษาอยู่มากมาย จึงได้ชื่อว่าเป็น “ตักศิลาแห่งอีสาน” มหาสารคามมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่นในด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และประเพณี

จังหวัดมหาสารคามมีเนื้อที่ประมาณ 5,291 ตารางกิโลเมตร เป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 42 ของประเทศ ตั้งอยู่ในบริเวณที่ราบสูงโคราช ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นพื้นที่ค่อนข้างราบถึงลูกคลื่นลอนลาด มีแม่น้ำสำคัญคือแม่น้ำชี มหาสารคามเป็นเมืองที่มีหลายชนเผ่า เช่น ชาวไทยพื้นเมืองที่พูดภาษาอีสาน ชาวไทยย้อ และชาวผู้ไทย มหาสารคามนับเป็นแหล่งโบราณคดีที่สำคัญเนื่องจากพบชุมชนโบราณหลายแห่ง ทั้งชุมชนบ้านเชียงเหียนและหมู่บ้านปั้นหม้อของชาวบ้านหม้อ ตำบลเขวา อำเภอเมือง รวมทั้งพบศิลปะสมัยทวารวดีและอิทธิพลของวัฒนธรรมขอม เช่น กู่สันตรัตน์ กู่บ้านเขวา กู่บ้านแดง และกู่อื่นๆ รวมถึงเทวรูปและเครื่องปั้นดินเผาที่พบอยู่ทั่วไปในหลายพื้นที่ของจังหวัด เดิมเมืองมหาสารคามมีชื่อว่า "บ้านลาดกุดยางใหญ่" ต่อมาเมื่อวันที่ 22 สิงหาคม พ.ศ. 2408 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ยกบ้านลาดกุดยางใหญ่ขึ้นเป็น “เมืองมหาสารคาม” โดยแบ่งพื้นที่และย้ายพลเมืองมาจากเมืองร้อยเอ็ดที่อยู่ติดกันมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่นี้และโปรดเกล้าฯ ให้เมืองมหาสารคามขึ้นตรงกับกรุงเทพฯ เมื่อ พ.ศ. 2412 จนถึงปัจจุบัน จังหวัดมหาสารคามแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 11 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองมหาสารคาม อำเภอกันทรวิชัย อำเภอโกสุมพิสัย อำเภอกุฉินารายณ์ อำเภอธวัชบุรี อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย อำเภอนาเชือก อำเภอเขียงยืน อำเภอนาดูน อำเภอแกดำ อำเภอยางสีสุราช กิ่งอำเภอกุดรัง และกิ่งอำเภอชื่นชม

จังหวัดมหาสารคามมีแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม ทางประวัติศาสตร์ ทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

1.1 บ้านแพง ตำบลแพง เป็นหมู่บ้านที่มีอาชีพการทอเสื่อกก เป็นอาชีพเสริม การเดินทางจากตัวเมืองใช้เส้นทางหมายเลข 208 (มหาสารคาม-โกสุมพิสัย-ขอนแก่น) เลี้ยวซ้ายเข้าเส้นทางโกสุมพิสัย-ขอนแก่น

1.2 หมู่บ้านปั่นหม้อ เป็นหมู่บ้านที่มีอาชีพปั่นหม้อดินเผา ห่างจากตัวเมืองไปตามทางหลวงสาย 208 (มหาสารคาม-ร้อยเอ็ด) ประมาณ 4 กิโลเมตร

1.3 หมู่บ้านหัตถกรรมบ้านหนองเขื่อนช้าง เป็นหมู่บ้านทอผ้าไหม ผ้าฝ้าย ทำหมอนขิด หมู่ที่ 7 ตำบลท่าสองคอน การเดินทางจากตัวเมืองไปตามเส้นทางสายมหาสารคาม-โกสุมพิสัย

2. แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์

2.1 กลุ่มหาธาตุ (ปราสาทบ้านเขว) เป็นโบราณสถานที่มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 18 ทำด้วยศิลาแลงเป็นรูปกระโจมสี่เหลี่ยม ตั้งอยู่ที่บ้านเขว ตำบลเขว ห่างจากตัวเมืองไปตามถนนแจ้งสนิท 13 กิโลเมตร

2.2 กู่สันตรัตน์ เป็นปราสาทหินที่สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 เป็นศิลปะขอมสมัยบาเยน อายุระหว่าง พ.ศ. 1700 - 1750 ตัวปราสาทสร้างด้วยศิลาแลงเป็นแท่งสี่เหลี่ยมเหมือนกลุ่มหาธาตุ และมีทับหลังประติมากรรมหน้าจั่วหลักลายงดงาม

2.3 พระธาตุนาดูนพุทธมณฑลแห่งอีสาน เป็นเขตที่มีการขุดพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองในอดีต เพราะบริเวณนี้ได้เคยเป็นที่ตั้งของนครจำปาศรีมาก่อน ตั้งอยู่ที่บ้านนาดูน เขตอำเภอนาดูน

2.4 พระพุทธรูปมิ่งเมือง หรือพระพุทธรูปสุวรรณมาลี สร้างด้วยหินทรายแดง เป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์สมัยทวารวดีที่ชาวมหาสารคามนับถือกัน มาประดิษฐานที่วัดสุวรรณवास

2.5 พระพุทธรูปยืนมงคล เป็นพระพุทธรูปคู่เมืองมหาสารคาม เป็นพระพุทธรูปสมัยทวารวดี สร้างขึ้นด้วยหินทรายแดง เหมือนพระพุทธรูปมิ่งเมือง อยู่ที่ตำบลคันธารราษฎร์ บนทางหลวงหมายเลข 213 ห่างจากตัวเมืองประมาณ 14 กิโลเมตร

2.6 พิพิธภัณฑ์วัดมหาชัย ตั้งอยู่ในตัวเมืองมหาสารคาม เป็นสถานที่เก็บรวบรวมโบราณวัตถุของภาคอีสาน เช่น ใบเสมาหิน พระพุทธรูปในสมัยโบราณ บานประตู คันทวยแกะสลักอายุประมาณ 100-200 ปี นอกจากนี้ยังเป็นที่ยกย่องรวบรวมวรรณคดีภาคอีสาน

3. แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3.1 วนอุทยานโกสัมพี มีเนื้อที่ 125 ไร่ มีลักษณะเป็นสวนป่ามีต้นไม้หลายชนิด เช่น ต้นยางขนาดใหญ่ ต้นตะแบก และลิงแสมจำนวนมากหลายพันตัว มีลิงแสมขนสีทอง ซึ่งเป็นพันธุ์ที่หายาก ไม่ดุร้าย

3.2 สถาบันวิจัยรุกขเวช อยู่ทางทิศตะวันออกของพระธาตุนาดูน เป็นสถานที่ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพันธุ์ไม้นุรักษ์ขยายและปรับปรุงพันธุ์ไม้ในภาคอีสาน ภายในจะมีอุทยานลานไผ่ พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติและพิพิธภัณฑ์บ้านอีสาน

3.3 อุทยานมัจฉาโขงกุดหวาย อยู่ห่างจากตัวเมืองประมาณ 10 กิโลเมตร อยู่ในความดูแลของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลาน้ำจืดและต้นไม้หลายชนิด เป็นสถานที่พักผ่อนของประชาชนทั่วไป

3.4 เขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพัน เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะเป็นป่าธรรมชาติ มีน้ำไหลเฉพาะที่ตลอดเวลาหรือที่เรียกว่าป่าน้ำซับ นอกจากนั้นยังมีพืชและสัตว์ที่ไม่ค่อยพบในที่อื่นๆ และหายาก

3.5 แก่งเลิงจาน เป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ภายในบริเวณเป็นที่ตั้งของสถานีประมง ทำการเพาะพันธุ์ปลาน้ำจืดให้หลายจังหวัดในภาคอีสาน ห่างจากตัวเมืองประมาณ 3 กิโลเมตร

3.4 จังหวัดร้อยเอ็ด

จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นแหล่งอารยธรรมโบราณซึ่งอยู่ตอนกลางของภาคอีสาน บริเวณลุ่มน้ำภาชี มีความเจริญรุ่งเรืองมากในยุคประวัติศาสตร์และมีความหลากหลายของศาสนาและวัฒนธรรม อันเนื่องมาจากดินแดนแห่งนี้เคยตกอยู่ในอิทธิพลของอาณาจักรขอมโบราณ จังหวัดร้อยเอ็ดในปัจจุบัน เดิมชื่อว่าเมืองสาเกตนคร หรืออาณาจักรกุลนทนคร มีเจ้าผู้ครองนครเรียกว่าพระเจ้ากุลนท เมืองสาเกตเป็นเมืองที่เจริญรุ่งเรืองมากซึ่งมีเมืองขึ้นถึง 11 เมือง ได้แก่ 1. เมืองเชียงเหียน (บ้านเชียงเหียน อำเภอมหาสารคาม) 2. เมืองฟ้าแดด (บ้านฟ้าแดดสูงยาง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์) 3. เมืองสีแก้ว (บ้านสีแก้ว อำเภอมือร้อยเอ็ด) 4. เมืองเปือย

(บ้านเมืองเปือย อำเภอเมืองร้อยเอ็ด) 5. เมืองทอง (บ้านเมืองทอง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด) 6. เมืองหงษ์ (บ้านเมืองหงษ์ อำเภोजตุรพักตรพิมาน) 7. เมืองบัว (บ้านเมืองบัว อำเภอเกษตรวิสัย) 8. เมืองคอง (อยู่บริเวณอำเภอเมืองสรวง อำเภอสุวรรณภูมิ) 9. เมืองเชียงขวาง (บ้านจาน อำเภอธวัชบุรี) 10. เมืองเชียงดี (บ้านโนนหัว อำเภอธวัชบุรี) 11. เมืองไพ (บ้านเมืองไพร อำเภอเสลภูมิ)

จากหลักฐานโบราณคดีซึ่งกระจายอยู่ทั่วไปในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ได้ขุดพบแหล่งโบราณคดีบ้านเมืองบัว สันนิษฐานว่ามีอายุประมาณ 1,800 - 2,500 ปีมาแล้ว โดยได้รับอิทธิพลของพุทธศาสนาภายใต้วัฒนธรรมทวารวดีได้แผ่เข้ามาเมื่อปลายพุทธศตวรรษที่ 12 - 15 ซึ่งพบกลุ่มใบเสมาบริเวณหนองศิลาเลข ในเขตอำเภอพนมไพร พระพิมพ์ดินเผาปางนาคปรกที่เมืองไพร ในเขตอำเภอเสลภูมิ คูเมืองร้อยเอ็ด เจดีย์เมืองหงษ์ในเขตอำเภोजตุรพักตรพิมาน และวัฒนธรรมจากอาณาจักรขอมได้แพร่เข้ามาปรากฏหลักฐานให้เห็นอยู่มาก เช่น ปรากฏคูกาสิงห์ ในเขตอำเภอเกษตรวิสัย ปรากฏคูในเขตอำเภอธวัชบุรี กู่พระโกนาในเขตอำเภอสุวรรณภูมิ และประติมากรรมที่เป็นรูปเคารพทางศาสนาที่เป็นเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันที่ทำจากหินทรายและโลหะเป็นจำนวนมาก ในปี พ.ศ. 2450 เมืองร้อยเอ็ดได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นมณฑลร้อยเอ็ด โดยแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 5 เมือง คือ เมืองร้อยเอ็ด เมืองสุวรรณภูมิ เมืองมหาสารคาม เมืองกมลาไสย และเมืองกาฬสินธุ์ ในปี พ.ศ. 2453 สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ทรงเห็นด้วยกับข้อเสนอของเทศาภิบาลข้าหลวงมณฑลอีสานว่า ควรแยกมณฑลอีสานออกเป็น 2 มณฑล คือ มณฑลอุบลราชธานีและมณฑลร้อยเอ็ด พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ได้โปรดเกล้าฯ ให้เป็นไปตามที่เสนอ มณฑลร้อยเอ็ดจึงมีเขตปกครอง 3 จังหวัด คือ จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดกาฬสินธุ์

จังหวัดร้อยเอ็ดแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 20 อำเภอ คือ อำเภอเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเกษตรวิสัย อำเภอปทุมรัตน์ อำเภोजตุรพักตรพิมาน อำเภอธวัชบุรี อำเภอพนมไพร อำเภอโพนทอง อำเภอเสลภูมิ อำเภอสุวรรณภูมิ อำเภออาจสามารถ อำเภอหนองพอก อำเภอเมืองสรวง อำเภอโพธิ์ชัย อำเภอโพนทราย อำเภอเมยวดี อำเภอศรีสมเด็จ อำเภอจังหาร อำเภอเชียงขวัญ อำเภอหนองฮี และอำเภอทุ่งเขาหลวง

จังหวัดร้อยเอ็ดมีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ทางประวัติศาสตร์ ทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

1.1 บ้านหวายหลิม ซึ่งเป็นหมู่บ้านทอผ้าไหมที่มีชื่อเสียงของจังหวัดร้อยเอ็ด ตั้งอยู่หมู่ 3 ตำบลมะบ้า เป็นหมู่บ้านในโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ อีกทั้งเป็นศูนย์รวมและจำหน่ายหัตถกรรมพื้นบ้าน

2. แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์

2.1 กู่พระโกนา ประกอบด้วยปรangkอิฐ 3 องค์ บนฐานศิลาทราย เรียงจากเหนือ-ใต้ ทั้งหมดหันหน้าไปทางทิศตะวันออก มีกำแพงล้อมและซุ้มประตูเข้า - ออกทั้ง 4 ด้าน ตั้งอยู่ที่บ้านกู่ หมู่ 2 ตำบลสระคู

2.2 ปรangkกู่หรือปราสาทหนองกู่ คือกลุ่มอาคารที่มีลักษณะแบบเดียวกับบอโรยาศาลตามที่ปรากฏในจารึกปราสาทตาพรหม ประกอบด้วยปรangkประธานบรรณาลัย กำแพงพร้อมซุ้มประตูและสระน้ำนอกกำแพง ตั้งอยู่ที่บ้านยางกู่ ตำบลมะฮี

2.3 พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติร้อยเอ็ด เพื่อจัดแสดงผ้าไหม พื้นเมืองและงานศิลปหัตถกรรมของจังหวัดร้อยเอ็ด ตั้งอยู่ที่ถนนเพลินจิต ใกล้ศาลากลางจังหวัด

2.4 วัดกลางมิ่งเมือง เป็นวัดเก่าแก่สันนิษฐานว่าสร้างก่อนตั้งเมืองร้อยเอ็ด ส่วนอุโบสถสร้างในสมัยอยุธยาตอนปลายในอดีตเคยใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา

2.5 วัดบูรพาภิราม เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี เดิมชื่อ วัดหัวรอ ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น วัดบูรพาภิราม มีพระพุทธรูปปางประทานพรที่สูงที่สุดในประเทศไทยคือ พระพุทธรัตนมงคลมหามุนี

2.6 วัดประชาคมวนาราม หรือวัดป่ากุง ตั้งอยู่ที่ตำบลศรีสมเด็จ อำเภอสรีสมเด็จ วัดนี้มีชื่อทางการว่า วัดประชาคมวนาราม สร้างโดยหลวงปู่ศรี มหาวิโร มีเจดีย์ขนาดใหญ่ทำจากหินทราย

2.7 วัดป่าโนนสวรรค์ ตั้งอยู่บ้านเทอดไทย ตำบลเทอดไทย เป็นวัดขนาดใหญ่สร้างมาจากนิมิตของเจ้าอาวาส โดยใช้หม้อดินของชาวบ้านมาประดับตกแต่งจึงดูสวยงามแปลกตา

2.8 วัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วนาราม พระมหาเจดีย์ชัยมงคล เริ่มก่อสร้างในปี พ.ศ. 2528 มีเนื้อที่ 2,500 ไร่

2.9 วัดสระทอง เป็นที่ประดิษฐานหลวงพ่อบุญพระสังกัจจายน์ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่ชาวร้อยเอ็ดเคารพสักการะสร้างในสมัยใดไม่ปรากฏ

2.10 วัดจักรวาลภูมิพิณิจ (วัดหนองหมื่นถ่าน) ตั้งอยู่ที่หมู่บ้านหนองหมื่นถ่าน ตำบลหนองหมื่นถ่าน สิมวัดจักรวาลภูมิพิณิจ มีลักษณะทางศิลปกรรมแบบพื้นเมืองอีสาน ประเพณีสมทบ หน้าบันหรือรังผึ้งมีลวดลายแกะสลักไม้ หลังคาทำจากกระเบื้องไม้

3. แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3.1 บึงปลาญชัย ตั้งอยู่กลางเมืองร้อยเอ็ด ถือเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัด ลักษณะเป็นเกาะอยู่กลางบึงน้ำขนาดใหญ่มีเนื้อที่ประมาณ 2 แสนตารางเมตร เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

3.2 บึงเกลือ (ทะเลอีสาน) อยู่ในเขตตำบลบึงเกลือ เป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่ มีเนื้อที่ 7,500ไร่ มีน้ำขังตลอดปี

3.3 ฝายน้ำย้อย (พุทธรูทยานอีสาน) ตั้งอยู่ที่บ้านโคกกลาง ตำบลฝายน้ำย้อย เป็นฝายหินขนาดใหญ่ ซึ่งมีน้ำไหลซึมตลอดปีอยู่บนภูเขาเขียว แบ่งพรมแดนระหว่างอำเภอนองสูง จังหวัดมุกดาหาร และอำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

3.4 เขตห้ามล่าสัตว์ป่าผาน้ำทิพย์ สภาพพื้นที่จะเป็นเทือกเขาหินทรายสูงชันและสลับซับซ้อน ประกอบด้วยป่าดิบแล้ง ป่าเบญจพรรณและป่าเต็งรัง ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ พื้นที่ประมาณ 151,242ไร่

3.5 แหลมพยอม เป็นสถานที่พักผ่อนอยู่บริเวณทิศตะวันออกของบึงโพนทอง ซึ่งเป็นแหล่งน้ำกว้างใหญ่ มีเนื้อที่ประมาณ 20 ไร่

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เศกสรรค์ ยงวนิชย์ (2546) กล่าวว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง แหล่งท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรมและวัฒนธรรม ประเพณีที่สามารถดึงดูดความสนใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเยี่ยมชมได้และสามารถแบ่งทรัพยากรการท่องเที่ยวออกเป็น 3 ประเภทคือ

1. แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ หมายถึง ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ภูเขาแม่น้ำ น้ำตก เกาะ สันดอน แก่ง ถ้ำ ทุ่งนา หนองบึง อ่างเก็บน้ำ น้ำพุ น้ำพุร้อน หาดทราย หุบเขา อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน ป่าสงวนแห่งชาติ เป็นต้น

2. แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์และโบราณคดี โบราณสถาน โบราณวัตถุ หมายถึง แหล่งหลักฐานบอกอดีตของมนุษยชาติ เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ปรางค์ปราสาท กู่สถูป ธาตุ เมืองและชุมชนโบราณศาสนสถานเก่า คู เมือง กำแพงเมือง อนุสาวรีย์ วัง ศิลาวรรักษ์ พิพิธภัณฑสถาน เป็นต้น

3. แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หมายถึง สถานที่ที่เป็นศูนย์รวมวัฒนธรรมในปัจจุบัน เช่น ขนบธรรมเนียม ประเพณีการเล่นพื้นบ้าน ศาสนสถานหรือสำนักสงฆ์ ตลอดทั้งงานเทศกาลประเพณีเด่น ๆ และสำคัญ ๆ ในท้องถิ่น

ชูสิทธิ์ ชูชาติ (2542) กล่าวว่า การท่องเที่ยวที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ได้แหล่งท่องเที่ยวต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ หรือ 3 As ได้แก่

1. สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) สิ่งดึงดูดใจเกิดจากสถานที่และเหตุการณ์สถานที่อาจเกิดจากธรรมชาติสร้างหรือมนุษย์สร้างขึ้น

2. สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ความสะดวกสบายทำให้คนเดินทางเข้าไปถึงสถานที่ได้รวดเร็ว ปลอดภัย และสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น ดังนั้นปัจจัยพื้นฐานในการผลิต เช่นระบบขนส่ง ระบบการสื่อสาร ระบบสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปา จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ เช่น โรงแรม ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก โรงพยาบาล ฯลฯ และระบบการกรจัดการของเสียก็เป็นสิ่งจำเป็นต้องพัฒนาควบคู่กันไปกับแหล่งท่องเที่ยว

3. การเข้าถึง (Accessibility) การเข้าไปถึงแหล่งท่องเที่ยวต้องมีระบบการขนส่ง ซึ่งประกอบด้วยเส้นทาง พาหนะ สถานี และผู้ประกอบการ การขนส่งมีวัตถุประสงค์ในการลำเลียงคนและสิ่งของไปยังจุดหมายปลายทางโดยผ่านเส้นทางหรือท่าลำเลียง

กนก กุณาง (2548) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการด้านการตลาดแบบมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเทือกพระเขาสูง อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ปัญหาการตลาดแบบการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยว ด้านราคาสินค้าและบริการในเรื่องการท่องเที่ยว และด้านสถานที่แหล่งท่องเที่ยว รูปแบบการบริหารจัดการด้านการตลาดแบบมีส่วนร่วมมี 6 ขั้นตอนคือ การวิเคราะห์ประเด็นปัญหา การเลือกปัญหา การกำหนดวิธีการปรับปรุงปัญหา การสร้างรูปแบบการอนุรักษ์ การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประเมินผล และการรายงานผล

รสิกา อังกูร (2549) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่าการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นการท่องเที่ยวที่กำลังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ โดยเฉพาะในกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการหาความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตและความงดงามในศิลปวัฒนธรรมไทยที่มีความวิจิตรอลังการและแตกต่างจากชาติอื่นๆ ชมสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณสถาน การเที่ยวชมศิลปวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นและความงามของศิลปหัตถกรรม เอกลักษณ์ของท้องถิ่น และศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดเป็นชาติไทย พบว่าแต่ละจังหวัดต่างก็มีศักยภาพและความโดดเด่นในลักษณะที่ใกล้เคียงกัน แนวทางการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการท่องเที่ยว พบว่าส่วนใหญ่ยังไม่มีแหล่งท่องเที่ยวอยู่ภายใต้การบริหารจัดการของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของการบริหารจัดการส่วนตำบล(อบต.)

วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรืองและคณะ ศึกษาเรื่องเส้นทางท่องเที่ยวสถาปัตยกรรมเชิงประวัติศาสตร์กล่าวว่า เป็นโครงการที่มีศักยภาพและสามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ การสร้างข้อเสนอแนะทำให้เกิดเส้นทางท่องเที่ยวแบบสมบูรณ์โดยมีการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคเหนือเขต 1 เชียงใหม่และหน่วยงานระดับท้องถิ่นต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้

โครงการมีบทบาทมากขึ้นในอนาคตเป็นแนวทางอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม ข้อมูลความรู้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยว ธุรกิจการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม ผลการวิจัยได้สร้างข้อเสนอ 12 ข้อ ได้ผลเส้นทางสถาปัตยกรรมเชิงประวัติศาสตร์ จำนวน 14 เส้นทาง เป็นเส้นทางที่เหมาะสมตามเงื่อนไขของระบบการท่องเที่ยวและเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในลักษณะการท่องเที่ยวด้วยตนเองโดยการเดินเท้าและการคมนาคมขนส่งอื่น ๆ ให้สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์เมืองเชียงใหม่ (วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรืองและคณะ 2549, หน้า 244)

ศิริจรรยา ประพุดติกิจ (2553) ศึกษาเรื่อง การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอเมือง จังหวัดตราด ในการศึกษาผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตพื้นที่ศึกษาที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี และการเกษตร รวมถึงแหล่งเรียนรู้ในอำเภอเมือง จังหวัดตราด ผู้วิจัยได้คัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่มีฐานข้อมูลทางระบบอินเทอร์เน็ตและเอกสารสิ่งพิมพ์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย รวมถึงฐานข้อมูลทางระบบอินเทอร์เน็ตและเอกสารสิ่งพิมพ์ของจังหวัดตราด

วิรุจ กิจนันทวิวัฒน์ (2549) ศึกษาเรื่อง จุดเริ่มต้นของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของประเทศไทยกล่าวว่าหลักการและแนวคิดที่สำคัญของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในคำจำกัดความล่าสุดขององค์การการท่องเที่ยวโลก คือ

- การท่องเที่ยวต้องตระหนักและใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด
- การเคารพในสังคมและวัฒนธรรมประเพณีของประชาชนพื้นเมือง รวมไปถึงการรู้จักปรับตัวและเข้าใจถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรม ประเพณีของแต่ละชุมชน
- สร้างความเจริญมั่งคั่งทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนควรจะก่อให้เกิดการกระจายของรายได้อย่างเป็นธรรมและทั่วถึงแก่ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังควรที่จะก่อให้เกิดการจ้างงานและการสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น รวมไปถึงการมีส่วนร่วมสำคัญในการช่วยลดความยากจนในท้องถิ่น (วิรุจ กิจนันทวิวัฒน์ 2549, หน้า 120)

หลักที่สำคัญที่จะพัฒนาทำให้การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนอาจจะกล่าวได้ ดังนี้

- ได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจ
- สนับสนุนให้เกิดการตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
- สนับสนุนในการสงวนรักษาวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น
- ดำเนินต่อไปในระยะยาวและสามารถถ่ายทอดความเจริญไปสู่รุ่นต่อไป
- มีความเสมอภาค
- ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจและดำเนินการเกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเอง
- มีความเคารพซึ่งกันและกัน

- สนับสนุนให้เกิดความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น
- เน้นความสำคัญของการให้การศึกษาการวิจัย

วิรุจ กิจนันทวิวัฒน์ (2549:หน้า 120) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหมายถึง การท่องเที่ยวที่ใช้วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์อีกทั้งต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ทำให้นักท่องเที่ยวตระหนักถึงการอนุรักษ์ความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยไม่กระทบวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นหรือการถูกรบกวนทางวัฒนธรรมจากภายนอก วิรุจ กิจนันทวิวัฒน์ (2549,หน้า 122)

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) กล่าวว่า องค์ประกอบของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมี 6 ประการ คือ 1. การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว 2. การพัฒนาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว 3. การพัฒนารัฐกิจท่องเที่ยว 4. การพัฒนาการตลาดท่องเที่ยว 5. การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น 6. การพัฒนาจิตสำนึกทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2539) กล่าวว่า แนวทางการสร้างกรอบนโยบายและแนวทางปฏิบัติเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมี 8 ประการด้วยกัน คือ

1. มุ่งพัฒนาการท่องเที่ยวในประเทศก่อน
2. ประชาชนในท้องถิ่นจะต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในโครงการต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่
3. ต้องคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับทุกๆ ด้าน ของจำนวนนักท่องเที่ยว ตัวสถานที่ท่องเที่ยว ชุมชน และสภาพแวดล้อมโดยรวม
4. มุ่งใช้วัสดุและผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น
5. เน้นการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น โดยมุ่งประโยชน์ในระยะยาวของชุมชน
6. คุณค่าสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมนั้นเป็นคุณค่าที่มีอยู่ในตัวเองมีค่าเพียงพอที่จะเป็นแหล่งรองรับการท่องเที่ยวนั้น ความอยู่รอดระยะยาวจึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจละเลยได้
7. การปรับตัวเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นสิ่งจำเป็น แต่ต้องไม่ขัดกับหลักการข้างต้น
8. ภาครัฐกิจการท่องเที่ยว องค์กรท้องถิ่น องค์กรด้านสิ่งแวดล้อมและรัฐมีหน้าที่ ที่จะต้องทำงานรวมกันอย่างเสมอภาค และวางอยู่บนหลักการข้างต้น

จากกรอบนโยบาย 8 ประการข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึงการพัฒนาที่สามารถตอบสนองผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการป้องกันและสงวนรักษาโอกาสต่างๆ ของอนุชนรุ่นหลังด้วย การท่องเที่ยวนี้มีความหมายถึงการจัดทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และความงาม สุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วย

วิवास เตชะไพบุลย์ (สถานการณ์สิ่งแวดล้อม.2538) อ้างถึงการประชุม Globe' 90 ณ ประเทศแคนาดา ที่ได้มีการให้คำจำกัดความการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนว่า หมายถึง “การพัฒนา

ที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการจัดการทรัพยากร เพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วย” ซึ่งจากคำจำกัดความดังกล่าว นั้น สามารถนำมาสร้างเป็นกรอบนโยบายและแนวทางปฏิบัติได้ดังนี้

1. มุ่งพัฒนาการท่องเที่ยวในประเทศก่อน ส่วนการพัฒนาการท่องเที่ยวระหว่างประเทศนั้นเหมาะสมกับระบบสาธารณูปโภคที่รองรับเป็นสำคัญ
2. ประชาชนในท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโครงการต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ (Local Participation)
3. ต้องคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับ (Carrying Capacity) ทุกๆ ด้าน ทั้งในด้านของจำนวนนักท่องเที่ยว ตัวสถานที่ท่องเที่ยว ชุมชน และสภาพแวดล้อมโดยรวม
4. มุ่งใช้วัสดุและผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น (Local Product)
5. เน้นการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น โดยมุ่งประโยชน์ระยะยาวของชุมชน
6. คุณค่าของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมนั้นเป็นคุณค่าที่มีอยู่ในตัวเอง (Intrinsic Value) จึงมีคุณค่ามากกว่าเพียงแหล่งรองรับการท่องเที่ยวเท่านั้น ความอยู่รอดในระยะยาวจึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจละเลยได้
7. การปรับเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นสิ่งจำเป็นแต่ต้องไม่ขัดกับหลักการข้างต้น ภาคธุรกิจท่องเที่ยวองค์กรท้องถิ่น องค์กรสิ่งแวดล้อม และรัฐ มีหน้าที่จะต้องทำงานร่วมกันอย่างเสมอภาค และวางอยู่บนหลักการข้างต้น

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย อ้างจาก Shirley Eber (1992) ได้นำเสนอหลักการของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนไว้ ดังนี้

การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี (Using Resource Sustainability) ทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรม เป็นสิ่งสำคัญ และเป็นแนวทางการทำธุรกิจในระยะยาว การลดการบริโภคที่มากเกินไป และการลดของเสีย (Reducing Over-consumption and Waste) จะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาวและเป็นการเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยว

1. การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม (Maintaining Diversity) มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในระยะยาว และช่วยขยายฐานอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
2. การประสานการพัฒนาท่องเที่ยวเข้ากับกรอบแผนกลยุทธ์การพัฒนาแห่งชาติ (Integrating Tourism into Planning) การพัฒนาท้องถิ่น และการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจะช่วยขยายศักยภาพการท่องเที่ยวในระยะยาว

3. รองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น (Supporting Local Economics) การท่องเที่ยวที่พิจารณาด้านราคา และคุณค่าของสิ่งแวดล้อมไว้ ไม่เพียงแต่ทำให้เกิดประหยัด แต่ยังป้องกันสิ่งแวดล้อมไม่ให้ถูกทำลายอีกด้วย

4. ในท้องถิ่นมีส่วนร่วม (Involving Local Communities) การมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ของท้องถิ่นในสาขาการท่องเที่ยวไม่เพียงแต่สร้างผลตอบแทนแก่ประชาชน สิ่งแวดล้อมโดยรวมเท่านั้น แต่ยังช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวด้วย

5. การปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ (Consulting Stakeholders and the Public) ระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชนท้องถิ่น องค์กร และสถาบันที่เกี่ยวข้อง มีความจำเป็นในการที่จะร่วมงานในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งร่วมกันแก้ไขปัญหา และลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน

6. การฝึกอบรมบุคคล (Training Staff) โดยสอดแทรกแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาแบบยั่งยืนต่อบุคลากรท้องถิ่นทุกระดับ จะช่วยยกระดับการบริการท่องเที่ยว

7. การตลาดที่มีความพร้อม (Marketing Tourism Responsibly) การตลาดที่จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารอย่างพร้อมมูลจะทำให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและเคารพในสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรมแหล่งท่องเที่ยว และจะช่วยยกระดับความพอใจของนักท่องเที่ยว การทำวิจัย(Undertaking Research) การวิจัยและการติดตามตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต่อการช่วยแก้ปัญหาและเพิ่มผลประโยชน์ต่อแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว และนักลงทุน

โกวิทย์ พวงงาม (2527 : 37 - 38) ได้เสนอแนะความคิดขั้นตอนการพัฒนาองค์กรประชาชนของส่วนราชการไว้ ดังนี้

1 การจัดตั้งกลุ่มต้องคำนึงถึงความเหนียวแน่น และประสิทธิภาพขององค์กรเป็นหลัก เช่น กลุ่มจะต้องเกิดจากความต้องการของชุมชนและความสมัครใจ กลุ่มจะต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนร่วมกันของสมาชิก มีความสัมพันธ์และบรรยากาศแห่งความร่วมมือของสมาชิก กลุ่มจะต้องกำหนดหน้าที่ให้สมาชิกอย่างชัดเจน ฝึกสมาชิกให้เห็นแก่ประโยชน์ของกลุ่มมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว นอกจากนี้กลุ่มจะต้องมีระเบียบวินัยอยู่ร่วมกันอย่างมีกฎเกณฑ์ และจะต้องสามารถดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง มีการพบปะประชุมกันระหว่างสมาชิกบ่อยครั้ง มีแผนงานมีกิจกรรมสนองตอบความต้องการของสมาชิกกลุ่ม จะต้องมีการเพิ่มสมาชิกหรือประเมินผลกลุ่มเอง

2. ส่วนราชการจะต้องเข้าใจปรัชญาและหลักการทำงานเพื่อการพัฒนาองค์กรประชาชนมากกว่าเพื่อมุ่งหวัง เพื่อประโยชน์ของหน่วยงาน ทั้งนี้จะต้องมีการวางรากฐานการทำงานพัฒนาในชนบทหมู่บ้าน ยึดหลักความต้องการและมีส่วนร่วมของประชาชนโดยผ่านขั้นตอนขององค์กรประชาชนเห็นความสำคัญของพลังกลุ่มเพื่อเปิดโอกาสและฝึกการทำงานของกลุ่มเอง และที่สำคัญจะต้องมีเป้าหมายในการลดการพึ่งพาของประชาชนหรือองค์กรท้องถิ่นที่มีต่อส่วน

ราชการออกไปให้ลดน้อยลง องค์กรในหมู่บ้านตำบลเป็นผู้คิดริเริ่มปฏิบัติและวัดผลด้วยตนเอง ส่วนราชการเป็นเพียงผู้ช่วยเหลือแนะนำด้านวิชาการเท่านั้น

3. ส่วนราชการต้องผสมผสานการดำเนินการฝึกอบรมและการให้ความรู้แก่กลุ่มหรือองค์กรประชาชนอย่างเป็นระยะ ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพขององค์กรให้มีความชำนาญในเรื่องต่าง ๆ เพิ่มขึ้น

การจัดตั้งกลุ่มอย่างถูกต้องตามหลักเกณฑ์เป็นไปตามกระบวนการพัฒนากลุ่ม นอกจากจะทำให้กลุ่มดำเนินงานไปอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2526 : 12 - 14) ยังได้กล่าวถึงการจัดตั้งองค์กรประชาชนตามแนวทางของกรมการพัฒนาชุมชนไว้ว่า

1. ความสำเร็จขององค์กรประชาชนต้องขึ้นอยู่กับการณ์ผู้นำในชุมชนพอสมควร ผู้นำเหล่านี้มีความเข้าใจเรื่องความสำคัญขององค์กรประชาชน เป็นผู้นำที่มีความบริสุทธิ์ใจ ซื่อสัตย์ และมีความจริงใจต่อประชาชน

2. ความจำเป็นของการมีองค์กรประชาชน และสามารถดำเนินกิจกรรมได้ดี ก็ต่อเมื่อวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งองค์กรประชาชนแน่ชัดว่า ตั้งมาเพื่อต่อสู้กับใคร และจะต้องรวมตัวกันต่อสู้เพื่อสมาชิกในเรื่องอะไร

3. ในระยะเริ่มต้นของการจัดตั้งองค์กรประชาชนต้องอาศัยบุคคลผู้รู้ อาจจะเป็นประชาชนทั่วไป ผู้นำหรือบุคคลภายนอกที่เก่งและบริสุทธิ์ใจเป็นผู้แนะนำ และต้องการได้รับการสนับสนุนเรื่องการทำ ความเข้าใจกับสมาชิกผู้ก่อตั้งอย่างต่อเนื่อง การช่วยเหลือด้านอื่น ๆ มีความจำเป็นน้อยกว่าเรื่องการทำ ความเข้าใจ วัตถุประสงค์และเป้าหมายของการจัดตั้ง

4. หากจะให้การจัดตั้งองค์กรประชาชนในระดับหมู่บ้านมีความสามารถพึ่งตนเองได้ ต้องมีการจัดตั้งองค์กรระดับจังหวัดหรือมีหน่วยงานระดับจังหวัดทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงในด้านการติดต่อกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกินความสามารถขององค์กรจัดตั้งในระดับหมู่บ้าน

5. ในบรรดาการจัดตั้งองค์กรประชาชนที่สำคัญและตรงกับความต้องการของชาวบ้าน คือ องค์กรจัดตั้งที่เกี่ยวกับด้านเศรษฐกิจ องค์กรด้านสังคม ศาสนา และการปกครอง ซึ่งชาวบ้านได้การรวมตัวทำกันอยู่แล้ว และสามารถทำกันได้เมื่อมีกิจกรรมเกิดขึ้น ราชการ และหน่วยงานภายนอกไม่ควรเข้าแทรกแซงองค์กรด้านเศรษฐกิจมากนัก นอกจากความรู้ด้านการบัญชีและการเงิน การนำเงินหรือผลประโยชน์ไปก่อการจัดตั้งกลุ่มมักจะล้มเหลว ผู้การทำความเข้าใจที่แท้จริง

การที่มนุษย์มีการปะทะสัมพันธ์ทางสังคม (Social interaction) อย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ จนมีลักษณะเป็น “กลุ่ม” นี้ เนื่องจากปัจจัยที่สำคัญหลายประการ อาทิ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านเทคโนโลยี ด้านชีวภาพและจิตวิทยา ปัจจัยเหล่านี้จัดว่าเป็นสิ่งจูงใจให้

มนุษย์มารวมตัวกันเป็นกลุ่ม จนทำให้กลุ่มมีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน (ธนาวุฒิ ชนะคช.2535 : 21 - 24)

ยิววัฒน์ วุฒิเมธี (2526:25) ได้กล่าวถึงสาระสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณา ตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบมาถึงตัวของประชาชนเอง การที่จะสามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา และนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ที่ดีนั้น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะต้องยอมรับในหลักปรัชญาการพัฒนาชุมชนที่ว่า มนุษย์ทุกคนต่างมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น และพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของชุมชน ขณะเดียวกันจะต้องยอมรับด้วยความบริสุทธิ์ใจว่า มนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาสและการชี้แนะที่ถูกต้อง

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2527 : 6-7) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่า เป็นกระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ทั้งในส่วนบุคคล กลุ่มคน ชุมชน สมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครรูปแบบต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหลายเรื่องรวมกันในเรื่องต่อไปนี้ ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และนโยบายของการพัฒนาที่กำหนดไว้ คือ

1. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนรวมถึงตลอดจนความต้องการของชุมชน
 2. ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
 3. ร่วมวางนโยบาย หรือแผนงาน หรือโครงการ หรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไขปัญหา และสนองความต้องการของชุมชน
 4. ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีขีดจำกัดให้เป็นประโยชน์
 5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
 6. ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการชุมชนตามขีดความสามารถของตนเอง และของ หน่วยงานที่วางไว้
 7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรม ให้บรรลุตาม เป้าหมาย ที่วางไว้
 8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และซ่อมบำรุงรักษาโครงการ
- นอกจากนี้ ไพรัตน์ เดชะรินทร์ ได้สรุปถึงหลักการและแนวทางการพัฒนาให้ประชาชนมีส่วนร่วม ไว้ดังนี้

- 8.1. ต้องยึดหลักความต้องการและปัญหาของประชาชนเป็นจุดเริ่มต้นของกิจกรรม
- 8.2 กิจกรรมนั้นต้องดำเนินการในรูปกลุ่ม เพื่อสร้างพลังกลุ่มในการ รับผิดชอบร่วมกัน
- 8.3 ให้คำนึงถึงขีดความสามารถของประชาชน และปลูกฝังให้เกิดความรู้สึก และมีจิตสำนึกร่วมในการเป็นเจ้าของกิจกรรม
- 8.4 กิจกรรมที่ต้องสอดคล้องกับสภาพสิ่งแวดล้อมทรัพยากร วัฒนธรรม ของชุมชน
- 8.5 การเริ่มต้นควรอาศัยผู้นำชุมชนที่ชาวบ้านศรัทธาเคารพนับถือ
- 8.6 ขั้นตอนการดำเนินงานต่าง ๆ ควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นต้น

อารตี อุฑการ (2541 : 61 - 68) ได้ศึกษาการพึ่งตนเองซึ่งเป็นวิถีสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนวัฒนธรรมมารวิชัย อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยการวิเคราะห์ถึงการปรับตัวของชุมชนในการต่อสู้กับระบบทุนนิยมและปัจจัยที่มีอิทธิพลให้เกิดการพึ่งตนเองของชุมชน สรุปปัจจัยที่มีอิทธิพลให้เกิดการพึ่งตนเองได้ ดังนี้คือ

1. ผู้นำชุมชนจะต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ และบารมีทำให้เกิดการรวมตัวของชาวบ้านเป็นองค์กรชุมชนขึ้น มีความเข้าใจในชุมชนของตนเอง สามารถริเริ่มกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนได้ นอกจากนี้ยังประสานงานเพื่อให้เกิดความสนับสนุนในด้านวิชาการและงบประมาณ
2. องค์กรชุมชนจะต้องมีการทำงานที่เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกขั้นตอนมีการประสานงานกันระหว่างสมาชิกกับผู้นำชุมชนอยู่ตลอดเวลา การมีองค์กรชุมชนจะทำให้เกิดการรวมตัวกันทำกิจกรรม เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ และการที่องค์กรชุมชนได้มีการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่องจะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง เกิดการพึ่งตนเองของสมาชิกและชุมชนต่อไป
3. ลักษณะโครงสร้างสังคมของชุมชนเป็นแบบเครือญาติ และมีความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ ทำให้การรวมตัวเป็นองค์กรชุมชนทำได้ง่าย การที่ในชุมชนมีผู้มีภูมิความรู้และภูมิปัญญาอยู่มากจะทำให้การทำงานขององค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และควรมีความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อเกิดอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจ ส่วนโรงเรียนในชุมชนควรมีหลักสูตร

การศึกษาที่เอื้ออำนวยในการพัฒนาชุมชนและเป็นแหล่งความรู้ทางวิชาการที่สามารถช่วยเหลือชาวบ้านในการประกอบอาชีพได้

4. ในองค์กรชุมชนจะต้องมีการสืบทอดความคิด และจิตสำนึกในระดับครอบครัว ระดับชุมชนและระดับเครือข่ายให้เกิดความร่วมมือกันในระดับต่าง ๆ ชุมชนควรได้รับการสนับสนุนในด้านวิชาการและเงินลงทุน ส่วนการจัดการความขัดแย้งผู้นำจะต้องมีความสามารถในการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในองค์กรชุมชน และระหว่างองค์กรชุมชนกับหน่วยงานอื่น โดยมีการประสานผลประโยชน์กันอย่างเหมาะสม

Bjork (2000) ได้อธิบายไว้ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ไม่ใช่เพียงแค่เป็นการท่องเที่ยวธรรมชาติ การท่องเที่ยวฟาร์ม หรือ การท่องเที่ยวผจญภัย แต่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์จนเป็นที่นิยม เนื่องด้วยเหตุผลของการตลาดสีเขียวการเพิ่มพูนความรู้ด้านความเสื่อมโทรมสิ่งแวดล้อม ผู้ประกอบการที่มีความรู้ ความรับผิดชอบต่อสังคมและการเข้าใจความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างเศรษฐกิจและระบบนิเวศที่ดี นอกเหนือจากนั้น Bjork ยังให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ว่า สิ่งที่เป็นหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือ การร่วมมือ (Co-operation) ขององค์กร 4 กลุ่ม ได้แก่ ประชาชนในท้องถิ่น หน่วยงานรัฐบาลในท้องถิ่น นักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการท่องเที่ยว

เวฟเวอร์ (Weaver, 2001) กล่าวว่าผลประโยชน์ร่วมกันระหว่าง 3 ส่วน ได้แก่ การท่องเที่ยวมวลชน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและพื้นที่อนุรักษ์ (mass tourism, ecotourism and Protected areas) กิบสัน อิวานเชวิก และดอนเนลลี (Gibson, Ivancevich และ Donnelly .1982 : 183 - 184) ได้กล่าวถึงกลุ่มที่เป็นทางการ (Formal groups) และกลุ่มที่ไม่เป็นทางการ (Informal groups) ว่ามีการจัดตั้งขึ้น โดยมีสาเหตุที่สำคัญคือ

1. จัดตั้งขึ้นเพื่อสนองความต้องการและความพึงพอใจของมนุษย์ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับความต้องการด้านความมั่นคงปลอดภัย (Security needs) ความต้องการทางสังคม (Social needs) และความต้องการด้านชื่อเสียงเกียรติยศ (Esteem needs)

2. จัดตั้งขึ้นตามลักษณะความคล้ายคลึงและสิ่งดึงดูด (Proximity and Attraction) หมายถึง กลุ่มที่ถูกจัดตั้งขึ้นจากที่บุคคลได้มีการปฏิสัมพันธ์กัน โดยอาศัยการจัดตั้งตามคุณลักษณะทางกายภาพของบุคคลที่มีความเหมือนหรือความคล้ายคลึงกัน และจัดตั้งตามสิ่งที่ดึงดูดให้บุคคลมารวมกลุ่มกัน เพราะว่าบุคคลเหล่านั้นมีทัศนคติหรือแรงจูงใจในบางสิ่งบางอย่างที่คล้ายคลึงหรือเหมือนกันนั่นเอง

3. การจัดตั้งกลุ่มเพราะเหตุผลในเชิงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ (Economic Reasons) การจัดตั้งกลุ่มในกรณีนี้เกิดขึ้น เพราะบุคคลมีความเชื่อมั่นว่าถ้าหากเข้ามา รวมตัวเป็นกลุ่มแล้ว จะทำให้ได้รับผลประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจจากกิจกรรมที่กระทำอยู่

เมื่อพิจารณาจากแนวคิดการจัดตั้งกลุ่ม และเหตุผลที่บุคคลเข้าร่วมกลุ่มดังกล่าว ข้างต้นแล้วจะเห็นได้ว่าประกอบด้วยสาระสำคัญ ดังนี้ บุคคลไม่สามารถดำรงอยู่ในสังคมด้วยตัวคนเดียวได้จึงต้องมีการแสวงหาบุคคลที่มีลักษณะต่าง ๆ ที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกันในแต่ละด้าน เข้ามาร่วมกลุ่มกันกระทำกิจกรรมซึ่งจะเป็นการสนองตอบต่อความต้องการของตนทั้งในด้านสังคมและจิตวิทยานั้นเอง บุคคลจัดตั้งกลุ่มและเข้าร่วมเพราะเหตุผลในเรื่องของผลประโยชน์ในเชิงธุรกิจที่ตนเองจะได้รับเพื่อเป็นการสนองความพึงพอใจของตน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่ความยั่งยืนและการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมุ่งทำการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Document Analysis) และการวิจัยเชิงปริมาณโดยการเก็บข้อมูลภาคสนาม(Field Study) เพื่อศึกษาข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง 4 จังหวัด คือจังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวได้มาจากการแนะนำของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โดยประชากรและกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัย เป็นนักท่องเที่ยว คนในพื้นที่ของแต่ละจังหวัด โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลต่างๆ มาประเมินคุณค่าด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อนำมาหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว

3.1 การเลือกพื้นที่ในการทำวิจัย

การเลือกพื้นที่สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางซึ่งประกอบด้วย 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดร้อยเอ็ด เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญที่มีความเจริญรุ่งเรืองและมีวัฒนธรรมทางประวัติศาสตร์มายาวนาน มีความหลากหลายของผู้คนที่ตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าว ก่อให้เกิดศิลปวัฒนธรรมอันสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญา รวมทั้งการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมและการรับวัฒนธรรม ในกลุ่มชุมชนเมือง กลุ่มชาติพันธุ์ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การติดต่อค้าขายเพื่อการดำรงชีวิตในแถบภูมิภาคนี้ ซึ่งมีการพัฒนาการทางด้านภาษาและวัฒนธรรมที่ต่อเนื่องชัดเจน ได้สร้างควมมีอัตลักษณ์ให้ในแต่ละพื้นที่ ผ่านทางขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา ความเชื่อ ศาสนา การแต่งกาย อาหาร การพัฒนามีความเหมือนและแตกต่างกันไป แต่ยังคงควมมีอัตลักษณ์ (Identity) และความเป็นตัวตน (Self) โดยมีการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น สร้างที่อยู่อาศัย สร้างพุทธศิลป์ ศาสนสถาน สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม ถูกสร้างขึ้นให้เกิดความสวยงามและเกิดประโยชน์ใช้สอยอย่างเต็มที่และแสดงออกถึงภูมิปัญญาของช่างพื้นบ้านและคนในท้องถิ่นและแฝงไว้ด้วยคุณค่าของการอยู่ร่วมกันของสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมและแบบแผนของการดำเนินวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละท้องถิ่นย่อมแตกต่างกันจึงเป็นเหตุให้บุคคลมีความสนใจที่จะได้รู้ได้เห็นเพื่อความรู้และความบันเทิง เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีอีสานที่เรียกว่า ฮีต 12 คลอง 14 ศิลปะการแสดง ซึ่งศิลปวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นสื่อที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวขึ้น และเป็นผลจากบุคคลบางกลุ่มชอบที่จะเรียนรู้ความสัมพันธ์กับสัญลักษณ์ต่างๆ ในชีวิตประจำวันร่วมกันระหว่างตนเองกับผู้อื่นได้ จรุงคำทิพย์ (2534: 34) อธิบายว่า โบราณสถานโบราณวัตถุของไทยถือเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่

เกิดจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษได้สร้างไว้เมื่อเราพบเห็นก็จะเกิดความรู้สึกซาบซึ้งและเกิดความรู้สึกประทับใจ เช่นเดียวกับเศกสรรค์ ยงวิชัย (2536: 12) กล่าวว่าเมื่อมนุษย์มีโอกาสท่องเที่ยวมากเท่าใดก็ยิ่งทำให้รักบ้านเมืองของตนเองและพยายามที่จะรักษาวัฒนธรรมของตนให้มากขึ้น ดังนั้นในภาวะปัจจุบันการท่องเที่ยวได้ขยายตัวออกอย่างกว้างขวางเพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และศึกษาวิถีชีวิตร่วมกัน ยังผลให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเป็นการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีให้เกิดขึ้นในสังคม และกลุ่มประเทศอาเซียน อาเซียนอย่างยั่งยืน และที่สำคัญทำให้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างจริงจังและทั่วถึงตามกรอบของแผนกลยุทธ์ด้านการท่องเที่ยวของอาเซียน

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดหลักเกณฑ์ ในการพิจารณาเลือกแหล่งท่องเที่ยว โดย สํารวจข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงปัจจัยด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านคุณค่า ด้านความนิยม ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงด้านสภาพปัญหาปัจจุบันทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้หลักเกณฑ์ดังกล่าว ประกอบการพิจารณาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อทำการศึกษา ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดร้อยเอ็ด โดยผู้วิจัยได้จำแนกแยกแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้ ได้แก่ ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง
2. เพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง
3. เพื่อพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง สู่

ความยั่งยืนและการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน

3.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกจากนักท่องเที่ยวและประชากรในพื้นที่ของแต่ละจังหวัด สถานที่ในการเก็บข้อมูลพิจารณาจากการค้นคว้าภาคเอกสาร ความนิยมของนักท่องเที่ยวจากแหล่งท่องเที่ยวซึ่งได้จากแบบสอบถามจากผู้ให้ข้อมูลตามสถานที่แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 จังหวัด

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การสำรวจ (Survey) เป็นการสำรวจบริบทพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว 4 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ได้แก่ จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดร้อยเอ็ด โดยดำเนินการสำรวจภาคสนาม เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมด้านกายภาพ ด้านภูมิศาสตร์ สังคม ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น ความเชื่อ
2. การสัมภาษณ์ (Interview) จาก กลุ่มผู้รู้ (Key Informant) ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน ผู้เกี่ยวข้องโดยตรง และผู้ปฏิบัติรองลงมา ประชาชนทั่วไป (General Informant) เพื่อให้ทราบประวัติและความสำคัญของพื้นที่ เพื่อใช้ในการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัดอีสานกลางสู่ความยั่งยืนและเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน
3. การสังเกต (Observation) เพื่อใช้ สังเกตสภาพทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรมและเหตุการณ์ทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้ผู้วิจัยอาจเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับ ชุมชน หมู่บ้าน สภาพทางสังคม ลักษณะภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อแนวคิดในด้านความงาม ด้านคุณค่า และการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ ตลอดจนความสัมพันธ์ ความรักความผูกพันต่อความเป็นเจ้าของเพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาศึกษาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
4. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นการจัดกลุ่มสนทนา โดยผู้ให้ข้อมูลที่เป็นกลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน กลุ่มผู้ปฏิบัติ กลุ่มประชาชนทั่วไปที่เป็นตัวแทน เป็นการสนทนาร่วมปรึกษา ให้ครอบคลุมประเด็นตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
5. การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เป็นการประชุมกลุ่มผู้ให้ข้อมูลกลุ่มผู้รู้ (Key Informant) กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informant) ประชาชนทั่วไป (General Informant) เพื่อให้ได้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการวิเคราะห์และการจัดทำแผนการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย ดังนี้

- 3.4.1. ด้วยการสัมภาษณ์และสร้างแบบสำรวจงานวิจัย โดยในการ พิจารณาได้คำนึงถึงปัจจัยด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านคุณค่า ด้านความนิยม ด้านความพร้อม และด้าน

สภาพปัญหาปัจจุบันทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งจากการสัมภาษณ์ การสำรวจทำให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพและข้อมูลเชิงปริมาณ

3.4.2. ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถาม เพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านคุณค่า ด้านความนิยม ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และนำแบบสอบถามไปใช้กับกลุ่มประชากรในพื้นที่ กลุ่มนักท่องเที่ยวในแต่ละจังหวัดซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณแล้วนำมาข้อมูลดังกล่าวมาทำการวิเคราะห์ ซึ่งจะแสดงระดับความชอบ ความคิดเห็น โดยกำหนดความต่างของระดับ 62 ข้อมูล จากการประมวลผลข้อมูลทางสถิติของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละจังหวัด และนำมาสรุปเป็นภาพรวมในพื้นที่เมื่อได้ข้อมูลจากการวิเคราะห์ ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว และผู้วิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าวมาจัดลำดับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวของแต่ละจังหวัดเพื่อพิจารณาหาแนวทางพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่ความยั่งยืนและการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวในอาเซียน

3.5 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สถิติเน้นตามวัตถุประสงค์ของการนำไปใช้ คือ สถิติบรรยาย ที่มุ่งเน้นการบรรยายลักษณะของข้อมูลที่มีอยู่ (สุชาติ บวรกิตติวงศ์.2548:45) ในการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ นิยมใช้แบบวัดแบบประเมินค่า (บุญธรรม จิตตอนันต์.2549:125) เป็นแบบประเมินค่าแบบเปรียบเทียบเฉพาะคำถามด้วยข้อความกำหนดคำตอบอาจเป็น 3 คำตอบ 5 คำตอบหรือ 7 คำตอบ (บุญธรรม จิตตอนันต์.2549:142) จำนวนคำตอบของการวิจัยนี้กำหนดไว้ 3 คำตอบ เพื่อให้ไม่ให้เป็นการเสียเวลากับนักท่องเที่ยวในการตัดสินใจเพราะนักท่องเที่ยวจะให้ความสนใจกับแหล่งท่องเที่ยว โดยใช้ค่ามาก ปานกลาง น้อยและมี ไม่มี (ปัญญา นาคทองและคณะ. 2550.37-38)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

โครงการวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่ความยั่งยืนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพมุ่งทำการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Document Analysis) และการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) เพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคอีสานกลาง 4 จังหวัดได้แก่ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดร้อยเอ็ด โดยใช้เครื่องมือในการดำเนินงานด้วยการสำรวจ(Survey) การสัมภาษณ์(Interview) การสังเกต (Observation) การสนทนากลุ่ม(Focus Group Discussion) การประชุมเชิงปฏิบัติการ(Workshop) ซึ่งเป็นการศึกษาถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพประวัติความเป็นมาและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้ได้ข้อมูลแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์

ผู้วิจัยได้กำหนดหลักเกณฑ์ ในการพิจารณาเลือกแหล่งท่องเที่ยวดังนี้

1. สำรวจข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยใช้เครื่องมือในการวิจัยจากแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสำรวจ ความนิยมของพื้นที่ที่มีความหลากหลายน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวจากการแนะนำของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพและกลุ่มประชากรในพื้นที่ กลุ่มนักท่องเที่ยวในแต่ละจังหวัด ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาแล้วนำมาข้อมูลดังกล่าวมาทำการวิเคราะห์

2. พิจารณาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อศึกษาศักยภาพด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ด้านความนิยมของแหล่งท่องเที่ยว ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ และด้านธรรมชาติสิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการ เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่แต่ละจังหวัด และนำแบบสอบถามไปใช้กับกลุ่มประชากรในพื้นที่และกลุ่มนักท่องเที่ยวในแต่ละจังหวัดซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณ แล้วนำมาข้อมูลดังกล่าวมาทำการวิเคราะห์เมื่อได้ข้อมูลจากการวิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวผู้วิจัยนำข้อมูลดังกล่าวมาจัดลำดับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวของแต่ละจังหวัดเพื่อพิจารณาหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่ความยั่งยืนและการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวในอาเซียน

3. เมื่อได้ข้อมูลจากการวิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ผู้วิจัยนำข้อมูลดังกล่าวมาจัดลำดับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวของแต่ละจังหวัดเพื่อพิจารณาหาแนวทางพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่ความยั่งยืนและการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งในอาเซียน

ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์ทั้ง 3 ข้อ เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อทำการศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดร้อยเอ็ด โดยแยกแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้ ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง
2. เพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง
3. เพื่อพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง สู่ความยั่งยืนและการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งในอาเซียน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1

4.1 ศึกษาแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางหรือเรียกว่ากลุ่ม “ร้อยแก่นสารสินธุ์” ประกอบด้วยจังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นกลุ่มจังหวัดที่มีพื้นที่รวมกันประมาณ 31,423 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 18.6 ของพื้นที่ทั้งหมดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยแต่ละจังหวัดมีจำนวนพื้นที่ดังนี้ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีพื้นที่ 6,947 ตารางกิโลเมตร จังหวัดขอนแก่น มีพื้นที่ 10,886 ตารางกิโลเมตร จังหวัดมหาสารคาม มีพื้นที่ 5,228 ตารางกิโลเมตร จังหวัดร้อยเอ็ด มีพื้นที่ 8,299 ตารางกิโลเมตร

สภาพพื้นที่ของภาคอีสาน มีพื้นที่ 105.5 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 33 ของพื้นที่ทั้งประเทศ(พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว.2534:387-398) ลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบสูงกว้างใหญ่สูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ 100 - 200 เมตร พื้นที่โดยทั่วไปเป็นลูกคลื่นและเอียงลาด โดยมีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดนระหว่างสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวกับประเทศไทย พื้นที่ประมาณ 2 ใน 3 เป็นพื้นที่เขตลุ่มแม่น้ำมูลและแม่น้ำชี อันเป็นแม่น้ำที่สำคัญของภาคอีสานมีต้นกำเนิดจากเทือกเขาตองพญาเย็น จังหวัดนครราชสีมาและเทือกเขาเพชรบูรณ์จังหวัดชัยภูมิ พื้นที่อีสานตอนกลางแบ่งตามลักษณะภูมิประเทศที่มีลำน้ำไหลไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดร้อยเอ็ด และจังหวัดยโสธร มีลำน้ำชีซึ่งมีต้นน้ำอยู่ในพื้นที่ของจังหวัดชัยภูมิเรียกว่าลำน้ำชีบน ส่วนลำน้ำพองในพื้นที่ของจังหวัด

ขอนแก่น มีอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ผลิตพลังงานไฟฟ้า เช่น เขื่อนอุบลรัตน์จังหวัดขอนแก่นและเขื่อนลำปาวที่จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นเขื่อนหลักของภาคอีสานตอนกลาง

4.1.1 จังหวัดกาฬสินธุ์

จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นเมืองสำคัญทางประวัติศาสตร์มาตั้งแต่สมัยโบราณ โดยมีความเจริญทางด้านอารยธรรมอันเก่าแก่เดิมทีเป็นถิ่นที่อยู่ของชนชาติละว้า ต่อมาได้มีการอพยพผู้คนจากดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงมาตั้งบ้านเรือนบริเวณแก่งสำโรงและลำน้ำปาวนอกจากนั้น กาฬสินธุ์ยังเป็นแหล่งขุดค้นซากไดโนเสาร์ที่มีชื่อเสียงมีพิพิธภัณฑ์และศูนย์วิจัยเกี่ยวกับไดโนเสาร์ที่สมบูรณ์แบบและใหญ่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งยังมีสถานที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ดังคำขวัญที่ว่า เมืองฟ้าแดดสงยาง โปงลางเลิศล้ำ วัฒนธรรมผู้ไทย ผ้าไหมแพรวา ผาเสวยภูพาน มหาธารลำปาว ไดโนเสาร์สัตว์โลกล้านปี รวมทั้งงานหัตถกรรมพื้นบ้านต่างๆ ด้วย

จังหวัดกาฬสินธุ์ ตั้งอยู่บริเวณตอนกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ลักษณะภูมิประเทศตอนบนเป็นภูเขาตามแนวเทือกเขาภูพาน ส่วนตอนกลางเป็นเนินเขาสลับป่าโปร่งเดิมทีกาฬสินธุ์เป็นที่อยู่อาศัยของเผ่าละว้าซึ่งมีความเจริญทางด้านอารยธรรมมากกว่า 1,600 ปี ครั้นเมื่อถึงสมัยกรุงธนบุรี ประมาณ พ.ศ. 2310 พระเจ้าศิริบุญสารได้ยกกองทัพเข้าตีเมืองเวียงจันทน์ และสถาปนาตนขึ้นเป็นพระเจ้าอยู่หัว จนล่วงมาปี พ.ศ. 2320 ท้าวโสมพะมิตร ขุนนางแห่งราชสำนักเวียงจันทน์ได้อพยพไพร่พลหนีความขัดแย้งกับพระเจ้าศิริบุญสาร ข้ามมาตั้งบ้านเรือนบริเวณลุ่มน้ำก่ำ แถบบ้านพรณา มาพบทำเลที่เหมาะสมคือบริเวณลำน้ำปาว บ้านแก่งสำโรง ท้าวโสมพะมิตรจึงได้ลงหลักปักฐาน จัดตั้งศาลเจ้าพ่อหลักเมืองขึ้นและได้นำเครื่องบรรณาการเข้าถวายแสดงความสวามิภักดิ์ต่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช จนกระทั่งได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯยกฐานะบ้านแก่งสำโรงขึ้นเป็นเมืองและพระราชทานนามว่าเมืองกาฬสินธุ์ ซึ่งแปลว่าเมืองน้ำดำ ทั้งมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งให้ท้าวโสมพะมิตรเป็นพระยาชัยสุนทร ครองเมืองกาฬสินธุ์เป็นคนแรก

จังหวัดกาฬสินธุ์แบ่งการปกครองออกเป็น 18 อำเภอ คือ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ อำเภอยางตลาด อำเภอกมลาไสย อำเภอสหัสขันธ์ อำเภอสมเด็จ อำเภอกุฉินารายณ์ อำเภอท่าคันโท อำเภอเขาวง อำเภอห้วยเม็ก อำเภอดงคำ อำเภอหนองกุงศรี อำเภอนามน อำเภอห้วยผึ้ง อำเภอร่องคำ อำเภอสามชัย อำเภอนาคู อำเภอดอนจาน และอำเภอฆ้องชัย (จาก <http://thai.tourismthailand.org> วันที่ 10 กรกฎาคม 2556)

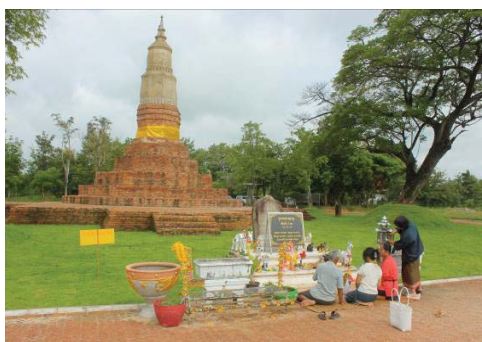

ภาพที่ 1 แผนที่แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์

4.1.1.1 สถานที่และแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์

พระธาตุยาคู สถานที่ตั้ง บ้านเสมา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

ลักษณะทั่วไป เป็นพระธาตุเจดีย์ขนาดใหญ่ที่สุดในบริเวณเมืองฟ้าแดดสงยาง ก่อด้วยอิฐดินเป็นเจดีย์ทรง 8 เหลี่ยมย่อมุมไม้ 12 มีขนาดฐานกว้าง 12 เมตร ยาว 10 เมตร สร้างซ้อนกัน 8 ชั้น ลักษณะเป็นจัตุรมุข มีบันไดทางขึ้น 4 ทิศ ความสูงวัดจากฐานถึงยอดสูง 8 เมตร หลักฐานที่พบ เจดีย์ทรง 8 เหลี่ยม ใบเสมาหินทราย องค์พระธาตุพบใบเสมาแกะสลักภาพนูนต่ำเรื่องพุทธประวัติ พ.ศ.2510 - 2522 กรมศิลปากรได้ทำการขุดแต่งและบูรณะเจดีย์องค์นี้ รวมทั้งได้จดทะเบียนเป็นโบราณสถาน พระธาตุยาคูนี้ชาวบ้านเชื่อกันว่า เป็นเจดีย์ที่บรรจุอัฐิของพระเถระชั้นผู้ใหญ่ ที่ชาวเมืองเคารพนับถือ จึงจัดให้มีเทศกาลบูชาพระธาตุประจำปี ระหว่างเดือนเมษายนถึงเดือนพฤษภาคม (www.nmt.or.th/kalasin/nongpaen/.../AllItems.aspx วันที่ 10 กรกฎาคม 2556)

ภาพที่ 2 พระธาตุยาคูก่อด้วยอิฐดินเป็นเจดีย์ทรง 8 เหลี่ยมย่อมุมไม้ 12 นที่ตั้ง บ้านเสมา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสิน

พิพิธภัณฑสถานสิรินธร

พิพิธภัณฑสถานสิรินธร ตั้งอยู่ใกล้กับแหล่งขุดค้นฟอสซิลไดโนเสาร์ วัดป่าสักกะวัน จัดแสดงนิทรรศการด้านธรณีวิทยา และซากดึกดำบรรพ์ แบ่งเป็น 9 โซน ได้แก่ การกำเนิดโลกและจักรวาล การกำเนิดสิ่งมีชีวิต ยุคสิ่งมีชีวิตโบราณ ยุคไดโนเสาร์ วิถีชีวิตของไดโนเสาร์ การวิจัยและคืนชีวิตให้ไดโนเสาร์ การวิวัฒนาการของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม การวิวัฒนาการของมนุษย์ และนิทรรศการหมุนเวียน

ตามประวัติกล่าวว่า เมื่อปี พ.ศ. 2513 พระครูวิจิตรสหัสคุณ เจ้าอาวาสวัดสักกะวัน ได้พบกระดูกชิ้นใหญ่ในบริเวณวัดและได้นำกระดูกที่พบเก็บรักษาไว้ที่วัด ในปี พ.ศ. 2521 นักธรณีวิทยาและคณะจากกรมทรัพยากรธรณีได้เดินทางมาสำรวจบริเวณนี้ ได้พบกระดูกดังกล่าวจึงได้แจ้งว่าเป็นซากฟอสซิลกระดูกไดโนเสาร์ ซึ่งคณะสำรวจธรณีวิทยาไทย - ฝรั่งเศสได้นำกระดูกเหล่านั้นไปศึกษาพบว่าเป็นส่วนกระดูกขาหน้าของไดโนเสาร์ซอโรพอด (Sauropod) ในปี พ.ศ. 2537 จึงได้ทำการสำรวจขุดค้นและอนุรักษ์อย่างเป็นระบบ แหล่งขุดค้นแห่งนี้พบกระดูกไดโนเสาร์ชนิดกินพืชจำนวนมากกว่า 700 ชิ้น นอกจากนี้ยังมีซากปลาโบราณพันธุ์ใหม่ของโลกอยู่ในสภาพสมบูรณ์ เป็นปลาน้ำจืดมีชื่อว่า “เลปีโดเทส” ยาวประมาณ 30–60 เซนติเมตร อยู่ในยุคมีโซโซอิก หรือ 65 ล้านปีที่แล้ว คาดว่าบริเวณที่พบคงเป็นบึงขนาดใหญ่แล้วเกิดภัยแล้งทำให้ปลาตายและถูกซากโคลนทับไว้กลายเป็นฟอสซิลจนถึงปัจจุบัน (www.dmr.go.th/main.php?filename=museum4วันที่ 22 กรกฎาคม 2556)

ภาพที่ 3 พิพิธภัณฑสถานสิรินธร พิพิธภัณฑสถานสิรินธร อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

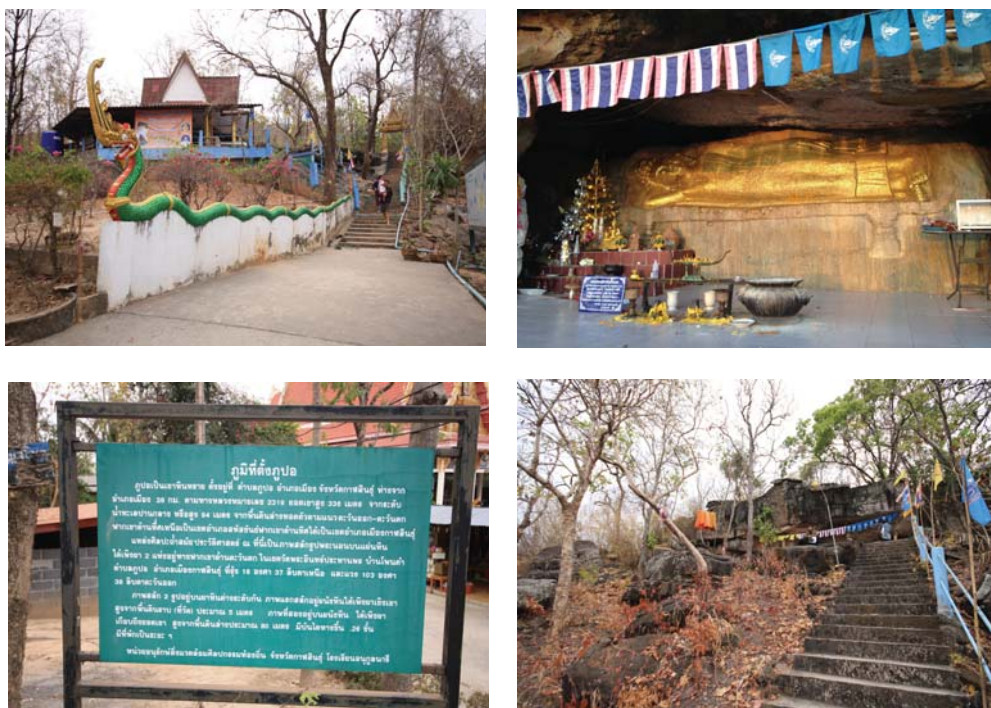
พุทธสถานอุโป

พุทธสถานอุโป ตั้งอยู่ตำบลอุโป อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปโบราณปางไสยาสน์ จำหลักบนหน้าผา 2 องค์ เป็นภาพสลักรูปพระนอนบนแผ่นหินใต้เพิงผา 2 แห่งอยู่ทางปากเขาด้านตะวันตก องค์แรกประดิษฐานอยู่บนเชิงเขาทางขึ้น องค์ที่ 2 ประดิษฐานอยู่บนอุโป ภาพสลัก 2 รูป อยู่บนผาหินต่างระดับกัน ภาพแรกสลักอยู่ผนังหินใต้เพิงผาเชิงเขา สูงจากพื้นดินราบ (ที่วัด) ประมาณ 5 เมตร ภาพที่สองอยู่บนผนังหินใต้เพิงผา เกือบถึงยอดเขาสูง จากพื้นดินด้านล่างประมาณ 80 เมตร มีบันไดทางขึ้น มีที่พักเป็นระยะ ๆ

พระพุทธรูปไสยาสน์องค์ที่ 1 (องค์ล่าง) สร้างขึ้นประมาณ พุทธศตวรรษที่ 12-14 ลักษณะศิลปกรรมสร้างตามศิลปกรรมแบบทวารวดี สกulpture อีสาน ความยาวของภาพสลัก 3.30 เมตร กว้าง 1.27 เมตร ภาพสลักแผ่นพื้นหินให้เป็นรูปผ้าปูลาดรองพระองค์ และผ้า(หมอน)รองหนุนพระเศียรและรองพระบาททั้งคู่ รอบๆพระวรกายและพระเศียรสลักเป็นรูปประภาวาลีที่เส้นกรอบนอกของประภาวาลีรอบพระเศียรสลักรูปดวงดอกไม้เป็นระยะ ทำให้ดูคล้าย เป็นรัศมีเพิ่มขึ้นองค์พระนอนตะแคงข้างขวาตามแบบสีหไสยา พระเศียรประทับบนพระหัตถ์และพระกรข้างขวา หันสู่ทิศเหนือพระพักตร์หันสู่ทิศตะวันตก

พระพุทธรูปไสยาสน์องค์ที่ 2 (องค์บน) สร้างขึ้นประมาณ พุทธศตวรรษที่ 12-14 ลักษณะศิลปกรรมสร้างตามศิลปกรรมแบบทวารวดี สกulpture อีสาน ความยาวของภาพสลัก 3.30 เมตร กว้าง 1.27 เมตร ภาพสลักให้เป็นรูปผ้าปูลาดรองพระองค์ และผ้า (หมอน)รองหนุนพระเศียรและรองพระบาททั้งคู่ รอบ ๆ พระวรกายและพระเศียรสลักเป็นรูปประภาวาลีที่เส้นกรอบนอกของประภาวาลีรอบพระเศียรสลักรูปดวงดอกไม้เป็นระยะ ทำให้ดูคล้าย เป็นรัศมีเพิ่มขึ้นองค์พระนอนตะแคงข้างขวาตามแบบสีหไสยา พระเศียรประทับบนพระหัตถ์และพระกรข้างขวา หันสู่ทิศเหนือพระพักตร์หันสู่ทิศตะวันตก พระพุทธรูปไสยาสน์องค์ที่ 2 (องค์บน)

(จาก http://hsuperroc-kalasin.blogspot.com/2010/02/blog-post_346.html วันที่ 20 กรกฎาคม 2556)

ภาพที่ 4 พุทธสถานภูปอ อยู่ในวัดอินทร์ประทานพร ตำบลภูปอ
อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

วัดพุทธรนิมิตร (ภูค่าว)

วัดพุทธรนิมิตร (ภูค่าว) ตั้งอยู่บ้านนาสีนวล ตำบลสหัสขันธ์ ห่างจากตัวอำเภอ สหัสขันธ์ประมาณ 7 กิโลเมตร ห่างจากภูสิงห์ประมาณ 4 กิโลเมตร เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป ไสยาสน์ตะแคงซ้าย ไม่มีเกตุมาลา ความยาวประมาณ 2 เมตร กว้าง 25 ซม. เป็นที่เคารพสักการะ ของประชาชนทั่วไป

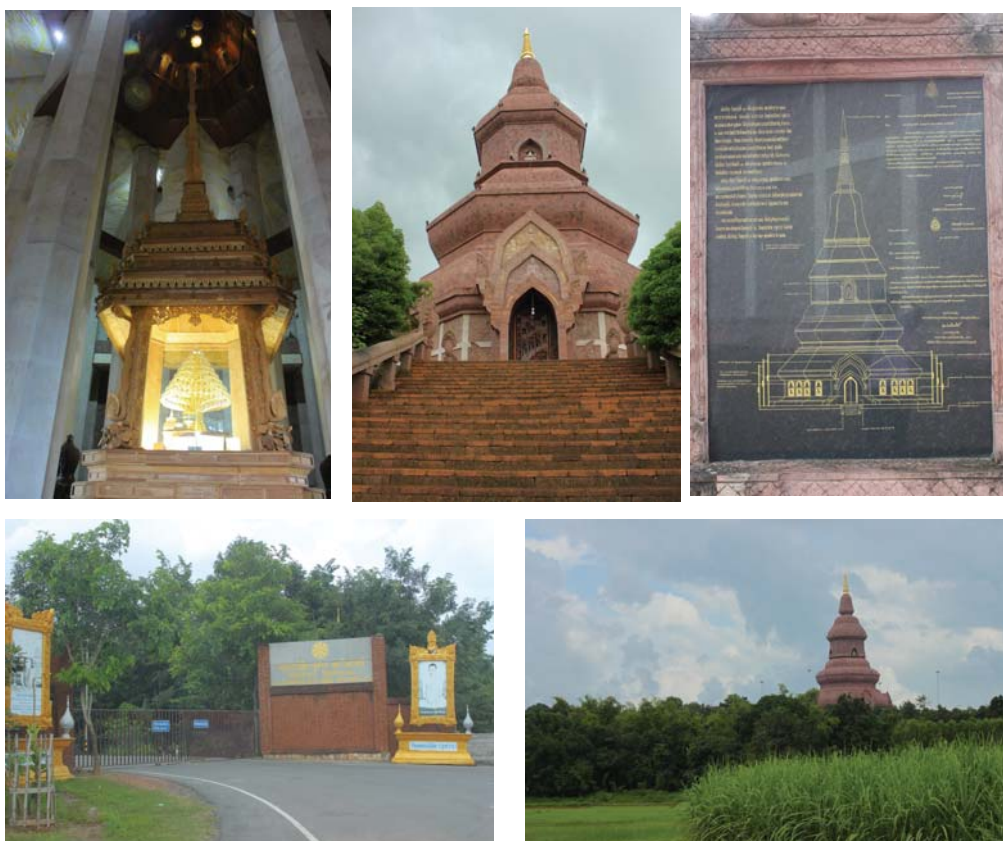
วัดพุทธรนิมิตร (ภูค่าว) วัดอยู่บนยอดเขาภูค่าว บริเวณยอดเขาด้านทิศตะวันตกมี พระนอนแกะสลักบนแผ่นผาอายุนับพันปี พระนอนสลักบนแผ่นผาหรือพระพุทธรูปไสยาสน์ คือ พระ เศียรหนุนทับต้นแขน โดยท่อนแขนที่หนุนพระเศียรไม่ได้ตั้งขึ้นและพระหัตถ์ไม่ได้รับรองรับพระเศียร องค์พระมีลักษณะพิเศษคือ นอนตะแคงซ้ายไม่มีเกตุมาลา ตำนานว่าเป็นลักษณะของพระโมคคัลลา นะ พระสาวกองค์หนึ่งของพระพุทธเจ้า ความยาวตลอดองค์ 2 เมตร สูง 0.5 เมตร มีทองคำเปลวปิด อยู่ทั่วองค์ เป็นที่เคารพสักการะของชาวกาฬสินธุ์นอกจากนี้ภายในวัดยังมีโบสถ์ที่ประดับตกแต่ง

สวยงามและวิหารที่ประดิษฐานพระพุทธรูปและพระเครื่อง ภายในบริเวณวัดภูค่าวมีวิหารสังฆนิมิตร ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปขนาดเล็กจำนวนมาก และบริเวณผนังเรื่อยขึ้นไปถึงเพดานมีพระเครื่องต่างๆนับพันองค์ติดประดับอยู่ นอกจากนี้บริเวณลานโล่งนอกตัววิหารยังมีหอพระธาตุซึ่งประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุที่ทางวัดได้มาจากที่ต่างๆ และรอยพระพุทธรูปบาทจำลองเก่าแก่สลักบนหินก็อยู่ในบริเวณเดียวกัน

โบสถ์ไม้ อยู่บนเนินเขาด้านซ้ายของถนนก่อนถึงบริเวณวัด เป็นอาคารไม้ทรงไทย ตั้งบนฐานลวดบัวปูนปั้น หลังคาจั่วซ้อนกันสามชั้น มีชายคาปีกนกทั้งสองด้าน หน้าบันเป็นไม้แกะสลักรูปพระพุทธรูปเจ้าประทับในป่าที่บิณฑบาตด้วยสิ่งสารพัด บานประตูหน้าต่างแกะสลักเรื่องพุทธชาดก และมีการประดับไม้ฉลุลายพรรณพฤกษาทั่วโบสถ์ ภายในโบสถ์ประดิษฐานพระมงคลชัยสิทธิ์โรจนฤทธประสิทธิพร เป็นพระประธานปางตรัสรู้หรือปางสมาธิ บริเวณโดมเพดานเหนือองค์พระตกแต่งด้วยประติมากรรมไม้แกะสลักนูนต่ำเรื่องพุทธประวัติ ทาสีทอง (kalasin.mots.go.th/ วันที่ 15 กรกฎาคม 2556)

ภาพที่ 5 วัดพุทธนิมิตร (ภูค่าว) ตั้งบ้านนาสินวล ตำบลสหัชชนันท์ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปไสยาสน์ตะแคงซ้าย ไม่มีเกตุมาลา ความยาวประมาณ 2 เมตร กว้าง 25 ซม.

ภาพที่ 6 วัดพุทธนิมิตร (ภูค่าว) ตั้งอยู่บ้านนาสีนวล ตำบลสหัสขันธ์

เขื่อนลำปาว

เขื่อนลำปาว เป็นเขื่อนดิน เขื่อนลำปาวเป็นเขื่อนซึ่งสร้างปิดกั้นลำน้ำปาว และห้วยยาง มีบริเวณเขตติดต่อระหว่างตำบลลำปาว อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ ตำบลหนองบัว อำเภอหนองกุงศรี และตำบลเว่อ อำเภอยางตลาด เขื่อนลำปาวเป็นเขื่อนดินสูงจากท้องน้ำ 33 เมตร สันเขื่อนยาว 7.8 เมตร กว้าง 8 เมตร เริ่มก่อสร้างเมื่อ พ.ศ. 2506 สร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2511 เพื่อปิดกั้นลำน้ำปาวและห้วยยางที่บ้านหนองสองห้อง ตำบลลำปาว อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ สร้างขึ้นเพื่อบรรเทาอุทกภัยและเพื่อการเกษตรโดยเฉพาะ นอกจากนั้นยังเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลา มีสถานที่พักผ่อนได้แก่ หาดดอกเกด ([th.wikipedia.org/wiki/วันที่ 20 กรกฎาคม 255](http://th.wikipedia.org/wiki/วันที่_20_กรกฎาคม_255))

ภาพที่ 7 เขื่อนลำปาว เป็นเขื่อนดิน อยู่ในเขตอำเภอห้วยชันธุ์
อำเภอคำม่วง อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์

สวนสะออน

สวนสะออน ตั้งอยู่ใกล้กับ เขื่อนลำปาว จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นสถานศึกษาธรรมชาติ และสัตว์ป่าลำปาว สวนสะออนเป็นสวนป่าธรรมชาติ มีเนื้อที่ประมาณ 1420 ไร่ สร้างขึ้นเพื่อ คุ่มครองสัตว์ป่าและธรรมชาติ มีสัตว์ป่าหลายชนิด เช่น วัวแดง ซึ่งเป็นสัตว์หายากมีอยู่มากกว่า 130 ตัว นอกจากนั้นยังมีสัตว์ชนิดอื่น ๆ ได้แก่ ชะนี ลิง นกชนิดต่าง ๆ มีเส้นทางศึกษาธรรมชาติให้นักท่องเที่ยวได้เดินชม

ภาพที่ 8 สวนสะออน ตั้งอยู่ใกล้กับ เขื่อนลำปาว จังหวัดกาฬสินธุ์

หมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทยโคกโก่ง

หมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทยโคกโก่ง ตั้งอยู่ที่บ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ อยู่ห่างจากอำเภอเมืองประมาณ 78 กิโลเมตร เป็นกลุ่มชนที่อพยพมาจากเมืองน้ำน้อยอ้อยหนู ในแคว้นสิบสองจุไทย เคลื่อนย้ายผ่านเวียงจันทน์และลาวข้ามฝั่งแม่น้ำโขงเข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่ทางอีสานของไทยที่ยังดำรงชีวิตในแบบดั้งเดิมรักษาวัฒนธรรมของบรรพบุรุษไว้อย่างเต็มรูปแบบ เป็นหมู่บ้านชาวภูไทที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานเป็นเวลานานร่วมร้อยปี หมู่บ้านอยู่ท่ามกลางภูเขาล้อมรอบสามด้าน ชาวบ้านดำรงชีพด้วยการพึ่งพาธรรมชาติ ยึดมั่นในประเพณีวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

หมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทยโคกโก่ง เป็นหมู่บ้านขนาดเล็กอยู่เชิงเขา มีชาวผู้ไทยอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ได้รับคัดเลือกจากจังหวัดให้เป็นหมู่บ้านนำร่องในด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ วัฒนธรรมชาวผู้ไทย ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถพักแรมแบบโฮมสเตย์ เพื่อสัมผัสวิถีชีวิตและประเพณีของชาวบ้านเพื่อชมศิลปวัฒนธรรม เช่น พิธีบายศรีสู่ขวัญ พิธีเหยา (การรักษาผู้ป่วย) รับประทานอาหารพื้นบ้าน การแสดงศิลปะพื้นบ้าน และเดินป่าศึกษาธรรมชาติพรรณไม้และพืชสมุนไพรท้องถิ่น ชมน้ำตกตาดสูง-ตาดยาว ตามเส้นทางเดินป่าในวนอุทยานภูผาวัว

ภาพที่ 9 หมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทยโคกโก่ง ตั้งอยู่ที่บ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

น้ำตกตาดสูง

น้ำตกตาดสูง อยู่ในเขตอำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นน้ำตกธรรมชาติที่มีลานหินธรรมชาติกว้างใหญ่ มีบรรยากาศตามธรรมชาติที่เย็นสดชื่น มีลักษณะเด่น คือ เป็นน้ำตกธรรมชาติที่สวยงามแห่งหนึ่ง ส่วนการเข้าถึงนั้น เดินทางตามเส้นทาง 2030 กุฉินารายณ์ – คำชะอี และแยกไปทางขวามือที่บ้านโคกโก่ง เป็นระยะทาง 6 กิโลเมตร (จากhttp://looklumpao.blogspot.com/2009/10/blog-post_1758.html)

ภาพที่ 10 น้ำตกตาดสูง อยู่ในเขตอำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

หมู่บ้านไหมแพรวา บ้านโพน

อยู่ห่างจากจังหวัดกาฬสินธุ์ 70 กิโลเมตร ตามทางหลวงหมายเลข 227 ฟ้าแพรวา เป็นผ้าไหมลายมัดหมี่ที่มีลายเอกลักษณ์เฉพาะตัวของกลุ่มทอผ้าชาวผู้ไทยบ้านโพน

“แพรวา ราชีนีแห่งไหม” พร้อมการต้อนรับด้วยวัฒนธรรมชาวผู้ไทย ที่ชวนทุกคนมาร่วมภูมิใจในวิถีภูมิปัญญาแห่ง “บ้านโพน”

บ้านโพน เป็นหมู่บ้านของชาวผู้ไทยซึ่งมีวัฒนธรรมที่เจริญและสืบทอดกันมาช้านาน นอกเหนือจากวิถีชีวิตและวัฒนธรรมแบบชาวผู้ไทยซึ่งน่าสนใจแล้ว ที่นี่ยังเป็นแหล่งทอผ้าไหมแพรวา อันมีเอกลักษณ์แตกต่างจากผ้าไหมทั่วไป จนได้รับการขนานนามว่า “ แพรวา ราชนิแห่งไหม ”

ผ้าไหมแพรวา อันเป็นเอกลักษณ์เด่นของชาวบ้านโพน เป็นอีกหนึ่งภูมิปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดผ่านมาหลายยุคสมัย โดยเมื่อก่อนนั้น การทอผ้าไหมแพรวาเป็นเพียงวิถีชีวิตชาวผู้ไทยเท่านั้น จนกระทั่งในวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2520 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมพสกนิกรที่อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ทอดพระเนตรเห็นผ้าไหมแพรวา ทรงสนพระทัยและทรงให้คำแนะนำเพื่อส่งเสริมพัฒนาผ้าไหมแพรวาที่ชาวบ้านทออยู่ให้สามารถใช้ตัดเสื้อได้ เป็นการอนุรักษ์ให้ผ้าไหมแพรวาได้รับการสืบสานต่อยอด พร้อมกันนี้ พระองค์ทรงรับผ้าไหมแพรวาไว้ในโครงการศิลปาชีพอีกด้วย ซึ่งนับเป็นพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ในการส่งเสริมให้ชาวบ้านโพนรักและดูแลสืบทอดภูมิปัญญานี้ให้ดำรงอยู่ต่อไป

ภาพที่ 11 หมู่บ้านไหมแพรวา บ้านโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

ภูไทบ้านกุดหว้า

บ้านกุดหว้าเป็นหมู่บ้านเก่าแก่ ก่อตั้งมาประมาณ 150 ปี เดิมมีชื่อว่า “บ้านคำหว้า” ชาวกุดหว้าเป็นชนเผ่าผู้ไทยอพยพมาจากบ้านกระแตบ ตั้งอยู่ระหว่างกลางเมืองบกกับเมืองวัง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว หลังจากศึกเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ สมัยรัชกาลที่ 3 ในปี พ.ศ. 2370 ราชวงศ์เมืองวังก็แตก ปี พ.ศ. 2387 ผู้ไทจากเมืองวังจำนวน 3,443 คน ถูกกวาดต้อนมาที่เมืองกุดสินารายณ์ (อำเภอภูพานารายณ์) เจ้าเมืองวังได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าเมืองกุดสินารายณ์ ชื่อ พระธิเบศวงศศึกษา (กอ) เมื่อผู้ก่อตั้งหมู่บ้านนี้คือ นายโธ้ง นายโด้น และนายเต้ง ทราบว่าเจ้าเมืองวังมาสร้างบ้านเมืองใหม่ต่างก็พากันมีความยินดีจึงอพยพครอบครัวกว่า 60 คน ข้ามแม่น้ำโขงเข้ามาฝั่งไท (สยาม) ตั้งบ้านเรือนกระจายกันอยู่หลายแห่ง เช่น บังเฮือก บังทรายวังน้ำเย็น ตาด โตน กะเปอะ วังพัน หนองแสง สามพี่น้องได้อยู่ที่บ้านหนองแสง (อำเภอเขาวง) และมีอาชีพล่าสัตว์ป่าเพื่อเป็นอาหารและขาย โดยได้เทียวก่อล่าเนื้อเป็นประจำ ในเขตเขาภูผาผึ้ง ภูมะตูม ภูผาโง ต่อได้มาเห็นภูมิประเทศบริเวณคำหว้าซึ่งเป็นบริเวณบ้านกุดหว้าปัจจุบันเป็นป่าไม้สูงหนาทึบ มีสัตว์ชุกชุมมีแหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์ เป็นประเพณีน้ำคำ น้ำบ่อ โดยเฉพาะที่คำหว้ามีต้นหว้าใหญ่ขนาดสามคำโอบ สัตว์หลายชนิดชอบมาอยู่บริเวณนี้มาก มีความอุดมสมบูรณ์ จึงอพยพครอบครัวมาตั้งบ้านเรือนที่บ้านกุดหว้า (sites.google.com/.../-buy-bangfi-tali-lan-ban-kud-hwa.วันที่ 21 กรกฎาคม 2556)

ภาพที่ 12 ภูไทบ้านกุดหว้า ตำบลกุดหว้า อำเภอภูพานารายณ์

จากการศึกษาและสำรวจแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่ามีแหล่งท่องเที่ยวจำนวน 10 แห่ง ได้แก่ พระธาตุยาคู พิพิธภัณฑสถานสิรินธร พุทธสถานภูบ่อ วัดพุทธนิมิตร(ภูค่าว) เขื่อนลำปาว สวนสาธารณะ วัฒนธรรมภูไทบ้านโคกโก่ง น้ำตกตาดสูง แพร่บ้านโนน ภูไทบ้านกุดหว้า จัดแบ่งกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวทางด้านศิลปวัฒนธรรม จำนวน 6 แห่ง ได้แก่ พระธาตุยาคู พุทธสถานภูบ่อ วัดพุทธนิมิตร(ภูค่าว) วัฒนธรรมภูไทบ้านโคกโก่ง แพร่บ้านโนน ภูไทบ้านกุดหว้า เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 6 แห่ง มีความโดดเด่นและมีลักษณะเฉพาะทางด้านวัฒนธรรมกับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางศิลปะ และขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งประกอบไปด้วย งานประเพณี ชีวิตความเป็นอยู่ การแสดงศิลปวัฒนธรรม การแต่งกาย ภาษา และอาหาร ด้วยแสดงให้เห็นถึงความผูกพันกับท้องถิ่น แสดงถึงวิถีชีวิตทางด้านคติความเชื่อ งานประเพณีที่จัดขึ้นเป็นประจำ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมของจังหวัด

2. แหล่งเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ จำนวน 6 แห่ง ได้แก่ พระธาตุยาคู พิพิธภัณฑสถานสิรินธร พุทธสถานภูบ่อ วัดพุทธนิมิตร(ภูค่าว) วัฒนธรรมภูไทบ้านโคกโก่ง ภูไทบ้านกุดหว้า เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 6 แห่ง เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคม รวมถึงสถานที่ที่มีความผูกพันทางจิตใจของชนรุ่นหลัง เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้และมีการจัดกิจกรรมให้เรียนรู้ต่อประวัติศาสตร์ ในแหล่งท่องเที่ยว

3. แหล่งเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน 7 แห่ง ได้แก่ พระธาตุยาคู พุทธสถานภูบ่อ วัดพุทธนิมิตร(ภูค่าว) วัฒนธรรมภูไทบ้านโคกโก่ง เขื่อนลำปาว สวนสาธารณะ น้ำตกตาดสูง เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 7 แห่ง เป็นการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศโดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นร่วมกันรับผิดชอบต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดี

4.1.2 จังหวัดขอนแก่น

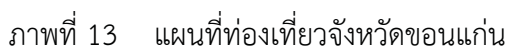
พระธาตุขามแก่น เสียงแคนดอกคูน ศูนย์รวมผ้าไหม ร่วมใจผูกเสี่ยว เที่ยวบึงแก่นนครใหญ่ ไถโนเสาร์ลือก้อง เจริญทองมวยโอลิมปิก

จังหวัดขอนแก่นเป็นจังหวัดขนาดใหญ่ที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นอีกจังหวัดหนึ่งของภูมิภาค นอกจากจะมีทำเลที่ตั้งทางภูมิศาสตร์อยู่ในบริเวณศูนย์กลางของภาคอีสาน

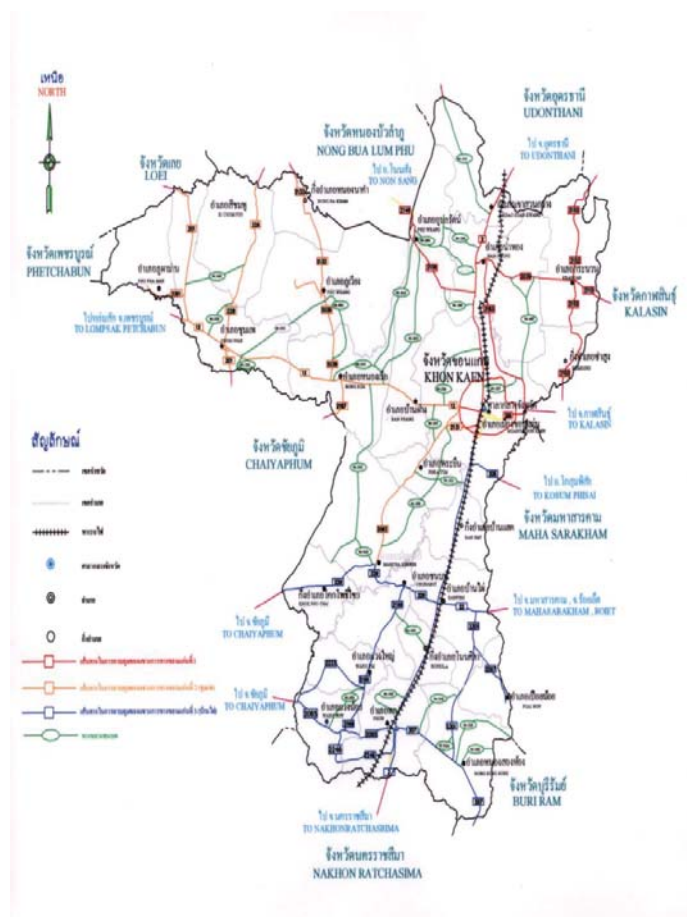
แล้ว ยังเป็นจังหวัดศูนย์กลางทางการศึกษาและเทคโนโลยีของภูมิภาค มีระบบสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น ที่พักหลายระดับและบริการต่างๆ จำนวนมาก มีทรัพยากรทั้งทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และด้านอื่นๆ หลากหลายรูปแบบล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมศักยภาพทางการท่องเที่ยวของจังหวัดได้เป็นอย่างดี จึงทำให้ขอนแก่นในปัจจุบันเป็นเมืองที่มีความสำคัญในฐานะเมืองท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่งของประเทศไทย

จังหวัดขอนแก่นมีเนื้อที่ประมาณ 10,885 ตารางกิโลเมตร เป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 15 ของประเทศ มีพื้นที่อยู่ในเขตของกลุ่มน้ำหลัก 2 คือ กลุ่มน้ำมูลและกลุ่มน้ำชี ลักษณะภูมิประเทศเป็นพื้นที่ภูเขาสูง มีแม่น้ำสายสำคัญ คือ แม่น้ำชีและแม่น้ำพองจังหวัดขอนแก่นนั้น แม้เพิ่งเริ่มก่อตั้งเป็นเมืองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 เพียง 200 กว่าปีที่ผ่านมา แต่ดินแดนบริเวณนี้มีประวัติศาสตร์อันยาวนานซึ่งจากหลักฐานการสำรวจพบเครื่องมือเครื่องใช้อายุเก่าแก่และชุมชนเมืองโบราณสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในพื้นที่ต่างๆ ของจังหวัดเป็นแหล่งอารยธรรมและดินแดนแห่งวัฒนธรรมที่สั่งสมมาเป็นเวลานาน เนื่องจากพบเมืองโบราณหลายแห่ง โดยเฉพาะในเขตอำเภอน้ำพอง พบซากเมืองโบราณขนาดใหญ่ที่สุดในภาคอีสาน

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 โปรดเกล้าฯ ให้ยกบ้านบึงบอนขึ้นเป็น “เมืองขอนแก่น” ในปี พ.ศ. 2340 หลังจากนั้นเมืองขอนแก่นได้โยกย้ายที่ตั้งไปมาอยู่หลายครั้งภายในบริเวณพื้นที่ใกล้เคียง จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2451 มีการย้ายศาลากลางเมืองขอนแก่นมาตั้งที่บ้านพระลับ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่นและเปลี่ยนตำแหน่งข้าหลวงประจำบริเวณเป็นผู้ว่าราชการเมืองต่อมาในปี พ.ศ. 2459 มีการเปลี่ยนคำเรียก “เมือง” เป็น “จังหวัด” ขอนแก่นแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 20 อำเภอ 5 กิ่งอำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองขอนแก่น อำเภอบ้านฝาง อำเภอพระยืน อำเภอหนองเรือ อำเภอชุมแพ อำเภอสีชมพู อำเภอน้ำพอง อำเภออุบลรัตน์ อำเภอกระนวน อำเภอบ้านไผ่ อำเภอเปือยน้อย อำเภอพล อำเภอแวงใหญ่ อำเภอแวงน้อย อำเภอหนองสองห้อง อำเภอภูเวียง อำเภอมีนบุรี อำเภอชนบท อำเภอเขาสนกวาง อำเภอภูพาน กิ่งอำเภอซำสูง กิ่งอำเภอโคกโพธิ์ไชย กิ่งอำเภอหนองนาคำ กิ่งอำเภอบ้านแฮด และกิ่งอำเภอโนนศิลา

82.gif&imgrefur ;วันที่ 30 กรกฎาคม 2556)

ภาพที่ 14 แผนที่ท้องเที่ยวจังหวัดขอนแก่น

(<http://www.google.co.th/imgres?imgurl=http://www.dooasia.com/khonkaen/map/3182.gif&imgrefur> ;วันที่ 30 กรกฎาคม 2556)

4.1.1.2 สถานที่และแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่น

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น ตั้งอยู่ถนนหลังศูนย์ราชการเป็นที่เก็บและจัดแสดงโบราณวัตถุและศิลปวัตถุอันมีค่าตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์จนถึงสมัยประวัติศาสตร์ มีการจัดแสดงโครงกระดูกมนุษย์ยุคหินใหม่ที่บ้านเชียงและเครื่องมือเครื่องใช้ของผู้คนในยุคนี้ และจัดแสดงใบเสมาหินทรายขนาดใหญ่เป็นงานพุทธศิลป์สมัยทวารวดี พบที่เมืองฟ้าแดงสูงยาง จังหวัดกาฬสินธุ์ นอกจากนั้นยังมีศิลปวัตถุสมัยขอมหรือลพบุรี ได้แก่ ทับหลังจากปราสาทหินในภาคอีสาน นอกเหนือจากโบราณวัตถุที่พบในท้องที่แล้วที่นี่ยังจัดแสดงศิลปวัตถุสมัยอื่นไว้ด้วย เช่น สุโขทัย อยุธยา เป็นต้น และส่วนหนึ่งจัดแสดงข้าวของเครื่องใช้พื้นบ้านไว้ด้วย

ภาพที่ 15 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น

บึงแก่นนคร

บึงแก่นนคร ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลกลางเมืองขอนแก่น เป็นบึงขนาดใหญ่ มีเนื้อที่ประมาณ 603 ไร่ นอกจากจะเป็นที่ประดิษฐานอนุสาวรีย์ “เจ้าเพี้ยเมืองแพน” ผู้ก่อตั้งเมืองขอนแก่นแล้วยังเป็นสถานที่ที่ประชาชนนิยมมาพักผ่อนและทำกิจกรรมนันทนาการ

ภาพที่ 16 บึงแก่นนคร ขอนแก่น

โสมนมังเมืองขอนแก่น

โสมนมังเมืองขอนแก่น คือหอที่รวบรวมเรื่องราวอันเป็นที่มาของเมืองขอนแก่น เป็นพิพิธภัณฑ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวขอนแก่นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จัดตั้งขึ้นเพื่อเชื่อมโยงให้ชุมชนเกิดความรักและหวงแหนท้องถิ่นของตนเองและเป็นศูนย์กลางการศึกษาค้นคว้าข้อมูลประวัติศาสตร์เมืองขอนแก่น แบ่งพื้นที่จัดนิทรรศการออกเป็น 5 โซน คือ

โซนที่ 1 แนะนำเมืองขอนแก่น

โซนที่ 2 ประวัติศาสตร์ของเมืองขอนแก่นและวัฒนธรรมโบราณ ที่มีอายุประมาณ 3,000 – 5,000 ปี นับตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์

โซนที่ 3 การตั้งเมือง

โซนที่ 4 บ้านเมืองและวิถีชีวิตของชาวขอนแก่น

โซนที่ 5 ขอนแก่นวันนี้ นำเสนอภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวขอนแก่นในปัจจุบัน ด้วยการนำเสนอวัฒนธรรมประเพณีที่ยังคงปฏิบัติสืบต่อกันมา

ภาพที่ 17 โฮงมูนมั่งเมืองขอนแก่น

(<http://www.bloggang.com/data/t/travelsomewhere/picture/1248514183.jpg> วันที่ 24 มิถุนายน 2556)

โฮงมูนมั่งเมืองขอนแก่น เป็นพิพิธภัณฑ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิตและเป็นศูนย์กลางการศึกษาค้นคว้าข้อมูลประวัติศาสตร์เมืองขอนแก่นตั้งอยู่ที่ถนนรอบบึง ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ขอนแก่น บริเวณชั้นล่างของอาคารสวนสาธารณะ 200 ปี ริมบึงแก่นนครด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นพิพิธภัณฑ์ประจำเมืองขอนแก่น (Khonkaen City Museum) บริหารจัดการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น “โฮงมูนมั่ง” ในภาษาอีสานแปลว่าหอเก็บสมบัติ (คำว่า “โฮง” หมายถึงโรงหรือห้องโถงที่มีขนาดใหญ่ คำว่า “มูนมั่ง” หมายถึงทรัพย์สมบัติหรือมรดก) “สมบัติ” ที่โฮงมูนมั่ง

เมืองขอนแก่นเก็บรวบรวมไว้ได้แก่เรื่องราวต่างๆ ของขอนแก่น โดยมีจุดประสงค์ให้เป็นพิพิธภัณฑ์ที่ส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นได้รับรู้ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน เกิดความเข้าใจความหมายและคุณค่าของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของขอนแก่นซึ่งแฝงไว้ด้วยแง่คิดและคติสอนใจ โดยหวังว่าจะช่วยกระตุ้นให้ชุมชนเกิดจิตสำนึกรักและหวงแหนท้องถิ่นของตนเอง รวมทั้งเป็นศูนย์กลางการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมของเมืองขอนแก่นด้วย (<http://www.thaitravels.net/11309#sthash.LpwTiQYx.dpuf> วันที่ 21 กรกฎาคม 2556)

พระมหาธาตุแก่นนคร

พระมหาธาตุแก่นนคร (พระธาตุ 9 ชั้น) ตั้งอยู่ถนนกลางเมืองภายในวัดหนองแวง (พระอารามหลวง) เป็นสถานที่บรรจุพระสารีริกธาตุและรวบรวมคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา บานประตู หน้าต่าง แต่ละชั้นแกะสลักภาพชาดก ภาพพุทธประวัติ ภาพประจำวัน ภาพแกะสลัก รูปพรหม 16 ชั้น ภาพในพิธีต่างๆ ภายในฝาผนังทั้ง 4 ด้าน มีภาพประวัติเมืองขอนแก่น และชั้นที่ 9 เป็นสถานที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุกลางบุษบก และเป็นหอชมวิวทิวทัศน์ตัวเมืองขอนแก่นที่สวยงามทั้ง 4 ด้าน ภายในองค์พระธาตุ มีอยู่ 9 ชั้น คือ

ชั้นที่ 1 เมื่อเดินขึ้นภายในพระธาตุบริเวณชั้นแรก เป็นหอประชุมมีพระบรมสารีริกธาตุ ประดิษฐานอยู่บนบุษบกและพระประธาน 3 องค์อยู่ตรงกลาง

ชั้นที่ 2 เป็นพิพิธภัณฑ์ของชาวอีสาน โดยเก็บรวบรวมข้าวของเครื่องใช้ในอดีตที่ค่อนข้างหาได้ยากในปัจจุบัน พร้อมทั้งมีการวาดลวดลายบนผนังที่เกี่ยวกับข้อห้ามของคนอีสาน ที่เรียกว่า “กะล่ำ” ซึ่งเป็นแนวประพฤติตนในการอยู่ร่วมกันของชาวอีสาน โดยแต่ละภาพก็หมายถึงข้อห้ามแต่ละข้อ ซึ่งมีทั้งหมด 35 ข้อ

ชั้นที่ 3 เป็นหอปริยัติ บานประตูหน้าต่างเขียนลวดลายเบญจรงค์และภาพแกะสลักนิทานเรื่องนางผมหมอม เป็นนิทานที่ได้เล่าสืบต่อกันมาแต่โบราณของชาวอีสาน และในชั้นที่สามนี้ได้รวบรวมตาลปัตร พัดยศ และเครื่องอัฐบริขารของพระภิกษุสงฆ์ที่มีชื่อเสียงในจังหวัดขอนแก่น

ชั้นที่ 4 เป็นหอปริยัติธรรม ภายในมีพิพิธภัณฑ์ที่รวบรวมของเก่า บานประตูหน้าต่าง ภาพพระประจำวันเกิด เทพประจำวันทิศ

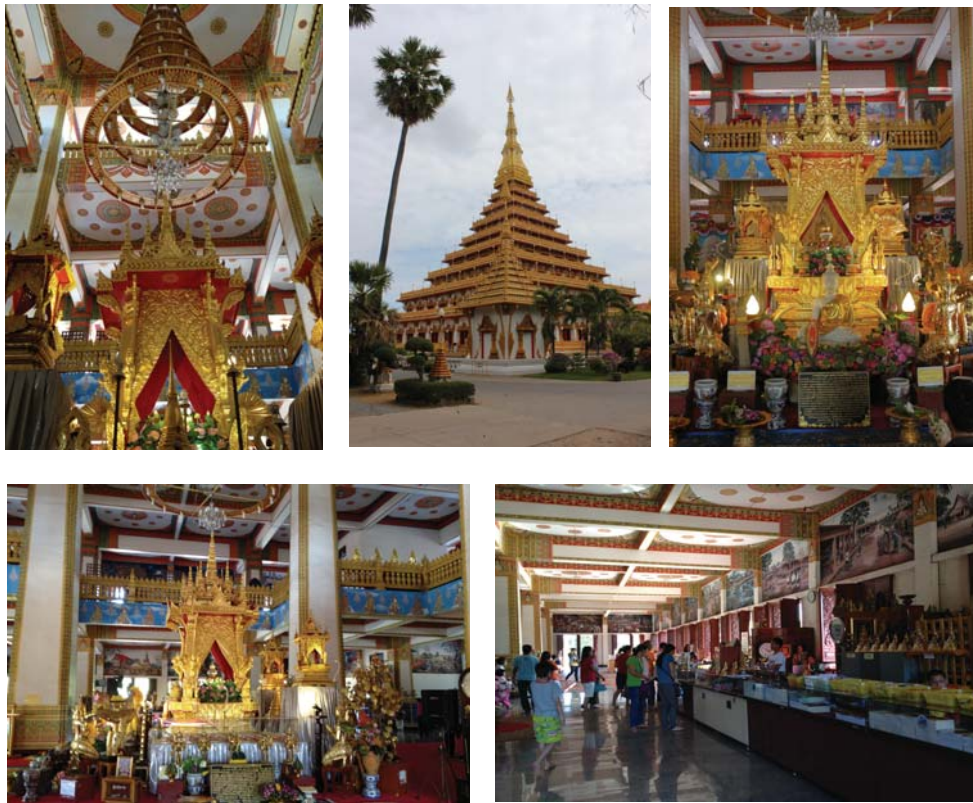
ชั้นที่ 5 เป็นหอพิพิธภัณฑ์ มีบริขารของหลวงปู่พระครูปลัดบุษบา สุมโน อดีตเจ้าอาวาสวัดบ้านประตูหน้าต่างแกะสลักภาพพุทธชาดก

ชั้นที่ 6 เป็นหอพระอุปัชฌายจารย์ บานประตูหน้าต่างแกะสลักนิทานชาดก เรื่องเวสสันดร

ชั้นที่ 7 เป็นหอพระอรหันต์สาวก บานประตูหน้าต่างแกะสลักนันทานเรื่องพระ
เตมีย์มีใบ้

ชั้นที่ 8 เป็นหอพระธรรม เป็นที่รวบรวมพระธรรม คัมภีร์สำคัญทางพระพุทธ
ศาสนามีพระไตรปิฎก ฯลฯ บานประตูแกะสลักรูปพรหม 16 ชั้น

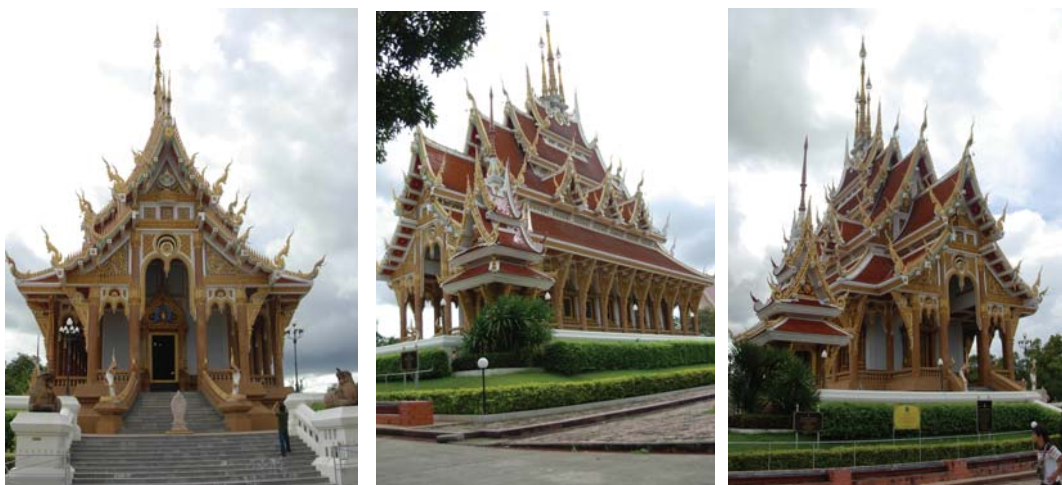
ชั้นที่ 9 เป็นหอพระพุทธ ตรงกลางมีบุษบก เป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ
ของพระพุทธเจ้า บานประตูแกะสลักภาพ 3 มิติ รูปพรหม 16 ชั้น และสามารถชมทัศนียภาพของตัว
เมืองขอนแก่นได้ทั้ง 4 ด้าน โดยเฉพาะทางด้านทิศตะวันออกสามารถมองเห็นทิวทัศน์ของบึงแก่น
นครที่สวยงาม (th.wikipedia.org/wiki/ วันที่ 20 กรกฎาคม 2556)

ภาพที่ 18 พระมหาธาตุแก่นนคร (พระธาตุ 9 ชั้น) ตั้งอยู่ถนนกลางเมือง
ภายในวัดหนองแวง อำเภอนาคู จังหวัดขอนแก่น

ลิมอีสาน (วัดป่าแสงอรุณ)

ลิมอีสาน (วัดป่าแสงอรุณ) ตั้งอยู่ในวัดป่าแสงอรุณ ตำบลพระลับ ห่างจากศาลากลางจังหวัด 3 กิโลเมตร ตามเส้นทางขอนแก่น – กาฬสินธุ์ ลิมอีสานมีความวิจิตรงดงามของอาคารและภาพเขียนฝาผนังลายผ้าไหมมัดหมี่ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดขอนแก่น เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้และอนุรักษ์สถาปัตยกรรมท้องถิ่น

ภาพที่ 19 ลิมอีสาน (วัดป่าแสงอรุณ) ตั้งอยู่ในวัดป่าแสงอรุณ ตำบลพระลับ
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

วัดไชยศรี

วัดไชยศรี ตั้งอยู่บ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี เป็นวัดเก่าแก่ตั้งมาตั้งแต่ปี 2508 มีศาลาการเปรียญ กุฏิพระสงฆ์ พิพิธภัณฑสถาน และลิมของวัดมีรูปแต้มเรื่องราวทางพระพุทธศาสนา วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตของคนอีสานโดยมีมือช่างพื้นบ้าน ภาพเขียนรูปแต้มที่วัดนี้จะเขียนทั้งภายในและภายนอก มีการใช้สี ช่างจะเขียนด้วยสีฝุ่นโทนสีคราม เหลือง ขาว ลักษณะการเขียนภาพเน้นสัดส่วนที่เกินจริง อารมณ์ของภาพดูสนุกสนาน ตัวละครจะออกท่าทางโลดโผน เรื่องราวที่เขียนบนฝาผนังด้านนอกเป็นรูปนรกแปดขุม ภาพพระเวสสันดร นิทานพื้นบ้านเรื่องสังข์สินไชย ภาพทวารบาล ส่วนด้านในจะเล่าเรื่องพุทธประวัติ มีภาพเทพ มนุษย์และสัตว์ต่างๆ ทางวัดยังคงเคร่งตามประเพณีเดิมคือผู้หญิงไม่สามารถเข้าไปภายในได้ ซึ่งวัดไชยศรีก็เป็นวัดหนึ่งที่ยังรักษาธรรมเนียมนี้อยู่

ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของลิ่มเดิมเป็นหลังคาแบบอีสานคือมีปีก ต่อมา
หลังคาชำรุดชาวบ้านจึงร่วมกันปฏิสังขรณ์ใหม่เป็นแบบรัตนโกสินทร์ซึ่งไม่สามารถกันแดดกันฝนได้
จึงทำให้ภาพเขียนที่ผนังด้านนอกเกิดความเสียหายไปบ้าง ซึ่งกรมศิลปากรก็ได้เข้ามาต่อเติมปีกด้าน
ข้างของตั่งอาคารและยกพื้นขึ้นเพื่อป้องกันน้ำกัดเซาะฐานด้วย

ภาพที่ 20 วัดไชยศรี ตั้งอยู่บ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี จังหวัดขอนแก่น
อุปแต้มจะเขียนทั้งภายในและภายนอก เป็นภาพพระเวสสันดร
นิทานพื้นบ้านเรื่องสังข์สินไชย

พระธาตุขามแก่น

พระธาตุขามแก่น ตั้งอยู่ตำบลบ้านขาม ในวัดเจติยภูมิ สร้างขึ้นประมาณต้นพุทธ
ศตวรรษ ที่ 25 ตามประวัติศาสตร์โดยย่อกล่าวว่าโมริษัตริย์เจ้าเมืองโมริย์ซึ่งเป็นเมืองอยู่ใน
อาณาเขตของประเทศกัมพูชา มีความประสงค์จะนำพระอังคารของพระพุทธเจ้าที่พระองค์ได้ไว้เมื่อ
ครั้งพระพุทธเจ้านิพพานใหม่ๆ มาบรรจุที่พระธาตุพนมจึงโปรดให้พระอรหันต์และพระเถระเจ้าคณะ
รวม 9 องค์ นำขบวนอันเชิญพระอังคารมาในครั้งนี้เมื่อผ่านมาถึงดอนมะขามแห่งหนึ่งซึ่งมีต้นขาม
ใหญ่ที่ตายแล้วเหลือแต่แก่น เนื่องจากเป็นเวลาลบค่ำและบริเวณนี้ภูมิประเทศราบเรียบดีจึงหยุด
คณะพักชั่วคราว รุ่งเช้าจึงเดินทางต่อไปถึงภูภำพรำปรากฏว่าพระธาตุพนมได้สร้างเสร็จแล้วจึงเดิน

ทางไปต่อถึงภูภำพรำปรำกฏว่ำพระธำตุพนมได้สร้ำงเสร็จแล้วจึงเดินทางกลับและตั้งใจว่ำจะนำพระธำงครำธำตุกลับไปประดิษฐำนไว้ที่บ้ำนเมืองxonแก่นไว้ที่บ้ำนเมืองของตน แต่เมื่อเดินทางผ่านดอนมะขำมอีกครั้งปรำกฏว่ำแก่นมะขำมที่ต้ำยแล้วนั้นกลับยืนต้นแตกกิ่งก้ำนผลิใบเขียวช่อ่มเป็นที่น่ำอัศจรรย์ คณะอัญเชิญพระธำงครำธำตุจึงพร้อมใจกันสร้ำงเจดีย์ครองตันมำขำมนี ปรำกฏกับนำพระธำงครำธำตุและพระพุทธรูปบรรจุไว้ในองค์พระธำตุและให้นำนว่ำพระธำตุขำมแก่นจนมำถึงทุกวันนี้ องค์พระธำตุขำมแก่น ได้รับการบูรณำกรำจกกรมศิลปำกร ภายใต้การควบคุมของสำนักรำนโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชำติที่ 9 ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 จะมีงำนฉลองและนมนัสกรำพระธำตุขำมแก่นประจำทุกปี

ภาพที่ 21 พระธำตุขำมแก่น ตำบลงำนขำม ตั้งอยู่ภำยในวัดเจดีย์ภูมิ
อำเภอน้ำพอง จังหวัดxonแก่น

ภูประภำชัย หรือ ภูบ้ำนนำนค้ำน้อย

ภูประภำชัย หรือ ภูบ้ำนนำนค้ำน้อย ตั้งอยู่บ้ำนนำนค้ำน้อย ตำบลงำนใหญ่ ภูประภำชัย คือกลุ่มโบราณสถานที่มีลักษณะแผนผังอย่ำงเดียวกันกับโบราณสถานที่มีลักษณะแผนผังอย่ำงเดียวกันกับโบราณสถานที่พบหลักฐานแสดงอโรคยำศำลหรือสถำนพยำบำลที่พระเจ้าชัยวรมันที่ 7

แห่งอาณาจักรเขมรโบราณโบราณโพรตา ให้สร้างขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 18 (พ.ศ. 1720 – 1780) คือ ประกอบด้วยปราสาทประธานรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีมุขยื่นทางด้านหน้า ด้านขวามือเฉียงไปข้างหน้าเป็นอาคารรูปสี่เหลี่ยมที่เรียกว่า บรรณาลัย อาคารทั้งสองล้อมรอบด้วยกำแพงแก้วโดยมีโคปุระหรือซุ้มประตูทางเข้าออกหรือทางด้านทิศตะวันออกเพียงด้านเดียวนอกกำแพงมีมุขซ้ายมีสระน้ำ 1 สระ ทั้งหมดสร้างด้วยศิลาแลง โดยมีเสาประดับประตู ทับหลังเป็นหินทราย กุ๋บ้านนาคำน้อยได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน เมื่อวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2478

ภาพที่ 22 กุ๋ประภาชัย บ้านนาคำน้อย ตำบลบัวใหญ่ อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

หมู่บ้านจุงอาง

หมู่บ้านจุงอาง บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล ชาวบ้านโคกสง่าแต่เดิมมีอาชีพขายยาสมุนไพรควบคู่ไปกับการทำนา เมื่อปี พ.ศ. 2494 พ่อใหญ่เคน ยงลา หมอยาบ้านโนนสง่าได้นำงูเห่ามาประกอบการแสดงเพื่อสร้างความสนใจให้คนมาชมแทนและได้รับความสำเร็จ แต่เนื่องจากงูเห่านั้นมีอันตรายมากสามารถพันพิษได้ไกลถึง 2 เมตร พ่อใหญ่จึงเปลี่ยนมาใช้จุงอางแทนและ

ถ่ายทอดวิชาแสดงงูให้คนในหมู่บ้าน เมื่อว่างจากการเกษตรชาวบ้านจะรวมกลุ่มเดินทางออกเ่ร่แสดงงูและขายยาสมุนไพร ส่วนการแสดงที่หมู่บ้านนั้นจัดขึ้นบริเวณลานวัดศรีธรรมารอบๆ บริเวณจะมีการจัดนิทรรศการ รวมทั้งโรงเรือนเพาะเลี้ยงงูจงอาง

การแสดงงูจงอางบ้านโคกสง่าเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายมาก ชาวบ้านเกือบทุกหลังคาเรือนจะเลี้ยงงูไว้ได้ทุนบ้าน มีการจัดแสดงหลายรูปแบบเพื่อให้นักท่องเที่ยวสนใจยิ่งขึ้น เช่น การแสดงละครงูตามจังหวะเพลง การชกมวยระหว่างคนกับงูจงอาง จนชาวบ้านที่มีชื่อเสียงทางการแสดง

ภาพที่ 23 หมู่บ้านงูจงอาง บ้านโคกสง่า อำเภอน้ำโพรง จังหวัดขอนแก่น

หมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทย

ตั้งอยู่ที่บ้านโนนอุดม-บ้านโนนสว่าง อยู่ห่างจากอำเภอกุเวียงประมาณ 25 กิโลเมตร เป็นหมู่บ้านที่มีการเลี้ยงควายและได้รับการส่งเสริมสนับสนุน จากสำนักงานปศุสัตว์ จังหวัดขอนแก่นและสำนักงานกรมปศุสัตว์ อำเภอกุเวียง เกิดกลุ่มอาชีพเลี้ยงควายของอำเภอจนมีการจัดตั้งให้เป็นหมู่บ้านอนุรักษ์ระดับเขต 4 ปี 2523 และเข้าร่วมหมู่บ้านอนุรักษ์และพัฒนาควายของกรมปศุสัตว์ และได้รับรางวัลระดับประเทศ

ภาพที่ 24 หมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทย ตั้งอยู่ที่บ้านโนนอุดม-บ้านโนนสว่าง ขอนแก่น

หมู่บ้านเต่า

หมู่บ้านเต่า เป็นเต่าบกชนิดหนึ่ง ชาวบ้านแถบนั้นเรียกว่าเต่าเพ็กกระดอง จะมีสีเหลืองแก่ปนน้ำตาล บ้างก็จะอยู่บริเวณใต้ถุนบ้าน บ้างก็เดินอยู่ตามถนนภายในหมู่บ้านซึ่งจะหาดูได้ไม่ยาก หมู่บ้านเต่าอยู่ที่บ้านกอก ปากทางเข้าหมู่บ้านเต่าอยู่ด้านซ้ายก่อนถึงอำเภอมัญจาคีรี จะสังเกตเห็นเป็นรูปเต่าจำลอง 2 ตัว วางอยู่บนแท่นหินสูงจากพื้นดินประมาณ 2 เมตร ตั้งอยู่ตรงข้ามวัดศรีสุ่มัง จากนั้น เลี้ยวซ้ายข้ามวัดเข้าสู่เขตหมู่บ้านกอก ประมาณ 50 เมตร ก็จะถึงหมู่บ้านเต่า ปัจจุบันมีบริการบ้านพักแบบโฮมสเตย์

ความเป็นมาของหมู่บ้านกอกซึ่งเป็นที่ตั้งหมู่บ้านเต่า จากการสันนิษฐานน่าจะมีการตั้งถิ่นฐานขึ้นประมาณ พ.ศ. 2310 ก่อนกรุงรัตนโกสินทร์ ณ บริเวณชายทุ่งห่างจากอำเภอมัญจาคีรี ประมาณ 4 กิโลเมตร เริ่มแรกตั้งขึ้นประกอบด้วยป่าไม้นานาชนิดซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้าน ที่ตั้งของหมู่บ้าน เป็นไม้ยืนต้นหลายชนิด เช่น ไม้เต็ง กระยุง กระยาง มะค่าแต้ ไม้พินชาติ และนอกหมู่บ้านทางทิศเหนือยังมีป่าไม้หนาแน่น ประกอบด้วย ไม้สะเดา ตะแบก จึงเรียกว่าครึม คือป่าไม้ที่หนาทึบ ผู้ที่นำพรรคพวกมาครั้งแรกไม่ทราบว่าเป็นใคร แต่ทราบเพียงว่าคนที่มาตั้งบ้านกอก เป็นเชื้อสายมาจากเมืองชนบท (อำเภอชนบทในปัจจุบัน) และสมทบกับพวกที่มาจากเมืองคอนสวรรค์ อำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ มารวมกันมากแล้วก็ได้ปรึกษากันเพื่อตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านกอก” เนื่องจากมีต้นกอกใหญ่หลายต้น การก่อตั้งบ้านเรือนในหมู่บ้านกอกจะมีลักษณะของการตั้งถิ่นฐานเป็นหมู่บ้านเกษตรกรรมหรือการตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่มและมีที่นาหรือพื้นที่ในการทำเกษตรอยู่รอบๆบริเวณหมู่บ้าน สำหรับบ้านเรือนของหมู่บ้านก็จะอยู่ใกล้ๆกัน บ้านเรือนบ้านกอกส่วนใหญ่มีลักษณะแบบเดิม คือ เป็นทรงสูงมีใต้ถุน ในหมู่บ้านกอกยังมีบ้านเรือนโบราณอยู่ 3 หลัง ที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ซึ่งเป็นเรือนโบราณว่า เรือนขอหลอด คือจะมีลักษณะหน้าจั่วอยู่บน

หลังคาบ้านมีชานกว้างและมีคอกสัตว์อยู่ใต้ถุนบ้าน บริเวณหน้าบ้านของชาวบ้านเกือบทุกหลังจะมีศาลพระภูมิตั้งอยู่ แสดงให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องของการนับถือผีสงเทวดาในลัทธิเทวนิยมของชาวบ้านบ้านกอก

ภาพที่ 25 หมู่บ้านเต่า อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

เขื่อนอุบลรัตน์

เขื่อนอุบลรัตน์ เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “เขื่อนพองหนิบ” การก่อสร้างเริ่มเมื่อปี พ.ศ. 2507 แล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2509 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าอุบลรัตน์ราชกัญญาฯ ได้เสด็จไปทรงทำพิธีเปิดเขื่อนเมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2509 เขื่อนนี้มีประโยชน์ในด้านต่างๆ ทั้งการผลิตกระแสไฟฟ้า การเกษตร การประมง การป้องกันอุทกภัย การคมนาคม ตลอดจนเป็นพื้นที่สำหรับการพักผ่อนของประชาชน และกิจกรรมต่างๆ ภายในบริเวณเขื่อนอุบลรัตน์มีหาดบางแสน 2 และหาดจอมทอง ตั้งอยู่บ้านหินเพิง ตำบลท่าเรือ อยู่ห่างจากอำเภอมือโป 53 กิโลเมตร ช่วงเทศกาลสำคัญหรือวันหยุด มักจะมีนักท่องเที่ยวเดินทางไปชมธรรมชาติ และเล่นน้ำกันเป็นจำนวนมาก

อุทยานแห่งชาติภูเก้า-ภูพานคำ ครอบคลุมพื้นที่อำเภอบุหล่ง จังหวัดขอนแก่น และอำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู มีพื้นที่ 320 ตารางกิโลเมตร ประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2528 สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่ปกคลุมด้วยป่าเต็งรัง ใบไม้จะเปลี่ยนสีผลัดใบในช่วงต้นเดือนพฤศจิกายน ที่ตั้งของสำนักงานอุทยานฯ จะอยู่บริเวณภูพานคำริมทะเลสาบเหนือเขื่อนอุบลรัตน์ มีทิวทัศน์ที่สวยงาม ภายในบริเวณที่ทำการอุทยานฯ มีสถานที่สำหรับตั้งค่ายพักแรมได้ สิ่งที่น่าสนใจส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณภูเก้าในเขตจังหวัดหนองบัวลำภู ได้แก่ ร่องรอยก่อนประวัติศาสตร์ของชุมชนในสมัยบ้านเชียง เช่น ภาพเขียนสีและภาพสลักตามผนังถ้ำต่างๆ และรอยเท้าไดโนเสาร์ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นพันธุ์เดียวกับรอยเท้าที่พบอำเภอกุเวียง เป็นต้น

วัดพระพุทธบาทภูพานคำ ตั้งอยู่บริเวณไหล่เขาภูพานคำ เป็นวัดที่มีพระพุทธรูปสีขาวใหญ่ คือหลวงพ่อบูใหญ่ หรือหลวงพ่อบุขาวสูง 14 เมตร บริเวณใกล้เคียงมีพระพุทธบาทจำลอง มีบันไดขึ้นไปหน้าวัด 1,049 ขั้น สามารถนำรถยนต์ขึ้นไปบนยอดเขาได้ เมื่อขึ้นไปบนวัดแล้วมองลงมาจะเห็นทิวทัศน์ที่สวยงาม

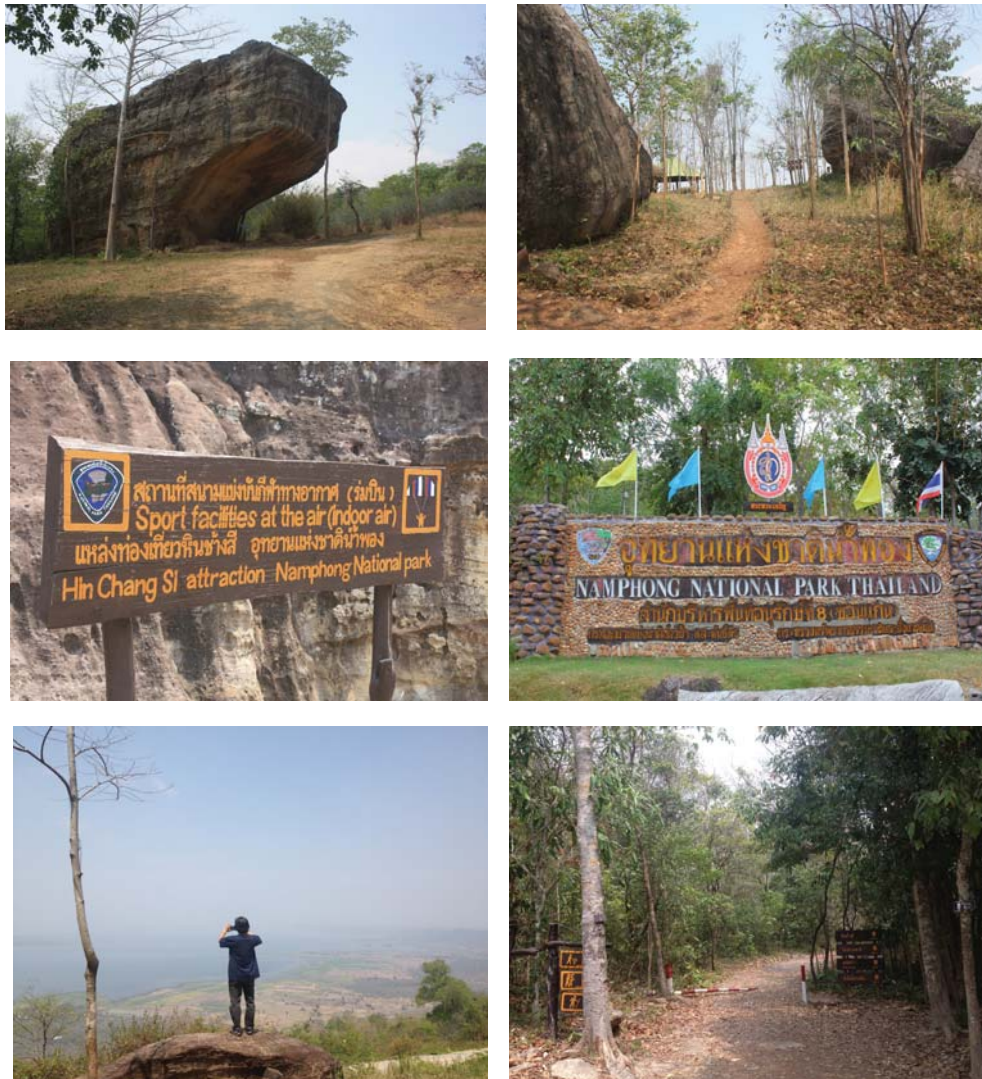
อุทยานแห่งชาติน้ำพอง

อุทยานแห่งชาติน้ำพอง มีพื้นที่ทั้งสิ้น 197 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่หายอำเภอนในจังหวัดขอนแก่น ได้แก่ อุดมรัตน์ ภูเวียง บ้านฝาง มัญจาคีรี และโคกโพธิ์ชัย รวมทั้งสองอำเภอนในจังหวัดชัยภูมิ ได้แก่ บ้านแท่น และแก้งคร้อ ที่ทำการอุทยานฯ ตั้งอยู่บริเวณอ่างเก็บน้ำอุดมรัตน์ เป็นทั้งแหล่งต้นน้ำของลำน้ำชี ลำน้ำพอง เป็นแหล่งสมุนไพร มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา ป่าเต็งรังและป่าดิบแล้ง

ในบริเวณอุทยานมีจุดชมวิว ได้แก่ “จุดชมวิวยางสี” เป็นกลุ่มหินใหญ่บนสันเขาป่าโสกเต้ จากจุดนี้จะมองเห็นทัศนียภาพของอ่างเก็บน้ำอุดมรัตน์และเมืองขอนแก่น “จุดชมวิพลานูชาด” เป็นลานหินที่มีต้นชาดขึ้นอยู่ ถัดไปคือ “ผาสุวรรณ” เป็นหน้าผาบนเทือกเขาป่าโสกเต้อยู่บริเวณบ้านโนนสุวรรณ อำเภอบุหล่ง เป็นจุดชมทัศนียภาพของอ่างเก็บน้ำที่งดงามอีกจุดหนึ่ง และ“โพนคำ” เป็นบ่อนหินกลมคล้ายปล่องภูเขาไฟ เกิดจากสภาพธรณีวิทยา

ภาพที่ 26 เขื่อนอุบลรัตน์ อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

ภาพที่ 27 อุทยานแห่งชาติน้ำพอง (หินช้างสี) จังหวัดขอนแก่น

อุทยานศรีเวียง

อุทยานศรีเวียง ตั้งอยู่ตำบลเมืองเก่าพัฒนา เป็นสวนสาธารณะริมเส้นทางระหว่างทางไปอุทยานแห่งชาติภูเวียง มีพื้นที่ 25 ไร่ บริเวณภายในจัดทำเป็นสวนพักผ่อน สวนสุขภาพ มีโชดหิน น้ำตก บ่อน้ำ สวนหย่อม สนามนั่งเล่น ไดโนเสาร์จำลองเรียงนับร้อยตัว บางตัวสามารถร้องได้ เคลื่อนไหวได้คล้ายของจริง เป็นไดโนเสาร์ที่มีการค้นพบฟอสซิลในภาคอีสาน

พิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์ภูเวียง

พิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์ภูเวียง เป็นส่วนหนึ่งของศูนย์ศึกษาวิจัยซากดึกดำบรรพ์ ไดโนเสาร์ภูเวียง ก่อตั้งโดยร่วมมือระหว่างการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) จังหวัดขอนแก่น และกรมทรัพยากรธรณี เพื่อศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่ความรู้ด้านทรัพยากรธรณีแก่สาธารณชน อาคารพิพิธภัณฑ์แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนบริการ ส่วนวิชาการ และส่วนนิทรรศการ โดยในห้อง จัดแสดงนิทรรศการ แบ่งพื้นที่การแสดงเป็นการกำเนิดโลก หิน แร่ และซากดึกดำบรรพ์ และหุ่นจำลองไดโนเสาร์ เป็นต้น

อุทยานแห่งชาติภูเวียง ครอบคลุมอำเภอกุเวียง อำเภอสีชมพู อำเภอชุมแพ และอำเภอเวียงเก่า มีพื้นที่ 380 ตารางกิโลเมตร จนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ. 2519 มีการสำรวจแหล่งแร่ยูเรเนียมในบริเวณอุทยานแห่งชาติภูเวียงระหว่างการสำรวจธรณีวิทยาได้ค้นพบซากกระดูกชิ้นหนึ่ง ปรากฏว่าเป็นกระดูกหัวเข่าถึงข้างซ้ายของไดโนเสาร์ จากนั้นนักสำรวจก็ได้ขุดค้นกันเรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน มีเป็นสถานที่ท่องเที่ยวดังนี้

หลุมขุดค้นที่ 1 ได้พบฟอสซิลไดโนเสาร์พันธุ์ Sauropod ลำตัวสูงประมาณ 15 เมตร คอยาว หางยาว เป็นพันธุ์กินพืชและได้อัญเชิญพระนามของสมเด็จพระเทพฯ มาตั้งชื่อ ไดโนเสาร์เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติว่า “ภูเวียงโกซอร์ล สิรินครเน” (Phuwianggosaurus Sirindhornae) และในบริเวณหลุมขุดหลุมเดียวนักสำรวจได้พบฟันของไดโนเสาร์ประเภทกินเนื้อปะปนอยู่มากกว่า 10 ซี่ ในกลุ่มฟันที่ขุดพบมีหนึ่งซี่ที่มีลักษณะแตกต่างกันออกไป เมื่อนำไปศึกษาปรากฏว่าเป็นลักษณะฟันไดโนเสาร์ที่ไม่เคยพบเห็นมาก่อน เช่นกัน จึงตั้งชื่อเป็นเกียรติแก่ผู้พบเห็น นายวรารุณ สุธีธร ว่า “ไซแอมโมซอร์ส สุธีธรนี” (Siamosaurus Suteethorni)

หลุมขุดค้นที่ 2 และ 3 ซึ่งอยู่บริเวณใกล้เคียงด้วย ฟอสซิลของ “ไซแอมโมไทแรนัส อิสานเอ็นซิส” (Siamotyrannus Isanensis) เป็นสิ่งที่ชี้ได้ว่าไดโนเสาร์จำพวกไทแรนโนซอร์มีต้นกำเนิดในทวีปเอเชีย เพราะฟอสซิลที่นี้เป็นชิ้นส่วนที่เก่าแก่ที่สุด (120 – 130 ล้านปี) แต่กระดูกชิ้นนี้ได้นำไปจัดแสดงไว้ที่พิพิธภัณฑ์ในกรมทรัพยากรธรณี กรุงเทพมหานคร

บริเวณหินลาดป่าซาด หลุมขุดค้นที่ 8 พบรอยเท้าไดโนเสาร์จำนวน 68 รอย อายุประมาณ 140 ล้านปี เกือบทั้งหมดเป็นรอยเท้าของไดโนเสาร์กินเนื้อพันธุ์เล็กที่สุดในโลก เดิน 2 เท้า แต่หนึ่งในรอยเท้าเหล่านั้นมีขนาดใหญ่ผิดจากรอยอื่น คาดว่าเป็นของคาร์โนซอร์ส ห่างจากที่ทำการ 19 กิโลเมตร

ส่วนฟอสซิลดึกดำบรรพ์บริเวณอื่นๆ ที่ขุดพบ เช่น ซากลูกไดโนเสาร์ ซากกระดูกขนาดเล็ก ซากหอย 150 ล้านปี จะอยู่กระจัดกระจายกันตามหลุมต่างๆ และยังพบร่องรอยอารยธรรมโบราณด้วย โดยพบ “พระพุทธรูปปางไสยาสน์” ประติมากรรมปูนสูงสลักบนหน้าผาของยอดเขาภูเวียง สร้างขึ้นตั้งแต่ปีสมัยพุทธศตวรรษที่ 14 ลักษณะท่านอนพระเศียรหนุนแนบกับต้นแขนขวา แขนซ้ายทอดไปตามลำพระองค์นอกจากนี้ “ถ้ำฝ่ามือแดง” ที่บ้านหินร่องมีงานศิลปะของมนุษย์ถ้ำโบราณ

ส่วนแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ในบริเวณอุทยานฯ จะมีน้ำตกอยู่สองสามแห่ง “น้ำตกทับพญาเสือ” เป็นน้ำตกเล็กๆ ตั้งอยู่ใกล้กับถ้ำฝ่ามือแดง “น้ำตกตาดฟ้า” เป็นน้ำตกขนาดใหญ่สูงประมาณ 15 เมตร อยู่ห่างจากอำเภอภูเวียง 18 กิโลเมตร ขึ้นเขาไปอีก 6 กิโลเมตร ตรงต่อไปจากน้ำตกตาดฟ้าอีก 4 กิโลเมตร จะถึง “น้ำตกตาดกลาง” สูงประมาณ 8 กิโลเมตร นอกจากน้ำตกก็ยังมีแหล่งท่องเที่ยวประเภททุ่งหญ้าและลานหิน ซึ่งจะมีดอกไม้ป่านานาพันธุ์บานในช่วงหลังฤดูฝน ได้แก่ “ทุ่งใหญ่เสอาาราม” “หินลาดวัวถ้ำกวาง และ “หินลาดอ่างกบ” ทางเข้าอ่างเก็บน้ำบ้านโพธิ์ เป็นระยะทาง 8 กิโลเมตร ภายในอาคารมีการจัดแสดงนิทรรศการและซากกระดูกส่วนต่างๆ ของไดโนเสาร์ที่ขุดพบบริเวณภูเวียง โดยมีคำอธิบายลักษณะและการเกิดซากต่างๆ เหล่านี้

ภาพที่ 28 พิพิธภัณฑสถานไดโนเสาร์ ภูเวียง จังหวัดขอนแก่น

การค้นพบแหล่งไดโนเสาร์บนเทือกเขาภูเวียง ถือเป็นการค้นพบที่ทางชื่อเสียงให้กับเทือกเขาภูเวียงเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งไดโนเสาร์ซอโรพอดสกุลและชนิดใหม่จากภูเวียงที่ชื่อว่า ภูเวียงโกซอรัส สิรินธรณี ที่ใช้ชื่อภูเวียงเป็นชื่อสกุล และใช้นามเกียรติ์ของสมเด็จพระรัตนราชสุตาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นชื่อชนิดนั้น ยิ่งทำให้ผู้คนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศกล่าวขวัญกันอย่างกว้างขวาง ทำให้หน่วยงานภาครัฐหลายหน่วยงานมีความเห็นว่าสมควรก่อสร้างพิพิธภัณฑสถานไดโนเสาร์ภูเวียงขึ้น และได้เลือกพื้นที่สาธารณประโยชน์โคกสนามบินเนื้อที่ 100 ไร่เป็นสถานที่ก่อสร้าง โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้จัดสรรงบประมาณในการก่อสร้างในส่วนอาคารพิพิธภัณฑสถานด้วยเนื้อที่ใช้สอย 5,500 ตารางเมตร กรมทรัพยากรธรณีได้รับมอบหมายให้เป็นผู้กำกับดูแล โดยได้ทำการจัดนิทรรศการถาวร และเปิดให้บริการนักท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2544 (www.dmr.go.th/ewt_news.php?nid=7118&filename. วันที่ 20 กรกฎาคม 2556).

เมืองโบราณโนนเมือง

เมืองโบราณโนนเมือง อยู่ในเขตบ้านนาโพธิ์ ห่างจากอำเภอมือง 80 กิโลเมตร เล่าสืบต่อกันมาว่าที่เนินดินกว้างที่เรียกว่าโนนเมืองนั้นเป็นเมืองโบราณ ลักษณะเป็นเนินดินรูปไข่ มีพื้นที่ประมาณ 170 ไร่ ล้อมรอบด้วยคูเมือง 2 ชั้น เมื่อนักโบราณคดีเข้าไปสำรวจพบใบเสมาหนทราย ศิลปะทวารวดีปักอยู่ในเมืองและพื้นที่โดยรอบ มีเศษภาชนะดินเผากระจัดกระจายทั่วไปบนเนินดิน เศษภาชนะดินเผาเหล่านี้มีทั้งชนิดเขียนสีแดง ชนิดลายขีดขีดและสายเชือกทาบในสมัยทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 12 - 16) ไม่พบหลักฐานของการฝังศพ ยิ่งขุดชั้นดินลึกลงไปยิ่งพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ (ตอนปลาย) พบโครงกระดูกมนุษย์อายุราว 2,500 ปี ผู้คนสมัยนี้มีพิธีฝังศพตามประเพณีโบราณ มีการฝังเครื่องมือ เครื่องใช้ลงไปพร้อมศพด้วย เช่น หม้อและภาชนะดินเผา มีทั้งลายเขียนสี ลายขีดขีด และลายเชือกทาบ รวมทั้งกำไลสัมฤทธิ์ กำไล กระดุกสัตว์ เปลือกหอย ลูกปัด หินสี ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีการค้นพบเครื่องมือเหล็กประเภทจอบ เคียว และกระดูกของสัตว์ชนิดต่างๆ เช่น แก้ง กวาง และปลาหลายชนิด ทำให้ทราบว่าผู้คนที่นี่ดำรงด้วยเกษตรกรรม มีผู้คนอาศัยอยู่ที่นี่เรื่อยมาจนถึงสมัยลพบุรี (พุทธศตวรรษที่ 6 - 17) และทิ้งร้างไปในที่สุด

โบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 9 ขอนแก่นได้จัดเป็นโบราณสถานที่สำคัญของขอนแก่นไว้นานแล้วแต่เพิ่งจะขุดค้นพบเป็นบางส่วนไปเมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2525 (thai.tourismthailand.org. วันที่ 20 กรกฎาคม 2556)

ภาพที่ 29 เมืองโบราณโนนเมือง บ้านนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น

อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน

อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน อยู่ในท้องที่อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น และอำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย มีเนื้อที่ประมาณ 350 ตารางกิโลเมตร จากการสำรวจพื้นที่พบว่า เป็นพื้นที่แหล่งต้นน้ำลำธารและมีจุดเด่นทางธรรมชาติหลายแห่ง โดยเฉพาะถ้ำและน้ำตก

ทางราชการมีประกาศกฤษฎีกา กำหนดให้รวมพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติภูเป้อย อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย เข้ากับพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติดงลาน ท้องที่อำเภอชุมแพ กิ่งอำเภอภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น จัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน ในปี พ.ศ.2534 พระราชกฤษฎีกา กำหนดบริเวณที่ดินป่าดงลานในท้องที่ตำบลนาหนองพุ่ม อำเภอชุมแพ และตำบลห้วยม่วง ตำบลวังสราบ ตำบลนาฝาย ตำบลภูผาม่าน กิ่งอำเภอภูผาม่าน อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น และป่าภูเป้อยในท้องที่ตำบลภูกระดึง ตำบลศรีฐาน อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย เนื้อที่โดยประมาณ 218,750 ไร่ เป็นอุทยานแห่งชาติ โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 108 ตอนที่ 215 ลงวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2534 จัดเป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 72 ของประเทศ

อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน คือเทือกเขาหินปูนที่มีหน้าผาตัดตรงดิ่งลงมาเป็นริ้วๆ คล้ายผ้าม่าน สภาพป่ายังคงอุดมสมบูรณ์ด้วยป่าดิบและป่าไม้เบญจพรรณสภาพอากาศจะเย็นเกือบตลอดปี ครอบคลุมพื้นที่อาณาบริเวณในอำเภอภูผาม่าน และอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น และอำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย จึงมีเส้นทางท่องเที่ยวได้สองเส้นทาง คือ

เส้นทางที่ 1 เส้นทางที่ว่าการอำเภอภูผาม่าน ไปตามเส้นทางชุมแพ – เพชรบูรณ์ (ทางหลวงหมายเลข 12) เลี้ยวขวาไปตามทางหลวงหมายเลข 201 ประมาณ 10 กิโลเมตร เลี้ยวซ้ายไปตามทางสู่ที่ว่าการอำเภอภูผาม่าน มีแหล่งท่องเที่ยวดังนี้

- ถ้ำค้างคาว
- ถ้ำพระ เป็นถ้ำที่มีลักษณะยาวเฉียงขึ้นด้านบน ภายในถ้ำมีเสาหินขนาดใหญ่และมีหินงอกหินย้อยสวยงาม
- ถ้ำภูตาคหลอ ตั้งอยู่ที่บ้านวังสวาบ ห่างจากที่ว่าการอำเภอ 17 กิโลเมตร เป็นถ้ำที่โอบโง่ง พื้นที่มีประมาณไร่เศษ เพดานถ้ำสูงประมาณ 5 – 7 เมตร มีหินงอกหินย้อยซึ่งยังคงอยู่ในสภาพที่เป็นธรรมชาติ
- น้ำตกตาดฟ้า เป็นน้ำตกที่เกิดจากลำห้วยตาดฟ้าซึ่งเป็นเส้นแบ่งเขตแดนอำเภอภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น กับอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ อยู่ในท้องที่บ้านดงสระคร่าน หมู่ 7 ตำบลวังสวาบ ห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ 40 กิโลเมตร มีน้ำตกทั้งหมด 5 ชั้น ชั้นที่สวยงามที่สุดคือ ชั้นสุดท้ายมีความสูงประมาณ 80 เมตร ในฤดูฝนน้ำตกตาดฟ้าจะสวยงามที่สุด

เส้นทางที่ 2 เส้นทางสำนักงานอุทยานฯ ตรงต่อมาจากเส้นทางเดิม ตามทางหลวงหมายเลข 201 มีแหล่งท่องเที่ยวดังนี้

- น้ำตกตาดใหญ่ เป็นน้ำตกที่มีขนาดใหญ่ เกิดจากห้วยตาดฟ้ามีน้ำตกชั้นเล็กชั้นน้อยหลายชั้นก่อนตกลงหน้าผาที่มีความสูงประมาณ 80 เมตร เป็นน้ำตกที่สูงที่สุดในอุทยานฯ
- ถ้ำพญานาคราช ถ้ำนี้มีความคดเคี้ยวคล้ายตัวพญานาคยาวประมาณ 1 กิโลเมตร ถ้ำพญานาคราช ซึ่งเป็นถ้ำที่มีความสวยงามเป็นอันดับ 1 ของอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ของ ต.นาหนองทุ่ม อ. ชุมแพ จ. ขอนแก่น สำหรับภายในถ้ำมีตุนหิน แบ่งออกเป็นห้องๆ แต่ละห้องประกอบหินงอกหินย้อย ที่มีลักษณะเป็นรูคล้ายม่านประดับด้วยเกร็ดประกายแวววาวของหินแร่สวยงามมาก (park.dnp.go.th/visitor/nationparkshow.php?PTA.. วันที่ 20 กรกฎาคม 2556)
- ถ้ำลายแทง อยู่ถัดจากถ้ำพญานาคราช 800 เมตร มีภาพเขียนสีโบราณบนผนังถ้ำกว้าง 2 ตารางเมตร ภาพมีลักษณะต่างๆ เช่น ภาพคน สัตว์ และอื่นๆ รวมแล้วประมาณ 70 ภาพ แสดงถึงอารยธรรมและการดำรงชีวิตของคนยุคก่อนประวัติศาสตร์กว่า 2,000 ปี นอกจากนี้ยังมี “น้ำตกตาดร้อง” หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “น้ำตกตาดฮ้อง” อยู่ในเขตจังหวัดเลย ระหว่างรอยต่ออุทยานแห่งชาติภูกระดึง อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน และลำน้ำพอง ที่เรียกว่าน้ำตกตาดร้อง เนื่องจากบริเวณใต้น้ำตกมีแผ่นหินขนาดใหญ่ยื่นออกมารองรับน้ำเปรียบเสมือนล้นขนาดใหญ่ เวลา น้ำตกลงมากระทบแผ่นหินและแลลไปตามซอกหินต่างๆ ทำให้เกิดเสียงดังก้องไปทั่วป่าเป็นน้ำตกขนาดใหญ่สูงประมาณ 70 เมตร
- ถ้ำปูหลุบ ภายในถ้ำมีหินงอกหินย้อยแยกเป็นห้องๆ ได้ 5 ห้อง มีเกล็ดแวววาวระยิบระยับสวยงาม ภายในถ้ำมีน้ำขังตลอดปี

- ผานกเค้า เป็นภูเขาสูงตระหง่านอยู่ริมน้ำพอง ห่างจากตัวเมืองขอนแก่น 128 กิโลเมตร ผานกเค้าอยู่ทางด้านซ้ายมือของบ้านดงลาน ลักษณะของผานกเค้าเป็นภูเขาหินสีดำ มีต้นไม้ขึ้นปกคลุมอยู่ประปราย

ภาพที่ 30 อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน ตำบลนาหนองพุ่ม อำเภอุมพแพ จังหวัดขอนแก่น

ภาพที่ 31 ถ้ำพญานาคราช

ลิม (โบสถ์) วัดสระทองบ้านบัว

ลิม (โบสถ์) วัดสระทองบ้านบัว ตั้งอยู่บ้านบัว ตำบลลุดเค้า เป็นอาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม แสดงลักษณะเด่นชัดของถิ่นอีสาน มีการแต้มสีภาพภายนอกอาคารประดับแว่นแก้วฐานชุกชีภายในยังคงประดิษฐานพระประธานศิลาทรายรูปแบบอีสาน โดยในปี พ.ศ. 2545 ได้รับรางวัลอันทรคุณค่า ด้านการอนุรักษ์มรดกและวัฒนธรรมแห่งเอเชียและแปซิฟิกจากองค์กรยูเนสโก (UNESCO)

ภาพที่ 32 วัดสระทองบ้านบัว ตั้งอยู่บ้านบัว ตำบลลุดเค้า

วัดสระบัวแก้ว

วัดสระบัวแก้ว ตั้งอยู่ที่บ้านวังคูณ อำเภอนองสองห้อง ทางหลวงหมายเลข 2 และ 207) ลิมวัดสระบัวแก้วมีลักษณะเป็นลิมทึบแบบพื้นบ้านของอีสาน ตั้งบนฐานประทักษิณสูงจากพื้นประมาณ 50 เซนติเมตร มีประตูด้านหน้าด้านเดียว ผนังด้านข้างเจาะช่องหน้าต่างสี่เหลี่ยม

ขนาดเล็ก ที่เชิงบันไดทางขึ้นทั้งซ้ายและขวา ประดับด้วยประติมากรรมสิงห์หมอบ 1 คู่ ด้านหน้าสิงห์ทั้งสองมีรูปปั้นคนนั่งห้อยขา 1 คู่ บานประตูทำเป็นกระจังไม้ประดับเหนือกรอบประตู

ลักษณะเด่นของสิมวัดสระบัวแก้วคืองานปูนปั้นประดับผนังก่ออิฐถือปูนทั้งสี่ด้าน ทั้งภายนอกและภายใน ผนังภายนอกเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับพระลักพระลามหรือรามชาดกฉบับลาว และภาพนรกภูมิ ผนังภายในเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับ - พุทธประวัติและสินไซหรือสังข์สินไชย ลักษณะภาพแสดงถึงอิสระเสรีของช่าง คล้ายงานจิตรกรรมตะวันตกสมัยอิมเพรสชันนิสม์ ใช้สีเหลือง คราม ดินแดง เทียว ฟ้า ดำ มีการแบ่งองค์ประกอบของภาพออกเป็นตอนๆ โดยใช้เส้นแถบหรือสินเทาที่มีรูปร่างเหมือนสายฟ้าเป็นตัวแบ่งเรื่อง ซึ่งโดยทั่วไปแล้วปูนปั้นอีสานมักไม่มีสินเทา เมื่อปี พ.ศ. 2536 ทางวัดหรือหลังคาทรงพื้นบ้านเดิมแล้วก่อสร้างหลังคาทรงจั่วสูงแบบภาคกลาง ทำให้รูปแบบของอาคารผิดเพี้ยนไปจากเดิม ต่อมา พ.ศ. 2542 ทางสยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์ได้ทำการอนุรักษ์สิม โดยรื้อหลังคาทรงภาคกลางออก และสร้างหลังคาทรงจั่วมีปีกนกโดยรอบ เลียนแบบของดั้งเดิม มุงด้วยกระเบื้องดินเผา และกรมศิลปากรได้ทำการอนุรักษ์ปูนปั้นโดยทำความสะอาดและฉีดยกปูนขาวเพื่อรักษาความแข็งแรงของชั้นสี(www.asa.or.th/conservation/thai-heritage.../p.php วันที่ 21 กรกฎาคม 2556)

ภาพที่ 33 วัดสระบัวแก้ว บ้านวังคูน อำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น

ปราสาทเป็อยน้อย หรือ พระธาตุกู่ทอง

ปราสาทเป็อยน้อย หรือ พระธาตุกู่ทอง อำเภอเป็อยน้อย (ทางหลวงหมายเลข 2,23,2301 และ 2297) เป็นปราสาทหินที่มีขนาดใหญ่ไม่เท่ากับปราสาทหลายแห่งที่ค้นพบทางอีสานตอนใต้แต่เป็นปราสาทเขมรที่สมบูรณ์มากแห่งหนึ่ง สร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 16 - 17 เป็นศิลปะผสมระหว่างศิลปะเขมรแบบบาปวนและแบบนครวัด เพื่อให้เป็นเทวสถานในศาสนาฮินดู แผนผังการสร้างความหมายเป็นเขาพระสุเมรุ ซึ่งถือเป็นแกนจักรวาลอันเป็นที่สถิตของเทพเจ้าที่เรียกว่า “ศาสนบรรพต” สิ่งก่อสร้างภายในบริเวณปราสาทเป็นไปตามแบบแผนของศาสนาขอมโบราณ หน้าบันขององค์ปราสาทประธานสลักเป็นพระยานาคราชมีลวดลายสวยงามมากทับหลังสลักเป็นรูปนารายณ์บรรทมสินธุ์อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ “โคปุระ” (ซุ้มประตู) อยู่ทางทิศตะวันออกและทิศตะวันตก ด้านข้างโคปุระเจาะเป็นช่องหน้าต่างๆ “กำแพงแก้ว” มีฐานเป็นบัวคล้ายบัวหงายมีการสลักศิลาแลงเป็นร่องแบบลาดบัว

ปราสาทเป็อยน้อย อายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 16 -17 ตรงกับศิลปะเขมรแบบบาปวนตอนนครวัด ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 52 ตอนที่ 75 ลงวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2475 เป็นแหล่งสำคัญทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดขอนแก่น สำหรับศึกษาค้นคว้าทางโบราณคดี เป็นที่ท่องเที่ยว และพักผ่อนหย่อนใจของชาวจังหวัดขอนแก่น และนักท่องเที่ยวทั่วไป เป็นสถาปัตยกรรมแบบเขมร ปัจจุบันได้รับการบูรณะให้สมบูรณ์ มั่นคง ประกอบด้วยปราสาทประธาน 3 องค์ ตั้งอยู่บนฐานศิลาแลงเดียวกัน มีบิรवारหรืออาคารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าเรียกว่า บรรณาลัย มีกำแพงล้อมรอบ และมีซุ้มประตูหรือที่เรียกว่า โคปุระทางด้านหน้าและด้านหลัง ถัดออกไปเป็นคูน้ำรูปเกือกม้าล้อมรอบอีกชั้นหนึ่ง ภายในปราสาทมีทับหลังจำนวน 13 ชิ้น ซึ่งอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ ทับหลังแต่ละชิ้นมีภาพสลักที่สวยงาม เช่น ทับหลังนารายณ์บรรทมสินธุ์ ทับหลังเทวดา ทับหลังพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ ทับหลังพรหมพุกษา ฯลฯ ที่ประตูพระปราสาทองค์กลางยังมีจารึกอักษรเขมรโบราณสลักอยู่ 4 บรรทัด กล่าวถึงการบูชาโยน และเอียนามพระฤๅษีไวสมปายนะ สันนิษฐานว่า ศาสนสถานแห่งนี้สร้างขึ้นในศาสนาพราหมณ์ลัทธิไศวะนิกาย

ปราสาทเป็อยน้อย แห่งนี้เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่บุคคลทั่วไปในท้องถิ่นและบริเวณใกล้เคียง เคารพบูชา ซึ่งชาวอำเภอเป็อยน้อยจะจัดงานประเพณีเฉลิมฉลองนมัสการเป็นประจำ ชื่องาน ” ศิวะราตรี ปูชนียาลัย ปราสาทเป็อยน้อย “ในช่วงวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 ของทุกปี (ตามจันทรคติ) โดยมีพิธีกรรมทางศาสนา ประเพณีผูกเสี่ยว ขบวนแห่จากหมู่บ้าน ตำบลต่าง ๆ (www.kroojay.com/main/index.php/.../50-poeinoiวันที่ 21 กรกฎาคม 2556)

ภาพที่ 34 ปราสาทเป็ยน้อย บ้านหัวขัว หมู่ที่ 1 ตำบลเป็ยน้อย
อำเภอเป็ยน้อย จังหวัดขอนแก่น

จากการศึกษาและสำรวจแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น มีแหล่งท่องเที่ยว
จำนวน 13 แห่ง ได้แก่ พระธาตุขามแก่น เชื่อนอุบลรัตน์ ไดโนเสาร์ภูเวียง กู่ประภาชัย วัดไชย
ศรี อุทยานแห่งชาติภูผามาน วัดมณีนิมิตวิทยาราม ปราสาทเป็ยน้อย พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
อุทยานแห่งชาติน้ำพอง(หินช้างสี) พิพิธภัณฑ์บ้านโนนเมือง วัดหนองแวง

จากการสำรวจและเก็บข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่นพบว่า มีจำนวนแหล่ง
ท่องเที่ยว 14 แห่ง ซึ่งจัดแบ่งกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวทางด้านศิลปวัฒนธรรม จำนวน 9 แห่ง ได้แก่
วัดไชยศรี วัดเจติยภูมิ(พระธาตุขามแก่น) วัดหนองแวง วัดป่าแสงอรุณ หมู่บ้านเต่า หมู่บ้านงู
จงอาง หมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทย พิพิธภัณฑ์ผ้าไหม พิพิธภัณฑ์โฮมมุลมั่ง เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยว
ทั้ง 9 แห่ง มีความโดดเด่นและมีลักษณะเฉพาะทางด้านวัฒนธรรมกับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มี
คุณค่าทางศิลปะ และขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งประกอบไปด้วย งานประเพณี ชีวิตความเป็นอยู่
การแสดงศิลปวัฒนธรรม การแต่งกาย ภาษา และอาหารด้วยแสดงให้เห็นถึงความผูกพันกับท้องถิ่น

แสดงถึงวิถีชีวิตทางด้านคติความเชื่อ งานประเพณีที่จัดขึ้นเป็นประจำ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จัก และได้รับความนิยมของจังหวัด

2. แหล่งเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ จำนวน 9 แหล่ง ได้แก่ ปราสาทภูประภาชัย ปราสาทเปือยน้อย พิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์ภูเวียง พิพิธภัณฑ์บ้านโนนเมือง พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขอนแก่น พิพิธภัณฑ์โฮมมุลมั่ง วัดไชยศรี วัดเจติยภูมิ(พระธาตุขามแก่น) เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 9 แห่ง เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคม รวมถึงสถานที่ที่มีความผูกพันทางจิตใจของชนรุ่นหลัง เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้และมีการจัดกิจกรรมให้เรียนรู้ต่อประวัติศาสตร์ ในแหล่งท่องเที่ยว

3. แหล่งเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน 9 แห่ง ได้แก่ เขื่อนอุบลรัตน์ บึงแก่นนคร ปราสาทภูประภาชัย ปราสาทเปือย พิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์ภูเวียง พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขอนแก่น ภูเก้า-ภูพานคำ อุทยานแห่งชาติน้ำพอง(หินช้างสี) อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 9 แห่ง เป็นการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศโดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นร่วมกันรับผิดชอบต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดี

4.1.3 จังหวัดมหาสารคาม

พุทธมณฑลอีสาน ถิ่นฐานอารยธรรม ผ้าไหมล้ำเลอค่า ตักสิลานคร

จังหวัดมหาสารคามเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ใจกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปัจจุบันมีความสำคัญในฐานะเป็นศูนย์กลาง ทางด้านการศึกษาแห่งหนึ่งของภูมิภาค เนื่องจากมีสถาบันการศึกษาตั้งอยู่จำนวนมาก จึงได้ชื่อว่าเป็น “ตักสิลาแห่งอีสาน” มหาสารคามมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่นในด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และ ประเพณีอีสานอันเรียบง่ายและบริสุทธิ์

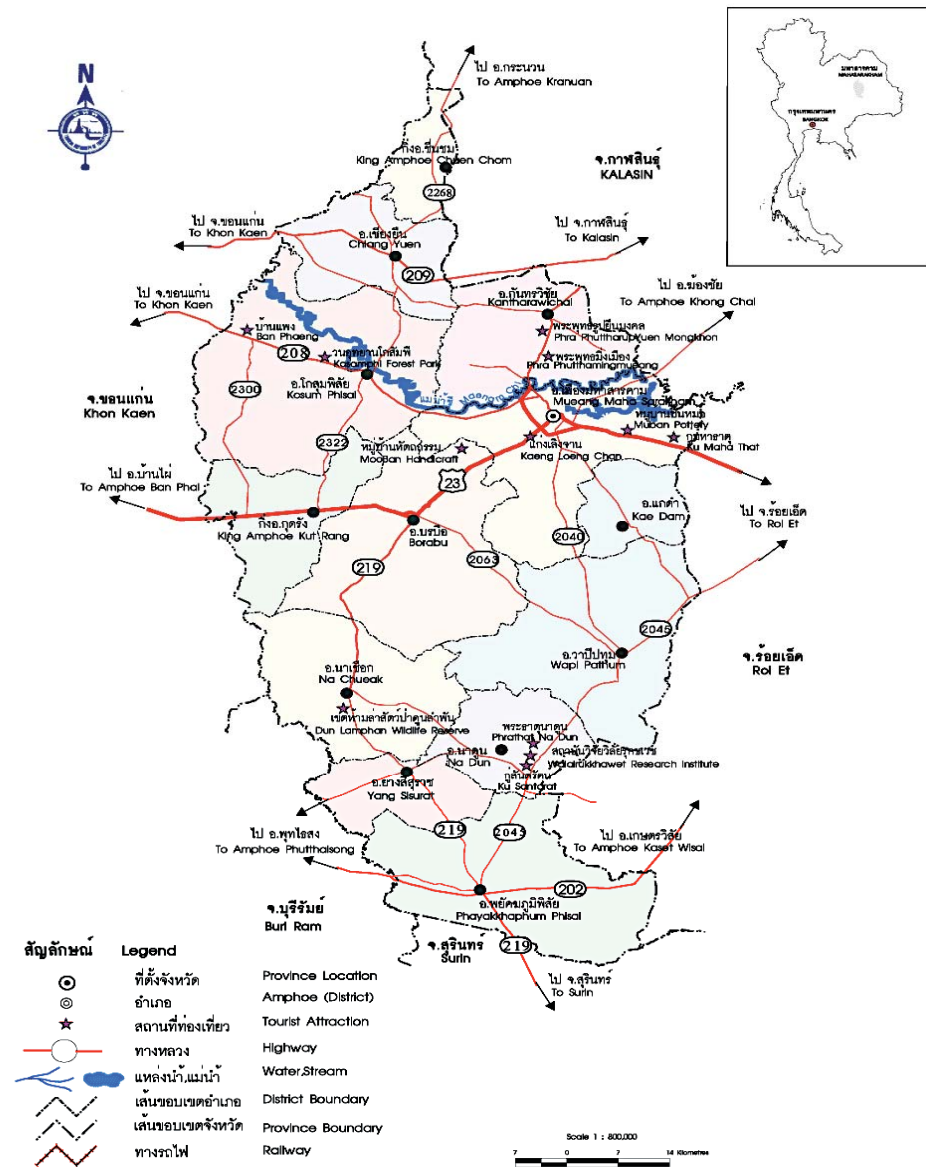
จังหวัดมหาสารคามมีเนื้อที่ประมาณ 5,291 ตารางกิโลเมตร เป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 42 ของประเทศ ตั้งอยู่ในบริเวณที่ราบสูงโคราช ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นพื้นที่ค่อนข้างราบเรียบถึงลูกคลื่นลอนลาด มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 130 –230 เมตร โดยทางด้านทิศตะวันตกและทิศเหนือเป็นที่สูง และค่อยๆ ลาดเทมาทางทิศตะวันออกและทิศใต้ มีแม่น้ำสำคัญคือแม่น้ำชี มหาสารคามเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์มีความเจริญรุ่งเรืองและเป็นเมืองศูนย์กลางวัฒนธรรมของชาวอีสาน เนื่องจากมีหลายชนเผ่า เช่น ชาวไทยพื้นเมืองที่พูด ภาษาอีสาน ชาวไทยย้อย และชาวมุสลิม

มหาสารคามนับเป็นแหล่งโบราณคดีที่สำคัญ เนื่องจากพบ ชุมชนโบราณหลายแห่งทั้งชุมชนบ้านเชียงเหียนและหมู่บ้านปั้นหม้อของชาวบ้านหม้อ ตำบลเขวาสันติ อำเภอมือเืองฯ รวมทั้งพบศิลปะสมัยทวารวดีและอิทธิพลของวัฒนธรรมขอม เช่น กุสันตรัตน์ กุบ้านเขวาสันติ กุบ้านแดง และกุอื่นๆ รวมถึงเทวรูปและเครื่องปั้นดินเผาที่พบอยู่ทั่วไปในหลายพื้นที่ของจังหวัดเดิม เมืองมหาสารคามมีชื่อว่า "บ้านลาดกุดยางใหญ่" เมื่อวันที่ 22 สิงหาคม พ.ศ.2408 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ยกบ้านลาดกุดยางใหญ่ขึ้นเป็น “เมืองมหาสารคาม” โดยแบ่งพื้นที่และย้ายพลเมืองมาจากเมืองร้อยเอ็ดที่อยู่ติดกันมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่นี้และโปรดเกล้าฯ ให้เมืองมหาสารคามขึ้นตรงกับกรุงเทพฯ เมื่อ พ.ศ. 2412 จนถึงปัจจุบัน

จังหวัดมหาสารคามแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 11 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง มหาสารคาม อำเภอกันทรวิชัย อำเภอโกสุมพิสัย อำเภอวาปีปทุม อำเภอบริบูรณ์ อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย อำเภอนาเชือก อำเภอเชียงยืน อำเภอนาดูน อำเภอแกลง อำเภอยางสีสุราช กิ่งอำเภอกุดรัง และกิ่ง อำเภอชื่นชม

(http://www.thaihotjob.com/viewjob-company.asp?company_id=ax0LaxiTakeNa3aK
วันที่ 20 มิถุนายน 2556)

แผนที่ท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม MAHA SARAKHAM TOURIST MAP

ภาพที่ 36 แผนที่แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม(http://www.thaihotjob.com/viewjob-company.asp?company_id=ax0LaxiTaheNa3aK วันที่ 20 มิถุนายน 2556)

4.1.3.1 สถานที่และแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม

กุ๋มหาราตุ หรือ ปรางค์กู๋บ้านเขว

กู๋บ้านเขวตั้งอยู่ในเขตตำบลเขว อำเภอมือเมือง จังหวัดมหาสารคาม บางทีเรียกว่า “กุ๋มหาราตุ” ที่นี่เป็นศาสนสถานประจำโรคยาศาล (โรงพยาบาล) แห่งหนึ่งที่พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 โปรดฯให้สร้างขึ้นทั่วราชอาณาจักรในสมัยพุทธศตวรรษที่ 18 ซึ่งจารึกจากปราสาทตาพรหมของขอม ได้กล่าวถึงการสร้าง อโรคยาศาล จำนวน 102 แห่ง ในรัชสมัยของพระองค์ (ในดินแดนประเทศไทยได้พบอาคารที่มีผังรูปแบบเช่นเดียวกันนี้กว่า 20 แห่ง) หลังจากสิ้นสุดอิทธิพลจากอาณาจักรขอมแล้วศาสนสถานนี้ก็ยังมีการเคารพนับถือกันสืบต่อมา ในศิลปะแบบล้านช้างพุทธศตวรรษที่ 21 - 22 กู๋บ้านเขวยังเป็นปูชนียสถานสำคัญของชุมชนชาวบ้านเขว มีประเพณีสร้างกู๋เป็นประจำทุกปี ในช่วงวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 5 ซึ่งปีนี้ตรงกับวันอาทิตย์ที่ 5 เมษายน 2547 (อ้างอิง วารสารเมืองโบราณ ปีที่ 30 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม - กันยายน 2547))

กุ๋มหาราตุ หรือ ปรางค์กู๋บ้านเขว ตั้งอยู่ที่บ้านเขว ห่างจากตัวเมือง 13 กิโลเมตร เป็นโบราณสถานทำด้วยศิลาแลงเป็นรูปกระโจมสี่เหลี่ยมสูงจากพื้นดินถึงยอด 4 วา กว้าง 2 วา 2 คอก ภายในปราสาทมีเทวรูปทำด้วยดินเผา 2 องค์ นั่งขัดสมาธิประนมมือถือสังข์ มีกำแพงทำด้วยศิลาแลงล้อมรอบ โคปุระด้านทิศตะวันออกเป็นทางเข้าออกภายในกำแพงเพียงด้านเดียว บรรณาลัยในกำแพงแก้วด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ มีทางเข้าในปรางค์ประธานเพียงด้านเดียว คือ ทิศตะวันออก ส่วนอีก 3 ด้านเป็นประตูหลอก กรอบประตูและทับหลังเป็นหินทราย กรมศิลปากรได้ทำการขุดแต่งเรียบรอยและประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานสำคัญของชาติในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 52 ตอนที่ 75 วันที่ 8 มีนาคม พ.ศ.2478 ภายหลังการขุดแต่งพบว่า กู๋บ้านเขว มีผังหลักของอาคารคือ ปราสาทประธานก่อด้วยศิลาแลง มีเรือนธาตุ(ห้องครรภคฤหะ) เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสเพิ่มมุมขนาด 5x5 เมตร มีมุข ต่อยื่นด้านหน้า (ทิศตะวันออก) ส่วนบนทำเป็นชั้นลดเลียนแบบเรือนธาตุซ้อนกันขึ้นไป 4 ชั้น ส่วนบัวยอดปราสาทบริเวณมุมทิศตะวันออกเฉียงใต้ของปราสาทประธาน มีวิหารหรือบรรณาลัยตั้งอยู่หลัง แต่คงเหลือเฉพาะส่วนฐานรากที่เป็นห้องสี่เหลี่ยมผืนผ้ามีมุขยื่นเท่านั้น บรรณาลัยหลังนี้มีขนาด 6 x 7.5 เมตร หันหน้าไปทางทิศตะวันตก อาคารทั้งสองหลังมีกำแพงศิลาแลงก่อล้อมเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดกว้าง 25 x 37 เมตร บริเวณกึ่งกลางกำแพงแก้วด้านหน้า (ทิศตะวันออก) มีประตูซุ้ม (โคปุระ) ที่มีผังเป็นรูปกากบาท ขนาด 10 x 11 เมตร และพบจารึกที่วางกบประตูห้องมุขหน้าปราสาทประธาน เป็นจารึกอักษรขอม ภาษาสันสกฤตจำนวน 2 บรรทัด มีความว่าเชิญบูชาพระเจ้าที่อยู่ในอาศรม และกำหนดอายุจากรูปอักษรไว้ราวพุทธศตวรรษที่ 16 - 17 และยังได้พบพระพุทธรูปหลายสิบองค์ บรรจุอยู่ในไห นอกจากนี้ก็ยัง

พบภาชนะดินเผา กระเบื้องดินเผาและเครื่องประดับหลังคากระจายอยู่ทั่วไป เช่น

1. ประติมากรรมพระไภสัชยคุรุไวฑูรย์ประภา สลักจากหินทราย มีความสูง 46 เซนติเมตร หน้าตักกว้าง 31 เซนติเมตร ลักษณะเป็นรูปเคารพประทับนั่งสมาธิราบ สวมมงกุฏ กระบังหน้า ยอดบนเป็นกรวยแหลม พระหัตถ์ทั้งสองถือวัตถุทรงกลม และด้านนอกคล้ายจุวงแหวน ประคองไว้ที่ระดับพระนาภี สันนิษฐานกันว่า อาจเป็นรูปพระโพธิสัตว์ไภสัชยคุรุไวฑูรย์ ประภาพระโพธิสัตว์ผู้รักษาโรคภัย(ทั้งปวง) ตามที่มักปรากฏชื่อในศิลาจารึกประจำโรคยศาลทั่วไปปรากฏชื่อในศิลาจารึก ประจำโรคยศาลทั่วไปก็เป็นไปได้ รูปเคารพชิ้นนี้ ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่วัดมหาชัย ตำบลตลาด อำเภอเมืองมหาสารคาม

2. พระวัชรปาณีทรงครุฑ (ชำรุด) สลักจากหินทราย แต่มีสภาพชำรุดโดยมีส่วนลำตัวเบื้องล่างของครุฑหักหายไปทั้งหมด นอกจากนี้ใบหน้าของพระวัชรปาณีก็นำมาพบระหว่างการขุดแต่งบูรณะกุฏิบ้านเขวา เมื่อปีพ.ศ.2541 พระวัชรปาณีสืบรูปแบบเช่นนี้ ได้ค้นพบมาแล้วจากปราสาทหินหลายแห่ง เช่น กู่แก้ว อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ปราสาทจอมพระและกลุ่มปราสาทตาเมือน จังหวัดสุรินทร์ พระโพธิสัตว์วัชรปาณีนับเป็นพระโพธิสัตว์มีหน้าที่คอยดูแลรักษาพุทธศาสนา นิยามมหายาน ซึ่งเป็นศาสนาที่นับถือกันในสมัยนั้น ประติมากรรมศิลปกรรมแบบบายน ราวพุทธศตวรรษที่ 18

3. พระพุทธรูปบุเงิน ในการขุดแต่งกุฏิบ้านเขวาเมื่อปีพ.ศ.2540-2541 ได้พบภาชนะดินเผาทรงไหหลายใบ ซึ่งภายในไหได้บรรจุพระพุทธรูปบุเงินประมาณ 20- 30 องค์ พระพุทธรูปบุเงินเหล่านี้แกนในทำจากเนื้อดินผสมว่านแล้วจึงนำแผ่น เงินมาหุ้ม (บุ) โดยรอบ จากนั้นจึงแกะลายแผ่นเงินเป็นรายละเอียดขององค์พระพุทธรูป นอกจากนี้ที่ฐานของพระพุทธรูปบางองค์ยังมีการจารึกข้อความด้วยอักษรไทย ที่มา: หนังสือวัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา จังหวัดมหาสารคาม พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2542 (recmert.kku.ac.th/webthai/.../file/.../khukumahatad.pdf; วันที่ 20 กรกฎาคม 2556)

ภาพที่ 37 กู่มหาธาตุ หรือ ปรางค์บ้านเขว ตำบลเขว
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

กู่บ้านแดง

บ้านแดง หมู่ 12 ตำบลหนองแสง อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดมหาสารคาม เป็นหมู่บ้านที่มีชนหลายกลุ่มซึ่งมาจากคนละถิ่นมาตั้งหมู่บ้านขึ้นติดกับลำน้ำเสียวที่มีดินปนหม้อ เรียกชื่อบ้านว่า "บ้านแดงหม้อ " และอีกกลุ่มหนึ่งมาจากบ้านเปลือยไฟไหม้ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด อพยพมารวมกับพวกพุทไธสง ประมาณปี พ.ศ. 2425 มาตั้งวัดขึ้นติดกับลำน้ำเสียวเรียกว่า วัดบ้านแดง หรือ วัดบ้านดอนแดง (เพราะมีต้นแดงมาก) ต่อมาบ้านโคกกู่เกิดกลียุคแผ่นดินแตกแยก กลางหมู่บ้าน หมู่บ้านนี้ก็พากันอพยพเข้ามาอยู่บ้านแดงตอนใต้ รวมแล้วมี 3 กลุ่ม คือ กลุ่มพุทไธสง กลุ่มบ้านเปลือย กลุ่มบ้านโคกกู่

ความเป็นมาของกู่บ้านแดงนั้นตามตำนานกล่าวว่ากู่นี้สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยขอม กู่นี้สร้างด้วยศิลาแลงและสร้างขึ้นในป่าที่มีต้นไม้หนาแน่น ภายในกู่เทวรูปทั้งแผ่นหินและเป็นองค์พระพุทธรูปเป็นรูปสัตว์ต่างๆ เช่น คางคก เต่า ครก สากและอื่นๆ เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ถ้าหากชาวบ้านทำผิดหรือทำมิดีมีร้ายจะมีผลทันที เมื่อถึงฤดูกาลจะมีพิธีสงฆ์

กู๋บ้านแดงเป็นศาสนสถานก่อด้วยศิลาแลง สร้างขึ้นเนื่อง ในพุทธศาสนา ฝ่ายมหายาน เป็นศิลปขอมแบบบายน ประมาณพุทธศตวรรษที่ 18 สันนิษฐานว่า ประกอบด้วย ปราสาทหิน 3 หลัง ตั้งเรียงอยู่บนฐานเดียวกัน มีแนวกำแพงศิลาแลงล้อมรอบ เดิมที บริเวณรอบ ประตูทางเข้าปราสาท ทับหลังหินทรายแดงสลักรูปรัตนตรัยฝ่ายมหายาน ปัจจุบันไปตั้งแสดงอยู่ที่ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพิมาย กู๋บ้านแดงขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานสำคัญของชาติ เมื่อ 8 มีนาคม 2478 และประกาศขอบเขตโบราณสถานเมื่อ 15 มีนาคม 2526 มีพื้นที่ 4 ไร่ 2 งาน (recmert.kku.ac.th/webthai/.../file/.../khukumahataad.pdf; วันที่ 20 กรกฎาคม 2556

ภาพที่ 38 กู๋บ้านแดง บ้านแดง ตำบลหนองแสง อำเภอลำทะเมนชัย

กู๋สันตรัตน์

ประวัติหมู่บ้านกู๋สันตรัตน์ หมู่ที่ 2 ตำบลกู๋สันตรัตน์ อำเภอนาตุ้ม จังหวัด มหาสารคาม บ้านกู๋สันตรัตน์ สมัยก่อนเรียกผู้นำหมู่บ้านว่ากวนบ้าน และตาแสง ซึ่งกวนบ้าน หมายถึงผู้ใหญ่บ้านและตาแสงก็คือกำนัน แต่เดิมนบ้านกู๋สันตรัตน์แยกออกจากบ้านกู๋โนนเมือง ซึ่งบ้าน กู๋โนนเมืองแยกออกจากนครจำปาศรี (สมัยทวารวดี) สาเหตุการแตกแยกก็คือ สมัยนั้นมีท้าวมหา ชนะชัยเป็นผู้ปกครอง มีการลือว่าท้าวมหาชนะชัยเป็นผีปอบ เป็นผีเป่าเพราะผู้คนล้มตายจำนวนมาก

ด้วยโรคห่า(อหิวาตกโรค) ชาวบ้านเข้าใจว่าทำมหาชนะชัยเป็นปอบเป็นเป่า เมื่อทำมหาชนะชัยได้เสียชีวิตลง ชาวบ้านก็แตกแยกกันไปอยู่ตามสถานที่ต่างๆ เดิมที่ตั้งของบ้านกุสันทรรัตน์มีชาวเสลภูมิมาอยู่ก่อนแล้วจำนวน 3 ครัวเรือน การตั้งบ้านตามสถานที่สำคัญ คือบ้านกุสันทรรัตน์

กุสันทรรัตน์ตั้งอยู่ที่ตำบลกุสันทรรัตน์ อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม สร้างด้วยศิลาแลงเป็นศิลปะขอมแบบบายน มีรูปลักษณะปราสาทหินที่มีปราสาทประธานเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสมีมุขด้านหน้ายื่นไปทางทิศตะวันออก มีบรรณาลัยตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ หันหน้าเข้าหาปราสาทประธาน อาคารทั้ง 2 ล้อมด้วยกำแพงศิลาแลง สร้างขึ้นมีวัตถุประสงค์เพื่อประดิษฐานรูปเคารพสำหรับประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและเป็นโรคยาสาธ กุสันทรรัตน์มีลักษณะเป็นปราสาทแบบย่อมตั้งอยู่บนฐานชั้นเดียวสร้างด้วยศิลาแลง หันหน้าไปทางทิศตะวันออก มีกำแพงล้อมรอบในกรอบรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ด้านหน้าปราสาททางทิศตะวันออกเฉียงเหนือมี สระสี่เหลี่ยมขนาดกว้าง 10 เมตร ยาว 12 เมตร ซึ่งน่าจะหมายถึงบาราย ซึ่งเป็นไปตามคติของขอม(เขมร) องค์ประกอบส่วนต่าง ๆ ของกุสันทรรัตน์ ดังนี้

- สระน้ำหรือบาราย อยู่นอกกำแพงแก้วด้านหน้าปราสาท ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือมี ขนาดความกว้าง 10 เมตร ยาว 12 เมตร สระมีแผนผังเป็นทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัสผนังด้วยศิลาแลงเรียง เหลื่อมคล้ายขั้นบันไดกอบลงสู่กันสระ

- กำแพงแก้ว ก่อด้วยศิลาแลงมีลักษณะเป็นกรอบรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ามีทางออกทางเดียวด้านทิศตะวันออกคือทางด้านซุ้มประตูหรือโคปุระ ลักษณะของกำแพงมีความ สูงประมาณ 1-2 เมตร และมีฐานรองรับกำแพงด้วย

- ซุ้มประตู หรือโคปุระ อยู่ตรงกลางของ กำแพงแก้วทางด้าน ทิศตะวันออกเป็นอาคารก่อด้วยศิลาแลงมีฐานเตี้ยแผนผังรูปกากบาท โดยมีห้อง กลางเป็นห้องโถงใหญ่และมีห้องเล็กอยู่ที่ปีกทั้ง 2 ข้าง คือด้านทิศเหนือและด้านทิศใต้ ห้องทางด้านทิศเหนือและทิศใต้ ซึ่งมีทางเดินออกจากห้องกลางแต่ไม่มีหลังคาเพราะหักพังทะลายลงมาแล้วแต่จากโครงสร้างที่เหลือสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นหลังคาก่อเหลื่อมโค้งขึ้นไป

- บรรณาลัย อยู่ด้านในของ กำแพงแก้ว ตั้งอยู่บริเวณมุมด้าน ทิศตะวันออกเฉียงใต้มีแผนผังเป็นทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าก่อด้วยศิลาแลง ส่วนบนของผนังมีการเจาะเป็นช่องหน้าต่างขนาดเล็ก

- ห้องครรภคฤหะ อยู่ตรงกลางของปราสาทประธานภายในห้องครรภคฤหะพบแท่นรูปเคารพทรงสี่เหลี่ยม 3 ช่องเรียงกันซึ่งแท่นรูป เคารพลักษณะนี้ พบกันโดยทั่วไปในศาสนสถานประจำโรคยาสาธ สมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 อาทิที่ บ้านเขวา อำเภอมือ จังหวัดมหาสารคาม เป็นต้น เข้าใจว่าแต่เดิมคงใช้ประดิษฐานรูปเคารพ 3 องค์ บนแท่นฐานเดียวกันนี้เพื่อให้เป็นพระประธานดังกล่าว

- ลานศิลาแลง ทางด้านหน้าขององค์ปราสาท จะเป็นลานศิลาแลง ก่อเป็นขาลา ทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัสย่อมุมขนาด 6.8 เมตร ต่อเชื่อมคล้ายทางเดินไปยัง โคปุระ โดย มีร่องรอย

การเจาะหลุมเสาอยู่ที่มุมทั้ง 4 ด้าน ซึ่งสอดคล้องกับการเจาะรอยสกัด บนหน้าบัน ของมุขปราสาท
ประธาน และจากการพบเศษกระเบื้อง มุงหลังคาจำนวนมากจากการขุดแต่ง
(<https://sites.google.com/site/maxlovearch/5-haelng-thxng-theiyw/5-4-ku-san-t-rat>
;วันที่ 20 มิถุนายน 2256)

ภาพที่ 39 กุสันตรัตน์ ตำบลกุสันตรัตน์ อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม

กรมศิลปากร ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 52
วันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2478 และประกาศขอบเขตที่ดินโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 99
ตอนที่ 155 วันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2525 พื้นที่ 5 ไร่ 3 งาน 93 ตารางวา
(<http://www.google.co.th/search?> วันที่ 25 กรกฎาคม 2556)

บ้านปั้นหม้อ

บ้านหม้อ อยู่ที่ตำบลเขวาสาน อำเภอมะนัง จังหวัดมหาสารคาม ห่างจากตัวจังหวัดไปตามทางหลวงมหาสารคาม – ร้อยเอ็ด ประมาณ 4 กิโลเมตร การปั้นหม้อที่บ้านหม้อ ตำบลเขวาสาน มีราษฎรอาศัยอยู่ประมาณ 160 ครอบครัว ชาวบ้านมีอาชีพหลักคือการทำนาและเป็นชาวบ้านที่อพยพมาจากอำเภอนโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา ในตอนแรกมีประมาณ 3 - 9 หลังคาเรือน และมีความรู้เรื่องการปั้นหม้อมาก่อนจึงได้ยึดอาชีพการปั้นหม้อ ดินที่ใช้ปั้นหม้อได้จากหนองน้ำใกล้หมู่บ้าน เรียกว่า หนองเบ็น การปั้นหม้อยังใช้กรรมวิธีแบบดั้งเดิมด้วยการนำดินมาขึ้นรูปปากหม้อก่อน แล้วใช้ความชำนาญของมือและเข้าหมุนวนเพื่อขุดปากหม้อให้กลมโดยไม่ใช้แป้นหมุน ใช้ไม้แบนตีด้านนอก อีกมือหนึ่งใช้หินดัน (ดินเผารูปโค้งมน) ดุนไว้ภายในหม้อตีผิวให้ได้ความหนาสม่ำเสมอจนจดกันหม้อ ชัดผิวให้เรียบด้วยน้ำโคลนเหลว ผึ่งลมไว้ 2 -3 วัน จึงนำไปเผา

ละมัย คำศิริรักษ์ ประธานกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านหม้อ อำเภอมะนัง จังหวัดมหาสารคาม กล่าวว่า ชาวบ้านหม้อเป็นลูกหลานที่อพยพ มาจากบ้านเพิก บ้านเพีย ในเขตอำเภอนโนนสูง จังหวัดนครราชสีมาเมื่อประมาณ 100 กว่าปีเนื่องจากในช่วงนั้นโคราชเกิดฝนแล้งติดต่อกัน 8 - 9 ปี เกิดโรคระบาดหนักจนต้องอพยพมาอยู่อีสานซึ่งเชื่อว่าจะทำมาหากินง่ายกว่า “หนองเลิง” ซึ่งถือว่าเป็นชุมทรัพย์ของชาวบ้านหม้อปัจจุบันเป็นแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ที่สำคัญที่สุดที่มีดินดีปั้นหม้อได้คุณภาพสูงตรงกับความต้องการซึ่งมีอาชีพในการปั้นหม้อ ชาวบ้านหม้อในปัจจุบันซึ่งมีถึง 160 ครอบครัว (<https://sites.google.com/site/nasinkhaotopcanghwadmhasarkam/home/4-kheruxngpandinpheav> วันที่ 15 กรกฎาคม 2556)

ภาพที่ 40 บ้านปิ่นหม้อ ตำบลเขวา อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม

พระธาตุนาดูน

พระธาตุนาดูน พุทธมณฑลแห่งอีสาน ตั้งอยู่ที่บ้านนาดูน เขตอำเภอนาดูน เป็นเขตที่มีการขุดพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองในอดีต เพราะบริเวณนี้ได้เคยเป็นที่ตั้งของนครจำปาศรีมาก่อน โบราณวัตถุต่างๆที่ค้นพบได้นำไปแสดงไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจังหวัดขอนแก่นและที่สำคัญยิ่งก็คือการขุดพบสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุบรรจุในตลับทองคำ เงิน และ สำริด ซึ่งสันนิษฐานว่ามีอายุอยู่ในพุทธศตวรรษที่ 13 - 15 สมัยทวารวดี รัฐบาลจึงอนุมัติให้ดำเนินการก่อสร้างพระธาตุนาดูนขึ้นในเนื้อที่ 902 ไร่ โดยบริเวณรอบๆ จะมีพิพิธภัณฑสถานและวัฒนธรรม สวนรุกขชาติ สวนสมุนไพร ซึ่งตกแต่งให้เป็นสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนา การเดินทางใช้เส้นทางหมายเลข 2040 ผ่านอำเภอกำแพงแสน อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี และทางหลวงหมายเลข 2045 ถึงอำเภอนาดูน ห่างจากตัวเมืองประมาณ 65 กิโลเมตร

ประวัติความเป็นมาของพระธาตุนาดูน

อำเภอนาดูน เป็นแหล่งอารยธรรมโบราณแห่งหนึ่งที่มีประวัติอันยาวนาน โดยบริเวณที่ตั้งของอำเภอนาดูน คือ เมืองจัมปาศรีถิ่นฐานอารยธรรมจัมปาศรีในอดีตกาล สันนิษฐานได้ว่ามีความเจริญรุ่งเรืองมา 2 ยุค คือ

1. ยุคทวารวดี ระหว่าง พ.ศ. 1000 - 1200
2. ยุคลพบุรี ระหว่าง พ.ศ. 1600 - 1800

จากการค้นพบและการก่อสร้างพระธาตุนาดูน เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2522 ได้ขุดค้นพบสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ สถูปทำด้วยทองสำริด แยกเป็น 2 ส่วนคือ

1. ตัวสถูปหรือองค์ระฆังแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตัวสถูปเป็นส่วนที่บรรจุพระอังคาร(ขี้เถ้า) เทียนดอกไม้ ตอนคอสถูปเป็นส่วนที่บรรจุผอบพระบรมสารีริกธาตุโดยผอบจะบรรจุพร้อมกัน 3 ชั้น คือ ผอบทองคำจะซ้อนอยู่ในผอบเงินผอบเงินจะซ้อนอยู่ในผอบทองสำริด ทุกผอบมีฝาปิดมิดชิดภายใน ผอบทองคำมีพระบรมสารีริกธาตุบรรจุ 1 องค์ มีลักษณะเป็นเกล็ดสีขาว ขุ่นขนาดเท่าเมล็ดข้าวสารหักครึ่งหล่อเลี้ยงไว้ด้วยน้ำมันจันทน์เมื่อเปิดออกมาจะมีกลิ่นหอมมาก

2. ส่วนยอดทำด้วยทองสำริดกลมตันทำเป็นปล้องไฉนลูกแก้วและปลียอดตอนต้นทำเป็น เกลียวสามารถปิดประกอบกับส่วนตัวองค์สถูปได้พอดี

พระธาตุนาดูน จำลองแบบสถูปทองสำริดที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งเป็นศิลปะทวารวดี ก่อสร้างเสร็จเมื่อวันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2530 โดยสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์มาประกอบพิธีอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ ขึ้นประดิษฐานไว้ในองค์ “พระธาตุนาดูน” เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2530 (<http://www.tongteawthai.com/>วันที่ 25 กรกฎาคม 2556)

ภาพที่ 41 พระธาตุนาดูน พุทธมณฑลแห่งอีสาน อยู่ที่บ้านนาดูน เขตอำเภอนาดูน

พระพุทธรูป และพระพุทธรูปเมือง

พระพุทธรูป และพระพุทธรูปเมือง กันทรวิชัย อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม “กันทรวิชัยเมืองพระ สรรบักบ้าน การเกษตรฟูเฟื่อง พลเมืองอยู่เป็นสุข” จากคำขวัญที่ว่า กันทรวิชัยเมืองพระ เนื่องมาจากว่าอำเภอกันทรวิชัยนั้น มี พระพุทธรูปสำคัญ ถือเป็นพระคู่บ้านคู่เมืองอยู่ 2 องค์ คือ **พระพุทธรูปมงคล** และ**พระพุทธรูปเมือง** ซึ่งเป็นพระเก่าแก่เป็นโบราณวัตถุ และเป็นที่เคารพสักการบูชาของชาวอำเภอกันทรวิชัยมาแต่ครั้งโบราณ

พระพุทธรูปยืนมงคล

เป็นพระพุทธรูปสมัยทวารวดีสร้างขึ้นด้วยหินทรายแดง เหมือนพระพุทธรูปมิ่งเมือง พระพุทธรูปทั้งสององค์นี้สร้างขึ้นในเวลาเดียวกันคือ คือ ผู้ชายสร้างพระพุทธรูปมิ่งเมือง ผู้หญิงสร้างพระพุทธรูปยืนมงคล เสร็จพร้อมกันแล้วทำการฉลองอย่างมโหฬารปรากฏว่าตั้งแต่ได้สร้างพระพุทธรูปทั้งสององค์แล้วฝนก็ตกต้องตามฤดูกาลทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์แก่ท้องที่นี้เป็นอันมาก พระพุทธรูปยืนมงคลตั้งอยู่ที่ วัดพุทธมงคล ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ห่างจากตัวเมืองประมาณ 14 กิโลเมตร

ประวัติพระยืน พระพุทธรูปมิ่งเมือง และพระพุทธรูปมงคลเมือง

พระพุทธรูปมิ่งเมือง (วัดสุวรรณาวาส) และพระพุทธรูปมงคลเมือง (วัดพุทธมงคล) ทั้งสององค์ ทรงอานุภาพศักดิ์สิทธิ์ชาวบ้านมักนิยมเรียกกัน ว่า “หลวงพ่พระยืน” พระพุทธรูปทั้งสององค์นี้เป็นปางสงระงน้ำ มีความสูงตลอดองค์ประมาณ 8 ศอก กว้าง 2 ศอก พระเนตรและเนื้อองค์พระสร้างด้วยศิลาแลงอย่างดีเป็นพระพุทธรูปที่นิยมสร้างในสมัยขอม หลวงพ่พระยืนทั้งสององค์ผินพระพักตร์ไปทางทิศใต้ หลวงพ่พระยืนทั้งสององค์เป็นปูชนียวัตถุเก่าแก่คู่บ้านคู่เมืองตามคำบอกเล่าสืบต่อกันมา เดิมทีดินแดนแถบนี้ขอมได้ครอบครองมาก่อน ต่อมาทางนครเวียงจันทร์มีอำนาจเข้าครอบครองจากขอม มีเจ้าผู้ปกครองโดยอิสระเรียกว่า “เมืองกันทาง” หรือ “เมืองคันธารราษฎร์” ก่อนปีมะเส็ง จุลศักราช 147 (ปีพ.ศ. 1328) ผู้ครองเมืองคนสุดท้ายมีนามว่า “ท้าวลินจง” ซึ่งต่อมาได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ เป็น “หลวงบริเวณ” มีภรรยาชื่อ “บัวคำ” ปกครองราษฎร์หัวเมืองใหญ่น้อยทั้งหลายด้วยความร่มเย็นเป็นสุขตลอดมา ท้าวลินจงมีบุตรชายคนเดียวชื่อว่า “ท้าวสิงห์โต” หรือ “ท้าวลินทอง” บุตรชายของท้าวลินจง เป็นผู้มั่งใจใจโหดเหี้ยม หากท้าวลินจงจะให้บุตรเป็นผู้ปกครองเมืองแทนตน ก็เป็นการไม่เหมาะสมจะเป็นเหตุให้ราษฎร์ผู้อยู่ใต้ปกครองได้รับเดือดร้อน เนื่องจากขาดความเมตตา ความนี้ได้ทราบถึงท้าวลินทองผู้บุตรจึงมีความโกรธแค้นบิดาเป็นอย่างยิ่งจึงบังคับให้บิดาตั้งตนเป็นผู้ครองเมืองแทน ผู้เป็นบิดาไม่ยินยอม จึงถูกท้าวลินทองผู้เป็นบุตรจับขังทรมานด้วยการเชี่ยนทุบตี ด้วยการขังในห้องมืด ห้ามข้าว ห้ามน้ำมิให้ผู้ใดเข้าเยี่ยมเด็ดขาด เพื่อบังคับให้บิดายกเมืองให้แก่ตน นอกจากมารดา ด้วยความรักและความห่วงใยสามีนางจึงทำอุบายนำข้าวและน้ำโดยเอาผ้าสะไบเฉียงชุบน้ำรดผสมน้ำนำไปเยี่ยมสามีได้ดูตลกประหลาดชีวิต แต่หาได้พ้นสายตามของบุตรไม่ท้าวลินทองจึงห้ามมารดาเข้าเยี่ยมอีกต่อไป ท้าวลินจงได้รับความทุกข์ทรมานแสนสาหัสจนถึงแก่ความตายและได้ตั้งจิตอธิษฐานกล่าวฝากเทพดาผู้ทรงไว้ซึ่งความยุติธรรมผู้สถิตอยู่ ณ พื้นธรณีนันว่า “ด้วยจิตอันบริสุทธิ์ของข้าพเจ้าเพื่อหวังความสุขสงบสุขของบ้านเมืองอันเป็นที่ตั้งอาศัยของข้าพเจ้าแต่เหตุการณ์ในชีวิตกลับมีการเป็นไปได้รับความเดือดร้อนแสนสาหัส ขอให้เทพดาฟ้าดินผู้ทรงไว้ซึ่งความยุติธรรมขอให้ข้าพเจ้าได้เกิดในที่สุขเกิดและขอให้มนุษย์มั่งใจใจโหดเหี้ยมชั่วร้าย ทารุณ ขาด คุณธรรม พุดจาโกหกหลอกลวง ไม่สัตย์ซื่อ นับแต่นี้ไปข้างหน้าจะเป็นผู้ใดก็ตาม หากเป็นเจ้าเมืองนี้แล้วขออย่าให้มีความสุขความเจริญเลย

ขอให้ประสบแต่ความวิบัติ ความพินาศ ฉิบหาย ขอให้เกิดความเดือดร้อนหายนะต่าง ๆ นานาเถิด” เมื่ออิฐฐานเสร็จแล้วก็สิ้นลมเมื่อท้าวลินจงถึงแก่ความตาย ผู้เป็นมารดาจึงได้ต่อว่าบุตรทรมานบิดาของตนถึงแก่ความตาย ท้าวลินทองไม่พอใจเกิดโมหะจริตจึงฆ่ามารดาของตนอีกคนหนึ่ง ท้าวลินทองจึงได้ปกครองเมืองคันธาราชสืบมา แต่บ้านเมืองเกิดความระส่ำระสายไพร่ฟ้าประชาราษฎร์ได้รับแต่ความเดือดร้อน จึงหาโหรมาทำนายทาย โหรทำนายว่าท้าวลินทองได้ทำบาปกรรมหันตโทษผลกรรมจึงทำให้เดือดร้อนเป็นผลมาจากการอิฐฐานจิตอันแน่วแน่มั่นของบิดาที่ได้สาปแช่งเอาไว้ก่อนที่จะสิ้นลมหายใจออกรับมาตุฆาตฆ่ามารดาตนเอง ทั้งนี้การจะล้างบาปกรรมได้ก็โดยการสร้างพระพุทธรูปเพื่ออุทิศส่วนกุศลบุญเพื่อทดแทนพระคุณบิดาและมารดา สร้างที่นอกเขตกำแพงเมืองทางทิศอุดรผืนพระพักตร์ไปเบื้องทักษิณทิศ คือ พระพุทธรูปมิ่งเมือง ที่ประดิษฐานอยู่ที่วัดสุวรรณवास เมื่อสร้างเสร็จแล้วก็ได้สร้างพระพุทธรูปยืนขึ้นอีกองค์หนึ่งเพื่อทดแทนพระคุณบิดา โดยสร้างขึ้นในกำแพงเมืองผืนพระพักตร์ไปเบื้องทักษิณทิศ คือ พระพุทธรูปมงคลเมือง ที่ประดิษฐานอยู่ที่วัดพุทธรูปมงคล เมื่อท้าวลินทองได้สร้างพระพุทธรูปทั้งสององค์เสร็จแล้ว ความเดือดร้อนกระวนกระวายใจก็มีได้เบาบางลง ท้าวลินทองก็ได้ล้มป่วยลงอย่างกะทันหัน มีโหรมาจากเมืองพิมายเดินทางผ่านมาและขอเข้าพบและทำนายดวงชะตาชีวิตของท้าวลินทองและได้ทำนายว่าท้าวลินทองจะตายภายในเร็ววัน ท้าวลินทองได้ยินถึงกับบันดาลโทสะสั่งประหารชีวิตโหรทันที แต่พวกข้าราชการที่ปรึกษาได้ขอชีวิตโหรไว้ โหรจึงทำนายไปว่าหากท้าวลินทองสร้างพระพุทธรูปปางพุทโธไสยาสน์ด้วยทองคำหนักเท่าตัวขึ้นอีกองค์หนึ่ง ความทุกข์ร้อนที่มีอยู่จะบรรเทาเบาบางลง ท้าวลินทองก็ได้สร้างพระพุทธรูปปางไสยาสน์ด้วยทองคำตามคำทำนายของโหร แต่ด้วยบาปกรรมของท้าวลินทองเป็นมหันตโทษคือมาตุฆาต ปิตุฆาต จึงไม่สามารถสร้างให้สำเร็จได้ ท้าวลินทองก็ได้ถึงแก่ความตายแต่ก่อนที่จะสิ้นลมหายใจท้าวลินทองก็ได้อธิษฐานว่า “พระพุทธรูปทองคำอย่าให้คนพบเห็นเป็นขาดหากผู้ใดมีเคราะห์กรรมได้พบเห็นขอให้ผู้นั้นล้มป่วยพินาศฉิบหายและให้ถึงแก่ความตาย” ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาก็ไม่มีผู้ใดกล้ากลายเขตพระอุโบสถ (พระพุทธรูปทองคำ) นั้นเลย กาลล่วงเลยมานานจนเกิดเป็นปาริชาติต้นไม้ปกคลุมหนาที่บพระพุทธรูปทองคำจึงไม่มีใครพบเห็น ถ้าผู้ใดชะตากรรมถึงขาดพบเห็นก็จะเกิดอาเพศป่วยไข้ถึงแก่ความตายความศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เล่าลือจนถึงทุกวันนี้ (<http://www.gotoknow.org/blogs/posts/372590><http://www.madchima.org/forum/index.php?topic=6271.0>วันที่ 25 กรกฎาคม 2556)

ภาพที่ 42 พระพุทธมงคล และพระพุทธร่มเมือง กันทรวิชัย
อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

เขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูลำพัน

เขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูลำพัน ตั้งอยู่ที่ตำบลนาเชือก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอนาเชือกประมาณ 3 กิโลเมตร มีเนื้อที่ทั้งหมด 343 ไร่ พื้นที่ของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูลำพันเป็นพื้นที่ขนาดเล็กสูงจากระดับน้ำทะเล 180 ถึง 200 เมตร ลักษณะโดยทั่วไปเป็นที่ลุ่มสลับที่ดอนมีคลองชลประทานตัดผ่านกลางพื้นที่มีลักษณะของพื้นที่เป็นที่ดอนลาดเทลงสู่แนวคลองชลประทาน ลักษณะของดินเป็นดินร่วนปนทรายความเค็มสูงมีสีแดง ส่วนพื้นที่ที่อยู่ทางด้านทิศตะวันตกของคลองชลประทานคิดเป็น 60% ของ พื้นที่ลักษณะเป็นที่ราบลุ่มมีหนองน้ำขนาดใหญ่ที่เรียกว่า "หนองดุน" ซึ่งมีตาน้ำไหลผุดขึ้นมาตามธรรมชาติ ดินบริเวณนี้มีความอุดมสมบูรณ์มีและความชื้นสูงระดับน้ำใต้ดินมีความลึกจากผิวดินโดย เฉลี่ยประมาณ 1 - 2 เมตร พื้นที่บริเวณนี้จึงเป็นที่อยู่อาศัยของปูทูลกระหม่อม

สภาพพื้นที่ป่าของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูลำพันมีลักษณะค่อนข้างพิเศษ คือ พื้นที่ที่อยู่ด้านทิศตะวันออกมีสภาพป่าเป็นป่าเต็งรังไม้เด่น ได้แก่ ไม้แสบหรือไม้กราด และต้นรวงไซ พืชสมุนไพรที่พบเช่นโตไม้รู้ล้ม ขี้อันหยาดน้ำค้าง เป็นต้น ส่วนพื้นที่ป่าที่อยู่ทางด้านทิศตะวันตกของคลองชลประทาน มีสภาพป่าที่มีลักษณะเป็นป่าผสมกล่าวคือป่ากึ่งดิบแล้ง ป่า เบญจพรรณและสภาพคล้ายป่าพรุ ไม้ที่พบมากได้แก่ ต้นเชือกหรือต้นรูกฟ้า ต้นผลู ต้นหว้า ไม้ป่า ต้นข่อย ต้นแคทุ่งเฟิน นอกจากนี้ยังมีพืชที่จัดเป็นพืชสมุนไพรมากมายหลายชนิด ได้แก่ เครือเอ็นอ่อน เถาเอ็นอ่อน แก้วมือไว วานแผ่นดินเย็น กวาวเครือ เท้ายายหม่อม กล้วยไม้ที่พบในป่าดูลำพันมีหลาย ชนิด เช่น กะระระร้อน คุล เป็นต้น ชนิดสัตว์ป่าที่พบส่วนใหญ่เป็นสัตว์ขนาดเล็ก ได้แก่ สุนัขจิ้งจอก อีเห็น พังพอน ตะกวด จิ้งเหลนน้อยหางยาวหรือที่เรียกว่างูซา ส่วนสัตว์จำพวกนกที่หนีความหนาวมาจากประเทศจีน เช่น นกยางโทนน้อย นกยางโทนใหญ่ นกยางกอกพันธุ์จีน นกแขวก นกเป็ดแดง เป็นต้น

ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูลำพัน ค้นพบปูน้ำจืดชนิดใหม่ของโลกในปี พ.ศ. 2536 และได้ขอพระราชทานชื่อว่า "ปูทูลกระหม่อม" เป็นแห่งเดียวที่พบปูชนิดนี้ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ ผืนป่าดูลำพันตลอดจนทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่ารวมทั้งเพื่อเป็นการป้องกันภัยคุกคามและปัญหาการบุกรุกพื้นที่และระบบนิเวศซึ่งจะส่งผลให้ปูทูลกระหม่อมสูญพันธุ์ได้ จังหวัดมหาสารคามและกระทรวงวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อม จึงร่วมกันประกาศให้พื้นที่ป่าดูลำพันเป็นพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม โดยออกเป็นประกาศกระทรวงฉบับที่ 7 เมื่อปี พ.ศ. 2539 ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม แห่งชาติ พ.ศ. 2535 และได้มีประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เมื่อวันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2541 กำหนดให้พื้นที่สาธารณประโยชน์ป่าดูลำพัน ให้เป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูลำพันตาม พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 116 ตอนพิเศษ 40 ง ลงวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ.2542

ความเป็นมาของป่าดูลำพัน ดูน หรือ ดูลำพัน แต่ก่อนนั้นเราเรียกว่าดูลนเฉย ๆ ที่มีคำ ว่า “ลำพัน” ต่อท้ายเพราะว่าได้นำเอาชื่อของต้นหล้าลำพัน(ต้นธูปฤๅษี) มาต่อท้ายเพื่อความไพเราะเรียกรวมกันว่า “ดูลำพัน”

ป่าดูลำพันแห่งนี้เดิมเป็นพื้นที่สาธารณะประโยชน์ เป็นพื้นที่ที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน ป่าดูลำพันแห่งนี้ชาวบ้านได้ให้ความเคารพนับถือมีความเชื่อ ว่าเป็นดินแดนที่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์รักษา เป็นดอนปู่ตา เป็นป่า วัฒนธรรมหรือป่าประเพณี ทุกปีจะมีการเลี้ยงผีเจ้าปู่ ผีป่า มีการบอกกล่าวก่อนชาวบ้านจะลงนา และมีปูชาชนิดหนึ่งอาศัยอยู่คือ “ ปูทุลกระหม่อม ” หรือ ชาวบ้านเรียกว่าปูแป้งและปูชนิดนี้ก็มีอยู่แห่งเดียวเท่านั้นคือ ที่ป่าดูลำพัน

ดูลน เป็นสถานที่เก่าแก่อุดมสมบูรณ์และศักดิ์สิทธิ์ มีป่าไม้ขึ้นหนาแน่นกว่าทั่วไป ใจกลางของดูลนมีแอ่งน้ำชุ่มชื้นตลอดทั้งปี พื้นที่บริเวณหนองดูลนมีเนื้อที่ประมาณ ร้อยกว่าไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับหนองอุดมซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของดูลน พื้นที่ของหนองอุดมส่วนหนึ่งมีเขตติดกับวังน้ำลึกแห่งหนึ่ง เรียกว่า “ วังตะกอง ” ดูลนคือ สถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ ที่มีคนเคารพนับถือมาเป็นเวลานาน มีผู้รักษาเรียกว่า อารักษ์ ซึ่งหลวงชาวมหาดหรือหลวงสามารถได้คุ้มครองดูลนใครจะทำลายหนองดูลนหรือต้นไม้ที่เกิดขึ้นในดูลนไม่ได้ เช่น ถ้าใครไปสับหน่อไม้จะพบงูใหญ่หรือถ้าเอื้อมมือจะไปหักหน่อไม้ หน่อไม้จะมีน้ำสีแดงออกมาคล้ายเลือดคน เคยมีชาวบ้านคนหนึ่งเป็นคนต่างถิ่นได้ยินกิตติศัพท์ว่าดูลนศักดิ์สิทธิ์จึงอยากจะลองว่าเท็จจริงอย่างไร จึงไปดูแล้วพูดขึ้นว่าอยากจะเห็นงูใหญ่ ถ้าหากปูหนองดูลนศักดิ์สิทธิ์จริงจงดลบันดาลให้เห็นงูใหญ่ด้วยทันใดนั้นเองไม่นานก็ปรากฏร่างของงูใหญ่ให้เห็นจึงได้วิ่งหนีออกมา ไม่นานก็เห็นเป็นฝน ตกหนักน้ำท่วมเต็มไปหมดต้องว่ายน้ำเอาตัวรอดออกมา แต่แท้จริงแล้วไม่ได้ว่ายน้ำกลายเป็นลอยบกโดยที่ไม่มีน้ำ ทำให้หญ้าและหนามปักเต็มตัวไปหมด ในที่สุดเมื่อรอดชีวิตออกมาได้จากบริเวณนั้นไม่นาน เขาก็ล้มป่วยแล้วตายในที่สุด ในอีกตำนานหนึ่งกล่าวว่า ในครั้งก่อนนั้นมีพ่อค้านั่งช้างมาพักกินน้ำและช้างได้ติดหล่มจน กระทั่งช้างตายและได้เรียกหนองน้ำนั้นว่าหนองดูลน แปลว่า ให้ช้างลุกขึ้นหรือเดินจนกลายเป็นหนองดูลำพันมาจนกระทั่งทุกวันนี้

(http://www.itrmu.net/web/doonlumpun/show-webcontent.php?cat_id=2&mid=27)

วันที่ 25 กรกฎาคม 2556)

ภาพที่ 43 เขตห้ามล่าสัตว์ป่าดงลำพันตั้งอยู่ในท้องที่ตำบลนาเชือก
อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม

แหล่งโบราณคดีบ้านเชียงเหียน

วัดโพธิ์ศรี ตั้งอยู่ที่บ้านเชียงเหียน ถนนแจ้งสนิท หมู่ที่ 3 ตำบลเขวาสินรินทร์ อำเภอมะนัง จังหวัด มหาสารคาม ชาวบ้านเรียกวัดบ้านเชียงเหียน ได้รับ พระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2457 แหล่งโบราณคดีบ้านเชียงเหียน อยู่ที่บ้านเชียงเหียนตำบลเขวาสินรินทร์ อำเภอมะนัง มีลักษณะ เป็นเมืองโบราณขนาดใหญ่ ผังเมืองเป็นรูปกลมรีมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 กิโลเมตร มีคูน้ำคันดินล้อมรอบ มีคันดิน 3 ชั้น คูน้ำ 2 ชั้น ด้านนอกตัวเมืองโบราณมีเนินดินโบราณคดีอีก 5 แห่ง ได้แก่ ดอน ข้าวโอ้ ดอนปู้ตา ดอนยาเฒ่า ดอนยาคุ และดอนนาง จากการขุดค้นครั้งแรก ได้พบ

โครงการอุกมณุษย์ มีเครื่องใช้สำริดฝังร่วมอยู่ด้วยหลายโครง ต่อ มาได้ขุดค้นพบว่ามีชั้นดินลึกประมาณ 6 เมตร ชั้นดินล่างสุด แสดงถึงการเริ่มต้นอยู่อาศัยในสมัยก่อน ประวัติศาสตร์ มีอายุประมาณ 2,000 - 1,500 ปีมาแล้ว พบภาชนะดินเผาเนื้อหยาบ ภาชนะดินเผา เคลือบ และ ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง ชั้นดินด้านบนสุด พบหลักฐานการอยู่อาศัยของคนยุคปัจจุบัน (<http://heritage.mod.go.th/nation/oldcity/sarakham3.htm> วันที่ 10 กรกฎาคม 2556)

ภาพที่ 44 แหล่งโบราณคดีบ้านเชียงเหียน ตำบลเขวาสี อำเภอมือง

พิพิธภัณฑสถานมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

พิพิธภัณฑสถานมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ก่อตั้งเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ.2542 โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานมหาวิทยาลัยมหาสารคามตั้งในพื้นที่ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ตำบล ขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม โดยตั้งอยู่บริเวณด้านทิศตะวันออกของอาคารบรม ราชกุมารี (สำนักอธิการบดี) ตั้งพิพิธภัณฑสถานมหาวิทยาลัยมหาสารคามได้แบ่งพื้นที่ใช้สอยออกเป็น 8 ส่วน ดังนี้

1. เรือนอีสานประยุกต์หลังใหญ่ ประกอบด้วย สำนักงาน ห้องประชุมใหญ่ ห้องประชุมย่อย ห้องรับรอง คลังพิพิธภัณฑสถาน หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยมหาสารคาม และ นิทรรศการพัฒนาการมมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

2. เรือนอีสานประยุกต์หลังเล็ก ประกอบด้วยนิทรรศการพัฒนการมหาวิทยาลัยมหาสารคาม และพื้นที่สำหรับจัดนิทรรศการหมุนเวียน

3. เรือนโข่ง ปัจจุบันเป็นที่ตั้งชมรมนาฏศิลป์และดนตรีพื้นเมืองมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

4. เรือเกยปัจจุบันเป็นที่ตั้งโครงการอนุรักษ์โบราณในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

5. เล้าข้าว ตูบต่อเล้าจัดแสดงเครื่องมือเครื่องใช้ในวิถีชีวิตชาวลุ่มแม่น้ำชี

6. เรือนผู้ไท จัดแสดงนิทรรศการภูมิปัญญาชาวลุ่มแม่น้ำชี

7. ลานกิจกรรม เป็นพื้นที่สำหรับจัดกิจกรรมกลางแจ้ง

8. สถานีศึกษาสัตว์

(http://radio.prd.go.th/mahasarakham/ewt_news.php?nid=78&filename=indexวันที่ 25กรกฎาคม 2556

ภาพที่ 45 พิพิธภัณฑ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ตั้งในพื้นที่ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

พิพิธภัณฑวัดมหาชัย

พิพิธภัณฑวัดมหาชัยตั้งอยู่ในตัวเมืองมหาสารคาม เป็นสถานที่เก็บรวบรวมโบราณวัตถุของภาคอีสาน เช่น ใบเสมาหิน พระพุทธรูปในสมัยโบราณ บานประตู คันทวยแกะสลัก อายุประมาณ 100 - 200 ปี วัดมหาชัย (พระอารามหลวง) เดิมชื่อ “วัดเหนือ” เป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองมหาสารคาม ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2408 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นวัดประจำเมือง ตั้งอยู่บนเนื้อที่ 10 ไร่ 3 งาน 82 ตารางวา (<http://th.wikipedia.org/wiki/> วันที่ 4 กรกฎาคม 2556)

พิพิธภัณฑท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัดมหาชัย ตั้งอยู่ที่วัดมหาชัย อยู่ในเขตตำบล ตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เป็นพิพิธภัณฑพื้นบ้านที่เก็บรักษารวบรวมโบราณวัตถุโดยความริเริ่มของพระอาริยานุวัตรเหมจาริ เจ้าอาวาสวัดมหาชัย(เดิม) ที่พยายามรวบรวมวรรณคดีภาคอีสาน พระธรรมใบลาน ตลอดจนวัตถุโบราณจำนวนมาก เช่น ใบเสมาหิน พระพุทธรูปสมัยโบราณ ตู้ พระธรรม มาจัดแสดงและก่อตั้งเป็น “ศูนย์วัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ขึ้นในปี พ.ศ.2513 และ ในปี 2525 กรมการศาสนาได้พิจารณาเห็นว่าพระอาริยานุวัตรเหมจาริ เจ้าอาวาส ได้พัฒนาให้วัดมหาชัยมีบทบาทในฐานะที่เป็นศูนย์กลางทางด้านศิลปะและวัฒนธรรม จึงได้ประกาศจัดตั้งเป็นศูนย์วัฒนธรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือขึ้นที่วัดมหาชัย จัดเป็นพิพิธภัณฑพื้นบ้านที่มีคุณค่าและมีความสำคัญแห่งหนึ่งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ลักษณะการจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับชีวประวัติบุคคลของพระอาริยานุวัตรและพระเจริญราชเดช ประวัติและวิวัฒนาการของศิลปกรรมในอีสาน วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น 12 เดือน และภูมิปัญญาชาวบ้าน พิพิธภัณฑภายในวัดมหาชัยมี 3 อาคารหลัง ดังนี้

1. พิพิธภัณฑท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือวัดมหาชัย เป็นอาคาร 2 ชั้น จัดแสดงเกี่ยวกับ โบราณวัตถุ เอกสารโบราณ ศิลปกรรมจำพวกไม้แกะสลัก หิน เครื่องโลหะ เครื่องปั้นดินเผา ทั้งสมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยประวัติศาสตร์ เครื่องดนตรี เครื่องจักสาน พระพุทธรูปไม้ โลหะ และ สำริด เทวรูปต่างๆ ทั้งแบบหินทราย โลหะ และสำริด เครื่องใช้ในการศาสนา ตลอดจนเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ

2. พิพิธภัณฑคัมภีร์ใบลาน พระอาริยานุวัตร เหมจารินุสรณ์ ตั้งอยู่ที่ชั้น 2 ของศาลาการเปรียญ จัดแสดงเกี่ยวกับคัมภีร์ใบลาน โดยแบ่งเป็นหมวดต่างๆ ไว้อย่างเป็นระเบียบตู้พระธรรมแบบโบราณ หีบพระธรรมเก็บคัมภีร์ใบลาน ผ้าห่อคัมภีร์ใหม่แบบพื้นบ้านมีทั้งลายขีด ปักดินและแบบประยุกต์ วรรณคดีอีสาน ผลงานปริวรรตของพระอาริยานุวัตร เหมจาริ ผลงานปริวรรตจาก คัมภีร์ใบลานของพระอาริยานุวัตร เหมจาริ ตลอดจนวัตถุสิ่งของที่เกี่ยวข้อง โดยคัมภีร์

3. อาคารศูนย์อนุรักษ์วรรณคดีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นอาคาร 2 ชั้น ตั้งอยู่ทางทิศ ตะวันออกของวัดมหาชัย โดยชั้นที่ 1 แสดงเครื่องลายครามและภาชนะที่

เป็นสมบัติเก่าแก่ของวัด ทั้งหมดจัดแสดงภายในตู้ไม้โบราณ ส่วน ชั้นที่ 2 เป็นที่เก็บอัฐิของพระ
 อริยานุวัตร เขมจารี วัตถุสิ่งของ เช่น ชุดครุย เครื่องใช้ เอกสารประจำตัว ภาพถ่าย เป็นต้น
 นอกจากนี้ยังแสดงเครื่องแก้ว เงินตรา เครื่องปั้นดินเผา และภาชนะซึ่งล้วนเป็นของสมบัติ
 เก่าแก่ของวัด(<https://sites.google.com/site/nopporn288/naeana-canghwad-mhasarkham/>วันที่ 3 กรกฎาคม 2556)

ภาพที่ 46 วัดมหาชัย พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นอำเภอเมือง

จังหวัดมหาสารคาม (<http://www.m-culture.in.th/album/123150>

วันที่ 12 มิถุนายน 2556)

วนอุทยานโกสัมพี

วนอุทยานโกสัมพี ตั้งอยู่ในเขตท้องที่เขตเทศบาลเมืองโกสัมพลี อำเภอกอสมพลี จังหวัดมหาสารคาม เนื้อที่ประมาณ 125 ไร่ ประกอบด้วยพื้นที่ดำเนินการ 2 ส่วน พื้นที่ส่วนที่ 1 ใช้สร้างอาคารสำนักงาน บ้านพักรับรอง บ้านพักเจ้าหน้าที่และอื่น ๆ พื้นที่ส่วนที่ 2 ใช้เป็นพื้นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าใช้สำหรับศึกษาธรรมชาติ และพักผ่อนอันประกอบไปด้วยป่าไม้ ลำน้ำชี แก่งตาด ลานข่อย และฝูงลิงแสม

เดิมพื้นที่วนอุทยานโกสัมพี เป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ (ดอนมเหศักดิ์) ตั้งอยู่บ้านคุ้มกลาง ตำบลหัวขวาง ในเขตเทศบาล ตำบลหัวขวาง อำเภอกอสมพลี อยู่ติดแม่น้ำชี และ มีองค์หลวงพ่อมิ่งเมืองซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองของชาวอำเภอกอสมพลี พื้นที่มีสภาพเป็นป่าไม้เบญจพรรณ ต้นไม้ยืนต้นและมีฝูงลิงแสมอาศัยอยู่เป็นจำนวน กว่า 500 ตัว ป่าหนองบุงแห่งนี้ เป็นสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ มีศาล เจ้าปู่ ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของชาวอำเภอกอสมพลี แม้แต่ลิงแสมที่อาศัยอยู่เขตวนอุทยานโกสัมพีก็เชื่อ กันว่าเป็นลิงของเจ้าปู่ไม่มีใครกล้าแตะต้อง ทางจังหวัดมหาสารคามได้เสนอขอให้กรมป่าไม้มาดำเนินการพื้นที่แห่งนี้ให้เป็นวนอุทยานเพื่อให้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนโดยทั่วไป แต่งตั้งเป็น “วนอุทยานโกสัมพี” ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2519 และมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

- **แก่งตาด** อยู่ในลำชีด้านทิศเหนือและทิศตะวันออกของวนอุทยานโกสัมพี เป็นบริเวณกว้างในช่วงฤดูแล้งธันวาคม - พฤษภาคม น้ำจะตื้นเขินมองเห็นดินดาน

- **ลานข่อย** วนอุทยานโกสัมพีได้พัฒนาตกแต่งตัดแปลง ต้นข่อยที่มีอยู่เดิมตามธรรมชาติเป็นกระดกแต่งเป็นรูปต่าง ๆ มีให้ชมกว่า 200 ต้น ลิงแสม เป็นสัตว์ป่าประจำถิ่นของป่าแห่งนี้ โดยลิง แสมในวนอุทยานโกสัมพีจะมีลักษณะ 2 สี คือลิงแสมสีเทาและลิงแสมสีทอง และลิงแสมสีทองจะมี เฉพาะในวนอุทยานแห่งนี้

- **บุง** อยู่ข้างริมฝั่งชีใกล้กับแก่งตาด มีหนองน้ำตลอดปี และเป็นที่อยู่ของฝูงลิง

(http://www.sarakhamclick.com/sarakham/วัน_ท25กรกฎาคม2556)

ภาพที่ 47 วนอุทยานโกสัมพีบ้านคุ่มกลาง ตำบลหัวขวาง
อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

ภาพที่ 48 หลักระตืออีสาน ตั้งอยู่บริเวณโรงเรียนบ้านเขว ตำบลเหล่า
อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

สะดืออีสาน

สะดืออีสาน “สะดือ” ในภาษาอีสานเรียกว่า “ปือ” เป็นจุดศูนย์กลางของร่างกายมนุษย์และสิ่งต่างๆ ดังเช่น “ปือบ้าน” หรือ “สะดือบ้าน” เป็นการตั้งเสาหลักบ้าน ณ บริเวณพื้นที่ ศูนย์กลางของบ้านตามความเชื่อของชาวอีสานในการตั้งถิ่นฐาน สะดืออีสานเปรียบเหมือนผืนแผ่นดินอีสานในทางสัญลักษณ์ดุจครุฑทวารวดีซึ่งโอบอุ้ม คุณูปการแก่ชาวอีสานเป็นแหล่งเพาะปลูกผลิตผลทางการเกษตรหลักของประเทศ เป็นแหล่งเพาะบ่มศิลปะและวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ซึ่งได้หล่อหลอมและหล่อเลี้ยงชาวอีสานทั้งมวลมาตั้งแต่บรรพกาล ณ พื้นที่สะดืออีสานแห่งนี้ จึงเป็นพื้นที่ซึ่งถ่ายทอดอัตลักษณ์และจิตวิญญาณของชาวอีสานจากรุ่นสู่รุ่นสืบไป

สะดืออีสาน ตั้งอยู่บริเวณบ้านเขว ตำบลเหล่า ทางทิศใต้ของ อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม อันเป็นบริเวณโดยรอบพื้นที่บึงกุยซึ่งเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติ การเดินทาง จากตัวเมืองไปตามเส้นทางสายมหาสารคาม-โกสุมพิสัย ประมาณ ๒๘ กิโลเมตร (<http://mahasarakham.mots.go.th/index.php?lay=show&ac=article&id=538830490> วันที่ 5 กรกฎาคม 2556)

สถานที่แห่งนี้คือ มุดแสดงจุดที่เป็นจุดกึ่งกลางที่สุดของภาคอีสานหากวัดมา จากทุกทิศทุกทาง พิกัดคือ Latitude 16๐ 11'54".3209 N Longitude 103๐ 04' 24" .9818 E ซึ่งจุดนี้จะอยู่ทางทิศใต้ ของอำเภอโกสุมพิสัยบริเวณโรงเรียนบ้านเขว ตำบลแจ้งแก โดยสร้างเป็นสัญลักษณ์เพื่อให้ทราบว่าบริเวณนี้คือศูนย์กลางของภาคอีสาน จากการสำรวจโดยกรมแผนที่ทหาร เมื่อปีพ.ศ.2534

บึงกุย

บึงกุย เป็นหนองน้ำขนาดใหญ่ ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ของ ตำบลหัวขวาง ตำบลแก้งแก และ ตำบลเหล่า อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม และเป็นสะดืออีสานมีสิ่งก่อสร้างที่มีสัญลักษณ์ของ สะดืออีสานมีพื้นที่ 2,750 ไร่ จุน้ำได้ 4.3 ล้านลูกบาศก์เมตร "บึงกุย" หมายความว่า หนองน้ำที่มีกลิ่นเหม็นคาวปลา เนื่องจากมีปลาและสัตว์อาศัยอยู่หนาแน่นมากเกิดกลิ่นเหม็นคาวเลยทำให้น้ำเน่าเหม็น จึงเรียก "บึงกุย" ซึ่งบ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านในเขต อำเภอโกสุมพิสัยและอำเภอใกล้เคียง ได้อาศัยบึงกุยเป็นแหล่งทำมาหากิน โดยเฉพาะการประมง มีการจับปลาจากบึงกุยมาขายแลกเปลี่ยนเป็นอาชีพหลักและอาชีพรองถือเป็นแหล่งสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนโดยรอบ

หากยืนอยู่ที่ริมบึงกุยบริเวณตึกแปดเหลี่ยมจะสามารถมองเห็นสะดืออีสานนี้ได้อย่าง ชัดเจน สถานที่แห่งนี้ สร้างเป็นรูป Polygon ผสมศิลปะไทยตรงกลางมีหมุดที่ทำจากไม้บริเวณโดยรอบมีศาลาล้อมรอบสถานที่แห่งนี้สร้างเป็นอนุสรณ์เชิงสัญลักษณ์ด้านภูมิศาสตร์เพื่อให้เป็นแหล่งความรู้ แก่ประชาชนทั่วไป บริเวณบึงกุยยังมีสถานที่ น่าสนใจ คือ โนนหอ ซึ่งเป็นเนิน

จุดเด่นของบึงกุย ลักษณะเป็นเกาะเล็กๆอยู่ด้านทิศตะวันตกของบึงกุย โนนพลับ อยู่บริเวณบึงกุยด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ โนนเฟวด อยู่ด้านตะวันออกของบึงกุย เป็นสถานที่พักผ่อน และเป็นสวนสุขภาพ ให้คนในชุมชนได้ออกกำลังกายบึงกุยมีบรรยากาศร่มรื่นประชาชนได้ร่วมกัน ปลูกต้นไม้โดยร่วม เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ในน้ำที่เป็นแหล่งเพาะขยายพันธุ์สัตว์น้ำ (http://www.m-culture.in.th/moc_new/album/50445 วันที่ 12 กรกฎาคม 2556)

ภาพที่ 49 บึงกุย ตำบลหัวขวาง ตำบลแก้งแกและตำบลเหล่า
อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

สถาบันวิจัยวลัยรุกขเวช

สถาบันวิจัยวลัยรุกขเวช ในปีพ.ศ. 2530 โครงการสวนพฤกษชาติและศูนย์สนเทศพรรณไม้อีสาน มีวัตถุประสงค์ในการอนุรักษ์และขยายพรรณไม้พื้นเมือง นอกจากนี้ยังได้จัดเอกสารเผยแพร่และฝึกอบรมเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติให้กับประชาชนและเยาวชนด้วย เริ่มต้นพื้นที่ ดำเนินการจัดการจัดทำสวนพฤกษชาติได้รับความอนุเคราะห์จากสภาตำบลเก็ง ให้ใช้ที่สาธารณะประโยชน์กุตแดง บ้านเก็ง ตำบลเก็ง อำเภอเมือง จังหวัด มหาสารคาม ประมาณ 270 ไร่ ตารางวา เป็นแหล่งสะสมพรรณไม้โดยใช้ชื่อว่า "สวนพฤกษชาติ และศูนย์สนเทศพรรณไม้อีสาน" ต่อมาได้รับพระกรุณาจากสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ ทรงพระราชทานนามสวนแห่งนี้ว่า "สวนวลัยรุกขเวช" ในวันที่ 28 กันยายน พ.ศ. 2531

จากความสำเร็จของโครงการ นี้ทางจังหวัดมหาสารคาม จึงได้ขอให้ทางมหาวิทยาลัยขยายพื้นที่โครงการโดยมอบพื้นที่สาธารณะประโยชน์โคกตงเค็ง อำเภอนาดูน จังหวัด มหาสารคาม ประมาณ 650 ไร่ ตารางวา การดำเนินงานระยะแรกได้รับงบประมาณสนับสนุนจากโครงการอีสานเขียวเป็นเวลา 4 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2532 - 2535 ต่อมาทางมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้ดำเนินการขอจัดตั้งโครงการนี้ให้เป็นหน่วยงานหนึ่งของมหาวิทยาลัย ซึ่งได้รับพระกรุณาจากสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ ทรงพระราชทานนามว่า "สถาบันวิจัยวลัยรุกขเวช" เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม พ.ศ. 2535 และประกาศจัดตั้งในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 7 กันยายน 2536 สถาบันวลัยรุกขเวชตั้งอยู่ที่อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม จากตัวจังหวัดเป็นระยะทางประมาณ 70 กิโลเมตร (<http://www.walai.msu.ac.th/newwalai/index.php> วันที่ 5 กรกฎาคม 2556)

ภาพที่ 50 สถาบันวิจัยลัทธิขงจื๊อ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ตำบลขามเรียง
อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

จากการศึกษาและสำรวจแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม มีแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 11 แห่ง ได้แก่ พระธาตุนาดูน พระพุทธมิ่งเมือง (วัดสุวรรณาวาส) และ พระพุทธมงคลเมือง(วัดพุทธมงคล) หมู่บ้านปั้นหม้อ กู่สันตรัตน์ วนอุทยานโกสัมพี พิพิธภัณฑ์บ้านเชียงเหียน พิพิธภัณฑ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพัน สะดืออีสาน บึงกุย สถาบันวิจัยรุกขเวช

จากการสำรวจและเก็บข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่นพบว่ามีจำนวนแหล่งท่องเที่ยว 14 แห่ง ซึ่งจัดแบ่งกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. แหล่งเที่ยวเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม จำนวน 6 แห่ง ได้แก่ พระธาตุนาดูน พระพุทธมิ่งเมือง (วัดสุวรรณาวาส) และพระพุทธมงคลเมือง (วัดพุทธมงคล) หมู่บ้านปั้นหม้อพิพิธภัณฑสถานบ้านเชียงเหียน พิพิธภัณฑสถานมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 6 แห่ง มีความโดดเด่นและมีลักษณะเฉพาะทางด้านวัฒนธรรมกับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางศิลปะ และขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งประกอบไปด้วย งานประเพณี ชีวิตความเป็นอยู่ ศิลปวัฒนธรรม การแต่งกาย ภาษา และอาหาร ด้วยแสดงให้เห็นถึงความผูกพันกับท้องถิ่นแสดงถึงวิถีชีวิตทางด้านคติความเชื่อ งานประเพณีที่จัดขึ้นเป็นประจำ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมของจังหวัด

2. แหล่งเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ จำนวน 5 แห่ง ได้แก่ พระธาตุนาดูน พระพุทธมิ่งเมือง (วัด สุวรรณาวาส) และพระพุทธมงคลเมือง (วัดพุทธมงคล) กุสันตรัตน์ พิพิธภัณฑสถานบ้านเชียงเหียน เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 5 แห่ง เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคม รวมถึงสถานที่ที่มีความผูกพันทางจิตใจของชนรุ่นหลัง เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้และมีการจัดกิจกรรมให้เรียนรู้ต่อประวัติศาสตร์ ในแหล่งท่องเที่ยว

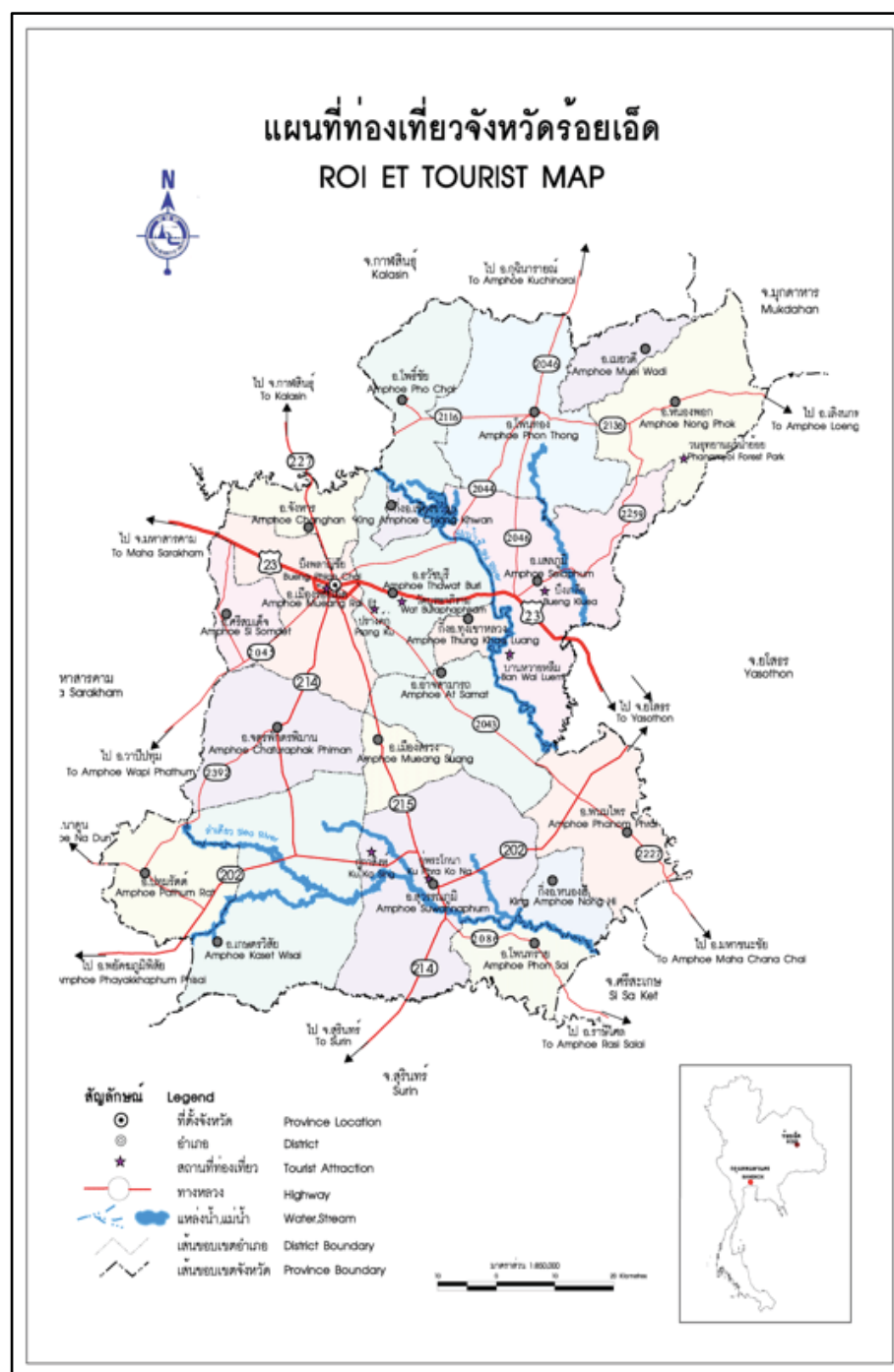
3. แหล่งเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน 5 ได้แก่ วนอุทยานโกสัมพีนี เขตห้ามล่าสัตว์ป่าดงพญาไฟ สะดืออีสาน บึงกุย สถาบันวิจัยรุกขเวช จากแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 5 แห่ง เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคม รวมถึงสถานที่ที่มีความผูกพันทางจิตใจของชนรุ่นหลัง เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้และมีการจัดกิจกรรมให้เรียนรู้ต่อประวัติศาสตร์ ในแหล่งท่องเที่ยว

4.1.4 จังหวัดร้อยเอ็ด

สิบเอ็ดประตูเมืองงาม เรืองนามพระสูงใหญ่ ผ้าไหมสาเกต บุญผะเหวดประเพณี มหาเจดีย์ชัยมงคล งามน่ายลบึงพลาญชัย เขตกว้างไกลทุ่งกุลา โลกลือชาข้าวหอมมะลิ

ตำนานเมืองร้อยเอ็ดว่าในตำนานอุรังคธาตุ หรือตำนานพระธาตุพนม ได้บรรยายถึงการก่อสร้างพระธาตุพนมโดยเจ้าผู้ครองแคว้นต่าง ๆ 7 แคว้น แถบลุ่มแม่น้ำโขงและบริเวณใกล้เคียงที่มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาได้มาร่วมกันสร้างพระธาตุพนมเพื่อบรรจุพระอุรังคธาตุ(กระดูกหน้าอก) ของพระพุทธเจ้าไว้ในพระธาตุพนม ในบรรดาเจ้าผู้ครองแคว้นทั้ง 7 นั้น เจ้าผู้ครองแคว้นสาเกต (หรือสิบเอ็ดประตู) นามว่า พระยาสุริยวงศา พระองค์สืบเชื้อสายมาจากพระยาภูลุนทะ(พระยาภูลุนทะ) ปฐมกษัตริย์แห่งสาเกตนคร ในสมัยพระยาสุริยวงศาบ้านเมืองเจริญรุ่งเรืองมีเมืองขึ้น 11 เมือง เพราะมีคำกลอนที่เขียนไว้ในใบลานเป็นอักษรไทยน้อยตอนหนึ่งว่า “เมืองสิบเอ็ดผักตู (ประตู) สิบแปดป่องเอี่ยม (หน้าต่าง) ชาวเก่าแม่ขันได (บันได 29 ขั้น) เมือง

สาเกตนคร ในสมัยพระยาสุริยวงศาเป็นสมัยที่มีเมืองต่าง ๆ ขึ้นกับพระองค์จึงเป็นสมัยที่พระราชอาณาจักรและศาสนจักร คือ พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรือง พระองค์จึงได้รับสมญานามเป็นกษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ทั้งทางโลกและทางธรรม คือ “พระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช” ตำนานเกี่ยวกับเมืองสาเกตที่มีเมืองขึ้น 11 เมือง และมีทางเข้าสู่เมืองสาเกต 11 ประตู หรือ 11 ช่องทาง จากเมืองต่าง ๆ ทั้ง 4 ทิศ สู่เมืองสาเกต และยังเป็นชื่อที่ใช้เรียกชื่อหมู่บ้านต่าง ๆ ในปัจจุบัน (ไพฑูรย์ มีกุล 2542 ;3798-3798 เล่ม 11) จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นแหล่งอารยธรรมโบราณซึ่งอยู่ตอนกลางของภาคอีสาน บริเวณลุ่มน้ำภาชี มีความเจริญรุ่งเรืองมากในยุคประวัติศาสตร์และมีความหลากหลายในแง่ของศาสนาและวัฒนธรรม อันเนื่องมาจากดินแดนแห่งนี้เคยตกอยู่ในอิทธิพลของอาณาจักรขอมโบราณ นอกจากนี้ ร้อยเอ็ดยังขึ้นแหล่งปลูกข้าวหอมมะลิชั้นดี มีชื่อเสียงโด่งดัง จากอดีตถึงปัจจุบัน จังหวัดร้อยเอ็ดเป็นเมืองที่มีความน่าสนใจ ทั้งประเพณีและวัฒนธรรม อีกทั้งยังมีผลิตภัณฑ์พื้นเมืองที่มีชื่อเสียง เช่น ผ้าทอพื้นเมือง เครื่องจักสาน

ภาพที่ 51

แผนที่แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด

4.1.4.1 สถานที่และแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด

วัดกลางมิ่งเมือง

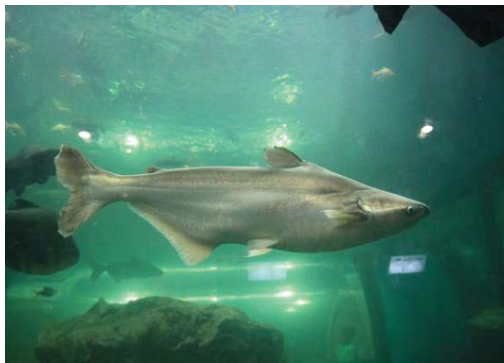
วัดกลางมิ่งเมือง ตั้งเมื่อ พ.ศ.2084 เดิมชื่อวัดกลาง เนื่องจากตั้งอยู่ใจกลางเมืองร้อยเอ็ด ตำบลในเมือง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ 8 ไร่ 1 งาน 48 ตารางวา อาณาเขตทิศเหนือจดถนนสุขบูรพา ทิศใต้จดถนนผดุงพานิช ทิศตะวันออกจดถนนเจริญพานิช ทิศตะวันตกจดถนนดำรงราษฎร์วิถี เป็นวัดเก่าแก่ สันนิษฐานว่าสร้างก่อนตั้งเมืองร้อยเอ็ด ส่วนอุโบสถสร้างในสมัยอยุธยาตอนปลายในอดีตเคยใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา ปัจจุบันเป็นสถานที่ศึกษาปริยัติธรรมและสถานที่สวดธรรมสถานชื่อโรงเรียนสุนทรธรรมปริยัติ บริเวณผนังรอบอุโบสถมีลวดลายภาพวาด แสดงถึงพุทธ ประวัติ สวยงาม และมีค่าทางศิลปะ

ภาพที่ 52 วัดกลางมิ่งเมือง ตำบลในเมือง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

พิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำ

สถานแสดงพันธุ์สัตว์น้ำ เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด เป็นสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่ของชาวจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นแห่งแรกและแห่งเดียวในภาคอีสาน ตั้งอยู่บริเวณบึงน้อยติดกับบึงปลาญชัยทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ เป็นสถานที่จัดแสดงสัตว์น้ำจืดขนาดใหญ่และทันสมัยที่สุดอีกแห่งหนึ่ง ตั้งอยู่ในที่ดิน เนื้อที่ 2 ไร่ 2 งาน 17.6 ตารางวา ตั้งอยู่ใกล้กับบึงปลาญชัย มีลักษณะเป็นอาคาร 2อาคารเชื่อมต่อกัน อาคารแรกประกอบด้วย ห้องโถง ห้องบรรยาย ห้องนิทรรศการ สำนักงาน ห้องจำหน่าย สถานแสดงพันธุ์สัตว์น้ำเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด บัตรและของที่ระลึก ส่วนอาคารที่ 2 เป็นส่วนแสดงพันธุ์สัตว์น้ำ

ภาพที่ 53 พิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำ สถานแสดงพันธุ์สัตว์น้ำเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด

บึงพลาญชัย

บึงพลาญชัย ตั้งอยู่บริเวณกลางเมืองร้อยเอ็ด ถือเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัด ลักษณะเป็นเกาะอยู่กลางบึงน้ำขนาดใหญ่ มีเนื้อที่ประมาณ 2 แสนตารางเมตร เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ตกแต่งด้วยสวนไม้ดอกขนาดใหญ่ มีพันธุ์ไม้ต่าง ๆ ร่มรื่น และในบึงน้ำมีปลาชนิดต่าง ๆ หลายพันธุ์ นอกจากนี้ยังใช้เป็นสถานที่จัดงานเทศกาลของจังหวัด รวมทั้งจัดมหรสพต่าง ๆ

ภายในบึงพลาญชัยมีศาลเจ้าพ่อหลักเมือง เป็นของคู่บ้านคู่เมืองที่ชาวร้อยเอ็ดเคารพนับถือและเชื่อว่าเจ้าพ่อจะช่วยลดบันดาลให้ชาวเมืองมีความสุข คิดสิ่งใดสมปรารถนา จึงเป็นสถานที่อีกแห่งหนึ่งที่ชาวเมืองร้อยเอ็ดมากราบนมัสการขอพรเป็นประจำ ภายในบริเวณบึงพลาญชัยมีพระพุทธรูปปางลีลาขนาดใหญ่กลางสวนดอกไม้ พานรัฐธรรมนูญ นาฬิกาดอกไม้ ภูพลาญชัยมีลักษณะเป็นน้ำตกจำลองและรูปปั้นสัตว์ต่าง ๆ สนามเด็กเล่น และสวนสุขภาพ เพื่อให้ประชาชนได้ออกกำลังกาย อันเป็นการเสริมสร้างพลานามัยแก่ชาวร้อยเอ็ด (http://mylakeroiet.blogspot.com/2013/02/blog-post_1091.html วันที่ 22 กรกฎาคม 2556)

ภาพที่ 54 บึงพลาญชัย ตั้งอยู่บริเวณกลางเมืองร้อยเอ็ด

พระมหาเจดีย์ชัยมงคล

พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ตั้งอยู่บริเวณวัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วราราม ตำบลผาน้ำย้อย อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ระยะทางจากตัวเมืองร้อยเอ็ดประมาณ 80 ก.ม. มีลักษณะเป็นมหาเจดีย์ขนาดใหญ่ที่วิจิตรพิสดาร ใช้ศิลปกรรมร่วมสมัยระหว่างภาคกลางและภาคอีสานเป็นการผสมกันระหว่างพระปฐมเจดีย์และพระธาตุพนม ดำเนินการสร้างโดย “พระอาจารย์ศรีมหาวิโร”

พระมหาเจดีย์ชัยมงคลออกแบบโดยกรมศิลปากร รายล้อมด้วยเจดีย์องค์เล็กทั้ง 8 ทิศ สร้างในเนื้อที่ 101 ไร่ กว้าง 101 เมตร ยาว 101 เมตร ความสูง 101 เมตร รวมยอดทองคำเป็น 109 เมตร ใช้ทอง คำนับ 4,750 บาท หรือประมาณ 60 กิโลกรัม พระมหาเจดีย์ชัยมงคล มีความสูงทั้งสิ้น 5 ชั้น แต่ละชั้นมีการจัดแสดงดังนี้

ชั้นที่ 1 เป็นห้องโถงกว้างใหญ่ โอ่อ่า ผนังจารึกนามทานาธิเบตต่าง ๆ ใช้เป็นห้องประชุม บำเพ็ญบุญ

ชั้นที่ 2 เป็นห้องโถงโอ่อ่าเช่นกัน ผนังติดตั้งรูปพระพุทธรูปประวัติ ลวดลายไทยวิจิตรพิสดาร

ชั้นที่ 3 เป็นที่ประดิษฐานรูปพระณาจารย์ ปราชญ์ อีสานในอดีต เป็นรูปเหมือนสลักหินอ่อน และหุ่นรูปเหมือนพระสุปฏิปันโน 101 องค์

ชั้นที่ 4 จัดเป็นพิพิธภัณฑ์แสดงวัฒนาอาราม สถานปฏิบัติสมณะ วิปัสสนา กรรมฐานที่หลวงปู่ศรี เคยบำเพ็ญธรรมมา

ชั้นที่ 5 บันไดเวียน 119 ชั้น เป็นห้องโถงรูปประฆัง 8 เหลี่ยมบรรจุ พระบรมสารีริกธาตุ

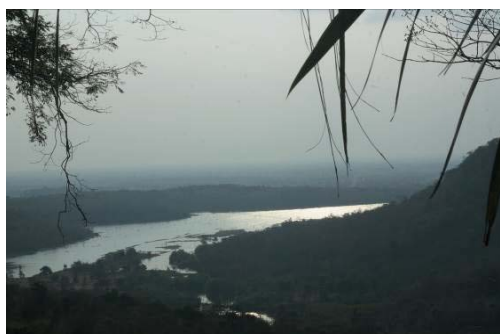
(th.wikipedia.org/wiki/ วันที่ 22 กรกฎาคม 2556)

ภาพที่ 55 พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ตั้งอยู่บริเวณวัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วราราม
ตำบลผาน้ำย้อย อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

เขตห้ามล่าสัตว์ป่าผาน้ำทิพย์(ผาหมอกมียว)

เขตห้ามล่าสัตว์ป่าผาน้ำทิพย์ ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 151,242 ไร่ โดยสภาพพื้นที่จะเป็นเทือกเขาหินทรายสูงชันและสลับซับซ้อนประกอบด้วยป่าดิบแล้ง ป่าเบญจพรรณ และป่าเต็งรัง ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ สัตว์ป่าที่พบในพื้นที่ป่าแห่งนี้ ได้แก่ หมูป่า เก้ง สุนัขจิ้งจอก ลิง กระรอก กระแต เป็นต้น จุดท่องเที่ยวที่น่าสนใจในบริเวณเขตห้ามล่าฯ คือ ผาภูไท เป็นจุดชมพระอาทิตย์ขึ้น และผาหมอกมียว เป็นจุดชมพระอาทิตย์ตกนอกจากนี้ยังมีเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ 2 เส้นทาง ระยะทาง 2 กิโลเมตร และ 3 กิโลเมตร นักท่องเที่ยวสามารถเดินเองได้ ผาหมอกมียว อยู่ภายในบริเวณเขตห้ามล่าสัตว์ป่าผาน้ำทิพย์ เป็นจุดที่มองเห็นวิวทิวทัศน์ธรรมชาติอันสวยงาม และมีหมอกปกคลุมตลอดทั้งปี เนื่องจากมีความอุดมสมบูรณ์ และความชื้นสูงจึงทำให้บริเวณดังกล่าวมีความร่มรื่น เหมาะสำหรับผู้ที่นิยมท่องเที่ยวแบบเดินป่าศึกษาธรรมชาติ (thai.tourismthailand.org/วันที่ 22 กรกฎาคม 2556)

ภาพที่ 56 เขตห้ามล่าสัตว์ป่าผาน้ำทิพย์(ผาหมอกมียว) ตำบลบึงงาม
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

บ้านห้วยหลิม ศูนย์ทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิม

บ้านห้วยหลิม ตั้งอยู่ที่ตำบลมะบ้า อำเภอรวัชบุรี บนเส้นทางสายร้อยเอ็ด-ยโสธร ห่างจากตัวเมืองร้อยเอ็ด 25 กิโลเมตร เป็นหมู่บ้านทอผ้าไหม มีการจัดตั้ง "กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต" เป็นศูนย์รวมและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ บ้านห้วยหลิมเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ ของอำเภอทุ่งบางหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด หมู่บ้านแห่งนี้มีชื่อเสียงโด่งดังมานานว่าเป็นหมู่บ้านหัตถกรรมผ้าไหมทอมือฝีมือประณีตงดงาม (อนุสาร อ.ส.ท. ปีที่ 41 ฉบับที่ 12 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2544) ผ้าทอมือของบ้านห้วยหลิมนั้นมีเอกลักษณ์โดดเด่นตรงที่เป็นผ้าทอทำด้วยมือในทุกขั้นตอน มีการออกแบบประยุกต์สมัย จากการสร้างสรรค์ลวดลายของกลุ่มแม่บ้านที่มีฝีมือมีความประณีตสวยงาม สำหรับลวดลายของผ้ายกดอกไหม บ้านห้วยหลิมจะมีการประยุกต์ลายดั้งเดิมมาผสมผสานกับลวดลายใหม่ ๆ หรือออกแบบลายขึ้นมาใหม่ แต่ก็ยังคงเอกลักษณ์ของผ้าทอไทยอีสานไว้ ผ้ายกส่วนใหญ่จะเป็นผ้ายกดอกลายลูกแก้ว ลายดอกพิกุล (www.thai-tour.com/thai-tour/.../baanwailim.html วันที่ 22 กรกฎาคม 2556)

ภาพที่ 57 ศูนย์ทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิม ตั้งอยู่ที่ตำบลมะบ้า อำเภอรวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

กู๋พระโกนา

กู๋พระโกนา ตั้งอยู่ที่บ้านกู๋ หมู่ที่ 2 ตำบลสระคู อำเภอสวรรณภูมิ จากจังหวัดร้อยเอ็ดเดินทางตามทางหลวงสาย 215 ผ่านอำเภอมืองสรวง เข้าสาย 202 ผ่านอ.สุวรรณภูมิ สาย 214 ไปประมาณ 12 กิโลเมตร ถึงกู๋พระโกนา ระยะทางประมาณ 60 กิโลเมตร จากตัวจังหวัด

กู๋พระโกนาประกอบด้วยปราสาทอิฐ 3 องค์ บนฐานศิลาทรายเรียงจากเหนือ – ใต้ทั้งหมดหันหน้าไปทางทิศตะวันออก มีกำแพงล้อม และซุ้มประตูเข้า – ออกทั้งปราสาทองค์กลางถูกดัดแปลงเมื่อ พ.ศ. 2471 โดยการฉาบปูนทับและก่อขึ้นเป็นชั้น ๆ แต่ละชั้นมีซุ้มพระทั้ง 4 ทิศ หน้าปราสาทองค์กลางชั้นล่างสร้างเป็นวิหาร พระพุทธรูป ประดับเศียรนาคร 6 เศียร ของเดิมไว้ด้านหน้า ส่วน ปราสาทอีก 2 องค์ ได้รับการบูรณะจากทางวัดเช่นกันแต่ไม่ถึงกับเปลี่ยนรูปทรงอย่างปราสาทองค์กลาง ปราสาทองค์ทิศเหนือทางวัดสร้างศาลาครอบ ภายในมีหน้าบันสลักรามายณะและประทับสลัก ภาพพระนารายณ์บรรทมสินธุ์อยู่ที่เคยเดิมคือเหนือประตูทางด้านหน้า ส่วนทับหลังประตูด้านทิศตะวันตกหล่ออยู่บนพื้นเป็นรูปนารายณ์ทรงครุฑ ปราสาทองค์ทิศใต้ยังคงมีทับหลังของเดิมเหนือประตูหลอกด้านทิศเหนือเป็นภาพเทวดานั่งชันเข่า ในซุ้มเรือนแก้วเหนือหน้ากาลนอกจากนี้ ทางด้านหน้ายังมีทับหลังหล่อที่พื้นเป็นภาพพระอิศวรประทับนั่งบนหลังโคและมีเสานางเรียง สันนิษฐานว่ากู๋พระโกนาเดิมคงจะมีสะพานนาครและทางเดินประทับเสานางเรียงทอดต่อจากซุ้มประตูหน้าไปยัง สระน้ำหรือบาราย ซึ่งอยู่ห่างออกไปประมาณ 300 เมตร จากรูปแบบลักษณะทางศิลปกรรมทั้งหมดของภาพสลัก และเสากรอบประตู ซึ่งเป็นศิลปะขอม ที่มีอายุในราว พ.ศ. 1560 - 1630 (แบบปาปวน) สันนิษฐานว่ากู๋พระโกนาคงจะสร้างขึ้นในราว พุทธศตวรรษที่ 16 (travel.thaiza.com/ วันที่ 23 กรกฎาคม 2556)

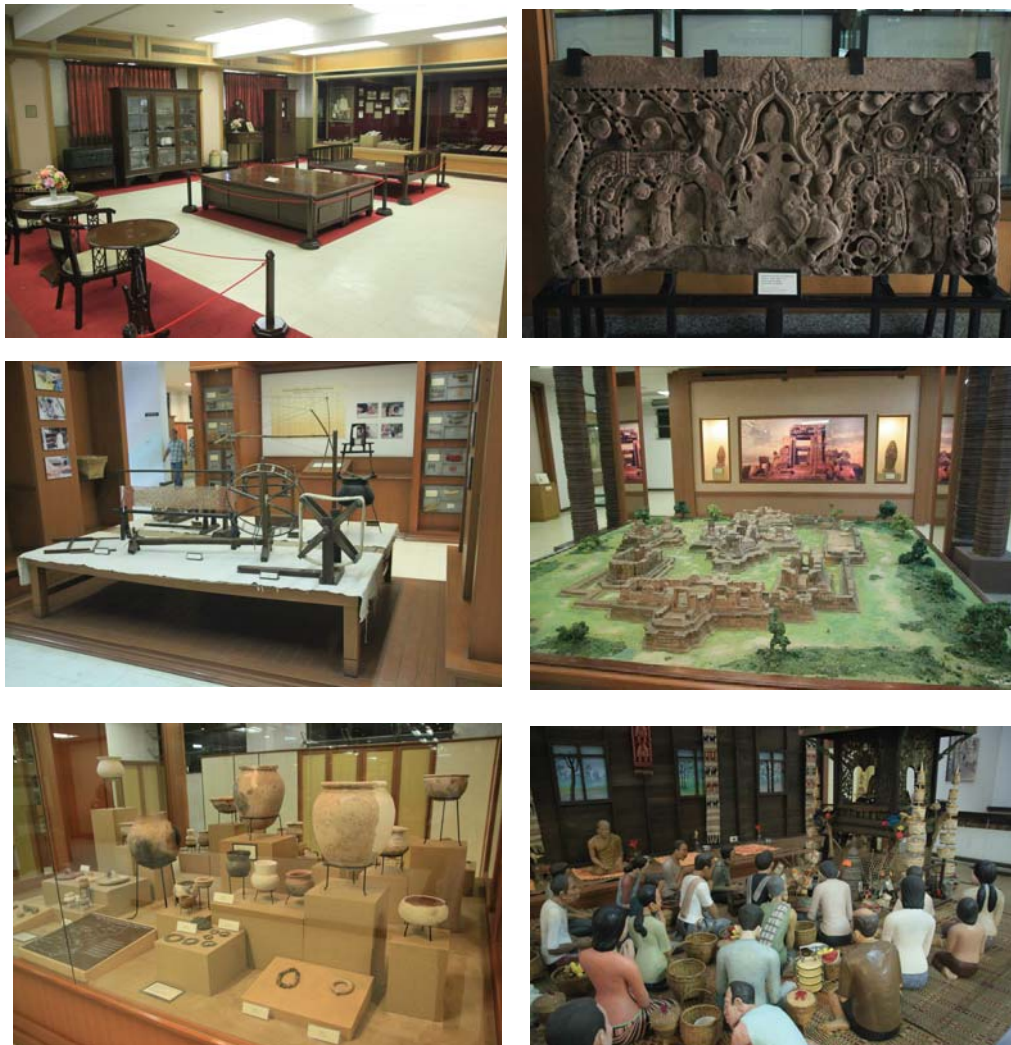

ภาพที่ 58 กู่พระโกนา ตำบลสระคู อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ จัดตั้งขึ้นตามโครงการการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติประจำเมือง เป็นสถานที่จัดแสดงและรวบรวมเรื่องราวทุกด้านของจังหวัด แต่เดิมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติร้อยเอ็ด จัดตั้งขึ้นตามดำริของท่านศาสตราจารย์ ดร.ก้อง สวัสดิ์พานิชย์ ในอันที่จะเป็นพิพิธภัณฑ์ศิลปหัตถกรรมอีสาน โดยเฉพาะผ้าไหมและผ้าพื้นเมือง กรมศิลปกรมีนโยบาย

ในการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติประจำเมืองจึงได้ทำการปรับปรุงเพิ่มเติมเนื้อหาในการจัดแสดง ทั้งด้านภูมิศาสตร์ทรัพยากรธรณี โบราณคดี ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ประเพณี ศิลปหัตถกรรม และ บุคคลสำคัญ ด้านการจัดแสดงนิทรรศการถาวรได้มีการนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้แก่ระบบ สารสนเทศการทำหุ่นจำลองและฉากชีวิตต่างๆ เข้ามาประกอบการนำเสนอเรื่องราวทำให้เป็น พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ทันสมัยที่สุดแห่งหนึ่งในความดูแลของกรมศิลปากร

ภาพที่ 59 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติร้อยเอ็ด ถนนเพลินจิต ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

กุ๋กาสิงห์

กุ๋กาสิงห์ ตั้งอยู่ในวัดบูรพากุ๋กาสิงห์ ตำบลกุ๋กาสิงห์ สามารถเดินทางได้ 2 ทาง คือ ใช้เส้นทางร้อยเอ็ด - เกษตรวิสัย ทางหลวงหมายเลข 214 ระยะทาง 47 กิโลเมตร หรือ อาจใช้เส้นทางสายร้อยเอ็ด - สุวรรณภูมิ - สุรินทร์ (ทางหลวงหมายเลข 215 ต่อด้วย 214) ระยะทาง 60 กิโลเมตร ถึงวัดกุ๋กาสิงห์

กุ๋กาสิงห์เป็นสถาปัตยกรรมแบบเขมร มีขนาดค่อนข้างใหญ่และยังอยู่ในสภาพดี สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 8 อุบลราชธานี กรมศิลปากรได้ดำเนินการขุดแต่งและบูรณะให้เห็นสภาพชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งในภาคอีสาน กุ๋กาสิงห์ประกอบด้วย ปรางค์ 3 องค์ ตั้งอยู่บนฐานศิลาแลงเดียวกัน มีวิหารหรืออาคารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ที่เรียกว่าบรรณาลัยอยู่ทางด้านหน้าทั้งสองข้างทั้งหมดล้อมรอบด้วยกำแพงซึ่งมีซุ้มประตูทั้ง 4 ทิศ คูน้ำรูปเกือกม้าล้อมรอบอีกชั้นหนึ่ง ปรางค์ประธานหรืออาคารหลักที่มี 3 องค์นั้น ตั้งเรียงอยู่บนฐานเดียวกันในแนวเหนือ - ใต้ แผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ปรางค์องค์กลางมีขนาดใหญ่กว่าอีก 2 องค์ที่ขนาดข้างและมีมุขยื่นทางด้านหน้าเป็นห้องยาวมีประตูทางเข้า 3 ทาง และพบซุ้มหน้าบันสลักเป็นภาพพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณท่ามกลางลายก้านขด ส่วนปรางค์อีก 2 องค์ที่ขนาดนั้นมีขนาดและลักษณะเดียวกันฐานก่อด้วยศิลาทราย ผนังก่ออิฐมีประตูเพียงด้านหน้า ภายในมีแท่นรูปเคารพวางอยู่จากลวดลายของศิลปกรรม แบบแผนผังและโบราณวัตถุที่พบแสดงให้เห็นว่า กุ๋กาสิงห์สร้างขึ้นในแบบศิลปะเขมรที่เรียกว่า "แบบบาปวน" อยุธยา พ.ศ. 1560-1630 เพื่อเป็นเทวสถานอุทิศถวายแด่พระอิศวร เทพเจ้าสูงสุดองค์หนึ่งในศาสนาพราหมณ์ (www.roiet.go.th/visit101/kupakona.html วันที่ 25 กรกฎาคม 2556)

ในด้านการท่องเที่ยวปลายปีพุทธศักราช ๒๕๓๔ กรมศิลปากรเข้าไปขุดบูรณะกุ๋กาสิงห์ เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ปีพุทธศักราช ๒๕๔๕ ทางราชการจัดงานเปิดตัวแหล่งท่องเที่ยวเชิงการเกษตรในทุ่งกุลาร้องไห้ ชื่องาน “กินข้าวทุ่งฯ นุ่งผ้าไหม”

ภาพที่ 60 กูกาสิงห์ ตำบลกูกาสิงห์ อำเภอกะชังร้อยเอ็ด

บึงเกลือ

บึงเกลือ ตั้งอยู่บ้านน้ำจั้นน้อย หมู่ที่ 8 ตำบลบึงเกลือ อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อประมาณ 200 ปีที่ผ่านมาพื้นที่แห่งนี้เป็นที่ราบต่ำเป็นแอ่งน้ำ มีห้วยหนองเป็นจำนวนมาก เช่น หนองสร้างจั้น หนองหวาย หนองเบ็น เป็นต้น มีต้นไม้ขึ้นปกคลุมหนาแน่น มีสัตว์ป่านานาชนิด ฤดูฝนมีน้ำไหลจากแม่น้ำยังห้วยวังหลวง ฤดูแล้งน้ำในแอ่งจะแห้งยังมีเหลือแต่หนองบึงเล็กๆ ดังกล่าว มาในฤดูแล้งพื้นดินจะแห้งแล้งและมีเกร็ดเกลือขึ้นทั่วไป จึงเรียกบริเวณนี้ว่า “บึงเกลือ”

อ่างเก็บน้ำบึงเกลือมีพื้นที่ประมาณ 7,500 ไร่ อยู่ในเขตตำบลบึงเกลือ เป็นส่วนใหญ่และบางส่วนของตำบลวังหลวง ลักษณะทางน้ำเป็นน้ำจืดไม่มีน้ำเค็ม ผังน้ำทางทิศตะวันตกมีหาดทรายยาวประมาณ 1 กิโลเมตร มีสัตว์น้ำนานาชนิดเป็นแหล่งอนุรักษ์นกเป็ดน้ำ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ มีทิวทัศน์ที่สวยงาม บรรยากาศที่เป็นทรายเป็นหาดคล้ายทะเลจนได้ชื่อว่า ” **บึงเกลือทะเลอีสาน** ” บึงเกลือเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การเดินทางจากอำเภอเมืองร้อยเอ็ด ไปตามทางหลวงหมายเลข 23

ผ่านอำเภอวังขุรี จากอำเภอเสลภูมิประมาณ 1 กิโลเมตร และเลี้ยวซ้ายทางไปบ้านเมืองไพร 8 กิโลเมตร ก็จะถึงแหล่งที่เที่ยวบึงเกลือ (www.roiet.go.th/visit101/kupakona.html วันที่ 25 กรกฎาคม 2555)

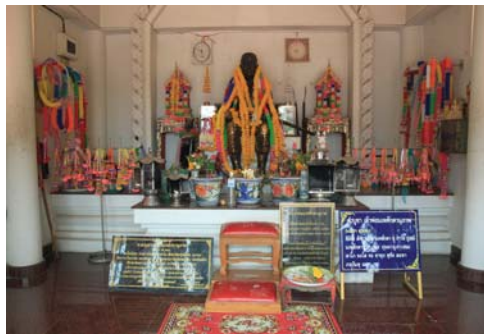

ภาพที่ 61 บึงเกลือ ตำบลเมืองไพร อำเภอเสลภูมิ

วัดบูรพาภิราม

วัดบูรพาภิราม เป็นพระอารามหลวง ชั้นตรี ชนิดสามัญเดิมชื่อวัดหัวรอ ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นวัดบูรพาภิราม มีพระพุทธรูปปางประทานพร ที่สูงที่สุดในประเทศไทยคือ พระพุทธรัตนมงกมลหามุณีหรือหลวงพ่อใหญ่ สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็กที่ฐาน พระพุทธรูปองค์

นี้เป็นห้องพิพิธภัณฑ์จำนวนหลายห้อง ความสูงขององค์พระวัดจากพระบาทถึงยอดเศสูงถึง 59 เมตร 20 เซนติเมตร และมีความสูงทั้งหมด 67 เมตร 85 เซนติเมตร นอกจากนี้หลวงพ่อใหญ่ยังเป็นสัญลักษณ์ประจำจังหวัด ด้านทิศตะวันออกของบริเวณวัดอยู่ติดกับคูรอบเมืองสมัยเก่า ซึ่งเป็นที่สร้างศาลาศาลเจ้าพ่อมหศักดิ์นาคภาพ ซึ่งชาวเมืองร้อยเอ็ดเคารพนับถือ (www.roiet.go.th/visit101/kupakona.html วันที่ 25 กรกฎาคม 2556)

ภาพที่ 62 วัดบูรพาภิราม ถนนผดุงพานิช ตำบลในเมือง
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

วัดประชาคมวนาราม หรือวัดป่ากุง

วัดประชาคมวนาราม หรือวัดป่ากุง ห่างจากตำบลหนองแสนไปทางทิศตะวันออกระยะทาง 6 กิโลเมตร เดิมราษฎรบ้านป่ากุง อาศัยอยู่บ้านหนองแดง ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด หลวงปู่ศรี มหาวิโร ได้ธุดงค์มาปักกลดปฏิบัติธรรมบริเวณกุ้งร้างป่ากุงหรือโบสถ์ร้างป่ากุง ผู้เฒ่าผู้แก่ได้เลื่อมใสศรัทธาในธรรมะที่หลวงปู่เมตตา จึงได้ย้ายบ้านเรือนมาอาศัยบริเวณป่ากุง เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ พระบรมวงศานุวงศ์ รวมทั้งสมเด็จพระสังฆราชได้เสด็จมาสนทนาธรรมกับหลวงปู่ศรี เมื่อปี พ.ศ. 2511 จึงได้แบ่งเขตการปกครองใหม่ โดยใช้ชื่อหลวงปู่ศรีกับสมเด็จพระสังฆราชมาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้าน คือบ้านศรีสมเด็จและกิ่งอำเภอศรีสมเด็จเพื่อความเป็นสิริมงคล ต่อมาปี พ.ศ. 2532 บ้านศรีสมเด็จมีจำนวนครัวเรือนเพิ่มมากขึ้นจึงได้แยกออกเป็นหมู่บ้านซึ่งหมู่บ้านดังกล่าวตั้งอยู่บริเวณวัดป่ากุง จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านป่ากุง” บ้านป่ากุง ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอศรีสมเด็จ มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 1,200 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ทำกิน 1,141 ไร่ พื้นที่อยู่อาศัย 59 ไร่

วัดประชาคมวนาราม หรือวัดป่ากุง ตั้งอยู่ที่ตำบลศรีสมเด็จ อำเภอศรีสมเด็จ มีเจดีย์ขนาดใหญ่ทำจากหินทรายเป็นแห่งแรกในประเทศไทย เนื่องหลวงปู่ได้ไปปฏิบัติศาสนกิจ ณ มหาเจดีย์บุโรพุทโธ หรือ โบโรบูโดร์ และได้ประทับใจในความยิ่งใหญ่อลังการของมหาเจดีย์แห่งนี้ จึงสร้างขึ้นปี พ.ศ. 2535 แล้วเสร็จเมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2547 มีพิธียกยอดเจดีย์ทองคำแท่นหนัก 101 ขึ้นประดิษฐาน ภายในพระเจดีย์เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุอยู่จุดศูนย์กลางของเจดีย์ ผนังแกะสลักเรื่องราวพระพุทธรูปประวัติและเวสสันดรชาดก รวมทั้งประวัติของหลวงปู่ศรี และรูปบูรพาจารย์ แต่ละชั้นดังนี้

ชั้นที่ 1 เป็นภาพแกะสลักหินทรายเหลืองนูนต่ำ เล่าเรื่องราวซึ่งเป็นพระชาติสุดท้ายที่ พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญทานบารมี

ชั้นที่ 2-3 เป็นภาพแกะสลักหินทรายเหลืองนูนต่ำ เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธรูปประวัติพระพุทธรูปเจ้า

ชั้นที่ 4 ภาพแกะสลักหินทรายเหลืองนูนต่ำรูปชัยมงคลคาถา

ชั้นที่ 5 ผนังทรงกลมฐานรององค์เจดีย์ เป็นภาพสังเวชนียสถาน 4 ตำบล ประสูติ ตรัสรู้ แสดงปฐมเทศนา และปรินิพพาน

ชั้นที่ 6 เป็นองค์เจดีย์ราย 8 องค์ และองค์เจดีย์ประธาน 1 องค์

ชั้นที่ 7 ยอดเจดีย์ทองคำ น้ำหนักถึง 101 บาท ทำการยกยอดเจดีย์เมื่อ พ.ศ.2547

ส่วนบริเวณโดยรอบร่มรื่นและมีสัตว์ป่าหลายชนิด เช่น นกยูง กวาง ม้า ฯลฯ เหมาะสมกับเป็นสถานที่ในการประกอบสมาธิและพักผ่อนหย่อนใจ (<http://www.thaipackagetour.com/>วันที่ 25 กรกฎาคม 2556)

ภาพที่ 63 วัดประชาคมวนาราม หรือวัดป่ากุง ตำบลศรีสมเด็จ
อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด

วัดเหนือ

วัดเหนือ อยู่ที่ตำบลในเมือง อำเภอเมือง ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2348 เป็นวัดเก่าแก่ประจำเมืองร้อยเอ็ด ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อปี พ.ศ. 2526 เขตวิสุงคามสีมา กว้าง 20 เมตร ยาว 40 เมตร จากหลักฐานที่ปรากฏ **"วัดเหนือ"** เป็นจุดศูนย์กลางชุมชนโบราณที่มีอายุกว่า 1,000 ปี มาแล้ว ภายในวัดมีใบเสมาหินทรายขนาดใหญ่ สันนิษฐานว่าทำขึ้นในสมัยทวารวดี สูงประมาณ 2 เมตร มีลวดลายบัวคว่ำบัวหงายที่ส่วนฐาน ปักไว้รอบสถูปทรงบัวเหลี่ยม สถูปนี้ชาวบ้านเรียกว่า **"พระธาตุยาकु"** ก่อด้วยอิฐเป็นสถานที่บรรจุพระสารีริกธาตุ เสาคินแปดเหลี่ยม ที่วัดเหนือเป็นเสาคินโบราณสูงประมาณเมตรครึ่ง ลักษณะคล้ายคิ่วลิ่งคิ่วในศาสนาพราหมณ์ ที่ด้านหนึ่งของเสาคินมีการจารึกอักษรปัลลวะ เป็นอักษรอินเดียโบราณ **"เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ผู้ไม่เกี่ยวข้องห้ามเข้า"** จึงสันนิษฐานกันว่า เสาคินแปดเหลี่ยมนี้ทำหน้าที่คล้ายใบเสมารอบโบสถ์ ภายในวัดเหนือมีใบเสมาเก่าแก่แบบพื้นบ้าน ชาวร้อยเอ็ดเรียกว่า **"ลิ่มทรงอีสาน"** ที่หน้าประตูมีภาษา

จีนเขียนว่า "อิง หลิง เซียง กู" แปลว่า พระธาตุยาकु วัดเหนือ ([http://travel.thaiza.com/วันที่ 25 กรกฎาคม 2556](http://travel.thaiza.com/วันที่25กรกฎาคม2556))

วัดเหนือ มี พระเจดีย์เป็นเจดีย์คู่บ้านคูเมืองร้อยเอ็ดมาแต่โบราณกาลเป็นที่ เลื่อมใสศรัทธาสักการบูชาของประชาชนหลายชั่วอายุคน ในเทศกาลบุญบั้งไฟเดือนหกของทุกปี ประชาชนจะจัดขบวนแห่บุญบั้งไฟมาประทักษิณสักการองค์เจดีย์เป็นปฐมฤกษ์และถือปฏิบัติเป็น ประเพณีตลอด ขณะที่ทำการบูรณะปฏิสังขรณ์นั้นพบว่าเจดีย์องค์นี้ชั้นในก่อด้วยอิฐขนาดใหญ่ สมัยทวารวดีไม่สอปูน ชั้นนอกเคยบูรณะมาแล้วครั้งหนึ่งเป็นอิฐสมัยอยุธยาก่อและสอดด้วยดินผสม ปูนยาว ได้ขุดพบใบเสมาหินทรายขนาด 2 เมตรเศษ ผังสี่เหลี่ยมรอบเจดีย์ ซึ่งเจ้าหน้าที่กรมศิลปากร ได้มาตรวจสอบพิสูจน์และยืนยันว่าเป็นใบเสมาสมัยทวารวดีอายุประมาณ 1200 ปี จากการขุด พบใบเสมานี้ทำให้ทราบว่าชั้นดินเดิม ลึกจากพื้นผิวดินปัจจุบัน 2 เมตร เศษฐานของเจดีย์ที่แท้ จริงจะต้องอยู่ลึกถึงชั้นดินเดิมและจะต้องเป็นเจดีย์สำคัญเป็นที่เคารพสักการะ ของพุทธศาสนิกชน ในสมัยนั้น ในการบูรณะครั้งนี้ได้ใช้อิฐจากส่วนที่ปรักหักพังก่อสร้างด้วยปูนและคอนกรีต ใน ลักษณะและขนาดเท่าเดิมทุกประการ ([http://www.roiet.go.th/webboard/index.php? topic=2357](http://www.roiet.go.th/webboard/index.php?topic=2357). วันที่ 25 กรกฎาคม 2556)

ภาพที่ 64 วัดเหนือ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์

สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ ร้อยเอ็ด คือ สวนสาธารณะเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี 80 พรรษา ลำดับที่ 3 ตั้งอยู่หน้าศาลากลางจังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด นับได้ว่าอยู่ใจกลางเมือง มีเนื้อที่ 123 ไร่ 3 งาน 15 ตารางวา สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เสด็จมาเป็นประธานเปิดสวนเมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2529 หน่วยงานรับผิดชอบในการดูแลรักษา คือ เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด ต้นไม้ประจำสวน คือ ก้นกระรา

สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2543 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ์สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จเป็นประธานเปิดพระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีที่ประดิษฐานในสวนแห่งนี้ เป็นสวนระดับย่านของเมืองที่ประชาชนที่อยู่อาศัยอยู่โดยรอบสามารถมาใช้พักผ่อนได้สะดวก มีประชาชนมาใช้ค่อนข้างหนาแน่น ใช้เป็นสถานที่จัดงานประเพณีในเทศกาลสำคัญของจังหวัด มีสวนสัตว์จำลองและน้ำตกจำลอง สวนสุขภาพ มีสนามเด็กเล่นรวมทั้งมีเรือและจักรยานน้ำให้เช่าพายและถีบเล่นในบึง (https://sites.google.com/site/kikkok20111/rxyxed/04-sthan-thi-thxng-theiyw/phiphithphanthsthan-haeng-chati-rxyxed วันที่ 10 กรกฎาคม 2556

ภาพที่ 65 สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ร้อยเอ็ด ตั้งอยู่หน้าศาลากลางจังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

วนอุทยานผาน้ำย้อย

วนอุทยานผาน้ำย้อย ตั้งอยู่ที่บ้านโคกกลาง ตำบลผาน้ำย้อย เป็นผาหินขนาดใหญ่ ซึ่งมีน้ำไหลซึมตลอดปีอยู่บนภูเขาเขียว แบ่งพรมแดนระหว่างอำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร และอำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ วัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วนาราม (ผาน้ำย้อย) สถานที่แห่งนี้แต่ก่อนเป็นป่าดงดิบสภาพป่าสวยงามตามธรรมชาติมีสัตว์ป่านานาชนิดอาศัยอยู่สาเหตุที่ได้ชื่อว่าผาน้ำย้อย เพราะภูเขาลูกนี้มีสภาพเป็นหน้าผาสูงชัน มีน้ำตกไหลหยดย้อยตลอดเวลาทั้งปีคล้ายกับน้ำตกจากชายคา เมื่อชาวบ้านเจ็บป่วยก็จะได้น้ำ ณ จุดนี้ไปดื่มกินเพื่อรักษาโรคตามความเชื่อ จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ได้ชื่อว่า วัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วนาราม

ในปี พ.ศ.2517 น.อ.ประสิทธิ์ ทองใบใหญ่ รองผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ด ในสมัยนั้น จึงได้กราบนิมนต์ท่าน พระอาจารย์ศรี มหาวิโร วัดประชาคมวนาราม ต.ศรีสมเด็จ อ.ศรีสมเด็จ จ.ร้อยเอ็ด เพื่อให้ท่านพิจารณาตั้งวัดเป็นการถาวรขึ้น เพื่อจะได้ใช้สถานที่แห่งนี้เป็นที่ปฏิบัติธรรม และอบรมสั่งสอนศีลธรรมให้กับประชาชน ตามหลักของพระพุทธศาสนา ซึ่งตามแนวปฏิบัติของท่าน พระอาจารย์ศรี มหาวิโร ท่านได้ปฏิบัติเคร่ง-ครัดในธุดงค์วัตร และการปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ อันเป็นเหตุผลให้ความตึงเครียด ทางด้านการเมือง การก่อการร้ายลดลง และได้หมดไปในที่สุด เนื้อที่ของวัดมีประมาณ 28,000 ไร่ (<http://www.roiet.go.th/visit101/panumyoy.html> วันที่ 10 กรกฎาคม 2556)

ภาพที่ 66 ผาน้ำย้อย (วัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วนาราม) บ้านโคกกลาง
ตำบลผาน้ำย้อย อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

จากการศึกษาและสำรวจแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่ามีแหล่งท่องเที่ยวจำนวน 15 แห่ง ได้แก่ วัดกลางมิ่งเมือง พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติร้อยเอ็ด พิพิธภัณฑ์สิรินธร บึงพลาญชัย พระมหาเจดีย์ชัยมงคล เขตห้ามล่าสัตว์ป่าถ้ำผาน้ำทิพย์ ศูนย์ทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิม กู่พระโกนา พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติร้อยเอ็ด กู่กาสิงห์ บึงเกลือ วัดบูรพาภิราม วัดประชาคมวนาราม(วัดป่ากุง) วัดเหนือ สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ วนอุทยานน้ำย้อย จัดแบ่งกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวทางด้านศิลปวัฒนธรรม จำนวน 6 แห่ง ได้แก่ วัดกลางมิ่งเมือง พระมหาเจดีย์ชัยมงคล วัดบูรพาภิราม วัดประชาคมวนาราม(วัดป่ากุง) วัดเหนือ ศูนย์ทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิม จากแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 6 แห่ง มีความโดดเด่นและมีลักษณะเฉพาะทางด้านวัฒนธรรมกับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางศิลปะ และขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งประกอบไปด้วย งานประเพณี ชีวิตความเป็นอยู่ ศิลปวัฒนธรรม การแต่งกาย ภาษา และอาหาร ด้วยแสดงให้เห็นถึงความผูกพันกับท้องถิ่นแสดงถึงวิถีชีวิตทางด้านคติความเชื่อ งานประเพณีที่จัดขึ้นเป็นประจำ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมของจังหวัด

2. แหล่งเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ จำนวน 5 แห่ง ได้แก่ กู่พระโกนา พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติร้อยเอ็ด กู่กาสิงห์ วัดเหนือ วัดประชาคมวนาราม(วัดป่ากุง) จากแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 5 แห่ง เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคม รวมถึงสถานที่ที่มีความผูกพันทางจิตใจของชนรุ่นหลัง เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ และมีการจัดกิจกรรมให้เรียนรู้ต่อประวัติศาสตร์ ในแหล่งท่องเที่ยว

3. แหล่งเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน 6 แห่ง ได้แก่ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสิรินธร บึงพลาญชัย พระมหาเจดีย์ชัยมงคล เขตห้ามล่าสัตว์ป่าถ้ำผาน้ำทิพย์ สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ วนอุทยานผาน้ำย้อย จากแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 6 แห่ง เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคม รวมถึงสถานที่ที่มีความผูกพันทางจิตใจของชนรุ่นหลัง เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้และมีการจัดกิจกรรมให้เรียนรู้ต่อประวัติศาสตร์ ในแหล่งท่องเที่ยว

จุดประสงค์ข้อที่ 2.1 ศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง จังหวัดกาฬสินธุ์

จากจุดประสงค์ข้อที่ 2

สามารถสรุปผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามเพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านคุณค่า ด้านความนิยม ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อม และนำ

แบบสอบถามไปใช้กับกลุ่มประชากรในพื้นที่ กลุ่มนักท่องเที่ยวในแต่ละจังหวัดซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณ แล้วนำมาข้อมูลดังกล่าวมาทำการวิเคราะห์ ซึ่งจากการนำแบบสอบถามไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดกาฬสินธุ์ สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. ผลการประเมินศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดกาฬสินธุ์

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชาย	113	30.30
หญิง	243	65.10
ไม่ระบุ	17	4.60
รวม	373	100

จากตารางที่ 1 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามในจังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามเพศ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 243 คน คิดเป็นร้อยละ 65.10 รองลงมาเป็นเพศชาย จำนวน 113 คน คิดเป็นร้อยละ 30.30 และไม่ระบุเพศ จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 4.60

ตารางที่ 2 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามช่วงอายุ

อายุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
11-20 ปี	63	16.90
21-40 ปี	212	56.80
41-60 ปี	75	20.10
ตั้งแต่ 61 ปี ขึ้นไป	14	3.80
ไม่ระบุ	9	2.40
รวม	373	100

จากตารางที่ 2 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามในจังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามช่วงอายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 21-40 ปี จำนวน 212 คน คิดเป็นร้อยละ

ละ 56.80 รองลงมาคือ ช่วงอายุ 41 - 60 ปี จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 20.10 ช่วงอายุ 11 - 20 ปี จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 16.90 ตั้งแต่ 61 ปี ขึ้นไป จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 3.80 และไม่ระบุช่วงอายุ จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 2.40

ตารางที่ 3 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่าปริญญาตรี	149	39.90
ปริญญาตรี	178	47.80
ปริญญาโท	22	5.90
ไม่ระบุ	24	6.40
รวม	373	100

จากตารางที่ 3 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 178 คน คิดเป็นร้อยละ 47.80 รองลงมา คือ ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี จำนวน 149 คน คิดเป็นร้อยละ 39.90 ระดับปริญญาโท จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 5.90 และไม่ระบุระดับการศึกษา จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 6.40

ตารางที่ 4 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานะคนในชุมชน

สถานะ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
คนในชุมชน	122	32.70
ผู้ประกอบการ	23	6.20
นักท่องเที่ยว	190	50.90
หน่วยราชการ	24	6.40
ไม่ระบุ	14	3.80
รวม	373	100

จากตารางที่ 4 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานะคนในชุมชน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยว จำนวน 190 คน คิดเป็นร้อยละ 50.90 รองลงมาคือ เป็นคนในชุมชน จำนวน 122 คน คิดเป็นร้อยละ 32.70 หน่วยงานราชการ จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 6.40 ผู้ประกอบธุรกิจ จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 6.20 และไม่ระบุสถานะ จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 3.80

ตารางที่ 5 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามประเภทของผู้ประกอบธุรกิจ

ประเภทธุรกิจ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ธุรกิจนำเที่ยว	8	2.10
ธุรกิจด้านอาหาร	6	1.60
ธุรกิจด้านที่พัก	1	0.30
ธุรกิจด้านของที่ระลึก	9	2.40
อื่นๆ	335	89.80
ไม่ระบุ	14	3.80
รวม	373	100

จากตารางที่ 5 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามประเภทของผู้ประกอบธุรกิจ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอื่นๆ จำนวน 335 คน คิดเป็นร้อยละ 89.80 รองลงมาเป็นประเภทธุรกิจนำเที่ยว จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 2.10 ประเภทธุรกิจของที่ระลึก จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 2.40 ประเภทธุรกิจด้านอาหาร จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 1.60 ประเภทธุรกิจด้านที่พัก จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.30 และไม่ระบุประเภทธุรกิจ จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 3.80

ตารางที่ 6 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามลักษณะการมาเที่ยวของนักท่องเที่ยว

ลักษณะการท่องเที่ยว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
คนเดียว	4	1.10
ครอบครัว	70	18.80
กลุ่มเพื่อน	101	27.10
บริษัททัวร์	3	0.80
อื่นๆ	168	45.00
ไม่ระบุ	27	7.20
รวม	373	100

จากตารางที่ 6 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามลักษณะการมาเที่ยวของนักท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวส่วนใหญ่มาเที่ยวในลักษณะอื่นๆ จำนวน 168 คน คิดเป็นร้อยละ 45.00 รองลงมาเที่ยวเป็นกลุ่มเพื่อน จำนวน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 27.10 มาเที่ยวกับครอบครัว จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 18.80 มาเที่ยวคนเดียว จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.10 มาเที่ยวกับบริษัททัวร์ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.80 ไม่ระบุลักษณะการมาเที่ยว จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 7.20

ตารางที่ 7 แสดงข้อมูลศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยรวมของจังหวัดกาฬสินธุ์

ศักยภาพด้าน		Mean	ระดับศักยภาพ
1	ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว	2.28	ปานกลาง
2	ด้านความนิยมของแหล่งท่องเที่ยว	2.53	มาก
3	ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว	2.30	ปานกลาง
4	ด้านศิลปวัฒนธรรม	2.61	มาก
5	ด้านประวัติศาสตร์	2.64	มาก
6	ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	2.59	มาก
	เฉลี่ย	2.49	ปานกลาง

จากตารางที่ 7 แสดงข้อมูลศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยรวมของจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่ามีศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยรวมมีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.49 และสามารถแยกเป็นด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 2.28 ด้านความนิยมของแหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.53 ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 2.30 ด้านศิลปวัฒนธรรมมีศักยภาพระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.61 ด้านประวัติศาสตร์มีศักยภาพระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.64 และด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีศักยภาพระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.59

[illegible]

2. แสดงศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดกาฬสินธุ์

จากตารางที่ 8 แสดงข้อมูลศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวนทั้งสิ้น 11 แหล่ง พบว่าแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีศักยภาพดังนี้ พระธาตุยาคู มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.52 พิพิธภัณฑ์สิรินธร มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 2.49 พุทธสถานภูพาน มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.49 วัดพุทธนิมิต(ภูค่าว) มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.59 เชื่อนลำปาว มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.31 บ้านโคกโก่ง มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.66 น้ำตกตาดสูง มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.55 วัดป่าภูตานไหม มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.70 ภูไทยบ้านกุดหว้า มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.79 สวนสะออน มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.46 หมู่บ้านไหมแพรวาบ้านโพน มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.46

สรุป

จากการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้เลือกแหล่งท่องเที่ยวจำนวน 3 แห่ง ได้แก่ พระธาตุยาคู มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.5 พิพิธภัณฑ์สิรินธร มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 2.49 และเชื่อนลำปาว มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.31 ซึ่งในการพิจารณาเลือกแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวผู้วิจัยได้คำนึงถึงปัจจัยด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านคุณค่า ด้านความนิยม ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงด้านสภาพปัญหาปัจจุบันทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว และจะนำมาจัดทำเป็นเส้นทางการท่องเที่ยว และหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ของจังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งจะได้อธิบายในการวิเคราะห์และสรุปผลในจุดประสงค์ที่ 3 ต่อไป

จุดประสงค์ข้อที่ 2.2 ศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง จังหวัดขอนแก่น

จากจุดประสงค์ข้อที่ 2 สามารถสรุปผลการประเมินศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามเพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านคุณค่า ด้านความนิยม ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และนำแบบสอบถามไปใช้กับกลุ่มประชากรในพื้นที่ กลุ่มนักท่องเที่ยวในแต่ละจังหวัดซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณ แล้วนำมาข้อมูลดังกล่าวมาทำการวิเคราะห์ ซึ่งจากการนำแบบสอบถามไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดขอนแก่น สามารถสรุปผลได้ดังนี้

2.2.1. ผลการประเมินศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดขอนแก่น

ตารางที่ 9 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชาย	224	32.10
หญิง	440	63.10
ไม่ระบุ	33	4.80
รวม	697	100

จากตารางที่ 9 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามในจังหวัดขอนแก่น จำแนกตามเพศ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 440 คน คิดเป็นร้อยละ 63.10 รองลงมาเป็นเพศชาย จำนวน 224 คน คิดเป็นร้อยละ 32.10 และไม่ระบุเพศ จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 4.80

ตารางที่ 10 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม
จำแนกตามช่วงอายุ

อายุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
11-20 ปี	272	39.00
21-40 ปี	220	31.60
41-60 ปี	173	24.80
ตั้งแต่ 61 ปี ขึ้นไป	9	1.30
ไม่ระบุ	23	3.30
รวม	697	100

จากตารางที่ 10 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามในจังหวัดขอนแก่น จำแนกตามช่วงอายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 21 - 40 ปี จำนวน 220 คน คิดเป็นร้อยละ 31.60 รองลงมาคือ ช่วงอายุ 11 - 20 ปี จำนวน 272 คน คิดเป็นร้อยละ 39.00 ช่วงอายุ 41- 60 ปี จำนวน 173 คน คิดเป็นร้อยละ 24.80 ตั้งแต่ 61 ปี ขึ้นไป จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 1.30 และไม่ระบุช่วงอายุ จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 3.30

ตารางที่ 11 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่าปริญญาตรี	161	23.10
ปริญญาตรี	429	61.60
ปริญญาโท	77	11.00
ปริญญาเอก	10	1.40
ไม่ระบุ	20	2.90
รวม	697	100

จากตารางที่ 11 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 429 คน คิดเป็นร้อยละ 61.60 รองลงมา คือ ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี จำนวน 161 คน คิดเป็นร้อยละ 23.10 ระดับปริญญาโท จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 11.00 ปริญญาเอก จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 1.40 และไม่ระบุระดับการศึกษา จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 2.90

ตารางที่ 12 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานะคนในชุมชน

สถานะ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
คนในชุมชน	222	31.90
ผู้ประกอบการ	13	1.90
นักท่องเที่ยว	353	50.60
หน่วยงานราชการ	95	13.60
ไม่ระบุ	14	2.00
รวม	697	100

จากตารางที่ 12 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานะคนในชุมชน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นคนในชุมชน จำนวน 222 คน คิดเป็นร้อยละ 31.90 รองลงมาเป็นนักท่องเที่ยว จำนวน 353 คน คิดเป็นร้อยละ 50.60 เป็นหน่วยงานราชการ จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 13.60 เป็นผู้ประกอบการ จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ

ละ 1.90 และไม่ระบุสถานะ จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 2.00

ตารางที่ 13 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามประเภทของผู้ประกอบธุรกิจ

ประเภทธุรกิจ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ธุรกิจนำเข้า	5	0.70
ธุรกิจด้านอาหาร	3	0.50
ธุรกิจด้านที่พัก	5	0.70
อื่นๆ	668	95.80
ไม่ระบุ	16	2.30
รวม	697	100

จากตารางที่ 13 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามประเภทของผู้ประกอบธุรกิจ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอื่นๆ จำนวน 668 คน คิดเป็นร้อยละ 95.80 รองลงมาเป็นประเภทธุรกิจนำเข้า จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 0.70 ประเภทธุรกิจด้านที่พัก จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 0.70 ประเภทธุรกิจด้านอาหาร จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.50 และไม่ระบุประเภทธุรกิจ จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 2.30

ตารางที่ 14 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามลักษณะการมาเที่ยวของนักท่องเที่ยว

ลักษณะการท่องเที่ยว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
คนเดียว	14	2.00
ครอบครัว	77	11.00
กลุ่มเพื่อน	176	25.30
บริษัททัวร์	1	0.10
อื่นๆ	331	47.50
ไม่ระบุ	98	14.10
รวม	697	100

จากตารางที่ 14 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม

ลักษณะการมาเที่ยวของนักท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวส่วนใหญ่มาเที่ยวในลักษณะอื่นๆ จำนวน 331 คน คิดเป็นร้อยละ 47.50 รองลงมามาเที่ยวเป็นกลุ่มเพื่อน จำนวน 176 คน คิดเป็นร้อยละ 25.30 มาเที่ยวกับครอบครัว จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 11.00 มาเที่ยวคนเดียว จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 2.00 มาเที่ยวกับบริษัททัวร์ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.10 และไม่ระบุลักษณะการมาเที่ยว จำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 14.10

ตารางที่ 15 แสดงข้อมูลศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยรวมของจังหวัดขอนแก่น

ศักยภาพด้าน		Mean	ระดับศักยภาพ
1	ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว	2.40	ปานกลาง
2	ด้านความนิยมของแหล่งท่องเที่ยว	2.55	มาก
3	ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว	2.40	ปานกลาง
4	ด้านศิลปวัฒนธรรม	2.63	มาก
5	ด้านประวัติศาสตร์	2.63	มาก
6	ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	2.62	มาก
เฉลี่ย		2.54	มาก

จากตารางที่ 15 แสดงข้อมูลศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยรวมของจังหวัดขอนแก่น พบว่ามีศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยรวมมีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.54 และสามารถแยกเป็นด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว มีศักยภาพระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 2.40 ด้านความนิยมของแหล่งท่องเที่ยว มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.55 ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว มีศักยภาพระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 2.40 ด้านศิลปวัฒนธรรม มีศักยภาพระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.63 ด้านประวัติศาสตร์มีศักยภาพระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.63 และด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีศักยภาพระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.62

ศักยภาพ	ผลผลิตเนื้อ	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น	ปลาพื้นถิ่น
---------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------

2. แสดงศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดขอนแก่น

ตารางที่ 16 แสดงข้อมูลศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดขอนแก่น

จากตารางที่ 16 แสดงข้อมูลศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดขอนแก่น จำนวนทั้งสิ้น 14 แหล่ง พบว่าแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแหล่งมีศักยภาพ ดังนี้ วัดไชยศรี มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.59 ปราสาทเปือยน้อย มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.55 วัดพระธาตุขามแก่น มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.59 วัดหนองแวง มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.53 เขื่อนอุบลรัตน์ มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 2.49 ปรากฏคู่ประภาชัย มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 2.49 หมู่บ้านเต่า มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 2.11 พิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์ภูเวียง มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.72 อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 2.41 พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 2.42 บ้านงูจงอาง มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.59 พิพิธภัณฑ์โฮงมนมั่ง มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 2.07 พิพิธภัณฑ์บ้านโนนเมือง มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.71 และหินช้างสี มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 2.08

สรุป

จากการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้เลือกแหล่งท่องเที่ยวจำนวน 3 แห่ง ได้แก่ ปราสาทเปือยน้อย มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.55 อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน มี ศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 2.41 และบ้านงูจงอาง มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.59 ซึ่งในการพิจารณาเลือกแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าว ผู้วิจัยได้คำนึงถึงปัจจัยด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านคุณค่า ด้านความนิยม ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงด้านสภาพปัญหาปัจจุบันทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว และจะนำมาจัดทำเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวและหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ของจังหวัดขอนแก่น ซึ่งจะได้อธิบายในการวิเคราะห์และสรุปผลในจุดประสงค์ที่ 3 ต่อไป

จุดประสงค์ข้อที่ 2.3 ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง จังหวัดมหาสารคาม

จากจุดประสงค์ข้อที่ 2 สามารถสรุปผลการประเมินศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามเพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านคุณค่า ด้านความนิยม ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และนำแบบสอบถามไปใช้กับกลุ่มประชากรในพื้นที่ กลุ่มนักท่องเที่ยวในแต่ละจังหวัดซึ่ง

เป็นการเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณ แล้วนำมาข้อมูลดังกล่าวมาทำการวิเคราะห์ ซึ่งจากการนำแบบสอบถามไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดมหาสารคามสามารถสรุปผลได้ดังนี้

2.3.1 ผลการประเมินศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว

จังหวัดมหาสารคาม

ตารางที่ 17 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชาย	107	42.00
หญิง	138	54.10
ไม่ระบุ	10	3.90
รวม	255	100

จากตารางที่ 17 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามในจังหวัดมหาสารคาม จำแนกตามเพศ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 138 คน คิดเป็นร้อยละ 54.10 รองลงมาเป็นเพศชาย จำนวน 107 คน คิดเป็นร้อยละ 42.00 และไม่ระบุเพศ จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 3.90

ตารางที่ 18 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามช่วงอายุ

อายุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
11-20 ปี	95	37.70
21-40 ปี	75	29.50
41-60 ปี	62	25.40
ตั้งแต่ 61 ปี ขึ้นไป	16	4.70
ไม่ระบุ	7	2.70
รวม	255	100

จากตารางที่ 18 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามในจังหวัดมหาสารคาม จำแนกตามช่วงอายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 11-20 ปี จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 37.70 รองลงมา คือ อยู่ในช่วงอายุ 21-41 ปี จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 29.50 ช่วงอายุ 41-60 ปี จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 25.40 อายุตั้งแต่ 61 ปี ขึ้นไป จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 4.70 และไม่ระบุช่วงอายุ จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 2.70

ตารางที่ 19 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม
จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่าปริญญาตรี	142	55.70
ปริญญาตรี	76	29.80
ปริญญาโท	14	5.50
ไม่ระบุ	23	9.00
รวม	255	100

จากตารางที่ 19 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จบการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรี จำนวน 142 คน คิดเป็นร้อยละ 55.70 รองลงมาคือ จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 29.80 ระดับปริญญาโท จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 5.50 และไม่ระบุระดับการศึกษาจำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 9.00

ตารางที่ 20 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานะ
คนในชุมชน

สถานะ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
คนในชุมชน	116	45.50
ผู้ประกอบการ	5	2.00
นักท่องเที่ยว	125	49.00
หน่วยราชการ	7	2.70
ไม่ระบุ	2	0.80
รวม	255	100

จากตารางที่ 20 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานะคนในชุมชน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยว จำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 49.00 รองลงมาเป็นคนในชุมชน จำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 45.50 เป็นหน่วยงานราชการ จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 2.70 เป็นผู้ประกอบการ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 2.00 และไม่ระบุสถานะ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.80

ตารางที่ 21 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามประเภทของผู้ประกอบธุรกิจ

ประเภทธุรกิจ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ธุรกิจนำเที่ยว	1	0.40
ธุรกิจด้านอาหาร	4	1.60
ธุรกิจด้านของที่ระลึก	1	0.40
อื่นๆ	247	96.80
ไม่ระบุ	2	0.80
รวม	255	100

จากตารางที่ 21 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามประเภทของผู้ประกอบธุรกิจ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอื่นๆ จำนวน 247 คน คิดเป็นร้อยละ 96.80 รองลงมาเป็นประเภทธุรกิจด้านอาหาร จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.60 ธุรกิจนำเที่ยว จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.40 ธุรกิจด้านของที่ระลึก จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.40 และไม่ระบุประเภทธุรกิจ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.80

ตารางที่ 22 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามลักษณะการมาเที่ยวของนักท่องเที่ยว

ลักษณะการท่องเที่ยว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
คนเดียว	4	1.60
ครอบครัว	11	4.30
กลุ่มเพื่อน	97	38.00
บริษัททัวร์	1	0.40
อื่นๆ	129	50.60
ไม่ระบุ	13	5.10
รวม	255	100

จากตารางที่ 22 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามลักษณะการมาเที่ยวของนักท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวส่วนใหญ่มาเที่ยวในลักษณะอื่นๆ จำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 50.60 รองลงมามาเที่ยวเป็นกลุ่มเพื่อน จำนวน 97 คน คิดเป็น

ร้อยละ 38.00 มาเกี่ยวกับครอบครัว จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 4.30 มาเกี่ยวกับคนเดียว จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.60 มาเกี่ยวกับบริษัททัวร์ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.40 ไม่ระบุลักษณะการมาเที่ยว จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 5.10

ตารางที่ 23 แสดงข้อมูลศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยรวม
ของจังหวัดมหาสารคาม

ศักยภาพด้าน		Mean	ระดับศักยภาพ
1	ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว	2.33	ปานกลาง
2	ด้านความนิยมของแหล่งท่องเที่ยว	2.55	มาก
3	ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว	2.27	ปานกลาง
4	ด้านศิลปวัฒนธรรม	2.58	มาก
5	ด้านประวัติศาสตร์	2.65	มาก
6	ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	2.66	มาก
เฉลี่ย		2.51	มาก

จากตารางที่ 23 แสดงข้อมูลศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยรวมของจังหวัดมหาสารคาม พบว่ามีศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยรวมมีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.51 และสามารถแยกเป็นด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 2.33 ด้านความนิยมของแหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.55 ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 2.27 ด้านศิลปวัฒนธรรมมีศักยภาพระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.58 ด้านประวัติศาสตร์มีศักยภาพระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.65 และด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีศักยภาพระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.66

ศักยภาพ	พื้นที่ป่าอนุรักษ์	พื้นที่ป่าอนุรักษ์	พื้นที่ป่าอนุรักษ์	พื้นที่ป่าอนุรักษ์	พื้นที่ป่าอนุรักษ์	พื้นที่ป่าอนุรักษ์	ค่าเฉลี่ย						พื้นที่ป่าอนุรักษ์	พื้นที่ป่าอนุรักษ์
							พื้นที่ป่าอนุรักษ์	พื้นที่ป่าอนุรักษ์	พื้นที่ป่าอนุรักษ์	พื้นที่ป่าอนุรักษ์	พื้นที่ป่าอนุรักษ์	พื้นที่ป่าอนุรักษ์		
1.ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	2.75	2.74	2.75	2.79	2.49	2.35	2.59							
2.ด้านประวัติศาสตร์	2.77	2.61	2.67	2.88	2.41	2.32	2.46							
3.ด้านความนิยมของแหล่งท่องเที่ยว	2.63	2.63	2.64	2.60	2.35	2.31	2.46							
4.ด้านศิลปวัฒนธรรม	2.77	2.73	2.68	2.58	2.26	2.15	2.27							
5.ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว	2.41	2.35	2.24	2.37	2.21	2.19	2.34							
6.ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว	2.43	2.29	2.20	2.27	2.13	1.94	2.27							
เฉลี่ยรวม	2.63	2.56	2.53	2.58	2.31	2.21	2.40							

2 แสดงศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดมหาสารคาม
 ตารางที่ 24 แสดงศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดมหาสารคาม

จากตารางที่ 24 แสดงข้อมูลศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดมหาสารคาม จำนวนทั้งสิ้น 7 แหล่ง พบว่าแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแหล่งมีศักยภาพดังนี้ พระธาตุนาคุณ มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.63 วัดพุทธมิ่งเมือง มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.56 วัดพุทธมงคล มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.53 กู่สันตรัตน์ มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.58 พิพิธภัณฑ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.31 อุทยานโกสุมพิ มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.21 เขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพัน มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.40

สรุป

จากการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้เลือกแหล่งท่องเที่ยวจำนวน 3 แหล่ง ได้แก่ พระธาตุนาคุณ มีศักยภาพอยู่ในระดับ มาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.63 วัดพุทธมิ่งเมือง มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.56 และ เขตห้าม ล่า สัตว์ป่าดูนลำพัน มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.40 ซึ่งในการพิจารณาเลือกแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าว ผู้วิจัยได้คำนึงถึงปัจจัยด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านคุณค่า ด้านความนิยม ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงด้านสภาพปัญหาปัจจุบันทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว และจะนำมาจัดทำเป็นเส้นทางท่องเที่ยวและหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ของจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งจะได้อธิบายในการวิเคราะห์และสรุปผลในจุดประสงค์ที่ 3 ต่อไป

จุดประสงค์ข้อที่ 2.4 ศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง จังหวัดร้อยเอ็ด

จากจุดประสงค์ข้อที่ 2 สามารถสรุปผลการประเมินศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามเพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านคุณค่า ด้านความนิยม ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และนำแบบสอบถามไปใช้กับกลุ่มประชากรในพื้นที่ กลุ่มนักท่องเที่ยวในแต่ละจังหวัดซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณ แล้วนำมาข้อมูลดังกล่าวมาทำการวิเคราะห์ ซึ่งจากการนำแบบสอบถามไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดร้อยเอ็ด สามารถสรุปผลได้ดังนี้

2.4.1 ผลการประเมินศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดร้อยเอ็ด

ตารางที่ 25 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชาย	180	38.60
หญิง	278	59.50
ไม่ระบุ	9	1.90
รวม	467	100

จากตารางที่ 25 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามในจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามเพศ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 278 คน คิดเป็นร้อยละ 59.50 รองลงมาเป็นเพศชาย จำนวน 180 คน คิดเป็นร้อยละ 38.60 และไม่ระบุเพศ จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 1.90

ตารางที่ 26 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามช่วงอายุ

อายุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
11-20 ปี	261	55.80
21-40 ปี	114	24.40
41-60 ปี	70	15.00
ตั้งแต่ 61 ปี ขึ้นไป	4	0.90
ไม่ระบุ	18	3.90
รวม	467	100

จากตารางที่ 26 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามในจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามช่วงอายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 11-20 ปี จำนวน 261 คน คิดเป็นร้อยละ 55.80 รองลงมาคือ ช่วงอายุ 21-40 ปี จำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 24.40 ช่วงอายุ 41 - 60 ปี จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 15.00 อายุตั้งแต่ 61 ปี ขึ้นไป จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 0.90 และไม่ระบุช่วงอายุ จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 3.90

ตารางที่ 27 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่าปริญญาตรี	258	55.20
ปริญญาตรี	112	24.00
ปริญญาโท	22	4.70
ปริญญาเอก	5	1.10
ไม่ระบุ	70	15.00
รวม	467	100

จากตารางที่ 27 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จบการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 258 คน คิดเป็นร้อยละ 55.20 รองลงมา คือ จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 112 คน คิดเป็นร้อยละ 24.00 ปริญญาโท จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 4.70 ปริญญาเอก จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.10 และไม่ระบุระดับการศึกษา จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 15.00

ตารางที่ 28 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานะคนในชุมชน

สถานะ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
คนในชุมชน	177	37.90
ผู้ประกอบการ	17	3.60
นักท่องเที่ยว	210	45.0
หน่วยราชการ	27	5.80
ไม่ระบุ	36	7.70
รวม	467	100

จากตารางที่ 28 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานะคนในชุมชน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยว จำนวน 210 คน คิดเป็นร้อยละ 45.0 รองลงมาคือ เป็นคนในชุมชน จำนวน 177 คน คิดเป็นร้อยละ 37.90 เป็นหน่วย

งานราชการ จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 5.80 เป็นผู้ประกอบธุรกิจ จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 3.60 และไม่ระบุสถานะจำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 7.70

ตารางที่ 29 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามประเภทของผู้ประกอบธุรกิจ

ประเภทธุรกิจ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ธุรกิจนำเที่ยว	8	1.70
ธุรกิจด้านอาหาร	5	1.10
ธุรกิจด้านของที่ระลึก	2	0.40
อื่นๆ	414	88.70
ไม่ระบุ	38	8.10
รวม	467	100

จากตารางที่ 29 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามประเภทของผู้ประกอบธุรกิจ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอื่นๆ จำนวน 414 คน คิดเป็นร้อยละ 88.70 รองลงมาคือ ประเภทธุรกิจนำเที่ยว จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 1.70 ธุรกิจด้านอาหาร จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.10 ธุรกิจด้านของที่ระลึก จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.40 และไม่ระบุประเภทธุรกิจ จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 8.10

ตารางที่ 30 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามลักษณะการมาเที่ยวของนักท่องเที่ยว

ลักษณะการท่องเที่ยว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
คนเดียว	11	2.40
ครอบครัว	50	10.70
กลุ่มเพื่อน	133	28.50
บริษัททัวร์	3	0.60
อื่นๆ	221	47.30
ไม่ระบุ	49	10.50
รวม	467	100

จากตารางที่ 30 แสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามลักษณะการมาเที่ยวของนักท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวส่วนใหญ่มาเที่ยวในลักษณะอื่นๆ จำนวน 221 คน คิดเป็นร้อยละ 47.30 รองลงมามาเที่ยวเป็นกลุ่มเพื่อน จำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 28.50 มาเที่ยวกับครอบครัว จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 10.70 มาเที่ยวคนเดียว จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 2.40 มาเที่ยวกับบริษัททัวร์ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.60 และไม่ระบุลักษณะการมาเที่ยว จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 10.50

จากตารางที่ 31 แสดงข้อมูลศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยรวมของจังหวัดร้อยเอ็ด

ศักยภาพด้าน		Mean	ระดับศักยภาพ
1	ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว	2.42	ปานกลาง
2	ด้านความนิยมของแหล่งท่องเที่ยว	2.56	มาก
3	ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว	2.40	ปานกลาง
4	ด้านศิลปวัฒนธรรม	2.64	มาก
5	ด้านประวัติศาสตร์	2.65	มาก
6	ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	2.65	มาก
เฉลี่ย		2.55	มาก

จากตารางที่ 31 แสดงข้อมูลศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยรวมของจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่ามีศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยรวมมีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.55 และสามารถแยกเป็นด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 2.42 ด้านความนิยมของแหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.56 ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 2.40 ด้านศิลปวัฒนธรรมมีศักยภาพระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.64 ด้านประวัติศาสตร์มีศักยภาพระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.65 ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีศักยภาพระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.65

ศักยภาพ	ค่าเฉลี่ย														รวมเฉลี่ย	รวมเฉลี่ย	
	เทคโนโลยี เกษตรกรรม	มูลค่าเพิ่ม ของสินค้า	การตลาด	การบริการ ลูกค้า	การบริการ ลูกค้า	การบริการ ลูกค้า	การบริการ ลูกค้า	การบริการ ลูกค้า	การบริการ ลูกค้า	การบริการ ลูกค้า	การบริการ ลูกค้า	การบริการ ลูกค้า	การบริการ ลูกค้า	การบริการ ลูกค้า	การบริการ ลูกค้า		
1.ด้านศิลป วัฒนธรรม	2.57	2.73	2.63	3.00	3.00	2.59	2.69	3.00	2.23	2.65	2.67	2.78	2.47	2.67	2.20	2.60	2.40
2.ด้านความนิยมของ แหล่งท่องเที่ยว	2.56	2.70	2.53	2.96	2.96	2.57	2.63	2.80	2.27	2.44	2.62	2.68	2.43	2.58	2.50	2.85	2.20
3.ด้านธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม	2.67	2.77	2.66	3.00	3.00	2.63	2.60	3.00	2.19	2.53	2.65	2.81	2.84	2.65	0.00	3.00	2.87
4.ด้านประวัติศาสตร์	2.70	2.66	2.63	2.89	2.89	2.68	2.72	3.00	2.33	2.65	2.72	2.70	2.70	2.57	0.00	2.90	2.57
5.ด้านคุณค่าของ แหล่งท่องเที่ยว	2.45	2.37	2.46	2.95	2.95	2.35	2.41	2.67	2.30	2.44	2.56	2.22	2.26	2.49	2.67	2.83	1.81
6.ด้านความพร้อม ของแหล่งท่องเที่ยว	2.42	2.44	2.28	2.77	2.77	2.36	2.55	2.58	2.29	2.32	2.45	2.46	2.37	2.53	1.78	2.67	2.40
เฉลี่ยรวม	2.56	2.61	2.53	2.93	2.93	2.53	2.60	2.84	2.27	2.50	2.61	2.61	2.51	2.58	1.52	2.81	2.37

2. แสดงศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดร้อยเอ็ด

ตารางที่ 32 แสดงศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดร้อยเอ็ด

จากตารางที่ 32 แสดงข้อมูลศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวนทั้งสิ้น 17 แหล่ง พบว่าแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแหล่งมีศักยภาพ ดังนี้ พิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำ มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.56 พระมหาเจดีย์ชัยมงคล มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.61 บึงพลาญชัย มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.53 วัดกลางมิ่งเมือง มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.66 ศูนย์ทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิม มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.93 ภูพระโกนา มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.53 พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.60 อุทยานห้ามล่าสัตว์ป่าถ้ำผาทิพย์ มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.84 ภูกาสิงห์ มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.27 บึงเกลือ มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.50 วัดบูรพาภิราม มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.61 วัดหนองป่ากุง มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.61 วัดเหนือ มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.51 บ้านห้วยหลิม มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.58 สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 1.52 ผาน้ำย้อย มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.81 ผาน้ำทิพย์ มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.37

สรุป

จากการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้เลือกแหล่งท่องเที่ยวจำนวน 3 แหล่ง ได้แก่ อุทยานห้ามล่าสัตว์ป่าถ้ำผาทิพย์ มี ศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.84 ภูกาสิงห์ มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.27 และบ้านห้วยหลิม มี ศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.58 ซึ่งในการพิจารณาเลือกแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าว ผู้วิจัยได้คำนึงถึงปัจจัยด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านคุณค่า ด้านความนิยม ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงด้านสภาพปัญหาปัจจุบันทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว และจะนำมาจัดทำเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวและหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ของจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งจะได้อธิบายในการวิเคราะห์และสรุปผลในจุดประสงค์ที่ 3 ต่อไป

จุดประสงค์ข้อที่ 3.1 พัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่ความยั่งยืนและการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน จังหวัดกาฬสินธุ์

จากจุดประสงค์ข้อที่ 3 ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์ มาพิจารณาหาแนวทางพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว ดังนี้

3.1.1. การนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวและแนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์

จากการดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) วันที่ 16 พฤษภาคม 2556 ณ จังหวัดกาฬสินธุ์ และวันที่ 28-30 พฤษภาคม 2556 ณ อำเภอเชียงคน จังหวัดเลย ซึ่งผู้วิจัยได้เชิญบุคคลต่างๆที่เกี่ยวข้องมาให้ข้อมูล ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ และเอกชน ชุมชน ผู้ปฏิบัติตัวแทนประชาชน โดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ(Workshop)และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยจากการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวทำให้ได้ข้อมูลประกอบการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์ และจากการสำรวจเก็บข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์พบว่ามีจำนวนแหล่งท่องเที่ยว 10 แห่ง ได้แก่ พระธาตุยาคู พิพิธภัณฑสถานสิรินธร พุทธสถานภูโป วัดพุทธนิมิตร(ภูค่าว) เขื่อนลำปาว สวนสละออน วัดนธรรมภูไทบ้านโคกโก่ง น้ำตกตาดสูง แพรวบ่านโพน ภูไทบ้านกุดหว้า จัดแบ่งกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวทางด้านศิลปวัฒนธรรม จำนวน 6 แห่ง ได้แก่ พระธาตุยาคู พุทธสถานภูโป วัดพุทธนิมิตร(ภูค่าว) วัดนธรรมภูไทบ้านโคกโก่ง แพรวบ่านโพน ภูไทบ้านกุดหว้า
2. แหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ จำนวน 6 แห่ง ได้แก่ พระธาตุยาคู พิพิธภัณฑสถานสิรินธร พุทธสถานภูโป วัดพุทธนิมิตร(ภูค่าว) วัดนธรรมภูไทบ้านโคกโก่ง ภูไทบ้านกุดหว้า
3. แหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน 7 แห่ง ได้แก่ พระธาตุยาคู พุทธสถานภูโป วัดพุทธนิมิตร(ภูค่าว) วัดนธรรมภูไทบ้านโคกโก่ง เขื่อนลำปาว สวนสละออน น้ำตกตาดสูง

จากผลการวิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้นำมาจัดทำเป็นเส้นทางท่องเที่ยวแนะนำและหาแนวทางในพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยในการเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่จะพัฒนา ผู้วิจัยได้คำนึงถึงปัจจัยด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านคุณค่า ด้านความนิยม ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้าน

ประวัติศาสตร์ ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงด้านสภาพปัญหาปัจจุบันทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว และได้คัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัด จำนวน 3 แห่ง ได้แก่

1. พระธาตุยาकु เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์
2. พิพิธภัณฑ์สิรินธร เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์
3. เขื่อนลำปาว เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ภาพที่ 67 การประชุมเชิงปฏิบัติการ เมื่อวันที่ 28 - 30 กรกฎาคม 2556
ณ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย โดยผู้แทนในพื้นที่
แหล่งท่องเที่ยวจากจังหวัดกาฬสินธุ์

ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ตามผลที่ได้จากการสำรวจสัมภาษณ์ การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ของตัวแทนชุมชน บุคลากรในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 แห่ง ดังนี้

1. พระธาตุยาकु เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม และด้านประวัติศาสตร์ ซึ่งมีความโดดเด่นและมีลักษณะเฉพาะกับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทาง

ศิลปะและขนบธรรมเนียมประเพณี คุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคม รวมถึงสถานที่ที่มีความผูกพันกับท้องถิ่นและด้านจิตใจ เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้และมีการจัดกิจกรรมให้เรียนรู้ต่อประวัติศาสตร์ในแหล่งท่องเที่ยว งานประเพณีที่จัดขึ้นเป็นประจำ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมของจังหวัด ดังผลจากการวิเคราะห์พบว่าพระธาตุยาकुเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.52 ซึ่งจากผลการศึกษาข้อมูล และผลการวิเคราะห์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ทราบ จุดเด่น ข้อจำกัด และสามารถหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

จุดเด่น พระธาตุยาकु หรือ พระธาตุใหญ่ ลักษณะทั่วไป เป็นพระธาตุเจดีย์ขนาดใหญ่ที่สุดในบริเวณเมืองฟ้าแดดสงยาง ก่อด้วยอิฐดินเป็นเจดีย์ทรง 8 เหลี่ยมย่อมุมไม้ 12 มีขนาดฐานกว้าง 12 เมตร ยาว 10 เมตร สร้างซ้อนกัน 4 ชั้นในลักษณะเป็นจัตุรมุข มีบันไดทางขึ้น 4 ทิศ ความสูงวัดจากฐานถึงยอดสูง 8 เมตร หลักฐานที่พบ เจดีย์ทรง 8 เหลี่ยม ใบเสมาหินทรายองค์พระธาตุพบใบเสมาแกะสลักภาพปูนดำเรื่องพุทธประวัติ พ.ศ.2510 - 2522 กรมศิลปากรได้จดทะเบียนเป็นโบราณสถาน พระธาตุยาकुนี้ชาวบ้านเชื่อกันว่า เป็นเจดีย์ที่บรรจุอัฐิของพระเถระชั้นผู้ใหญ่ ที่ชาวเมืองเคารพนับถือ จึงจัดให้มีเทศกาลบูชาพระธาตุประจำปี

ข้อจำกัด พระธาตุยาकु มีข้อจำกัด คือ ขาดเจ้าหน้าที่ให้บริการและให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว และการประชาสัมพันธ์ยังไม่เด่นชัด

แนวทางการพัฒนา

1. ควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลและบริการนักท่องเที่ยวให้เพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยว
2. ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวผ่านสื่อต่างๆ ให้มากขึ้น และในการประชาสัมพันธ์นั้นควรระบุข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวให้ชัดเจน

2. พิพิธภัณฑสถาน พิพิธภัณฑสถาน เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ตั้งอยู่ใกล้กับแหล่งขุดค้นฟอสซิลไดโนเสาร์ วัดป่าสักกะวัน จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคม เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้และมีการจัดกิจกรรมให้เรียนรู้ต่อประวัติศาสตร์ ในแหล่งท่องเที่ยว ดังผลจากการวิเคราะห์พบว่าพิพิธภัณฑสถานเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 2.49 ซึ่งจากผลการศึกษาและผลการวิเคราะห์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ทราบ จุดเด่น ข้อจำกัด และสามารถหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

จุดเด่น พิพิธภัณฑสถาน เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวโดยการ จัดแสดงนิทรรศการด้านธรณีวิทยา และซากดึกดำบรรพ์ โดยใช้เทคโนโลยีประกอบกับการให้ความรู้โดยแบ่งเป็น 9 โซน ได้แก่ การกำเนิดโลกและจักรวาล

การกำเนิดสิ่งมีชีวิต ยุคสิ่งมีชีวิตโบราณ ยุคไดโนเสาร์ วิถีชีวิตของไดโนเสาร์ การวิจัยและค้นคว้าให้ไดโนเสาร์ การวิวัฒนาการของสัตว์เลื้อยคลานด้วยนม การวิวัฒนาการของมนุษย์ และนิทรรศการหมุนเวียน นอกจากนี้พิพิธภัณฑ์ยังมีบริการจัดค่ายเยาวชน มีห้องประชุม ร้านอาหาร และร้านจำหน่ายของที่ระลึกไว้บริการแก่นักท่องเที่ยวด้วย

ข้อจำกัด พิพิธภัณฑ์สิรินธร มีข้อจำกัดด้านสถานที่จอดรถและร้านอาหารบริเวณใกล้เคียงไม่เพียงพอ

แนวทางการพัฒนา

1. ควรจัดภูมิทัศน์ และขยายพื้นที่จอดรถเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว
2. ควรสนับสนุนให้มีการเพิ่มจำนวนร้านอาหาร มีหน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องการให้บริการและโภชนาการที่ชัดเจน

3. เขื่อนลำปาว เขื่อนลำปาว จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศโดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นร่วมกันรับผิดชอบต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดี ดังผลจากการวิเคราะห์พบว่าเขื่อนลำปาวเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 2.31 ซึ่งจากผลการศึกษาข้อมูล และผลการวิเคราะห์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ทราบ จุดเด่น ข้อจำกัด และสามารถหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวดังนี้

จุดเด่น เขื่อนลำปาว เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ถูกสร้างขึ้นเพื่อบรรเทาอุทกภัยและเพื่อการเกษตรโดยเฉพาะ เป็นเขื่อนซึ่งสร้างปิดกั้นลำน้ำปาว และห้วยยาง มีบริเวณเขตติดต่อระหว่างตำบลลำปาว อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ ตำบลหนองบัว อำเภอหนองกุงศรี และตำบลเว่อ อำเภอยางตลาด เขื่อนลำปาวเป็นเขื่อนดินสูงจากท้องน้ำ 33 เมตร สันเขื่อนยาว 7.8 เมตร กว้าง 8 เมตร เริ่มก่อสร้างเมื่อ พ.ศ. 2506 สร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2511 เพื่อปิดกั้นลำน้ำปาวและห้วยยางที่บ้านหนองสองห้อง ตำบลลำปาว อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ ทำให้เกิดอ่างเก็บน้ำแฝดทางด้านเหนือเขื่อน จึงได้ขุดร่องเชื่อมระหว่างอ่างทั้งสอง เก็บน้ำได้ 1,430 ล้านลูกบาศก์เมตร นอกจากนั้นยังเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลา มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจได้แก่ หาดดอกเกด

ข้อจำกัด เขื่อนลำปาว มีข้อจำกัด คือ ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ชัดเจน

แนวทางการพัฒนา

1. ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวที่ชัดเจน โดยผ่านสื่อต่างๆ เช่น เว็บไซต์ แผ่นพับ เป็นต้น
2. หน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องควรสร้างจิตสำนึกให้มีการปลูกฝังและพัฒนาอาสาผู้นำชม หรือมีมัคคุเทศก์ประจำแหล่งท่องเที่ยว ควรกระตุ้นการมีส่วนร่วม โดยผู้

บริหารท้องถิ่นอย่างจริงจัง

3.1.2. ข้อเสนอแนะในการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว

จังหวัดกาฬสินธุ์

จากการแจกแบบสอบถามเพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์ กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมีด้านที่ควรปรับปรุง ดังแสดงในตารางที่ 35 ดังนี้

ตารางที่ 33 แสดงข้อมูลจุดที่ควรปรับปรุงสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์

ด้านที่ควรพัฒนา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การประชาสัมพันธ์	164	11
ห้องสุขา	157	10.6
ร้านอาหาร	144	9.7
ที่จอดรถ	116	7.8
ป้ายเตือน	113	7.6
เจ้าหน้าที่	110	7.4
ป้ายบอกทาง	107	7.2
ศูนย์บริการ	107	7.2
สถานที่พัก	104	7
ผู้นำชม	103	6.9
ร้านจำหน่ายของที่ระลึก	101	6.8
เสริมความรู้	84	5.7
การเดินทาง	64	4.3
ระบบน้ำ	9	0.6
ถังขยะ	2	0.1

ตารางที่ 33 แสดงข้อมูลจุดที่ควรปรับปรุงสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า สิ่งที่ต้องปรับปรุงอย่างเร่งด่วน 5 อันดับแรก คือการปรับปรุงด้านต่างๆ ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ ห้องสุขา ร้านอาหาร ที่จอดรถ และป้ายเตือน

นอกจากนั้น กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์ เกี่ยวกับจุดที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียนได้ ดังแสดงในตารางที่ 36 ดังนี้

ตารางที่ 34 แสดงข้อมูลจุดที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียนสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์

ด้านที่ควรพัฒนา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ประวัติศาสตร์	202	13.2
ศิลปวัฒนธรรม	197	12.9
นิเวศสิ่งแวดล้อม	193	12.6
ความพึงพอใจ	125	8.2
ภาษา	106	6.9
ผลิตภัณฑ์	100	6.5
อาหาร	84	5.5
ส่วนรวม	77	5
ความเข้มแข็ง	70	4.6
การแต่งกาย	64	4.2
ที่พัก	63	4.1
ความปลอดภัย	60	3.9
โฆษณา	58	3.8
คมนาคม	57	3.7
มาตรการ	47	3.1
เกษตรอินทรีย์	25	1.6

ตารางที่ 34 แสดงข้อมูลจุดที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียนสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยจุดที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียน 5 อันดับแรก ได้แก่ ด้านประวัติศาสตร์ ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อม ความพึงพอใจ และด้านภาษา

ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์ สู่ความยั่งยืนและการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถปรับเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาได้ตามความเหมาะสม และความสะดวกต่อการทำงาน โดยผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์สู่ความยั่งยืนและการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน ดังนี้

1. ทุกแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดควรมีการปรับปรุงภูมิทัศน์ และมีการขยายพื้นที่จอดรถให้เพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยวและจัดให้มีร้านอาหารที่ถูกสุขลักษณะและเพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยว
2. จัดให้มีการอำนวยความสะดวกปลอดภัยทั้งภาครัฐและเอกชน
3. จัดให้มีศูนย์บริการข้อมูลประจำแหล่งท่องเที่ยว โดยท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการ และให้มีศูนย์บริการข้อมูลของจังหวัดในส่วนกลาง หรือในส่วนอำเภอต่างๆ
4. สร้างจิตสำนึกของคนในชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง ให้เป็นคุณค่าของท้องถิ่น และเกิดการร่วมมือกันพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นอย่างจริงจัง
5. จัดให้มีสถานที่พักที่มีมาตรฐานและเพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยว

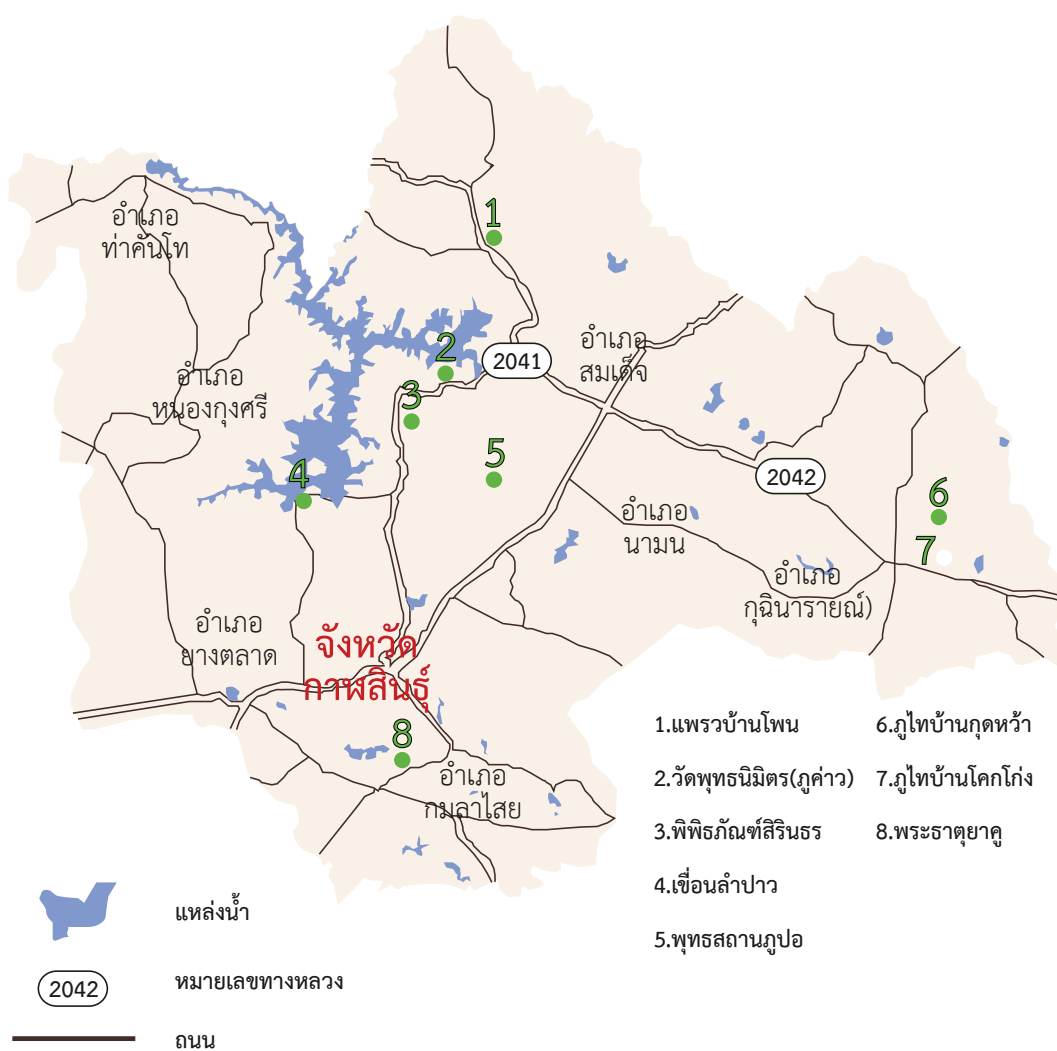

ภาพที่ 68 การประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว จังหวัดกาฬสินธุ์ ณ อาคาร 12 ชั้น 3 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตกาฬสินธุ์ วันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2556

ภาพที่ 69 การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ(Workshop) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ร่วมกับวิทยากรในพื้นที่อำเภอเชียงคาน และตัวแทนบุคลากรจากชุมชนแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม และร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 28 - 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2556

จังหวัดกาฬสินธุ์

ภาพที่ 70 แผนที่เส้นทางแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์

จุดประสงค์ข้อที่ 3.2 พัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง สู่ความยั่งยืนและการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน จังหวัดขอนแก่น

จากจุดประสงค์ข้อที่ 3 ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น มาพิจารณาหาแนวทางพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว ดังนี้

3.2.1 การนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวและแนวทางพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่น

จากการดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) วันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2556 ณ จังหวัดขอนแก่น และ วันที่ 28 - 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2556 ณ อำเภอเชียงคน จังหวัดเลย ผู้วิจัยได้เชิญบุคคลต่างๆที่เกี่ยวข้องมาให้ข้อมูลประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ และเอกชน ชุมชน ผู้ปฏิบัติ ตัวแทนประชาชน โดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น จากการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวทำให้ได้ข้อมูลประกอบการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวและจากการสำรวจเก็บข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น พบว่ามีจำนวนแหล่งท่องเที่ยว 14 แห่ง ซึ่งจัดแบ่งกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม จำนวน 9 แหล่ง ได้แก่ วัดไชยศรี วัดเจติยภูมิ (พระธาตุขามแก่น) วัดหนองแวง วัดป่าแสงอรุณ หมู่บ้านเต่า หมู่บ้านงูจงอาง หมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทย พิพิธภัณฑ์ผ้าไหม พิพิธภัณฑ์โฮมมุลมั่ง

2. แหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ จำนวน 9 แหล่ง ได้แก่ ปราสาทภูประภาชัย ปราสาทเปือยน้อย พิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์ภูเวียง พิพิธภัณฑ์บ้านโนนเมือง พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขอนแก่น พิพิธภัณฑ์โฮมมุลมั่ง วัดไชยศรี วัดเจติยภูมิ(พระธาตุขามแก่น)

3. แหล่งท่องเที่ยวด้านนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อม จำนวน 9 แห่ง ได้แก่ เขื่อนอุบลรัตน์ บึงแก่นนคร ปราสาทภูประภาชัย ปราสาทเปือย พิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์ภูเวียง พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขอนแก่น ภูเก้า- ภูพานคำ อุทยานแห่งชาติน้ำพอง(หินช้างสี) อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน

จากผลการวิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้นำมาเสนอแหล่งท่องเที่ยวและหาแนวทางในพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่น โดยในการเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่จะพัฒนา ผู้วิจัยได้คำนึงถึงปัจจัยด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านคุณค่า ด้านความนิยม ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์

ด้านนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อม รวมถึงด้านสภาพปัญหาปัจจุบันทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว และได้คัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัด จำนวน 3 แห่ง ได้แก่

1. ปราสาทเปือยน้อย เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ ด้าน ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. หมู่บ้านทุ่งนาง เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม

โดยผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ตามผลที่ได้จากการสำรวจสัมภาษณ์ การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ของตัวแทนชุมชน บุคคลากรในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 แห่ง ดังนี้

1. ปราสาทเปือยน้อย จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและสังคม เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้และมีการจัดกิจกรรมให้เรียนรู้ต่อประวัติศาสตร์ในแหล่งท่องเที่ยว ดังผลจากการวิเคราะห์พบว่าปราสาทเปือยน้อยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.55 ซึ่งจากผลการศึกษาข้อมูล และผลการวิเคราะห์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ทราบ จุดเด่น ข้อจำกัด และสามารถหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

จุดเด่น ปราสาทเปือยน้อย อายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 16 -17 เป็นศิลปะเขมร ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 52 ตอนที่ 75 ลงวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2475 เป็นแหล่งสำคัญทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดขอนแก่น สำหรับศึกษาค้นคว้าทางโบราณคดี เป็นที่ท่องเที่ยว และพักผ่อนหย่อนใจของชาวจังหวัดขอนแก่นและนักท่องเที่ยวทั่วไป ลักษณะทางสถาปัตยกรรม ประกอบด้วยปราสาทประธาน 3 องค์ ตั้งอยู่บนฐานศิลาแลงเดียวกัน มีบริวารหรืออาคารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าเรียกว่า บรรณาลัย มีกำแพงล้อมรอบและมีซุ้มประตูหรือที่เรียกว่า โคปุระทางด้านหน้าและด้านหลัง ภายในปราสาทมีทับหลังจำนวน 13 ชิ้น เช่น ทับหลังนารายณ์บรรทมสินธุ์ ทับหลังเทวดา ทับหลังพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ ทับหลังพรหมพฤชา ปราสาทเปือยน้อยเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่บุคคลทั่วไปในท้องถิ่นและบริเวณใกล้เคียง เคารพบูชา ซึ่งชาวอำเภอเปือยน้อยจะจัดงานประเพณีเฉลิมฉลองนมัสการเป็นประจำ ชื่องาน ” ศิวะราตรี ปูชนียาลัย ปราสาทเปือยน้อย ” ในช่วงวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 ของทุกปี (ตามจันทรคติ) โดยมีพิธีกรรมทางศาสนา ประเพณีผูกเสี่ยว ขบวนแห่จากหมู่บ้าน ตำบลต่าง ๆ นอกจากนั้นยังมีสินค้าพื้นบ้านจำหน่าย

ข้อจำกัด ปราสาทเป็ยนน้อย มีข้อจำกัด คือ มีรถประจำทางจำนวนน้อย ไม่เพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว ไม่มีการเชื่อมต่อกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นมณฑลเทศไม่สามารถให้บริการนักท่องเที่ยวได้ตลอดเวลา เอกสารข้อมูลเพื่อการประชาสัมพันธ์มีน้อยและขาดความละเอียด

แนวทางการพัฒนา

1. ความสะดวกในการเดินทาง ควรปรับปรุงและพัฒนาเรื่องการขนส่ง เช่นเพิ่มจำนวนรถประจำทาง เพื่อให้เพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยวและทำให้การคมนาคมเกิดความสะดวก
2. ควรสร้างเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้เกิดกิจกรรมและการเชื่อมโยงกันของแหล่งท่องเที่ยว
3. จัดตั้งศูนย์บริการข้อมูล จัดให้มีเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรที่สามารถให้ความรู้ ประจำศูนย์บริการข้อมูลตลอดเวลา เพื่อให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวตลอดเวลา
4. การประชาสัมพันธ์ ควรจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ โดยให้รายละเอียดข้อมูลที่ชัดเจน ผ่านสื่อต่างๆ ได้แก่ แผ่นพับ เว็บไซต์ เป็นต้น

2. อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศโดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นและเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดีตั้งผลจากการวิเคราะห์พบว่าอุทยานแห่งชาติภูผาม่านเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 2.41 ซึ่งจากการศึกษาข้อมูล และผลการวิเคราะห์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ทราบ จุดเด่น ข้อจำกัด และสามารถหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

จุดเด่น อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน เป็นพื้นที่ที่สมบูรณ์ไปด้วยพรรณไม้และสัตว์ป่านานาชนิด ซึ่งเป็นพื้นที่แหล่งต้นน้ำลำธารและมีจุดเด่นทางธรรมชาติหลายแห่ง โดยเฉพาะถ้ำและน้ำตก จัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน ในปี พ.ศ.2534 โดยได้พระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าดงลานในท้องที่ตำบลนาหนองหุ้ม อำเภอชุมแพ และตำบลห้วยม่วง ตำบลวังสวาบ ตำบลนาฝาย ตำบลภูผาม่าน กิ่งอำเภอภูผาม่าน อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น และป่าภูเป้อยในท้องที่ตำบลภูกระดึง ตำบลศรีฐาน อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลยและมีทางเข้าออกหลายทาง

ข้อจำกัด อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน ถึงแม้อุทยานแห่งชาติภูผาม่านจะมีทางเข้าออกหลาย แต่มีถนนบางเส้นทางที่ยังเป็นถนนลูกรัง และข้อมูลการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับอุทยานแห่งชาติภูผาม่านยังไม่สมบูรณ์

แนวทางการพัฒนา

1. ควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านการคมนาคมขนส่ง เช่น พัฒนาถนนทุกเส้นทางที่สามารถเข้าออกอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว
2. การประชาสัมพันธ์ควรระบุข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวให้ละเอียดชัดเจน และประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ เช่น แผ่นพับ เว็บไซต์ จัดทำศูนย์ข้อมูลและศูนย์บริการนักท่องเที่ยว เป็นต้น
3. ควรเพิ่มจำนวนผู้นำชม หรือมัคคุเทศก์ ที่มีความรู้ความสามารถ เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวทราบ
4. ควรจัดให้มีกิจกรรมเสริมความรู้ เช่น สร้างศูนย์การเรียนรู้ในการให้ข้อมูลข่าวสาร จัดนิทรรศการเพื่อให้มีการศึกษาดูงานสำหรับผู้สนใจ และควรจัดให้มีผู้รู้ในชุมชน เพื่อให้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

3. หมู่บ้านงูจงอาง จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม ที่มีความโดดเด่นและมีลักษณะเฉพาะทางด้านวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งประกอบไปด้วย การแสดงศิลปวัฒนธรรม การแต่งกาย ภาษา และอาหารด้วยแสดงให้เห็นถึงความผูกพันกับท้องถิ่น แสดงถึงวิถีชีวิตทางด้านคติความเชื่อ งานประเพณีที่จัดขึ้นเป็นประจำ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมของจังหวัด ดังผลจากการวิเคราะห์พบว่าหมู่บ้านงูจงอางเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.59 ซึ่งจากการศึกษาข้อมูล และผลการวิเคราะห์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ทราบ จุดเด่น ข้อจำกัด และสามารถหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวดังนี้

จุดเด่น หมู่บ้านงูจงอาง บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล มีชื่อเสียงเรื่องการแสดงงูจงอางซึ่งเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายมาก ชาวบ้านเกือบทุกหลังคาเรือนจะเลี้ยงงูจงอางไว้ใต้ถุนบ้าน นอกจากนั้นหมู่บ้านงูจงอาง ยังมีจุดเด่นต่างๆ ได้แก่ การเดินทางสะดวก ชาวบ้านมีภูมิปัญญาในการเลี้ยงงู มีประเพณีต่างๆ เช่น กิจกรรมโตะจิ้งจก แต่งงานงู ทำบุญให้งู กิจกรรมงูลอยน้ำ กิจกรรมการแสดงงู ที่หลากหลาย และมีการขายสมุนไพรพื้นบ้าน

ข้อจำกัด ปัจจุบันหมู่บ้านงูจงอางยังมีข้อจำกัดอยู่หลายๆ ด้าน ได้แก่ การแสดงยังขาดการผสมผสานขาดศูนย์การเรียนรู้และให้ข้อมูล ระบบบริหารงานยังไม่ดี รายได้ของชุมชนไม่แน่นอน สถานที่นั่งชมยังไม่ได้มาตรฐาน สินค้าที่ผลิตเองยังขายไม่ได้ การแสดงงูไม่มีการจัดโปรแกรมในแต่ละรอบ ขาดการเลี้ยงขยายพันธุ์ จากการเลี้ยงงู ส่งกลิ่นเหม็น และศูนย์ฝึกงูมีเสียงรบกวนบริเวณใกล้เคียง ยังไม่มีที่พักรับรองนักท่องเที่ยว เช่น โฮมสเตย์ ขาดการบันทึกข้อมูลในการสืบทอดการเลี้ยงงู ระบบน้ำประปา ฤดูแล้งไม่เพียงพอ ขาดเจ้าหน้าที่พยาบาลประจำศูนย์ ขาดการศึกษาดูงาน และขาดข้อมูลในการประสานงานในอำเภอ

แนวทางการพัฒนา

1. ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อมาให้ความรู้แก่ชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง
2. จัดให้มีการประชุมเพื่อปรึกษาหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการร่วมกันสร้างให้เกิดการพัฒนาที่หลากหลาย เช่น กิจกรรมการแสดงงูที่หลากหลายและมีเป็นการแสดงที่มีการผสมผสาน
3. ควรมีศูนย์บริการข้อมูล และจัดให้มีเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรที่ให้ความรู้ประจำศูนย์บริการข้อมูล
4. จัดให้มีเจ้าหน้าที่ดูแลความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวอย่างทั่วถึง
5. จัดให้มีพยาบาลประจำศูนย์ไว้บริการนักท่องเที่ยวตลอด 24

ชั่วโมง

6. การจัดแสดงงูควรมีการจัดโปรแกรมการแสดงอย่างเป็นระบบ
7. การจำหน่ายสินค้าชุมชนที่ผลิตเอง ควรประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดจำหน่าย และเพิ่มมูลค่าสินค้า รวมถึงการจัดพื้นที่จำหน่ายสินค้า เช่น จัดจำหน่ายสินค้าในบริเวณที่เหมาะสม มีการสร้างคุณภาพและมูลค่าให้กับสินค้า
8. ควรมีผู้สืบทอดการเลี้ยงงูและขยายพันธุ์ และมีการบันทึกข้อมูลไว้อย่างเป็นระบบเพื่อให้สืบทอดไปยังรุ่นต่อไป
9. ควรจัดให้มีสถานที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น โฮมสเตย์ หรือสถานที่พักที่มีความเหมาะสม สวยงาม น่าอยู่ รมรื่น ปลอดภัย สะอาด มีเจ้าหน้าที่บริการด้วยความเต็มใจและเป็นมิตรตามเอกลักษณ์ของพื้นที่นั้นๆ และควรจัดสถานที่พักให้เพียงพอเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว
10. ภายในแหล่งท่องเที่ยวควรมีป้ายบอกทาง ป้ายเตือนภัยที่ชัดเจน
11. จัดทำแผนการจำหน่ายสินค้า OTOP ที่เป็นระบบ จัดทำแผนการขายสินค้า ของที่ระลึก จัดทำแผนการพัฒนาสมุนไพรพื้นบ้านให้มีมาตรฐาน สร้างกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสมุนไพร และมีการสร้างตราสินค้าที่เป็นมาตรฐาน
12. จัดทำแผนการปลูกสมุนไพรในศูนย์การเรียนรู้ และมีการสร้างกลุ่มสมุนไพร และมีการสร้างตราสินค้าที่เป็นมาตรฐาน

3.2.2. ข้อเสนอแนะในการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดขอนแก่น

จากการแจกแบบสอบถามเพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อเสนอแนะ ในการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น โดยมีด้านที่ควรปรับปรุง ดังแสดงในตารางที่ 37 ดังนี้

ตารางที่ 35 แสดงข้อมูลจุดที่ควรปรับปรุงสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใน
จังหวัดขอนแก่น

ด้านที่ควรพัฒนา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ห้องสุขา	275	12.4
การประชาสัมพันธ์	231	10.5
ร้านอาหาร	212	9.6
เจ้าหน้าที่	188	8.5
ศูนย์บริการ	161	7.3
ผู้นำชม	156	7.1
ที่จอดรถ	154	7
ร้านจำหน่ายของที่ระลึก	147	6.7
ป้ายเตือน	144	6.5
ป้ายบอกทาง	142	6.4
สถานที่พัก	138	6.2
การเดินทาง	128	5.8
เสริมความรู้	124	5.6
สวนดอกไม้	4	0.2
ปล่อยนกปล่อยปลา	3	0.1
ถังขยะ	3	0.1

จากตารางที่ 35 แสดงข้อมูลจุดที่ควรปรับปรุงสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น พบว่า สิ่งที่ควรปรับปรุงอย่างเร่งด่วน 5 อันดับแรก คือการปรับปรุงด้านต่างๆ ได้แก่ ห้องสุขา การประชาสัมพันธ์ ร้านอาหาร เจ้าหน้าที่ และศูนย์บริการ

นอกจากนั้น กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น เกี่ยวกับจุดที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียนได้ ดังแสดงในตารางที่ 38 ดังนี้

ตารางที่ 36 แสดงข้อมูลจุดที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียนสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น

ด้านที่ควรพัฒนา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ศิลปวัฒนธรรม	402	14.5
ประวัติศาสตร์	343	12.4
นิเวศสิ่งแวดล้อม	248	9
ความพึงพอใจ	191	6.9
ส่วนรวม	189	6.8
ภาษา	182	6.6
ผลิตภัณฑ์	180	6.5
อาหาร	161	5.8
การแต่งกาย	129	4.7
ความเข้มแข็ง	123	4.5
ความปลอดภัย	120	4.3
คมนาคม	113	4.1
ที่พัก	106	3.8
โฆษณา	105	3.8
มาตรการ	98	3.5
เกษตรอินทรีย์	73	2.6

จากตารางที่ 36 แสดงข้อมูลจุดที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียนสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น โดยจุดที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียน 5 อันดับแรก ได้แก่ ศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ นิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อม ความพึงพอใจ และส่วนรวม

ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่นสู่ความยั่งยืนและการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน ดังนี้

1. ปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนด้วยการจัดประชุมเพื่อปรึกษาหารือกับในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อร่วมมือกันหาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย

2. ให้ความรู้กับชุมชนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้คนในชุมชนมีความพร้อม
สำหรับการให้บริการกับนักท่องเที่ยว
3. ปลุกฝังและสร้างจิตสำนึกให้กับคนในชุมชน และกระตุ้น
ให้ คนในชุมชนระลึกและตระหนักถึงความสำคัญของชุมชน

ภาพที่ 71 การประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว
จังหวัดขอนแก่น ณ ห้องประชุมสำนักงานป้องกันและบรรเทา
สาธารณภัย ชั้น 5 ศาลากลางจังหวัดขอนแก่น
วันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2556

ภาพที่ 72 ตัวแทนชุมชนแหล่งท่องเที่ยวจังหวัด กาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม และร้อยเอ็ด ร่วมวิเคราะห์หาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ณ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เมื่อวันที่ 28 - 30 กรกฎาคมพ.ศ. 2556

จังหวัดขอนแก่น

ภาพที่ 73 แผนที่เส้นทางแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่น

จุดประสงค์ข้อที่ 3.3 พัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียง เหนือตอนกลางสู่ความยั่งยืนและการเป็นแหล่ง ท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน จังหวัดมหาสารคาม

จากจุดประสงค์ข้อที่ 3 ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาศักยภาพของ
แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดมหาสารคาม มาพิจารณาหาแนวทางพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว ดังนี้

3.3.1 การนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวและแนวทางพัฒนาศักยภาพแหล่ง ท่องเที่ยว จังหวัดมหาสารคาม

จากการดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Workshop) และดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) วันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2556 ณ จังหวัดมหาสารคาม และ วันที่ 28-30 พฤษภาคม พ.ศ. 2556 ณ อำเภอเชียงคน จังหวัดเลย ผู้วิจัยได้เชิญบุคคลากรที่เกี่ยวข้องมาให้ข้อมูลประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ และ เอกชน ชุมชน ผู้ปฏิบัติ ตัวแทน ประชาชน โดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ(Workshop) และการสนทนากลุ่ม(FocusGroup Discussion) เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดมหาสารคาม จากการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวทำให้ได้ข้อมูลประกอบการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดมหาสารคาม และจากการสำรวจเก็บข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดมหาสารคามพบว่ามีจำนวนแหล่งท่องเที่ยว 14 แห่ง ซึ่งจัดแบ่งกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

จากผลการวิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้นำมาจัดทำเป็นเส้นทางท่องเที่ยวแนะนำและหาแนวทางในพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดมหาสารคาม โดยในการเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่จะพัฒนา ผู้วิจัยได้คำนึงถึงปัจจัยด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านคุณค่า ด้านความนิยม ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อม รวมถึงด้านสภาพปัญหาปัจจุบันทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว และได้คัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัด จำนวน 3 แห่ง ได้แก่

1. พระธาตุนาคูน เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. วัดพุทธมิ่งเมือง เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. เขตห้ามล่าสัตว์ป่าคุนลำพัน เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

โดยผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวตามผลที่ได้จากการสำรวจสัมภาษณ์ การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ของตัวแทนชุมชน บุคคลากรในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 แหล่ง ดังนี้

1. พระธาตุนาดูน จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความโดดเด่นและมีลักษณะเฉพาะทางด้านวัฒนธรรมกับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางศิลปะ และขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งประกอบไปด้วย งานประเพณี ชีวิตความเป็นอยู่ การแสดงศิลปวัฒนธรรม การแต่งกาย ภาษา และอาหาร ด้วยแสดงให้เห็นถึงความผูกพันกับท้องถิ่น แสดงถึงวิถีชีวิตทางด้านคติความเชื่อ งานประเพณีที่จัดขึ้นเป็นประจำ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมของจังหวัด ดังผลจากการวิเคราะห์พบว่าพระธาตุนาดูนเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.63 ซึ่งจากผลการศึกษาข้อมูลและผลการวิเคราะห์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ทราบ จุดเด่น ข้อจำกัด และสามารถหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

จุดเด่น พระธาตุนาดูน เป็นเขตที่มีการขุดพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองในอดีต ในบริเวณนี้ได้เคยเป็นที่ตั้งของนครจำปาศรีมาก่อน และที่สำคัญยิ่งก็คือการขุดพบสุลปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุบรรจุในตลับทองคำ เงิน และ สำริด ซึ่งสันนิษฐานว่ามีอายุอยู่ในพุทธศตวรรษที่ 13 - 15 สมัยทวารวดี รัฐบาลจึงอนุมัติให้ดำเนินการก่อสร้างพระธาตุนาดูนขึ้นในเนื้อที่ 902 ไร่ โดยบริเวณรอบๆ จะมีพิพิธภัณฑ์ทางศาสนา และวัฒนธรรม สวนรุกขชาติ สวนสมุนไพร ซึ่งตกแต่งให้เป็นสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนา เป็นแหล่งอารยธรรมโบราณแห่งหนึ่งที่มีประวัติอันยาวนาน

ข้อจำกัด ยังไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวโดยทั่วไป

แนวทางการพัฒนา

1. ควรมีการนำเสนอข้อมูลประชาสัมพันธ์ อารยธรรมโบราณของเมืองจำปาศรี แสดงรายละเอียดของเมืองโบราณและการพัฒนาการของเมืองถึงปัจจุบัน สร้างความเกี่ยวข้องเป็นส่วนเดียวกับพระธาตุนาดูน เพื่อสร้างความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่
2. ควรสร้างความต่อเนื่องของแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์เมืองจำปาศรี และแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ในลักษณะโบราณสถานของจังหวัด เช่น กู่สันตวันรินทร์ กุ้มน้อย กู่บ้านแดง กู่บ้านสนาม กู่บ้านเขวา เป็นต้น
3. ให้ความสำคัญกับพิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมจำปาศรีให้มากขึ้น ปัจจุบันนักท่องเที่ยวไม่เข้าไปเนื่องจากการเข้าถึงไม่สัมพันธ์และต่อเนื่องกับพระธาตุนาดูน

2. วัดพุทธมิ่งเมือง จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความโดดเด่นและมีลักษณะเฉพาะทางด้านวัฒนธรรมกับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางศิลปะ และขนบธรรมเนียมประเพณี ชีวิตความเป็นอยู่ การแสดงศิลปวัฒนธรรมและด้วยแสดงให้เห็นถึงความผูกพันกับท้องถิ่น แสดงถึงวิถีชีวิตทางด้านคติความเชื่อ งานประเพณีที่จัดขึ้นเป็นประจำ ดังผลจากการวิเคราะห์พบว่าวัดพุทธมิ่งเมืองเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.56 ซึ่งจากผลการศึกษาข้อมูล และผลการวิเคราะห์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ทราบ จุดเด่น ข้อจำกัด และสามารถหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวดังนี้

จุดเด่น เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ข้อจำกัด เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยังไม่รู้จักกันอย่างแพร่หลายของนักท่องเที่ยว

แนวทางการพัฒนา

1. ควรมีการนำเสนอข้อมูลประชาสัมพันธ์ เมืองโบราณบ้านสระ ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย แสดงรายละเอียดของเมืองโบราณและพัฒนาการของเมืองถึงปัจจุบัน สร้างความเกี่ยวข้องเป็นส่วนเดียวกับวัดพุทธมิ่งมงคลและวัดสุวรรณवास เพื่อสร้างความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ และจัดให้มีป้ายอธิบายข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว

2. ควรสร้างความต่อเนื่องของแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์ที่สำคัญของจังหวัด เช่น เมืองโบราณกันทรวิชัย โบราณสถานอุ้มยาคุ อยู่ที่บ้านสระ ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย ในเขตเมืองโบราณกันทรวิชัย กู่คูขาด (วัดป่ากู่แก้ว) อยู่ที่บ้านดอนหนอง ตำบลมะขามเรียง เตาเผาบ้านเขียบ อยู่ที่บ้านเขียบ ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย มีลักษณะเป็นเนินขนาดใหญ่ มีพื้นที่ประมาณ 100 ไร่ ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของวัดบ้านเขียบ (วัดพุทธไชยาราม) จากการสำรวจได้พบร่องรอยของผนังเตาเผาภาชนะ และมีเศษภาชนะเนื้อแกร่งจำนวนมาก แต่ปัจจุบันถูกทำลายไปเกือบหมด สันนิษฐานว่า บริเวณนี้น่าจะเป็นแหล่งเตาเผา เพื่อผลิตภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งประเภทไห มีอายุอยู่ประมาณพุทธศตวรรษที่ 22 - 24 เป็นวัฒนธรรมแบบล้านช้าง เป็นต้น

3. สร้างพิพิธภัณฑ์ชุมชนกันทรวิชัย ให้นักท่องเที่ยวได้ชมทราบเรื่องราวความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ สัมพันธ์และต่อเนื่องกับเมืองโบราณนครจำปาศรี

4. ควรมีการจัดกิจกรรมทางศาสนาในวันสำคัญในรอบปี เช่น งานบุญประเพณีของชาวอีสาน เพื่อสร้างความสำคัญทางกิจกรรมการท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรมตลอดปีและสร้างความเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวกับชุมชนทางด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต

5. ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบของวัดโดยรวม เช่น สิมเก่าแก่ของวัด กิจกรรมทางศาสนา เป็นต้น

6. การจัดการคุณภาพเสียง ลดเสียงรบกวนจากรถยนต์ที่เข้ามาโดยการจำกัดที่จอดรถในบริเวณที่เหมาะสม การจัดการคุณภาพอากาศ แก้ปัญหาฝุ่นและควันจากรถยนต์ที่เข้ามา

7. การจัดการขยะมูลฝอย มีป้ายเตือนทิ้งขยะให้ถูกที่ การออกแบบภาชนะรองรับขยะกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม มีอุปกรณ์รองรับขยะเพียงพอและเหมาะสม

8. การมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการของชุมชน และเปิดโอกาสให้องค์กรภายนอกเข้ามามีบทบาทสนับสนุนมากขึ้น

9. การให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก ในคุณค่าของการท่องเที่ยว โดยการจัดเตรียมเอกสารเผยแพร่ข้อมูลความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว

3. เขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนรำพัน จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศโดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นและเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดี ดังผลจากการวิเคราะห์พบว่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนรำพัน เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 2.40 ซึ่งจากผลการศึกษาข้อมูล และผลการวิเคราะห์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ทราบ จุดเด่น ข้อจำกัด และสามารถหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

จุดเด่น ป่าดูนรำพันแห่งเดิมเป็นพื้นที่สาธารณะประโยชน์ เป็นพื้นที่ที่ประชาชน ใช้ประโยชน์ร่วมกัน ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือมีความเชื่อ ว่าเป็นดินแดนที่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์รักษาเป็นดอนปู่ตา เป็นป่า วัฒนธรรมหรือป่าประเพณี ทุกปีจะมีการเลี้ยงผีเจ้าปู่ ผีป่า มีการบอกกล่าวก่อนชาวบ้านจะลงนาในสิ่งที่สำคัญที่สุด คือ มีปู่ปาชนิดหนึ่งอาศัยอยู่คือ “ ปูทุลกระหม่อม ” หรือ ชาวบ้านเรียกว่าปู่แป้งและปูชนิดนี้ก็มีอยู่แห่งเดียวเท่านั้นคือในพื้นที่ป่าดูนรำพัน ตำบลนาเชือก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเป็นพื้นที่แห่งเดียวที่พบ "ปูทุลกระหม่อม" ป่าดูนรำพันแห่งนี้ยังมีความหลากหลายทางธรรมชาติทั้งพืชพันธุ์และสัตว์ป่า

ข้อจำกัด การประชาสัมพันธ์ยังไม่แพร่หลาย และยังไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลายต่อนักท่องเที่ยวโดยทั่วไป

แนวทางการพัฒนา

1. แสดงความสำคัญทางธรรมชาติวิทยาของพื้นที่เรื่องป่าที่เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทยและจังหวัดในอีสานตอนกลาง
2. แสดงความสำคัญทางชีวภาพของพืชพันธุ์และสัตว์ที่มีความหลากหลายในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดงลำพัน โดยเฉพาะ"บุหลันระหม่อม"
3. เชื่อมโยงพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าดงลำพันกับภูมิศาสตร์ ของจังหวัด เช่น ป่าไม้ ลำน้ำ แม่น้ำ ให้เห็นความสำคัญของการดูแล เรียนรู้ รักษา อนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในจังหวัดอีสานกลาง
4. พัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการดำรงอยู่ของชุมชนกับป่า การใช้ประโยชน์และการดูแลรักษาป่า ชุมชนใช้ประโยชน์จากป่าดงลำพันในด้านแหล่งอาหาร เก็บเห็ด หาหน่อไม้ จับปลาและสัตว์น้ำ ใช้แหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค และการทำนารอบๆ ดงลำพัน
5. ส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชนโดยรอบซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์วัฒนธรรมไทย - ลาว มีวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องคือ เคารพดอนปู่ตาเป็นแหล่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งป่าดงลำพันเป็นดอนปู่ตาด้วยเช่นกัน
6. พัฒนาตามมาตรฐาน กฎระเบียบของบริหารจัดการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช
7. จัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน
8. จัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก จัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวความปลอดภัยของแหล่งธรรมชาติในการท่องเที่ยว

โดยจากการศึกษาข้อมูลศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดมหาสารคาม ได้พบสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนา ดังนี้

3.2.2 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดมหาสารคาม

จากการแจกแบบสอบถามเพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดมหาสารคาม โดยมีด้านที่ควรปรับปรุง ดังแสดงในตารางที่ 37 ดังนี้

ตารางที่ 37 แสดงข้อมูลจุดที่ควรปรับปรุงสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
ในจังหวัดมหาสารคาม

ด้านที่ควรพัฒนา	ด้านที่ควรพัฒนา	ด้านที่ควรพัฒนา
การประชาสัมพันธ์	117	12.3
ห้องสุขา	111	11.7
ที่จอดรถ	90	9.5
ป้ายบอกทาง	88	9.3
ร้านอาหาร	79	8.3
ป้ายเตือน	70	7.4
เจ้าหน้าที่	67	7
ศูนย์บริการ	66	6.9
ผู้นำชม	63	6.6
การเดินทาง	61	6.4
สถานที่พัก	56	5.9
ร้านจำหน่ายของที่ระลึก	45	4.7
เสริมความรู้	29	3
สวนดอกไม้	4	0.4
ถังขยะ	3	0.3
ปล่อยนกปล่อยปลา	2	0.2

ตารางที่ 37 แสดงข้อมูลจุดที่ควรปรับปรุงสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใน
จังหวัดมหาสารคามพบว่า สิ่งที่ต้องปรับปรุงอย่างเร่งด่วน 5 อันดับแรก คือการปรับปรุงด้านต่างๆ
ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ ห้องสุขา ที่จอดรถ ป้ายบอกทาง และ ร้านอาหาร

นอกจากนั้น กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว
ในจังหวัดมหาสารคาม เกี่ยวกับจุดที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียนได้ ดังแสดงในตารางที่ 38
ดังนี้

ตารางที่ 38 แสดงข้อมูลจุดที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียนสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดมหาสารคาม

ด้านที่ควรพัฒนา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ศิลปวัฒนธรรม	157	17.4
ประวัติศาสตร์	140	15.5
นิเวศสิ่งแวดล้อม	100	11.1
ความพึงพอใจ	62	6.9
ส่วนรวม	60	6.6
ภาษา	52	5.8
ผลิตภัณฑ์	52	5.8
ความปลอดภัย	47	5.2
โฆษณา	41	4.5
อาหาร	37	4.1
ความเข้มแข็ง	37	4.1
การแต่งกาย	31	3.4
ที่พัก	27	3
คมนาคม	26	2.9
มาตรการ	22	2.4
เกษตรอินทรีย์	13	1.4

ตารางที่ 38 แสดงข้อมูลจุดที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียนสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดมหาสารคาม โดยจุดที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียน 5 อันดับแรก ได้แก่ ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อม ด้านความพึงพอใจ และด้านส่วนรวม

นอกจากนั้นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวควรมีการพัฒนาด้านต่างๆ ดังนี้

1. การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางกายภาพ ควรขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานและภาคส่วนต่างๆ
2. การพัฒนาศักยภาพบุคลากร ควรจัดโครงการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านมาตรฐานการท่องเที่ยว เช่น ที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก และการเป็นเจ้าภาพที่ดี
3. การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวแบบชุมชนมีส่วนร่วม ควรมีการ

ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน การปลูกจิตสำนึก รวมถึงการให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว

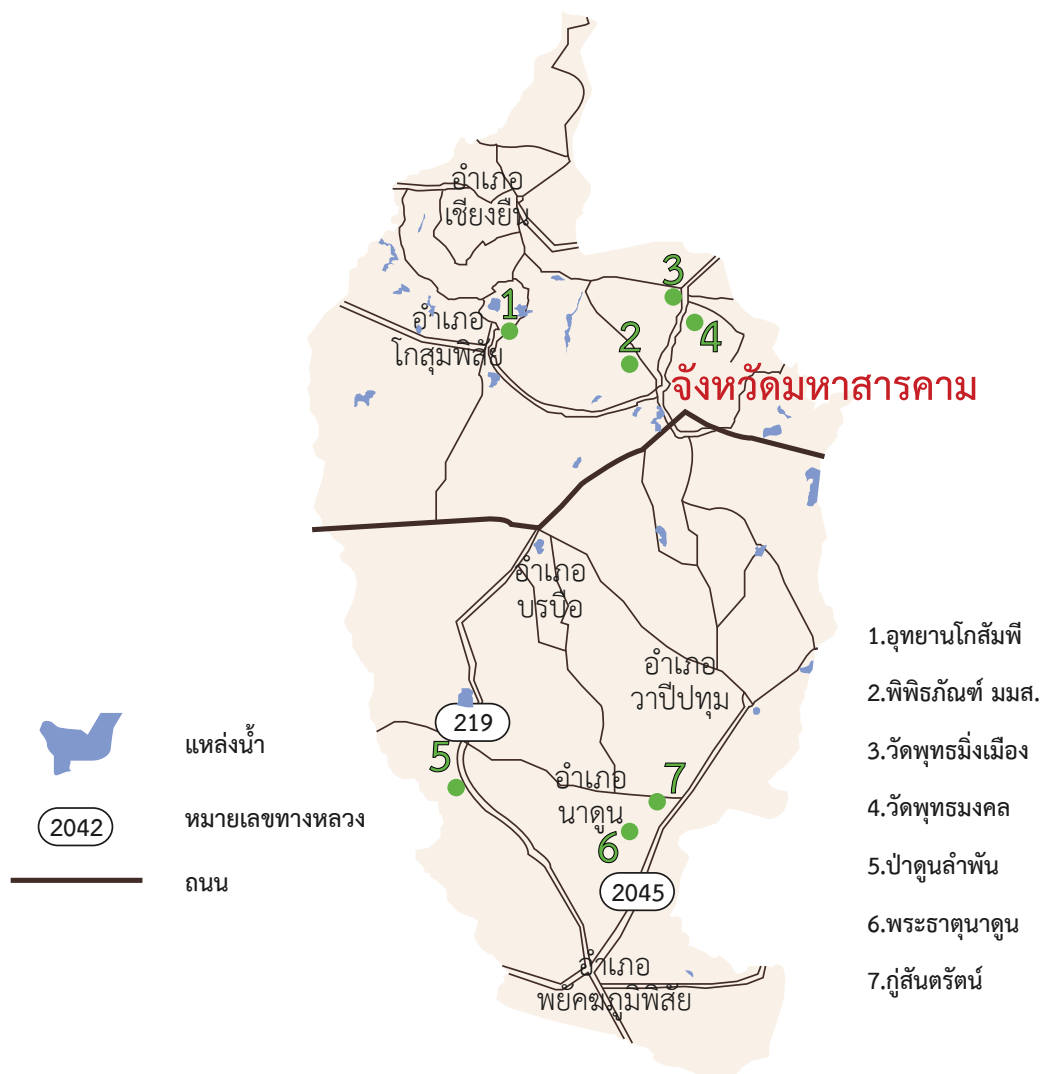
4. การพัฒนาศักยภาพทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เช่น แหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม ควรมีการประชาสัมพันธ์เชิงรุก หลากหลายช่องทาง เพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยว และมีการสร้างแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยง

5. การพัฒนาศักยภาพสู่หนึ่งเดียวอาเซียน ควรมีการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงอาเซียนและแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์

ภาพที่ 74 การประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว จังหวัดมหาสารคาม ณ ห้องประชุมสำนักงานจังหวัด ชั้น 3 ศาลากลาง จังหวัดมหาสารคาม วันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2556

จังหวัดมหาสารคาม

ภาพที่ 75 แผนที่เส้นทางแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม

จุดประสงค์ข้อที่ 3.4 เพื่อพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง สู่ความยั่งยืนและการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน จังหวัดร้อยเอ็ด

จากจุดประสงค์ข้อที่ 3 ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดร้อยเอ็ด มาพิจารณาหาแนวทางพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว ดังนี้

3.4.1 การนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวและแนวทางพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดร้อยเอ็ด

จากการดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) วันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2556 ณ จังหวัดร้อยเอ็ด และวันที่ 28 - 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2556 ณ จังหวัดเลย ซึ่งผู้วิจัยได้เชิญบุคคลต่างๆที่เกี่ยวข้องมาให้ข้อมูลประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ และเอกชน ชุมชน ผู้ปฏิบัติ ตัวแทนประชาชน โดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ(Workshop)และการสนทนากลุ่ม (FocusGroup Discussion) เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยจากการดำเนินกิจกรรมดังกล่าว ทำให้ได้ข้อมูลประกอบการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดร้อยเอ็ด จากการศึกษาและสำรวจแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่ามีแหล่งท่องเที่ยวจำนวน 15 แห่ง ได้แก่ วัดกลางมิ่งเมือง พิพิธภัณฑสถานสัตว์น้ำ บึงพลาญชัย พระมหาเจดีย์ชัยมงคล เขตห้ามล่าสัตว์ป่าถ้ำผาน้ำทิพย์ ศูนย์ทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิม กู่พระโกนา พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติร้อยเอ็ด กู่กาสิงห์ บึงเกลือ วัดบูรพาภิราม วัดประชาคมวนาราม(วัดป่ากุง) วัดเหนือ สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ วนอุทยานผาน้ำย้อย จัดแบ่งกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวทางด้านศิลปวัฒนธรรม จำนวน 6 แห่ง ได้แก่ วัดกลางมิ่งเมือง พระมหาเจดีย์ชัยมงคล วัดบูรพาภิราม วัดประชาคมวนาราม(วัดป่ากุง) วัดเหนือ ศูนย์ทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิม
2. แหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ จำนวน 5 แห่ง ได้แก่ กู่พระโกนา พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติร้อยเอ็ด กู่กาสิงห์ วัดเหนือ วัดประชาคมวนาราม(วัดป่ากุง)
3. แหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน 6 แห่ง ได้แก่ พิพิธภัณฑสถานสัตว์น้ำ บึงพลาญชัย พระมหาเจดีย์ชัยมงคล เขตห้ามล่าสัตว์ป่าถ้ำผาน้ำทิพย์ สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ วนอุทยานผาน้ำย้อย

จากผลการวิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้นำมาจัดทำเป็นเส้นทางท่องเที่ยวแนะนำและหาแนวทางในพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด โดยในการเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่จะพัฒนา ผู้วิจัยได้คำนึงถึงปัจจัยด้านต่างๆ ได้แก่

ด้านคุณค่า ด้านความนิยม ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงด้านสภาพปัญหาปัจจุบันทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว และได้คัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัด จำนวน 3 แห่ง ได้แก่

1. ศูนย์ทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิม เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม
2. อุทยานห้ามล่าสัตว์ป่าถ้ำผาทิพย์ เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. กู่กาสิงห์ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

โดยผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวตามผลที่ได้จากการสำรวจสัมภาษณ์ การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ของตัวแทนชุมชน บุคคลากรในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 แห่ง ดังนี้

1. ศูนย์ทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิม จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรมและมีลักษณะเฉพาะทางด้านวัฒนธรรมกับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางศิลปะและขนบธรรมเนียมประเพณี ชีวิตความเป็นอยู่ การแสดงศิลปวัฒนธรรมและด้วยแสดงให้เห็นถึงความผูกพันกับท้องถิ่น ดังผลจากการวิเคราะห์พบว่าศูนย์ทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิม เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.93 ซึ่งจากผลการศึกษาข้อมูล และผลการวิเคราะห์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ทราบ จุดเด่น ข้อจำกัด และสามารถหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวดังนี้

จุดเด่น เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม บ้านห้วยหลิมเป็นหมู่บ้านทอผ้าไหม มีการจัดตั้ง "กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต" เป็นศูนย์รวมและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ บ้านห้วยหลิมเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ ของอำเภอทุ่งบางหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด หมู่บ้านแห่งนี้มีชื่อเสียงโด่งดังมานานว่าเป็นหมู่บ้านหัตถกรรมผ้าไหมทอมือฝีมือประณีตงดงาม ผ้าทอมือของบ้านห้วยหลิมนั้นมีเอกลักษณ์โดดเด่นตรงที่เป็นผ้าที่ทอทำด้วยมือในทุกขั้นตอน มีการออกแบบการสร้างสรรค์ลวดลายของกลุ่มแม่บ้านที่มีฝีมือมีความประณีตสวยงาม มีการประยุกต์ลายดั้งเดิมมาผสมผสานกับลวดลายใหม่ ๆ หรือออกแบบลายขึ้นมาใหม่ แต่ก็ยังคงเอกลักษณ์ของผ้าทอไทยอีสานไว้ ฝ่ายส่วนใหญ่จะเป็นฝ่ายกดอกลายลูกแก้ว ลายดอกพิกุล แขนผ้างหมู่บ้านมีความเป็นระเบียบ การอยู่ร่วมกันของชุมชนในพื้นที่ที่มีความสามัคคีกัน

ข้อจำกัด ขาดแหล่งข้อมูลการท่องเที่ยวที่ชัดเจน และขาดทักษะด้านภาษาของคนในชุมชนเกี่ยวกับการให้บริการนักท่องเที่ยว

แนวทางการพัฒนา

1. ควรมีการเพิ่มรรับส่งนักท่องเที่ยวเพื่อแก้ไขปัญหาจราจรในช่วงเทศกาล ส่งเสริมความรู้ด้านภาษาให้กับผู้นำชม รณรงค์รักษาความสะอาด มีการกำหนดบทลงโทษที่ชัดชัดสำหรับผู้ที่ปฏิบัติไม่ถูกต้องตามกฎระเบียบ

2. ควรมีการจัดการตั้งกลุ่มเพื่อดูแลการท่องเที่ยวที่ชัดเจน และให้คนในชุมชนมีส่วนร่วม เช่น วัด ชุมชน โรงเรียน หน่วยงาน และควรมีการจัดการตั้งกลุ่มมัคคุเทศน์น้อย เพื่อปลูกฝังจิตสำนึก ความเข้าใจ ให้เกิดความห่วงใยให้เห็นคุณค่าของชุมชน

3. ควรมีการสร้างความรู้ความเข้าใจ ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวตระหนักถึงความสำคัญและเห็นคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว และสร้างความมั่นใจให้นักท่องเที่ยวโดยมีผู้ให้คำแนะนำและดูแลนักท่องเที่ยว

2. อุทยานห้ามล่าสัตว์ป่าถ้ำผาทิพย์ เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดลอม ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศโดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ภายใต้การจัดการสิ่งแวดลอมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นและเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดี ดังผลจากการวิเคราะห์พบว่าอุทยานห้ามล่าสัตว์ป่าถ้ำผาทิพย์ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.84 ซึ่งจากผลการศึกษาข้อมูล และผลการวิเคราะห์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ทราบ จุดเด่น ข้อจำกัด และสามารถหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

จุดเด่น เขตห้ามล่าสัตว์ป่าผาน้ำทิพย์ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและสิ่งแวดลอม โดยสภาพพื้นที่จะเป็นเทือกเขาหินทรายสูงชันและสลับซับซ้อนประกอบด้วยป่าดิบแล้ง ป่าเบญจพรรณและป่าเต็งรัง ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ จุดท่องเที่ยวที่น่าสนใจในบริเวณนี้คือ ผาภูไท เป็นจุดชมพระอาทิตย์ขึ้น และผาหมอกมียาย เป็นจุดชมพระอาทิตย์ตกนอกจากนี้ยังมีเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ 2 เส้นทาง ระยะทาง 2 กิโลเมตร และ 3 กิโลเมตร นักท่องเที่ยวสามารถเดินเองได้ ผาหมอกมียาย อยู่ภายในบริเวณเขตห้ามล่าสัตว์ป่าผาน้ำทิพย์ เป็นจุดที่มองเห็นวิวทิวทัศน์ธรรมชาติอันสวยงาม และมีหมอกปกคลุมตลอดทั้งปี เนื่องจากมีความอุดมสมบูรณ์ และความชื้นสูงจึงทำให้บริเวณดังกล่าวมีความร่มรื่น เหมาะสำหรับผู้ที่นิยมท่องเที่ยวแบบเดินป่าศึกษาธรรมชาติ

ข้อจำกัด การประชาสัมพันธ์ยังมีน้อย

แนวทางการพัฒนา

1. ควรมีการจัดการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว เช่น การทำแผ่นพับ หรือป้ายโฆษณา แหล่งท่องเที่ยว

2. จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกให้เพียงพอกับความต้องการ

ของนักท่องเที่ยว มีป้ายบอกทางที่ชัดเจน มีเจ้าหน้าที่ดูแลความปลอดภัยอย่างทั่วถึง มีป้ายอธิบาย ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวให้ให้นักท่องเที่ยวได้รู้ มีการติดตั้งป้ายสัญญาณเตือนภัย มีการจัดการเรื่องเอกสารเผยแพร่และแนะนำแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ

3. ควรมีการจัดการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว เช่น การทำ แผ่นพับ หรือป้ายโฆษณา แหล่งท่องเที่ยว

3. กูกาสิงห์ จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางด้านศิลปวัฒนธรรม ด้าน ประวัติศาสตร์ ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ ที่มีเอกลักษณ์ เฉพาะถิ่นโดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมี ส่วนร่วมของท้องถิ่นและเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและ ประวัติศาสตร์ได้ภายในจังหวัดและแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดใกล้เคียงได้ ดังผลจากการวิเคราะห์พบ ว่ากูกาสิงห์ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.27 ซึ่งจากผลการศึกษา ข้อมูล และผลการวิเคราะห์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ ทราบ จุดเด่น ข้อจำกัด และสามารถหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

จุดเด่น กูกาสิงห์เป็นสถาปัตยกรรมแบบเขมร มีขนาดค่อนข้างใหญ่ และยังอยู่ในสภาพดี กรมศิลปากรได้ดำเนินการขุดแต่งและบูรณะให้เห็นสภาพชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อ พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งในภาคอีสาน กูกาสิงห์ประกอบด้วย ปรางค์ 3 องค์ ตั้งอยู่บนฐานศิลาแลงเดียวกัน ปรางค์ประธานหรืออาคารหลักที่มี 3 องค์นั้น ตั้งเรียงอยู่บนฐาน เดียวกันในแนวเหนือ - ใต้ แผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ปรางค์องค์ กลางมีขนาดใหญ่กว่าอีก 2 องค์ที่ขนาดข้างและมีมุขยื่นทางด้านหน้าเป็นห้องยาวมีประตูทางเข้า 3 ทาง ส่วนปรางค์อีก 2 องค์ที่ขนาดนั้นมีขนาดและลักษณะเดียวกันฐานก่อด้วยศิลาทราย ผังก่ออิฐ มีประตูเพียงด้านหน้า ภายในมีแท่นรูปเคารพวางอยู่ จากผลวิเคราะห์ของศิลปกรรม แบบแผนผังและ โบราณวัตถุที่พบแสดงให้เห็นทราบว่า กูกาสิงห์สร้างขึ้นในแบบศิลปะเขมรที่เรียกว่า "แบบบาปวน"อายุ ราว พ.ศ. 1560-1630 ทางราชการจัดงานเปิดตัวแหล่งท่องเที่ยวเชิงการเกษตรในทุ่งกุลาร้องไห้ ชื่องาน "กินข้าวทุ่ง นุ่งผ้าไหม"

ข้อจำกัด ถ้าเป็นฤดูทำนาชาวบ้านไม่มีเวลาดูแลนักท่องเที่ยว

แนวทางการพัฒนา

1. ความสะดวกในการเดินทาง ควรปรับปรุงและพัฒนาเรื่อง การขนส่ง เช่น เพิ่มจำนวนรถประจำทาง เพื่อให้เพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยวและทำให้การ คมนาคมเกิดความสะดวก

2. ควรสร้างเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละจังหวัด จัดหาสิ่ง อำนวยความสะดวกให้เพียงพอกับความต้องการของนักท่องเที่ยว มีป้ายบอกทางที่ชัดเจน มีเจ้า

หน้าที่ดูแลความปลอดภัยอย่างทั่วถึง มีป้ายอธิบายข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวให้ท่องเที่ยวได้รู้ มีการติดตั้งป้ายสัญลักษณ์เตือนภัย มีการจัดการเรื่องเอกสารเผยแพร่และแนะนำแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ

3. ควรมีการจัดการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว เช่นการทำแผ่นพับ หรือป้ายโฆษณา แหล่งท่องเที่ยว

ภาพที่ 76 การนำเสนอผลการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ(Workshop) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวการประชุมเชิงปฏิบัติการ ณ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เมื่อวันที่ 28 - 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2556 โดยผู้แทนจากชุมชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด

ภาพที่ 77 กิจกรรมการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ครั้งที่ 1 วันที่ 15 - 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2556 ที่จังหวัดขอนแก่น จังหวัดกาฬสินธุ์ ครั้งที่ 2 วันที่ 21 - 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2556 ที่จังหวัดร้อยเอ็ด และจังหวัดมหาสารคาม

4.2.2 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดร้อยเอ็ด

จากการแจกแบบสอบถามเพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีด้านที่ควรปรับปรุง ดังแสดงในตารางที่ 41 ดังนี้

ตารางที่ 39 แสดงข้อมูลจุดที่ควรปรับปรุงสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดร้อยเอ็ด

ด้านที่ควรพัฒนา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การประชาสัมพันธ์	203	12.5
ห้องสุขา	216	13.3
ที่จอดรถ	161	9.9
ร้านอาหาร	132	8.1
การเดินทาง	118	7.3
ป้ายบอกทาง	117	7.2
ศูนย์บริการ	114	7
เจ้าหน้าที่	111	6.8
สถานที่พัก	101	6.2
ผู้นำชม	99	6.1
ร้านจำหน่ายของที่ระลึก	95	5.8
ป้ายเตือน	79	4.9
เสริมความรู้	78	4.8

ตารางที่ 39 แสดงข้อมูลจุดที่ควรปรับปรุงสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดร้อยเอ็ดพบว่า สิ่งที่ต้องปรับปรุงอย่างเร่งด่วน 5 อันดับแรก คือการปรับปรุงด้านต่างๆ ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ ห้องสุขา ที่จอดรถ ร้านอาหาร และการเดินทาง

นอกจากนั้น กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดร้อยเอ็ด เกี่ยวกับจุดที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียนได้ ดังแสดงในตารางที่ 40 ดังนี้

ตารางที่ 40 แสดงข้อมูลจุดที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียนสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดร้อยเอ็ด

ด้านที่ควรพัฒนา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ศิลปวัฒนธรรม	275	14.5
ประวัติศาสตร์	217	11.5
นิเวศสิ่งแวดล้อม	194	10.3
ความพึงพอใจ	147	7.8
ภาษา	122	6.5
ส่วนรวม	114	6
ผลิตภัณฑ์	111	5.9
อาหาร	103	5.4
การแต่งกาย	97	5.1
ความปลอดภัย	88	4.7
โฆษณา	82	4.3
ที่พัก	78	4.1
ความเข้มแข็ง	78	4.1
คมนาคม	67	3.5
มาตรการ	63	3.3
เกษตรอินทรีย์	55	2.9

ตารางที่ 40 แสดงข้อมูลจุดที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียนสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยจุดที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียน 5 อันดับแรก ได้แก่ ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความพึงพอใจ และด้านภาษา

นอกจากนั้นในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดร้อยเอ็ด ควรมีการพัฒนาและปรับปรุงด้านต่างๆ ดังนี้ ควรให้ทุกหน่วยงาน ทั้งภาครัฐ เอกชน ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ และในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้มีเจ้าหน้าที่ดูแลอย่างทั่วถึง โดยอาจมีการรวมกลุ่มของคนจิตอาสา หรือ ให้กลุ่มผู้มีผลประโยชน์จากสถานที่ท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการดูแลและบริหารแหล่งท่องเที่ยว ตามแหล่งท่องเที่ยวสถานที่ต่างๆ ควรมีป้ายบรรยาย

ละเอียดให้ชัดเจน รวมถึงระบุชื่อผู้รับผิดชอบด้วย นอกจากนั้นควรมีอุปกรณ์และเครื่องมือบรรเทาสาธารณภัยไว้ตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ซึ่งอาจจะขอความอนุเคราะห์หรือสนับสนุนจากเทศบาลหรือ องค์การบริหารส่วนตำบล ควรมีอุปกรณ์สำหรับปฐมพยาบาลตามแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งอาจจะขอความร่วมมือหรือสนับสนุนจาก โรงพยาบาลสุภาพตำบล เป็นต้น

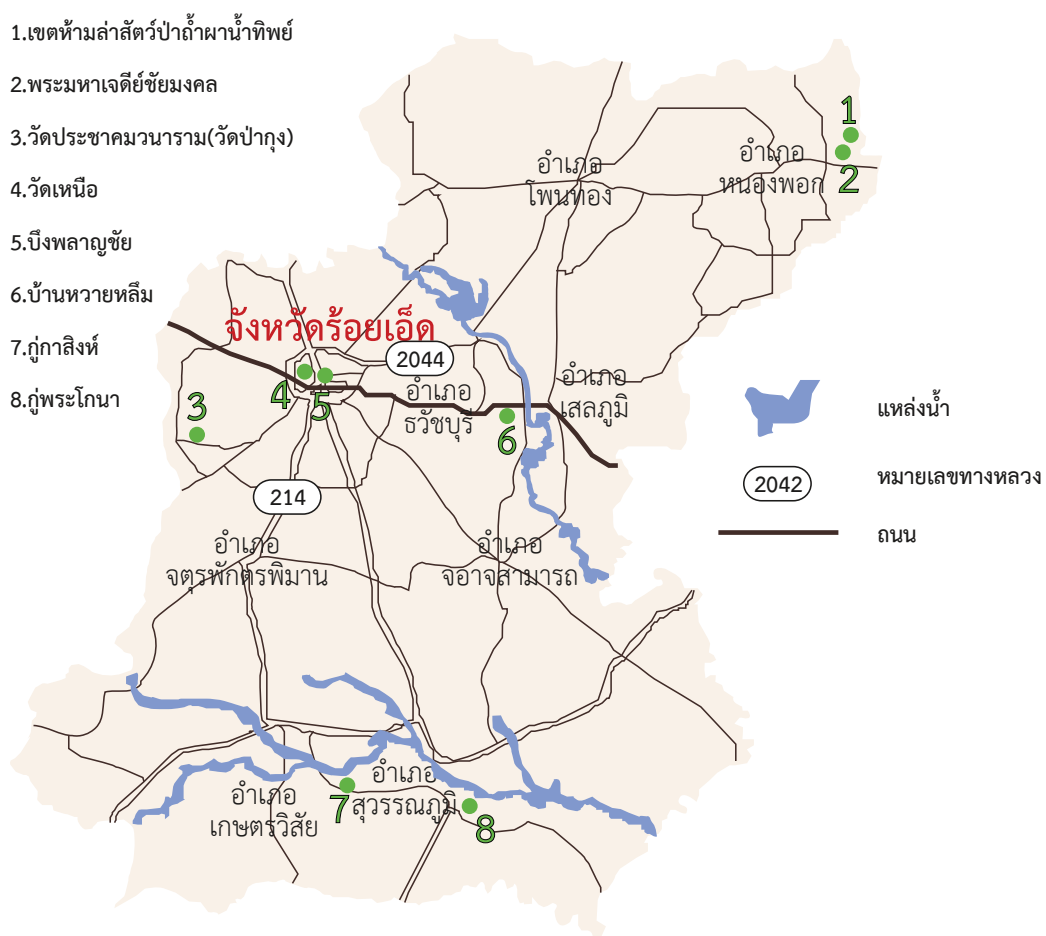

ภาพที่ 78 การประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว
จังหวัดร้อยเอ็ด ณ ห้องประชุมสำนักงานจังหวัด ชั้น 3 ห้องข้าวหอมมะลิ
ศาลากลาง จังหวัดร้อยเอ็ด วันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2556

ภาพที่ 79 การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ(Workshop) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวการประชุมเชิงปฏิบัติการ ณ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เมื่อวันที่ 28 - 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2556 โดยตัวแทนจากชุมชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 จังหวัด ได้ร่วมจัดทำแผนที่แหล่งท่องเที่ยวเพื่อเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน

จังหวัดร้อยเอ็ด

ภาพที่ 80 แผนที่เส้นทางแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด

ภาพที่ 81 การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ(Workshop) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ณ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เมื่อวันที่ 27-29 กรกฎาคม พ.ศ. 2556 ด้วยการมีส่วนร่วมในกิจกรรม ด้วยการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมวางแผน โดยตัวแทนจากชุมชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 จังหวัด กับคณะวิจัย

ภาพที่ 82 กิจกรรมการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อ
เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวในด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์
และด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยกลุ่มตัวแทนในพื้นที่ที่เข้าร่วม
ประชุมเชิงปฏิบัติการ ณ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย
เมื่อวันที่ 28 - 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2556

ภาพที่ 83 กิจกรรมการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว
เพื่อเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม ด้าน
ประวัติศาสตร์ ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยกลุ่มตัวแทนในพื้นที่
เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ ณ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย
วันที่ 28 - 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2556

ภาพที่ 84 การศึกษาดูงานในพื้นที่อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย โดยมีวิทยากร
ในพื้นที่เป็นผู้นำชม ในการนี้ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างชุมชน
และคณะวิจัย เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 556

ภาพที่ 85 แผนที่เส้นทางแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดร้อยเอ็ด แหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ภาพที่ 86 เส้นทางเชื่อมโยงแหล่งเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดขอนแก่น จังหวัด
มหาสารคาม จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านศิลปวัฒนธรรม

ภาพที่ 87 เส้นทางเชื่อมโยงแหล่งเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม
จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านประวัติศาสตร์

ภาพที่ 88 เส้นทางเชื่อมโยงแหล่งเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม
จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

บทที่ 5

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่ความยั่งยืนและการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง
2. เพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง
3. เพื่อพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

สู่ความยั่งยืนและการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน

จากการวิจัยสามารถสรุปผลการวิจัย และมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวิจัยนี้

5.1 สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังนี้

5.1.1 ศึกษาแหล่งท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ทั้ง 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดกาฬสินธุ์จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดร้อยเอ็ด สรุปผลได้ดังนี้

แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์ มีจำนวนแหล่งท่องเที่ยว 10 แห่ง จัดแบ่งกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม จำนวน 6 แห่ง ได้แก่ พระธาตุยาคู พุทธสถานภูป้อ วัดพุทธนิมิตร(ภูค่าว) วัฒนธรรมภูไทบ้านโคกโก่ง แพร่บ้านโนน ภูไทบ้านกุดหว้า
2. แหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ จำนวน 6 แห่ง ได้แก่ พระธาตุยาคู พิพิธภัณฑ์สิรินธร พุทธสถานภูป้อ วัดพุทธนิมิตร(ภูค่าว) วัฒนธรรมภูไทบ้านโคกโก่ง ภูไทบ้านกุดหว้า
3. แหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน 7 ได้แก่ พระธาตุยาคู พุทธสถานภูป้อ วัดพุทธนิมิตร (ภูค่าว) วัฒนธรรมภูไทบ้านโคกโก่ง เขื่อนลำปาว สวนสาธารณะ น้ำตกตาดสูง

แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่น มีจำนวนแหล่งท่องเที่ยว 14 แห่ง ซึ่งจัดแบ่งกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวทางด้านศิลปวัฒนธรรม จำนวน 9 แห่ง ได้แก่ วัดไชยศรี วัดเจติยภูมิ (พระธาตุขามแก่น) วัดหนองแขว วัดป่าแสงอรุณ หมู่บ้านเต่า หมู่บ้านงูจงอาง หมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทย พิพิธภัณฑ์ผ้าไหม พิพิธภัณฑ์โฮมมุลมั่ง

2. แหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ จำนวน 9 แห่ง ได้แก่ ปรangkู่ประภาชัย ปราสาทเปือยน้อย พิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์ภูเวียง พิพิธภัณฑ์บ้านโนนเมือง พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขอนแก่น พิพิธภัณฑ์โฮมมุลมั่ง วัดไชยศรี วัดเจติยภูมิ(พระธาตุขามแก่น)

3. แหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน 9 แห่ง ได้แก่ เขื่อนอุบลรัตน์ บึงแก่นนคร ปรangkู่ประภาชัย ปราสาทเปือย พิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์ภูเวียง พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขอนแก่น อุทยานแห่งชาติภูเก้า-ภูพานคำ อุทยานแห่งชาติน้ำพอง(หินช้างสี)อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน

แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม มีจำนวนแหล่งท่องเที่ยว 11 แห่ง ซึ่งจัดแบ่งกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวทางด้านศิลปวัฒนธรรม จำนวน 6 แห่ง ได้แก่ พระธาตุนาดูน พระพุทธมิ่งเมือง(วัดสุวรรณवास) และพระพุทธมงคลเมือง(วัดพุทธมงคล) หมู่บ้านปั้นหม้อ พิพิธภัณฑ์บ้านเชียงเหียน พิพิธภัณฑ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

2. แหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ จำนวน 5 แห่ง ได้แก่ พระธาตุนาดูน พระพุทธมิ่งเมือง(วัดสุวรรณवास) พระพุทธมงคลเมือง(วัดพุทธมงคล) กู่สันตรัตน์ พิพิธภัณฑ์บ้านเชียงเหียน

3. แหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน 5 ได้แก่ วนอุทยานโกสัมพี เขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูลำพัน สะดืออีสาน บึงกุย สถาบันวิจัยรุกขเวช

แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด มีแหล่งท่องเที่ยวจำนวน 15 แห่ง จัดแบ่งกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวทางด้านศิลปวัฒนธรรม จำนวน 6 แห่ง ได้แก่ วัดกลางมิ่งเมือง พระมหาเจดีย์ชัยมงคล วัดบูรพาภิราม วัดประชาคมวนาราม(วัดป่ากุง) วัดเหนือ ศูนย์ทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิม

2. แหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ จำนวน 5 แห่ง ได้แก่ กู่พระโกนา พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติร้อยเอ็ด กู่กาสิงห์ วัดเหนือ วัดประชาคมวนาราม(วัดป่ากุง)

3. แหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน 6 แห่ง ได้แก่ พิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำ บึงพลาญชัย พระมหาเจดีย์ชัยมงคล เขตห้ามล่าสัตว์ป่าถ้ำน้ำทิพย์ สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ วนอุทยานผาน้ำย้อย

5.1.2 ศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ทั้ง 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดร้อยเอ็ด สรุปผลได้ดังนี้

แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์ แหล่งท่องเที่ยวโดยรวมมีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.49 และสามารถแยกเป็นด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านศิลปวัฒนธรรมมีศักยภาพระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.61 ด้านประวัติศาสตร์มีศักยภาพ ระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.64 และด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีศักยภาพระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.59

เมื่อจำแนกตามแหล่งท่องเที่ยว พบว่าแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 10 แห่ง ของจังหวัดกาฬสินธุ์มีศักยภาพดังนี้ ศักยภาพระดับมาก ได้แก่ พระธาตุยาคู วัดพุทธนิมิต(ภูค่าว) วัดนันทธรรมภูไทบ้านโคกโก่ง น้ำตกตาดสูง และภูไทย-บ้านกุดหว้า ศักยภาพระดับปานกลาง ได้แก่ พิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์สิรินธร พุทธสถานภูโป เชื่อนลำปาว วัดป่าภูตานไห สวนสะออน และหมู่บ้านไหมแพรวาบ้านโพน

แหล่งท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่น มีศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยรวมมีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.54 และสามารถแยกเป็นด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านศิลปวัฒนธรรม มีศักยภาพระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.63 ด้านประวัติศาสตร์มีศักยภาพระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.63 และด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีศักยภาพระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.62

เมื่อจำแนกตามแหล่งท่องเที่ยว พบว่าแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 14 แห่ง ของจังหวัดขอนแก่นมีศักยภาพดังนี้ ศักยภาพระดับมาก ได้แก่ วัดไชยศรี ปราสาทเปือยน้อย วัดพระธาตุขามแก่น วัดหนองแวง พิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์ภูเวียง หมู่บ้านจุงจาง และพิพิธภัณฑ์บ้านโนนเมือง ศักยภาพระดับปานกลาง ได้แก่ เชื่อนอุบลรัตน์ ปรางค์กู่ประภาชัย หมู่บ้านเต่า อุทยานแห่งชาติภูผาพิพธิภัณฑ์สถานแห่งชาติขอนแก่น พิพิธภัณฑ์โฮง และอุทยานแห่งชาติน้ำพอง(หินช้างสี)

แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม มีศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยรวมมีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.51 และสามารถแยกเป็นด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านศิลปวัฒนธรรมมีศักยภาพระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.58 ด้านประวัติศาสตร์มีศักยภาพระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.65 และด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีศักยภาพระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.66

เมื่อจำแนกตามแหล่งท่องเที่ยว พบว่าแหล่งท่องเที่ยว จำนวนทั้งสิ้น 7 แห่ง ของจังหวัดมหาสารคาม มีศักยภาพดังนี้ ศักยภาพระดับมากได้แก่ พระธาตุนาดูน วัดพุทธมิ่งเมือง วัดพุทธมงคล และ กู่สันตรัตน์ ศักยภาพระดับปานกลางได้แก่ พิพิธภัณฑ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม อุทยานโกสุมพิ และเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูลำพัน

แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด มีศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยรวมมีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.55 และสามารถแยกเป็นด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านศิลปวัฒนธรรมมีศักยภาพระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.64 ด้านประวัติศาสตร์มีศักยภาพระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.65 ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีศักยภาพระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.65

เมื่อจำแนกตามแหล่งท่องเที่ยว พบว่า แหล่งท่องเที่ยว จำนวนทั้งสิ้น 16 แหล่งของจังหวัดร้อยเอ็ดมีศักยภาพ ดังนี้ ศักยภาพระดับมากได้แก่ พิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำ พระมหาเจดีย์ชัยมงคล บึงพลาญ วัดกลางมิ่งเมือง ศูนย์ทอผ้าไหมบ้านหวายลิม กู่พระโกนา พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติร้อยเอ็ด อุทยานห้ามล่าสัตว์ป่าถ้ำน้ำทิพย์ บึงเกลือ วัดประชาคมวนาราม(วัดป่ากุง) วัดบูรพาภิราม วัดเหนือ และอุทยานผาน้ำย้อย ศักยภาพระดับปานกลางได้แก่ กู่กาสิงห์ สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ และเขตห้ามล่าสัตว์ป่าผาน้ำทิพย์

5.1.3 พัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง สู่ความยั่งยืนและการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ทั้ง 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคอีสานตอนกลางมีความสำคัญด้านศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ที่มีพัฒนาการมาตั้งแต่ก่อนประวัติศาสตร์ จนถึงยุคประวัติศาสตร์ประกอบกับวิถีชีวิตของชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานซึ่งมีการอพยพการเคลื่อนย้ายผสมผสานเกิดเป็นชุมชนใหม่หลากหลายกลุ่มเชื้อชาติ กลุ่มชาติพันธุ์ ตลอดจนสิ่งก่อสร้างทางด้านสถาปัตยกรรมที่เป็นที่อยู่อาศัยตามสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมประเพณี คติความเชื่อ ศิลปหัตถกรรมในท้องถิ่น ทำให้มีความแตกต่างเป็นเอกลักษณ์เฉพาะทางวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเป็นสร้างประสบการณ์ สร้างความรู้ และเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนภายในและภายนอกพื้นที่ ก่อให้เกิดพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสู่ความยั่งยืนและการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน ตลอดจนเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศประชาคมอาเซียนได้ จากการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ 4 จังหวัด ภาคอีสานตอนกลาง สรุปผลได้ดังนี้

แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์ จากการศึกษาของผู้วิจัยและการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับผู้แทนชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ด้วยการมีส่วนร่วมมาจัดทำเป็นเส้นทางท่องเที่ยวแนะนำและแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์ ในการเลือกแหล่งท่องเที่ยวคำนึงถึงปัจจัยด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านคุณค่า ด้านความนิยม ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงด้านสภาพปัญหาปัจจุบันทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว และได้คัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 3 แห่ง ได้แก่

1. พระธาตุยาคู เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์จากการวิเคราะห์พบว่าพระธาตุยาคูเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.52 ซึ่งจากผลการศึกษาข้อมูล และผลการวิเคราะห์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ทราบ จุดเด่น ข้อจำกัด และสามารถมีแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวดังนี้

1.1. ควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่สำหรับให้ข้อมูลและบริการนักท่องเที่ยวให้เพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยว

1.2. ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวผ่านสื่อต่างๆ ให้มากขึ้น และในการประชาสัมพันธ์ ควรระบุข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวให้ชัดเจน

2. พิพิธภัณฑ์สิรินธร เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ จากการวิเคราะห์ พบว่าพิพิธภัณฑ์สิรินธรเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 2.49 ซึ่งจากผลการศึกษาข้อมูล และผลการวิเคราะห์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่เกี่ยวข้องทำให้ทราบ จุดเด่น ข้อจำกัด และสามารถมีแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวดังนี้

2.1. ควรจัดภูมิทัศน์ และขยายพื้นที่จอดรถเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

2.2. ควรสนับสนุนให้มีการเพิ่มจำนวนร้านอาหาร มีหน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องการให้บริการและโฆษณาการที่ชัดเจน

3. เขื่อนลำปาว เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เขื่อนลำปาว จากการวิเคราะห์พบว่าเขื่อนลำปาวเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 2.31 ซึ่งจากผลการศึกษาข้อมูล และผลการวิเคราะห์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ทราบ จุดเด่น ข้อจำกัด และสามารถมีแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวดังนี้

3.1. ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวที่ชัดเจนโดยผ่านสื่อต่างๆ เช่น เว็บไซต์ แผ่นพับ เป็นต้น

3.2. หน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องควรสร้างจิตสำนึกให้มีการปลูกฝังและพัฒนาอาสาผู้นำนชม หรือมีมีัคคุเทศน์ประจำแหล่งท่องเที่ยว ควรกระตุ้นการมีส่วนร่วมโดยผู้บริหารท้องถิ่นอย่างจริงจัง

แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่น จากการศึกษาของผู้วิจัยและการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับผู้แทนชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ด้วยการมีส่วนร่วมมาจัดทำเป็นเส้นทางท่องเที่ยวแนะนำและแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่น ในการเลือกแหล่งท่องเที่ยวคำนึงถึงปัจจัยด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านคุณค่า ด้านความนิยม ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงด้านสภาพปัญหาปัจจุบันทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว และได้คัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัด จำนวน 3 แห่ง ได้แก่

1. ปราสาทเปือยน้อย เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปราสาทเปือยน้อย จากการวิเคราะห์พบว่าปราสาทเปือยน้อยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.55 ซึ่งจากผลการศึกษาข้อมูล และผลการวิเคราะห์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ทราบ จุดเด่น ข้อจำกัด และสามารถมีแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวดังนี้

1.1. ความสะดวกในการเดินทาง ควรปรับปรุงและพัฒนาเรื่องการขนส่ง เช่นเพิ่มจำนวนรถประจำทาง เพื่อให้เพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยวและทำให้การคมนาคมเกิดความสะดวก

1.2. ควรสร้างเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่เพื่อให้เกิดกิจกรรม และการเชื่อมโยงกันของแหล่งท่องเที่ยว

1.3. จัดตั้งศูนย์บริการข้อมูล จัดให้มีเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรที่สามารถให้ความรู้ประจำศูนย์บริการข้อมูลตลอดเวลา เพื่อให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวตลอดเวลา

1.4. การประชาสัมพันธ์ ควรจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ โดยให้รายละเอียดข้อมูลที่ชัดเจน ผ่านสื่อต่างๆ ได้แก่ แผ่นพับ เว็บไซต์ เป็นต้น

2. อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน จากการวิเคราะห์พบว่าอุทยานแห่งชาติภูผาม่านเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 2.41 ซึ่งจากการศึกษาข้อมูล และผลการวิเคราะห์ข้อมูล แหล่งท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ทราบ จุดเด่น ข้อจำกัดและสามารถมีแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวดังนี้

2.1. ควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านการคมนาคมขนส่ง เช่น พัฒนากันทุกเส้นทางที่สามารถเข้าออกอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว

2.2. การประชาสัมพันธ์ควรระบุข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวให้ละเอียด ชัดเจนและประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ เช่น แผ่นพับ เว็บไซต์ จัดทำศูนย์ข้อมูลและศูนย์บริการนักท่องเที่ยว เป็นต้น

3.3. ควรเพิ่มจำนวนมัคคุเทศน์ ที่มีความรู้ความสามารถ เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวทราบ

4.4. ควรจัดให้มีกิจกรรมเสริมความรู้ เช่นสร้างศูนย์การเรียนรู้ในการให้ข้อมูลข่าวสาร จัดนิทรรศการเพื่อให้มีการศึกษาดูงานสำหรับผู้สนใจ และจัดให้มีผู้รู้ในชุมชนเพื่อให้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

3. หมู่บ้านจุ่งอาจ เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรมหมู่บ้านจุ่งอาจ จากการวิเคราะห์พบว่าหมู่บ้านจุ่งอาจเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.59 ซึ่งจากการศึกษาข้อมูล และผลการวิเคราะห์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ทราบ จุดเด่น ข้อจำกัด และสามารถมีแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

3.1. ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อมาให้ความรู้แก่ชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง จัดให้มีการประชุมเพื่อปรึกษาร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการร่วมกันสร้างให้เกิดการพัฒนาที่หลากหลาย เช่น กิจกรรมการแสดงงูที่หลากหลายนและมีเป็นการแสดงที่มีการผสมผสาน

3.2. ควรมีศูนย์บริการข้อมูล โดยจัดให้มีเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรที่ให้ความรู้ประจำศูนย์บริการข้อมูล จัดให้มีเจ้าหน้าที่ดูแลความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวอย่างทั่วถึง จัดให้มีพยาบาลประจำศูนย์ไว้บริการนักท่องเที่ยวตลอด 24 ชั่วโมง

3.3 . การจำหน่ายสินค้าชุมชนที่ผลิตเอง ควรประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดจำหน่าย และเพิ่มมูลค่าสินค้า รวมถึงการจัดพื้นที่จำหน่ายสินค้าเช่น จัดจำหน่ายสินค้าในบริเวณที่เหมาะสม มีการสร้างคุณภาพและมูลค่าให้กับสินค้า

3.4. ควรจัดให้มีสถานที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น โฮมสเตย์หรือ สถานที่พักที่มีความเหมาะสม สวยงาม น่าอยู่ รมรื่น ปลอดภัย สะอาด มีเจ้าหน้าที่บริการด้วยความเต็มใจ และเป็นมิตรตามเอกลักษณ์ของพื้นที่นั้นๆ และควรจัดสถานที่พักให้เพียงพอเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

3.5. ควรมีผู้สืบทอดการเลี้ยงดูและขยายพันธุ์ และมีการบันทึกข้อมูลไว้อย่างเป็นระบบเพื่อให้สืบทอดไปยังรุ่นต่อๆ ไปและภายในแหล่งท่องเที่ยวควรมีป้ายบอกทาง ป้ายเตือนภัยที่ชัดเจน

3.6. จัดทำแผนการพัฒนาสมุนไพรพื้นบ้านให้มีมาตรฐาน จัดทำแผนการปลูกสมุนไพรในศูนย์การเรียนรู้ และมีการสร้างกลุ่มสมุนไพรด้วยสร้างกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสมุนไพร

แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม จากการศึกษาของผู้วิจัยและการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับผู้แทนชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ด้วยการมีส่วนร่วมมาจัดทำเป็นเส้นทางท่องเที่ยวแนะนำและแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคามในการเลือกแหล่งท่องเที่ยวคำนึงถึงปัจจัยด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านคุณค่า ด้านความนิยม ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงด้านสภาพปัญหาปัจจุบันทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว และได้คัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัด จำนวน 3 แห่ง ได้แก่

1. พระธาตุนาดูน เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากการวิเคราะห์พบว่าพระธาตุนาดูน เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.63 ซึ่งจากผลการศึกษาข้อมูลและผลการวิเคราะห์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ทราบ จุดเด่น ข้อจำกัด และสามารถมีแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวดังนี้

1.1. ควรมีการนำเสนอข้อมูลประชาสัมพันธ์ อารยธรรมโบราณของเมืองจัมปาครี แสดงรายละเอียดของเมืองโบราณและพัฒนาการของเมืองถึงปัจจุบัน สร้างความเกี่ยวข้องเป็นส่วนเดียวกับพระธาตุนาดูน เพื่อสร้างความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่

1.2. ควรสร้างความต่อเนื่องของแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ เมืองจัมปาครี และแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ด้านโบราณสถานโบราณวัตถุของจังหวัด เช่น กู่สันตรังต์ กู่น้อย กู่บ้านแดง กู่บ้านสนาม กู่บ้านเขว เป็นต้น

1.3. ให้ความสำคัญกับพิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมจำปาศรีให้มากขึ้น ปัจจุบันนักท่องเที่ยวไม่เข้าไป เนื่องจากการเข้าถึงไม่สัมพันธ์ต่อเนื่องกับพระธาตุนาดูน

2. วัดพุทธมิ่งเมือง เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัดพุทธมิ่งเมือง จากการวิเคราะห์พบว่าวัดพุทธมิ่งเมืองเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.56 ซึ่งจากผลการศึกษาข้อมูล และผลการวิเคราะห์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ทราบ จุดเด่น ข้อจำกัด และสามารถมีแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวดังนี้

2.1 ควรมีการนำเสนอข้อมูลประชาสัมพันธ์ เมืองโบราณบ้านสระ ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย แสดงรายละเอียดของเมืองโบราณและพัฒนาการของเมืองถึงปัจจุบัน สร้างความเกี่ยวข้องเป็นส่วนเดียวกับวัดพุทธมิ่งมงคลและวัดสุวรรณवासเพื่อสร้างความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่

2.2. ควรสร้างความต่อเนื่องของแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และแหล่งท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์ของจังหวัด เช่นเมืองโบราณกันทรวิชัย โบราณสถานกลุ่มพระธาตุยาคุ อยู่ที่บ้านสระ ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย ในเขตเมืองโบราณกันทรวิชัย กู่คูขาด (วัดป่ากู่แก้ว)อยู่ที่บ้านดอนหนอง ตำบลมะขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย เตาเผาบ้านเขียบ อยู่ที่บ้านเขียบ ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย

2.3. สร้างพิพิธภัณฑ์ชุมชนกันทรวิชัย ให้นักท่องเที่ยวได้ชม และทราบเรื่องราวความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ ที่มีความสัมพันธ์และต่อเนื่องกับเมืองโบราณนครจำปาศรี

2.4. สร้างความเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวกับชุมชนทางด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิต ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบของวัดโดยรวม เช่น สิมเก่าแก่ของวัด กิจกรรมทางศาสนา เป็นต้น

2.5. การจัดการคุณภาพเสียง ลดเสียงรบกวนจากรถยนต์ที่เข้ามา โดยการจัดที่จอดรถในบริเวณที่เหมาะสม รวมทั้งการจัดการคุณภาพอากาศ แก้ปัญหาฝุ่นและควันจากรถยนต์ที่เข้ามา

3. เขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูลำพัน เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากการวิเคราะห์พบว่าเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูลำพันเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 2.40 ซึ่งจากผลการศึกษาข้อมูล และผลการวิเคราะห์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ทราบ จุดเด่น ข้อจำกัด และสามารถมีแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวดังนี้

3.1. แสดงความสำคัญทางชีวภาพของพืชพันธุ์และสัตว์ ที่มีความหลากหลายในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูลำพัน โดยเฉพาะ"ปูลูกระหม่อม" และป่าที่เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทยและจังหวัดในอีสานตอนกลาง

3.2. เชื่อมโยงพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าขุนลำพันกับภูมิศาสตร์ของจังหวัด เช่นป่าไม้ ลำน้ำ แม่น้ำ ให้เห็นความสำคัญของการดูแล เรียนรู้ รักษา อนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในจังหวัดอีสานกลาง

3.3. จัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน และรวมทั้งจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมให้แก่นักท่องเที่ยว

3.4. จัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ความปลอดภัยของแหล่งธรรมชาติในการท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด จากการศึกษาของผู้วิจัยและการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับผู้แทนชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ด้วยการมีส่วนร่วมมาจัดทำเป็นเส้นทางท่องเที่ยวแนะนำและแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด ในการเลือกแหล่งท่องเที่ยวคำนึงถึงปัจจัยด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านคุณค่า ด้านความนิยม ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงด้านสภาพปัญหาปัจจุบันทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว และได้คัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัด จำนวน 3 แห่ง ได้แก่

1. ศูนย์ทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิม เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม จากการวิเคราะห์พบว่าศูนย์ทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิม เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.93 ซึ่งจากผลการศึกษาข้อมูล และผลการวิเคราะห์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ทราบจุดเด่น ข้อจำกัด และสามารถมีแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวดังนี้

1.1. ควรมีการเพิ่มรถรับส่งนักท่องเที่ยวเพื่อแก้ไขปัญหาจราจรในช่วงเทศกาล ส่งเสริมความรู้ด้านภาษาให้กับผู้นำชม รณรงค์รักษาความสะอาด มีการกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ

1.2. ควรมีการจัดการตั้งกลุ่มเพื่อดูแลการท่องเที่ยวที่ชัดเจน และให้คนในชุมชนมีส่วนร่วม เช่น วัด ชุมชน โรงเรียน หน่วยงาน และควรมีการจัดตั้งกลุ่มมัคคุเทศน์น้อยเพื่อปลูกฝังจิตสำนึก ความเข้าใจ ให้เกิดความหวงแหนให้เห็นคุณค่าของชุมชน

1.3. ควรมีการสร้างความรู้ความเข้าใจ ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวตระหนักถึงความสำคัญและเห็นคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว และสร้างความมั่นใจแก่นักท่องเที่ยว โดยมีผู้ให้คำแนะนำและดูแลนักท่องเที่ยว

2. อุทยานห้ามล่าสัตว์ป่าถ้ำผาพิภย์ (ผาหมอกมียว) เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากการวิเคราะห์พบว่าอุทยานห้ามล่าสัตว์ป่าถ้ำผาพิภย์ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.84 ซึ่งจากผลการศึกษาข้อมูล และผลการวิเคราะห์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ทราบ จุดเด่น ข้อจำกัด และสามารถมีแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวดังนี้

2.1. ควรมีการจัดการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว เช่นการทำแผ่นพับ หรือป้ายโฆษณา แหล่งท่องเที่ยว

2.2. จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกให้เพียงพอกับความต้องการ ของนักท่องเที่ยว มีป้ายบอกทางที่ชัดเจน มีเจ้าหน้าที่ดูแลความปลอดภัยอย่างทั่วถึง มีป้ายอธิบายข้อมูล แหล่งท่องเที่ยวให้ให้ท่องเที่ยวได้รู้ มีการติดตั้งป้ายสัญญาณเตือนภัย มีการจัดการเรื่องเอกสารเผยแพร่ และแนะนำแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ

3. กูกาสิงห์ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ด้านธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม จากการวิเคราะห์พบว่ากูกาสิงห์ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.27 ซึ่งจากผลการศึกษาข้อมูล และผลการวิเคราะห์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวจากการ สัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ทราบ จุดเด่น ข้อจำกัด และสามารถหาแนวทางในการ พัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวดังนี้

3.1. ความสะดวกในการเดินทาง ควรปรับปรุงและพัฒนาเรื่องการขนส่ง เช่นเพิ่มจำนวนรถประจำทาง เพื่อให้เพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยวและทำให้การคมนาคมเกิดความสะดวก

3.2. ควรสร้างเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ เชื่อมโยงเส้นทาง การท่องเที่ยว และการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีความน่าสนใจ

5.2 ข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่ความยั่งยืนและการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียนโดยมี ข้อเสนอแนะเป็นรายจังหวัด ดังนี้

1. จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า สิ่งที่ควรปรับปรุงอย่างเร่งด่วน 5 อันดับแรก ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ ห้องสุขา ร้านอาหาร ที่จอดรถ และป้ายเตือนภัย และเสนอจุดที่สามารถ เชื่อมโยงกับอาเซียนสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยจุดที่สามารถเชื่อมโย่กับอาเซียน 5 อันดับแรก ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์แหล่งท่องเที่ยวด้านศิลป วัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การสร้างความความพึงพอใจ และ สนับสนุนการเรียนรู้ด้านภาษา

ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัด กาฬสินธุ์ สู่ความยั่งยืนและการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน ดังนี้

1. ทุกแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดควรมีการปรับปรุงภูมิทัศน์ และมีการขยาย พื้นที่จอดรถให้เพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยวและจัดให้มีร้านอาหารที่ถูกต้องลักษณะและเพียงพอ ต่อการรองรับนักท่องเที่ยว

2. จัดให้มีการอำนวยความสะดวกทั้งภาครัฐและเอกชน

3. จัดให้มีศูนย์บริการข้อมูลประจำแหล่งท่องเที่ยว โดยท้องถิ่นแต่ละ ท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการ และให้มีศูนย์บริการข้อมูลของจังหวัดในส่วนกลาง หรือในส่วนอำเภอต่างๆ

4. สร้างจิตสำนึกของคนในชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง ให้เป็นคุณค่าของท้องถิ่น และเกิดการร่วมมือกันพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นอย่างจริงจัง

5. จัดให้มีสถานที่พักที่มีมาตรฐานและเพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยว

2. จังหวัดขอนแก่น พบว่า สิ่งที่ต้องปรับปรุงอย่างเร่งด่วน 5 อันดับแรก คือการปรับปรุงด้านต่างๆ ได้แก่ ห้องสุขา การประชาสัมพันธ์ ร้านอาหาร เจ้าหน้าที่และศูนย์บริการ และเสนอจุดที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียนสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น โดยแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวอาเซียน 5 อันดับแรก ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความพึงพอใจและส่วนรวม

ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ในจังหวัดขอนแก่นสู่ความยั่งยืนและการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน ดังนี้

1. ปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนด้วยการจัดประชุมเพื่อปรึกษาหารือกับในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อร่วมมือกันเพื่อหาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย

2. ให้ความรู้กับชุมชนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้คนในชุมชนมีความพร้อมสำหรับการให้บริการกับนักท่องเที่ยว

3. ปลุกฝังและสร้างจิตสำนึกให้กับคนในชุมชน และกระตุ้นให้คนในชุมชนระลึกและตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของชุมชน

3. จังหวัดมหาสารคาม พบว่า สิ่งที่ต้องปรับปรุงอย่างเร่งด่วน 5 อันดับแรก คือการปรับปรุงด้านต่างๆ ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ ห้องสุขา ที่จอดรถ ป้ายบอกทาง และร้านอาหาร และเสนอจุดที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียนสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดมหาสารคาม โดยแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียน 5 อันดับแรกได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านความพึงพอใจและส่วนรวม

ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ในจังหวัดมหาสารคามสู่ความยั่งยืนและการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน ดังนี้

1. การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางกายภาพ ควรขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานและภาคส่วนต่างๆ

2. การพัฒนาศักยภาพบุคลากร ควรจัดโครงการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านมาตรฐานการท่องเที่ยว เช่น ที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก และการเป็นเจ้าภาพที่ดี

3. การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวแบบชุมชนมีส่วนร่วม ควรมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน การปลูกจิตสำนึก รวมถึงการให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว

4. การพัฒนาศักยภาพทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เช่นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม ควรมีการประชาสัมพันธ์เชิงรุก หลายหลายช่องทาง เพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวและมีการสร้างแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายชุมชนในพื้นที่และต่างพื้นที่

5. การพัฒนาศักยภาพสู่ความเป็นหนึ่งเดียวอาเซียน ควรมีการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงอาเซียนและแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์

4. จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า สิ่งที่ต้องปรับปรุงอย่างเร่งด่วน 5 อันดับแรก คือการปรับปรุงด้านต่างๆ ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ ห้องสุขา ที่จอดรถ ร้านอาหาร และการเดินทาง และเสนอจุดที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียนสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียน 5 อันดับแรกได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านความพึงพอใจและด้านภาษา

ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดร้อยเอ็ดสู่ความยั่งยืนและการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน ดังนี้

1. ควรให้ทุกหน่วยงาน ทั้งภาครัฐ เอกชน ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ และในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้มีเจ้าหน้าที่ดูแลอย่างทั่วถึง โดยอาจมีการรวมกลุ่มของคนจิตอาสา หรือ ให้กลุ่มผู้มีผลประโยชน์จากสถานที่ท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการดูแลและบริหารแหล่งท่องเที่ยว ตามแหล่งท่องเที่ยวสถานที่ต่างๆ

2. ควรมีป้ายระบुरายละเอียดให้ชัดเจน รวมถึงระบุชื่อผู้รับผิดชอบด้วย

3. นอกจากนั้นควรมีอุปกรณ์และเครื่องมือบรรเทาสาธารณภัยไว้ตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ซึ่งอาจจะขอความอนุเคราะห์หรือสนับสนุนจากเทศบาล หรือ องค์การบริหารส่วนตำบล(อบต).

4. ควรมีอุปกรณ์สำหรับปฐมพยาบาลตามแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งอาจจะขอความร่วมมือหรือสนับสนุนจาก โรงพยาบาลสุขภาพตำบล เป็นต้น

จากผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่ความยั่งยืนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียนโดย ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง 4 จังหวัด โดยภาพรวมดังนี้

1. สร้างองค์ความรู้ด้านฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ในด้านประวัติศาสตร์ ด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณี ด้านศิลปหัตถกรรม และด้านกลุ่มชาติพันธุ์ เนื่องจากกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง มีความโดดเด่นและมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ด้านศิลปวัฒนธรรม และด้านประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรม

2. สร้างเส้นทางเชื่อมโยงพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยว เช่น เส้นทางท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ เส้นทางท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมประเพณี เส้นทาง

ท่องเที่ยวด้านศิลปหัตถกรรม เส้นทางท่องเที่ยวด้านกลุ่มชาติพันธุ์ และกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ การเกษตร เป็นต้น ด้วยกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีศูนย์กลางด้านการคมนาคมขนส่งซึ่งเป็นเส้นทาง East-West Corridor ไปยังกลุ่มประเทศอาเซียนได้

3. พัฒนาความร่วมมือและพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ด้านเศรษฐกิจสังคมการเมือง ด้วยความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน พัฒนาความร่วมมือของภาครัฐ เอกชน และชุมชน ให้เป็นความร่วมมือเพื่อสร้างความภูมิใจร่วมกันและส่งเสริมบทบาทการท่องเที่ยวในระดับภูมิภาคในฐานะแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียนที่มีกิจกรรมร่วมกันให้เกิดความยั่งยืน รวมทั้งการสร้างจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมในแต่ละพื้นที่ให้เด่นชัดขึ้น

4. สร้างเครือข่ายความเชื่อมโยงและถ่ายทอดความรู้ของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อีสานตอนกลางกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านในด้านต่างๆ เช่น การสร้างองค์ความรู้ด้านฐานข้อมูลเชิงพื้นที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ด้านประวัติศาสตร์ ด้านกลุ่มชาติพันธุ์ สถาปัตยกรรม ความรู้ด้านวัฒนธรรมประเพณี ด้านศิลปหัตถกรรม อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่ความยั่งยืนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียนได้

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่ความยั่งยืนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียนฉบับนี้ มีขอบเขตในการทำงานวิจัยในพื้นที่เขตอีสานตอนกลาง 4 จังหวัด คือ จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดร้อยเอ็ดซึ่งแต่ละจังหวัดมีความแตกต่างกันไปตามลักษณะทางกายภาพและมีสถานที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอยู่ตามพื้นที่เป็นวงกว้างกระจายโดยรอบจำนวนมากในทุกพื้นที่ การคมนาคมบางแห่งมีความยากลำบากต่อการเข้าพื้นที่เพื่อสำรวจซึ่งเป็นปัญหาในการศึกษาวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อเสนอแนะแนวทางการวิจัยครั้งต่อไปผู้วิจัยควรมีการวางแผนการดำเนินงานและกำหนดขอบเขตความสำคัญของพื้นที่โดยชัดเจนและระมัดระวังความคลาดเคลื่อนของข้อมูลเป็นพิเศษเพื่อช่วยย่นระยะเวลาในการทำงาน

ข้อเสนอแนะหัวข้อที่น่าสนใจในการทำวิจัยครั้งต่อไปคือ การศึกษาแหล่งท่องเที่ยวแถบกลุ่มแม่น้ำโขงตอนบนเพื่อสร้างเส้นทางท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ และการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่สู่ความยั่งยืนโดยเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน และศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวเฉพาะด้านเพื่อสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กวี วรกวิน, พิพัฒน์ นวลอนันต์ & พิเศษ เสนาวงษ์. (2546). **ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวประเทศไทย ประเทศไทย**. โครงการตำรามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ. กรุงเทพฯ: พัฒนาคุณภาพวิชาการ
- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ. (2547). **พลวัตสุขภาพกับการพึ่งตนเองภาคชนบท**. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ
- โกวิทย์ พวงงาม. **การพัฒนาองค์กรประชาชน**;วารสารพัฒนาชุมชน. 24:15,2527. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.)
- การท่องเที่ยวไทยนานาชาติ ปี พ.ศ. 2548 สำนักประสานงานการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : 2549
- คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย:2549
- จารุณี พลนามอินทร์. (2546). **พฤติกรรมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการซื้อสินค้าที่ระลึกของนักท่องเที่ยวชาวไทยในร้านค้า เขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น**. การศึกษาค้นคว้าอิสระ. ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2546.
- ชูสิทธิ์ ชูชาติ.(2542) **อุตสาหกรรมท่องเที่ยว**.พิมพ์ครั้งที่ 2 เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่
- ชนัญ วงษ์วิภาคและคณะ. (2547). **การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน**: นครปฐม. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์. (2547). **การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว**. ภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ดลฤทัย โกวรรณะกุล. (2549). **มิติของการพัฒนาทางเศรษฐกิจผ่านมรดกทางวัฒนธรรม มุมมองด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดขอนแก่น**. รวมบทความการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ ปี พ.ศ. 2548 : หน้า 319.
- ททท. สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 4
- ทรงคุณ จันทจร. (2548). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดองค์ความรู้เพื่อพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดมหาวิทยาลัยมหาสารคาม**. สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ทิตยา สุวรรณขภู. (2517). “สังคมวิทยา” ใน **วิทยาศาสตร์สังคม**.กรุงเทพมหานคร: สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ธนวุฒิ ชนะคช.ปัจจัยที่สนับสนุนต่อผลการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพทอผ้าที่กระตุกในจังหวัด

ขอนแก่น.วิทยานิพนธ์ ศศม.ขอนแก่น:มหาวิทยาลัยขอนแก่น

นิยพรรณ วรรณศิริ.(2540). มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2512.) “คำนำ”. ประวัติศาสตร์อีสาน เล่ม 1 ของ เต็ม วิชาญพจนกิจ

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย,

เนาวรัตน์ พรายน้อยและคณะ (2538) พฤติกรรมการท่องเที่ยวภายในประเทศของนักท่องเที่ยวชาว

ไทยเสนอต่อการท่องเที่ยวประเทศไทย .นครปฐม:โรงพิมพ์สถาบันพัฒนาการสาธารณสุข

อาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา

บริษัท มรดกโลกจำกัด.(2535).การศึกษาเส้นทางวัฒนธรรมชมเพื่อการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: การ
ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา,รศ.(2548) การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน .กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์.

บัญชา นาคทอง และคณะ. (2550). ศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอีสานใต้.

: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน

นครราชสีมา

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ.2555-2559

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2541). การพัฒนาที่ยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ.

พิชญ์ สมพอง. (2529). สังคมวิทยาว่าด้วยการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร :กึ่งจันทร์การพิมพ์.

ไพรัตน์ เตชะรินทร์.(2527)นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบัน

ของประเทศไทยในการมีส่วนร่วมในการพัฒนา.กรุงเทพ:ศักดิ์โสภากการพิมพ์.

ยศ สันตสมบัติ. (2540). มานุษยกับวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ:โอเดียนสโตร์.

ยุวัฒน์ วุฒเมธี.(2526) หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชุมชน.กรุงเทพ:ห.ส.น.

ไทยอนุเคราะห์ไทย

รวี ชาญเชษฐ และคณะ. (2542). โครงการแผนการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมของเส้นทางท่องเที่ยว

เส้นทางที่ 1 อุทยานแห่งชาติภูเวียง โบราณสถานโนนเมือง อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน และ

หมู่บ้านห้วยซ้อ. รายงานฉบับสมบูรณ์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

รสิกา อังกูร.(2549). การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น.

รวมบทความการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ ปี พ.ศ. 2548 สำนักประสานงานการพัฒนาและ

จัดการการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการ

วิจัย (สกว.).

เล่าเรื่องเมืองร้อยเอ็ดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จัดพิมพ์โดยกองวิชาการและแผนงานเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด

สิงหาคม 2543

วิทยา เชียงกุล. (2545) . อธิบายศัพท์การเมืองการปกครองสมัยใหม่. กรุงเทพฯ:สายธาร.

วรรณภา อุดระ. (2552). การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม. ค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2553,

จาก http://st.mengrai.ac.th/users/doremon/09_WANNAPA/19.htm

วิรุจ กิจนันทวิวัฒน์. (2549). จุดเริ่มต้นของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของประเทศไทย, รวมบทความการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ ปี พ.ศ. 2548 สำนักประสานงานการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง และคณะ. (2549). เส้นทางท่องเที่ยวสถาปัตยกรรมเชิงประวัติศาสตร์ รวมบทความการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ ปี พ.ศ. 2548 สำนักประสานงานการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

วารสารเมืองโบราณ ปีที่ 30 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม-กันยายน 2547)

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์.

ปรีชา แดงโรจน์. (2544). อุทยานธรรมชาติท่องเที่ยวสู่ศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: ไฟว์ แอนด์ โฟร์ พรินติ้ง. พินิตนาฏ ขวัญแสนสุข. 2555. **ก้าวสู่ประชาคมอาเซียน**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา:

<http://web62.sskru.ac.th/aseansskru/maxsit/name=news&file=readnews&id=853>.
20 เมษายน 2555.

ศิริ ฮามสุโพธิ์. (2543) **สังคมวิทยาการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์

ศรีศักดิ์ วลธิโกดม.รศ.(2537) แหล่งอารยธรรม .กรุงเทพฯ:มติชนหน้า3

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2544). **การศึกษาสังคมและวัฒนธรรม: แนวความคิดวิธีวิทยาและทฤษฎี**. ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์ (2544). **การพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวบ้านโคกโก่ง ต.กุดหว้า อ.ภูฉิมรายณ์ จ.กาฬสินธุ์**. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

สุภาพ บุญไชย. (2540). **การจัดการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาจังหวัดมหาสารคาม**. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ทุนอุดหนุนวิจัย.

สุวิทย์ จิระมณี. (2545). **“สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอีสานในวัฒนธรรมไท-ลาว”** ชลบุรี: คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2526). **การพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

_____. (2536). **ทฤษฎีทางสังคมวิทยา: เนื้อหาและแนวทางการใช้ประโยชน์เบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรัช หวันแก้ว. (2547) . **เผชิญหน้าโลกาภิวัตน์ทางวัฒนธรรม นโยบายวัฒนธรรมในบริบทใหม่**. กรุงเทพฯ: เดือนตุลา.

สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : 2549

เสกสรรค์ ยงวณิช. (2541). **ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว**. พิมพ์ครั้งที่ 2. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น

_____,และคณะ. (2546). รายงานฉบับสมบูรณ์ การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ทุนอุดหนุนการวิจัย ประเภทอุดหนุนทั่วไป มหาวิทยาลัยขอนแก่น
เสกสรรค์ ยวงวิชัยและคณะ (2546) รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ขอนแก่น ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์คลังนานาเสกสรรค์ ยวงวิชัย
และคณะ (2550) รายงานฉบับสมบูรณ์“การศึกษาศักยภาพพื้นที่เพื่อพัฒนา
ยุทธศาสตร์ของการท่องเที่ยวชายแดนไทย สป.ลาว:กรณีศึกษาจังหวัดหนองคาย
นครหลวงเวียงจันทน์

ศิริ ฮามสุโพธิ์. (2543). สังคมวิทยาการท่องเที่ยว.กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

ศรีศักร วัลลิโภดม,รศ. แอ่งอารยธรรมอีสาน. กรุงเทพฯ : มติชน. 2533

อรศิริ ปาณินท์และคนอื่น ๆ. (2531). คู่มือพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางด้านกายภาพประเภทวัดเล่มที่
3 : วัดในภาคอีสาน.กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2543). ความคิดทางประวัติศาสตร์และศาสตร์ของวิถีคิด .กรุงเทพฯ :
อมรินทร์.

อารตี ยุทธการ.(2541) การพึ่งตนเองวิถีสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนกรณีศึกษาชุมชนธรรมมาวิชัย อำเภอ
เสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.สารนิพนธ์ ศศม.กรุงเทพ:สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

อภิชัย พันธเสน. (2541). พุทธเศรษฐศาสตร์กับผลที่จะมีต่อวิชาเศรษฐศาสตร์แขนงต่างๆ.

ค้นเมื่อ 18 มิถุนายน 2553,จาก [http://elibrary.trf.or.th/project_content.asp?](http://elibrary.trf.or.th/project_content.asp?PJID=RDG4140004)
PJID=RDG4140004

อภิชาติ ทองอยู่ และคณะ. (2530). สถาบันหมู่บ้านกับการพัฒนาการพึ่งพาตนเอง. ขอนแก่น:
สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยขอนแก่น

อภิศักดิ์ โสมอินทร์. ภูมิศาสตร์อีสาน. กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์ 2521, หน้า 307-315.

Vatcharis. 2554. โลจิสติกส์ไทยกับวิกฤตน้ำท่วม 2554. (ออนไลน์). แหล่งที่มา:[http://
www.thailog.org/wikilog/logistics/item/288-โลจิสติกส์ไทยกับวิกฤตน้ำท่วม-2554.html](http://www.thailog.org/wikilog/logistics/item/288-โลจิสติกส์ไทยกับวิกฤตน้ำท่วม-2554.html).
20 เมษายน 2555.

Weaver,DB.(2001). Ecotourism as mass tourism:contradiction or reality?Cornell Hotel
and Restaurant Administration Quarterly,42 (2) 104-112

Bjork,P(2000) Ecotourism from a conceptual perspective,an extended definitirory unique
torism from Enternational Journal of Tourism Research 189-202

<http://www.moohin.com/cgi-bin/sp.pl?img1=http://www.moohin.com/040/map/3180.gif>
วันที่ 1 มิถุนายน 2556)

http://www.thaigoodview.com/library/studentshow/st2545/54/no37_49/kongsan.html
วันที่ 5 มิย. 55

http://www.thaihotjob.com/viewjob-company.asp?company_id=ax0LaxiTaheNa3aK

วันที่ 20 มิถุนายน 2556

http://www.thaihotjob.com/viewjob-company.asp?company_id=ax0LaxiTaheNa3aK

วันที่ 20 มิถุนายน 2556

http://www.thaihotjob.com/viewjob-company.asp?company_id=ax0LaxiTaheNa3aK

วันที่ 20 มิถุนายน 2556

<http://sites.google.com/site/maxlovearch/5-haelng-thxng-theiyw/5-4ku-san-t-rat;>

วันที่ 20 มิถุนายน 2556

<https://sites.google.com/site/nopporn288/naeana-canghwad-mhasarkham/>

วันที่ 3 กรกฎาคม 2556

<http://th.wikipedia.org/wiki/> วันที่ 4 กรกฎาคม 2556

<http://mahasarakham.mots.go.th/index.php?lay=show&ac=article&ld=538830490>

วันที่ 5 กรกฎาคม 2556

<http://www.walai.msu.ac.th/newwalai/index.php> วันที่ 5 กรกฎาคม 2556

<http://www.kosumphisai.com/index.php?lay=show&ac=article&ld=539539001&Ntype=3>

วันที่ 6 กรกฎาคม 2556

<https://sites.google.com/site/kikok20111/rxyxed/04-sthan-thi-thxng-theiyw/>

piphithphanthsthan-haeng-chati-rxyxed วันที่ 10 กรกฎาคม 2556

<http://www.roiet.go.th/visit101/panumyoy.html> วันที่ 10 กรกฎาคม 2556

จาก <http://thai.tourismthailand.org> วันที่ 10 กรกฎาคม 2556)

<http://www.m-culture.in.th/album/123150> วันที่ 12 มิถุนายน 2556

http://www.m-culture.in.th/moc_new/album/50445 วันที่ 12 กรกฎาคม 2556

<https://sites.google.com/site/nasinkhaotopcanghwadmhasarkham/home/4->

[kheruxngpandinpheav](https://sites.google.com/site/nasinkhaotopcanghwadmhasarkham/home/4-kheruxngpandinpheav) วันที่ 15 กรกฎาคม 2556

(kalasin.mots.go.th/ วันที่ 15 กรกฎาคม 2556)

www.dmr.go.th/ewt_news.php?nid=7118&filename วันที่ 20 กรกฎาคม 2556

thai.tourismthailand.org วันที่ 20 กรกฎาคม 2556

th.wikipedia.org/wiki/ วันที่ 20 กรกฎาคม 2556

park.dnp.go.th/visitor/nationparkshow.php?PTA วันที่ 20 กรกฎาคม 2556

Recmert.kku.ac.th/webthai/...file/.../khukumahatad.pdf; วันที่ 20 กรกฎาคม 2556

http://looklumpao.blogspot.com/2009/10/blog-post_1758.html วันที่ 20 กรกฎาคม 2556

Recmert.kku.ac.th/webthai/...file/.../khukumahatad.pdf; วันที่ 20 กรกฎาคม 2556

http://hsuperroc-kalasin.blogspot.com/2010/02/blog-post_346.html

วันที่ 20 กรกฎาคม 2556

www.asa.or.th/conservation/thai-heritage.../p.php วันที่ 21 กรกฎาคม 2556

www.kroojay.com/main/index.php/.../50-poeinoi วันที่ 21 กรกฎาคม 2556

sites.google.com/.../-buy-bangfi-tali-lan-ban-kud-hwa วันที่ 21 กรกฎาคม 2556

202.12.97.23/main/esanart/.../10klangming.html วันที่ 22 กรกฎาคม 2556

http://mylakeroiet.blogspot.com/2013/02/blog-post_1091/html วันที่ 22 กรกฎาคม 2556

th.wikipedia.org/wiki วันที่ 22 กรกฎาคม 2556

thai.tourismthailand.org วันที่ 22 กรกฎาคม 2556

www.dmr.go.th/main.php?filename=museum4 วันที่ 22 กรกฎาคม 2556

www.thai-tour.com/thai-tour/.../baanwailim.html วันที่ 22 กรกฎาคม 2556

travel.thaiza.com/ วันที่ 23 กรกฎาคม 2556

http://www.google.co.th/search? วันที่ 25 กรกฎาคม 2556

http://hertage.mod.go.th/nation/oldcity/sarakham3.htm วันที่ 25 กรกฎาคม 2556

http://www.tongteawthai.com/ วันที่ 25 กรกฎาคม 2556

http://www.gotoknow.org/blogs/posts/372590http://www.madchima.org/forum/index.php?topic=6271.0 วันที่ 25 กรกฎาคม 2556

http://www.itrmu.net/web/doonlumpun/show-webcontent.php?cat_id=2&mid=27 วันที่ 25 กรกฎาคม 2556

http://radio.prd.go.th/mahasarakham/ewt_news.php?nid=78&filename=index วันที่ 25 กรกฎาคม 2556

http://www.sarakhamclick.com/sarakham/ วันที่ 25 กรกฎาคม 2556

www.roiet.go.th/visit101/kupakona.html วันที่ 25 กรกฎาคม 2556

http://wijitkajee081.wordpress.com วันที่ 25 กรกฎาคม 2556

www.roiet.go.th/visit101/kupakona.html วันที่ 25 กรกฎาคม 2556

www.roiet.go.th/visit101/kupakona.html วันที่ 25 กรกฎาคม 2556

http://www.thaipackagetour.com/ วันที่ 25 กรกฎาคม 2556

http://travel.thaiza.com/ วันที่ 25 กรกฎาคม 2556

http://www.roiet.go.th/webboard/index.php?topic=2357 วันที่ 25 กรกฎาคม 2556

http://heritage.mod.go.th/nation/oldcity/sarakham3.htm วันที่ 30 กรกฎาคม 2556

[http://www.google.co.th/imgres?imgurl=http://www.dooasia.com/khonkaen/map/3182.gif&imgrefur](http://(http://www.google.co.th/imgres?imgurl=http://www.dooasia.com/khonkaen/map/3182.gif&imgrefur) ;วันที่ 30 กรกฎาคม 2556